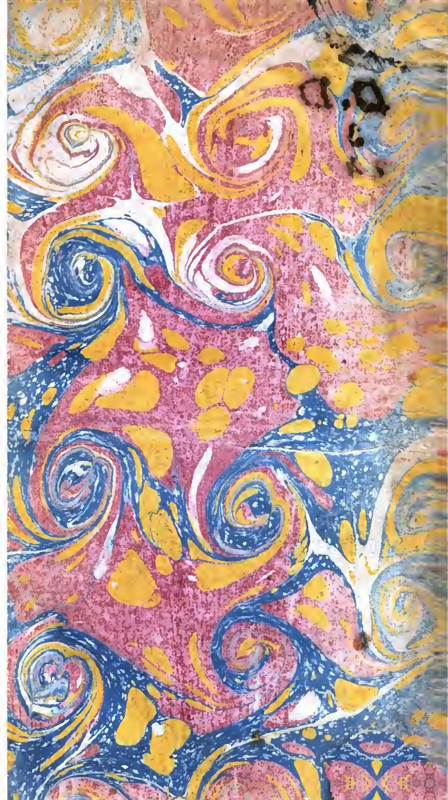

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
31
9 D
22

LE MONNIER

CURSUS

PHILOSOPHICUS.

LOGICA.

CURSUS
PHILOSOPHICUS
AD SCHOLARUM USUM
ACCOMMODATUS.

Authore PETRO LEMONNIER, *Philosophiæ Professore Emerito, in Universitate Studii Parisiensis, in Collegio Harcuriano., cum figuris.*

TOMUS PRIMUS.

PARISIIS,

Apud { LUDOVICUM GENNEAU, sub signo Sancti Petri.
JACOBUM ROLLIN, Filium, sub signo Sancti Athanasii, ad ripam Augustinianorum. }

M. DCC. L.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

FREDERICO-HIERONIMO

DE ROYE

DE LA ROCHEFOUCAULD,

CARDINALI PRESBYTERO, Tituli Sanctæ Agnetis extra muros Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Patriarchæ, Archiepiſcopo Bituricenſi, Aquitaniarum Primati, Abbati, Capiti, Superiori Generali, & Adminiſtratori perpetuo Sacræ Abbatiæ & totius Ordinis Cluniacenſis, Regii Ordinis Sancti Spiritûs Commendatori, nec-non Abbati Sancti Martini Athanatenſis, Sancti Mauritii de Belloloco, in Argonnâ, &c.

Illud more & uſu receptum eſt, EMINENTISSIME CARDINALIS,

ut qui ſtudiorum laborumque ſuorum monumenta, in lucem proferunt, ea Viris Clariſſimis inſcribant, quo ſuis operibus commendationem & authoritatem addant majorem, ſeque ſuaque adversùs malevolentiæ & invidiæ tela, illuſtri Patrocinio, fortiſſimo quaſi ſcuto, præmuniant: quod factitare, ſi conceſſum eſt vel illis, qui de rebus diſſerunt, ad eos nihil pertinentibus, quos ſibi Patronos advocant; quanto potiori jure, id mihi aſſumere poſſe videor, qui ea Tibi nuncupo, quibus plurimùm delectaris & excellis? Opus enim hoc meum, quod tuo precor nomine ac præſidio tegi atque ornari velis, univerſæ Philoſophiæ curriculum eſt, ubi multâ cum laude & voluptate

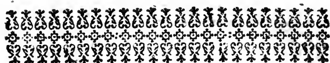
olim verſatus es ; ubi inſitas mentis & ingenii vires tantâ alacritate exercuiſti, ut, eo ſtadio vix emenſo, ad res maximè arduas, immaturâ licet ætate, prudentiâ tamen & conſilio benè maturus acceſſeris : quod quidem ingens erit, opinor, Adoleſcentibus omnibus ad Philoſophiam incitamentum : quem enim benè cordatum juvenem pigeret, præcipuam curam & operam in iis exercitationibus collocare, quas, exemplo tuo monitus, ad naturæ adjumenta perficienda & promovenda, honoreſque adipiſcendos, non mediocriter prodeſſe intelliget ?

In laudes tuas hîc excurrere geſtiret animus, niſi laudanda facere, Te, quàm laudari, malle comper-

tum haberem ; sufficiat igitur, publico hoc ac solemni Monumento, palam & apertè omnibus testari, quantâ observantiâ & veneratione Tibi sim,

EMINENTISSIME CARDINALIS!

Addictissimus &
obsequentissimus,
P. LEMONNIER.

PRÆFATIO.

EX quo Philoſophiam publicè docendi, graviſſimam ſuſcepi provinciam, duo potiſſimùm vitanda mihi viſa ſunt; nempe Mathematicarum diſciplinarum neglectus, & earumdem prolixior tractatus. Enimverò ſi principia generalia Matheſeos omittantur, Phyſicæ phœnomena nec intelligi nec explicari poſſunt; unde, poſtquàm illius ſcientiæ elementa cum Phyſicâ conjungi cœperunt, plures, per unum ſæculum, detectæ fuerunt veritates Phyſicæ, quàm anteà, per duodecim ſæcula. Deinde

verò, ſi Matheſis prolixiùs tractetur; cæteræ Philoſophiæ partes negligantur, neceſſe eſt. Quemadmodum enim, ſi Aſtronomia, Mechanica, Chymia, Botanica & Anatomia, quæ, ſicut Matheſis, ſunt totidem Phyſicæ partes, eâ prolixitate traderentur, quâ hodie à nonnullis evolvuntur diſciplinæ Mathematicæ; nequidem per multos annos abſolvi poſſet curſus Philoſophicus. In eo autem præſertim invigilandum fuit, ut brevitati ſimul & perſpicuitati conſulerem.

APPROBATIO.

ILlustrissimi Cancellarii, ac Sigillorum Custodis jussu, *Cursum hunc Philosophicum ad usum Scholarum accommodatum*, legi. Lutetiæ, die sextâ mensis Januarii, 1748.

MONTCARVILLE.

PRIVILEGE DU ROI.

LOUIS, PAR LA GRACE DE DIEU, ROI DE FRANCE ET DE NAVARRE : A nos amés & féaux Conseillers, les Gens tenant nos Cours de Parlemens, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand-Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Sénechaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra ; SALUT : Notre amé JACQUES ROLLIN, Fils, Libraire à Paris, Nous a fait exposer qu'il desireroit faire imprimer & donner au Public un Ouvrage qui a pour titre, *Cursus Philosophicus ad usum Sholarum accommodatus*, par M. le Monnier ; s'il Nous plaisoit lui accorder nos Lettres de Privilege pour ce nécessaires. A ces causes Voulant favorablement traiter l'exposant, Nous lui avons permis & permettons par ces présentes de faire imprimer ledit Ou-

vrage en un ou plusieurs volumes, & autant de fois que bon lui semblera, & de le vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume pendant le tems de neuf années consécutives, à compter du jour de la datte desdites présentes. Faisons défense à toutes personnes, de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de notre obéissance, comme aussi à tous Libraires, & Imprimeurs, d'imprimer ou faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter ni contrefaire ledit Ouvrage, ni d'en faire aucun extrait, sous quelque prétexte que ce soit d'augmentation, correction, changement ou autres sans la permission expresse ou par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des exemplaires contrefaits, de trois mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers audit Exposant, ou à celui qui aura droit de lui, & de tous dépens dommages & interêts : à la charge que ces Présentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, dans trois mois de la date d'icelles ; que l'impression dudit Ouvrage sera faite dans notre Royaume,

& non ailleurs, en bon papier & beaux caracteres, conformément à la feuille imprimée attachée pour modéle sous le contrescel desdites Présentes; que l'impétrant se conformera en tout aux Réglemens de la Librairie, & notamment à celui du 10 Avril 1725; qu'avant de l'exposer en vente, le manuscrit qui aura servi de copie à l'impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'approbation y aura été donnée, ès mains de notre très cher & féal Chevalier le Sr Daguesseau, Chancelier de France, Commandeur de nos Ordres; & qu'il en sera ensuite remis deux exemplaires dans notre Bibliotéque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, & un dans celle de notre très cher & féal Chevalier, le Sr Daguesseau, Chancelier de France; le tout à peine de nullité des Présentes: du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire joüir ledit Exposant & ses ayans cause pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie desdites présentes, qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Ouvrage, soit tenue pour dûment signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amés, féaux Conseillers & Secretaires, foi soit ajoutée comme à l'O-

riginal. Commandons au premier notre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, de faire pour l'exécution d'icelles tous actes requis & néceſſaires, ſans demander autre permiſſion, & nonobſtant clameur de Haro, Charte, Normande & Lettres à ce contraires. CAR tel eſt notre plaiſir. Donné à Paris, le ſixiéme jour du mois de Décembre, l'an de grace mil ſept cent quarante-huit, & de notre Regne le trente-quatriéme. Par le Roi en ſon Conſeil.

SAINSON.

Regiſtré ſur le Régiſtre XII. de la Chambre Royale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. *69. fol. 55. conformément aux anciens Réglemens confirmés par celui du 28 Fevrier 1723. A Paris ce 14 Janvier 1749.*

G. CAVELIER, Syndic.

CURSUS

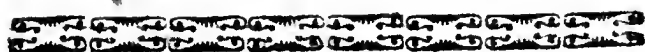

CURSUS PHILOSOPHICUS AD USUM SCHOLARUM ACCOMMODATUS.

PRÆFATIO.

PRIUSQUAM ſingulas Philoſophiæ partes exponamus & evolvamus, perutile mihi viſum fuit, primò explicare methodum quæ ſolet in Scholis adhiberi, dùm agitur de aliquâ materiâ ſubjectâ; ſecundò artem diſcurrendi tradere; tertiò & methodum philoſophandi, & artem diſcurrendi ad praxim revocare, tùm circà Philoſophiam univerſim, tùm circà Logicam generatim.

Tomus I. A

DE PHILOSOPHANDI METHODO.

QUINQUE quæstiones utplurimùm instituere solent Philosophi, dùm aliquâ de re differunt. Prima est quid sit illud de quo agitur; secunda, an existat aut existere possit; tertia, cur sit; quarta, quale sit; quinta, quotuplex sit: verbi gratiâ, si Philosophi differant de beatitudine, inquirunt, quid sit; an existat aut existere possit; cur sit; qualis sit, & quotuplex sit beatitudo.

Ut has quæstiones intelligatis, de singulis dicendum.

De quæstione quid sit.

Ad intelligentiam hujus quæstionis quædam sunt annotanda.

Notandum igitur primò, nomine entis significari quidquid est possibile, nomine verò *possibilis*, id omne quod habet partes sociabiles, seu quæ mutuò sese non

destruunt; sic *figura rotunda* est ens, quia figura & rotunditas simul sociari possunt, id est, totum aliquod componere possunt. Ex opposito, *quadratum rotundum* non est ens, sed impossibile quoddam; quia quadratura & rotunditas non possunt idem totum componere; exinde sequitur ens quodlibet esse totum quoddam, si quidem coalescit ex partibus sociabilibus.

Notandum 2°. ex partibus totum quoddam, seu quodvis ens componentibus, alias vocari *communes*; alias autem *proprias*: partes illæ dicuntur communes, quæ pertinent ad tota diversa; sic *figura* vocatur pars communis, quia pertinet ad circulum, triangulum, quadrâtum, &c.

Partes propriæ sunt illæ, quæ vel uni tantùm enti, verbi gratiâ, soli Deo, vel multis quidem entibus, sed similibus, verbi gratiâ, multis circulis, conveniunt.

Notandum 3°. ex partibus ejusdem totius, sive communibus, sive propriis, alias vocari *essentiales*, alias verò *contingentes*.

Partes essentiales vocantur illæ, sine quibus totum nec existere, nec concipi potest: sic corpus & anima sunt partes essentiales hominis; quia homo nec existere, nec concipi potest sine corpore & animâ: partes contingentes dicuntur illæ, sine qui-

bus totum & existere, & concipi potest: sic scientia & virtus sunt partes contingentes hominis, quia homo & existere & concipi potest sine scientiâ & virtute.

Notandum denique quodlibet ens, seu totum esse vel substantiam vel modificationem.

Substantia est ens per se subsistens, seu non requirens aliud cui insit vel inhæreat: sic *Deus, homo, lapis*, &c. sunt substantiæ, quia per se subsistunt, seu non inhærent aliis entibus. Modificatio est ens inhærens alteri; sic *scientia, virtus, rotunditas*, &c. sunt modificationes, quia inhærent aliis entibus.

His notatis, per quæstionem *quid sit ens*, inquiritur ejus essentia seu natura: essentia autem seu natura est complexio generis & differentiæ.

Genus est pars essentialis & communis.

Differentia verò est pars essentialis & propria: sic *figura* est genus circuli, & *rotunditas* est ejus differentia. Quando igitur quæritur quid sit aliquod ens, duæ partes essentiales afferendæ sunt in responsione, ita ut una sit communis, quæ dicitur genus, & altera propria quæ vocatur differentia: indicabitur autem in Logicâ quænam ex partibus *essentialibus* & *communibus*; quænam verò ex *essentialibus* & *pro-*

priis ſint eligendæ, ut aptè reſpondeatur quæſtionibus *quid ſint entia.*

Reſponſio facta quæſtioni quid ſit ens; vocatur *definitio.* Definitio autem eſt oratio quidpiam explicans; & duplex eſt nominis & entis.

Definitio nominis eſt oratio, per quam explicatur quænam ſit ſignficatio vocis alicujus, aut equivocæ, aut inſolitæ, aut ſcientiæ cuidam propriæ.

Definitio entis eſt oratio naturam ejus explicans per partes ejus eſſentiales: & rurſùs duplex eſt, propriè dicta & impropriè dicta. Propriè dicta dicitur, quando natura entis explicatur per genus & differentiam ipſiùs; impropriè dicta verò, quæ vocatur aliter *deſcriptio*, eſt oratio naturam entis explicans per multas partes, quæ ſecernunt ens illud, ab alio quovis.

Subſtantia quævis definiri debet definitione propriè dictâ; at modificatio definiri tantum poteſt definitione impropriè dictâ, quia ignoramus genuinas modificationum differentias, quarum loco aſſumuntur ordines quidam eſſentiales, quas dicunt aut ad ſua ſubjecta, aut ad ſua objecta. Quoniam verò hæ voces *ſubjectum* & *objectum* frequenter uſurpantur à Philoſophis; ideò juvat eas hîc explicare.

De ſubjecto.

Subjectum generatim eſt quidquid recipit modificationem : & triplex eſt *quod*, *quo* & *denominationis.*

Subjectum *quod* eſt ſubſtantia prout recipiens modificationem ; ſic Deus eſt ſubjectum *quod* omnipotentiæ, quia Deus eſt ſubſtantia recipiens omnipotentiam, quæ eſt modificatio.

Subjectum *quo* eſt una modificatio prout aliam modificationem recipiens : ſic *actio* vocatur ſubjectum *quo* bonitatis, quando recipit bonitatem, quæ eſt alia modificatio.

Subjectum *denominationis* eſt vel ſubſtantia, vel modificatio, quatenùs denominatur à modificationibus receptis ; ſic Deus eſt ſubjectum denominationis omnipotentiæ, quatenùs ab ipſâ denominatur omnipotens ; ſic pariter *actio* eſt ſubjectum denominationis bonitatis, quatenùs ab ipſâ denominatur.

Aliud à veteribus Philoſophis admittebatur ſubjectum, quod vocabant *informationis*, quandò nimirùm una ſubſtantia recipiebat aliam ſubſtantiam à quâ denominabatur : ſic inquiebant, corpus humanum eſt ſubjectum informationis animæ, quia corpus humanum recipit animam, quæ eſt

alia substantia, à quâ denominatur animatum. Non admittimus hujus modi subjectum: quemadmodum enim anima non dicitur recipere corpus; sic corpus dici non debet recipere animam.

De objecto.

Objectum est id omne quod objicitur alicui facultati seu potentiæ, habitui & actui, hoc est id omne circà quod versari possunt facultates, habitus & actus; sic *Deus amandus*, vocatur objectum, quia objicitur potentiæ amandi, habitui, & actui amandi.

Facultas seu potentia est capacitas ad aliquid; & duplex est, activa & passiva.

Potentia activa est capacitas aliquid producendi, ut capacitas producendi actum amoris.

Potentia passiva est capacitas modificationem aliquam recipiendi, ut potentia recipiendi sensationem doloris.

Habitus est facilitas aliquid producendi, ut facilitas ratiocinandi.

Actus est exercitium potentiæ activæ: sic exercitium ratiocinandi vocatur *actus*.

Objectum igitur alicujus scientiæ est id quod objicitur considerandum in hac scientia, & triplex est, materiale, formale & adæquatum seu totale.

Objectum materiale scientiæ est id omne quod propter se consideratur in scientiâ: sic *corpus humanum* est objectum materiale artis Medicæ, quia propter se consideratur in hac arte. Dixi autem *propter se*, quia si propter aliud consideraretur, jam non esset de objecto materiali scientiæ; hinc *metalla*, *plantæ*, &c. non sunt de objecto materiali artis Medicæ; considerantur enim propter corpus humanum sanandum.

Objectum formale scientiæ est modus specialis & proprius sub quo objectum materiale consideratur in scientiâ: sic *sanabilitas* est objectum formale artis Medicæ, quia est modus specialis sub quo corpus humanum consideratur in illâ scientiâ.

Objectum adæquatum seu totale scientiæ, est complexio objecti materialis & objecti formalis: sic *corpus humanum quatenùs sanabile*, est objectum adæquatum artis Medicæ.

Observandum porrò vocem hanc, *materiale*, apud Philosophos idem significare ac *commune*; hanc verò, *formale*, idem significare ac *proprium*.

De quæstione an sit.

Sensus hujus quæstionis est, an ens de quo agitur existat, seu positum sit extrà nihil, id est, extrà statum meræ possibili-

tatis. Vox autem ista *nihil*, æquivocatione laborat; sumitur enim quandoque pro impossibili, ut cum dicitur circulus quadratus est *nihil*; sumitur etiam pro merè possibili, ut ubi dicitur: mundus ante decem annorum millia *nihil* erat.

De quæstione cur sit.

In hac quæstione examinantur entis principia.

Principium generatim est id unde aliquid; & triplex est, cognitionis, productionis & compositionis.

De principiis cognitionis.

Principia cognitionis sunt ea omnia quæ nos ducunt in cognitionem aliquorum entium, & duplicis sunt generis, simplicia & complexa.

De simplicibus.

Principia cognitionis simplicia sunt entia quædam, quæ cognita nos ducunt in notitiam aliorum entium: sic fumus quem è camino videmus erumpentem, est principium cognitionis simplex, quod nos ducit in notitiam ignis, vocatur aliter *signum*.

Signum universim est, quidquid ex impressione sui, excitat in nobis impressionem

alterius; & triplex eſt, arbitrarium, naturale & eſſentiale.

Signum arbitrarium dicitur illud cujus ſignificatio pendet à libero hominum inſtituto: ſic voces omnium idiomatum ſunt ſigna arbitraria, quia vocum illarum ſignificatio fuit dependens à libero hominum inſtituto.

Signum naturale dicitur illud cujus ſignificatio ſic pendet à liberâ Dei voluntate, ut nullatenùs pendeat à libertate creatâ: ſic fumus è camino erumpens eſt ſignum naturale ignis; quia ſolus Deus liberè inſtituit ut fumus ſic erumpens è camino ſignificaret ignem.

Signum eſſentiale vocatur illud cujus ſignificatio neceſſaria eſt, & independens à libertate quâvis: ſic amor cognitus, eſſentialiter ſignificat ſubſtantiam ſpiritualem.

De complexis.

Principia cognitionis complexa, ſunt propoſitiones quædam, quæ poſtquam nobis innotuerunt, nos poſteà ducunt in aliarum propoſitionum notitiam.

Principium cognitionis complexum duplex eſt, probans & movens.

Principium cognitionis probans, eſt propoſitio generalis, quæ nos ducit in cognitionem aliarum minùs generalium in ipſâ

contentarum : ſic hæc propoſitio, *omne totum majus eſt ſuâ parte*, eſt principium cognitionis probans, quia nos ducit in notitiam harum, verbi gratiâ, propoſitionum minùs generalium .... corpus humanum majus eſt ſolo ipſius capite ... arbor major eſt unico ipſius ramo. Quomodo autem una propoſitio minùs generalis contineatur in aliâ generaliori, exponetur poſteà.

Principium cognitionis movens, eſt propoſitio quæ exprimit motivum quo impellimur ad aſſentiendum aliis propoſitionibus : ſic hæc propoſitio ... *Quidquid fuit à Deo revelatum eſt certiſſimum*, dici poteſt principium movens, quia exprimit motivum quo impellimur ad aſſentiendum his propoſitionibus ... Tres ſunt Perſonæ in Naturâ divinâ .... Verbum caro factum eſt, &c.

De principiis productionis.

Principium productionis eſt id omne quod confert ad tribuendam exiſtentiam effectui, & vocatur uno nomine *cauſa*, quæ duplex eſt, Phyſica & Moralis.

Cauſa phyſica (quæ ſola cauſæ nomen meretur) eſt illud agens quod exiſtentiam dat effectui ; ſic Deus eſt cauſa phyſica noſtrarum animarum, quia Deus dedit

existentiam nostris animabus.

Causa moralis, est id omne quod vel allicit, vel dirigit causam physicam, dum existentiam tribuit effectui; hinc duplex vulgò distinguitur, finalis quæ allicit, & exemplaris quæ dirigit.

Effectus est illud ens, quod existentiam recipit à causâ physicâ.

De Principiis compositionis.

Principia compositionis sunt partes quælibet totum componentes: hinc totuplex est principium compositionis diversum, quotuplex est totum diversum: porrò duplex est universim totum diversum, physicum scilicet & metaphysicum.

Totum physicum dicitur illud quod coalescit ex partibus, quarum aliæ sunt totidem substantiæ, aliæ verò sunt totidem modificationes. Hinc partes physicæ sunt illæ quæ sunt vel totidem substantiæ, vel totidem modificationes, sed quarum quædam (nempè propriæ) præsupponunt partes substantiales.

Totum metaphysicum vocatur illud quod coalescit ex partibus quæ sunt solummodò modificationes, ita ut quædam ex his (nempè propriæ) sint insociabiles cum partibus quæ sint substantiæ; hinc partes metaphysicæ sunt modificationes,

quarum quædam excludunt partes ſubſtantiales.

De quæſtione quale ſit.

In hac quæſtione inquiruntur entis proprietates. Proprietates autem ſunt partes eſſentiales & propriæ quæ fluunt, ſeu ſequuntur ex entis differentiâ : ſic *æternitas* eſt Dei proprietas, quia eſt pars eſſentialis & propria Dei, quæ ſequitur ex differentiâ Dei, ſeu ex *neceſſitate exiſtendi.*

Ex proprietatibus aliæ vocantur *primaria*, aliæ verò *ſecundaria*.

Primariæ ſunt illæ, quæ fluunt immediatè ex differentiâ : ſic *bonitas* eſt primaria Dei proprietas, quia ſequitur immediatè ex neceſſitate exiſtendi.

Secundariæ dicuntur illæ, quæ mediatè, ſeu mediante aliâ proprietate, fluunt ex differentiâ : ſic amabilitas eſt proprietas ſecundaria Dei, quia mediante bonitate fluit ab exiſtendi neceſſitate.

Tres numerantur primariæ cujuſlibet entis proprietates ; ſcilicet unitas, veritas & bonitas.

Unitas entis eſt modificatio ſeu forma, per quam totum conſtituitur in ratione totius, ceu eſt ipſa *totalitas.*

Veritas entis eſt connexio partium ipſum componentium.

Bonitas entis est complexio omnium ejus partium essentialium.

De quæstione quotuplex sit.

In hâc quæstione quæritur quomodo distribuendum sit illud de quo agitur, hoc est, quibusnam entibus, tum diversis, tum similibus conveniat.

Hujus distributionis exemplum desumo ab ipso ente generatim sumpto, quod sic distribui potest.

Ens convenit substantiæ & modificationi; dici namque potest, substantia est ens, modificatio est ens.

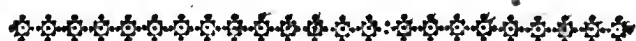
Substantia distribuitur in spiritualem & corpoream, seu convenit spiritui & corpori.

Spiritus autem est substantia capax agendi, & excludens à se partes substantiales; corpus verò est substantia merè iners, & passiva, quæ necessariò habet partes substantiales.

Spiritus convenit Deo, Angelis & animæ rationali, ita ut Deus, Angeli & anima rationalis non possint ulteriùs subdistribui, quia non conveniunt totis diversis. Corpus non potest pariter ulteriùs subdistribui, quia nulla sunt corpora essentialiter à se invicem discrepantia.

Modificatio subdistribuitur in spiritua-

lem & corpoream, & utraque in communem & propriam, in essentialem & contingentem.

DE ARTE RATIOCINANDI.

ANtequàm discurrendi artem tradamus, sciendum est 1°. duas esse generales agendi potentias in animâ nostrâ, intellectum scilicet & voluntatem.

Intellectus est facultas seu potentia animæ versantis circà objecta ut vera; voluntas autem, est facultas animæ versantis circà objecta ut bona.

Sciendum est 2°. quatuor vulgò numerari diversas operationes intellectûs, scilicet apprehensionem, judicium, discursum & methodum.

Apprehensio est actus quo intellectus attendit ad varia objecta, ut si attendamus ad Deum, animas, corpora, &c.

Judicium est actus intellectûs dicentis habitudinem attributi ad subjectum: oratio autem quæ hunc actum significat, vocatur propositio.

In omni propositione quatuor sunt distinguenda, subjectum, attributum, verbum & habitudo.

Subjectum propositionis est illud ens de quo intellectus aliquid dicit; sic in hâc

propoſitione, *Deus eſt omnipotens*, Deus eſt ſubjectum, quia eſt id de quo aliquid dicitur.

Attributum, vel alio nomine *prædicatum*, eſt illud quod enunciatur vel cum ſubjectò conjunctum, vel ab ipſo ſeparatum : ſic in allatâ propoſitione, *omnipotens* eſt attributum aut prædicatum propoſitionis.

Verbum eſt vocula ſignificans actum intellectûs dicentis : talis eſt in allatâ propoſitione vocula *eſt*.

Habitudo eſt relatio, ſeu ordo prædicati ad ſubjectum, & duplex eſt, conjunctio & ſeparatio ; hinc duplex tantùm eſt propoſitio, affirmans quæ conjunctionem enuntiat, & negans quæ ſeparationem ſignificat.

Diſcurſus eſt actus quo intellectus unum judicium ex alio, vel ex aliis infert ſeu deducit.

Methodus eſt actus quo intellectus multas apprehenſiones, multa judicia, multoſque diſcurſus ita diſponit & ordinat, ut, aut veritates à ſe delectas aliis manifeſtet, aut veritatem aliquam ſibi ignotam detegat.

Sciendum eſt denique hîc agi duntaxat de diſcurſu, quia ars ratiocinandi eſt modus ritè diſcurrendi. Sit itaque

De discursu.

Discursus, ut modò dictum fuit, est actus intellectûs quo unum judicium, vel ex alio, vel ex aliis deducitur; vocatur aliter *illatio, ratiocinatio, argumentatio.*

In omni discursu tria sunt distinguenda; antecedens, consequens & consequentia.

Antecedens est ea propositio ex quâ deducitur altera: quòd si ex duabus propositionibus inferatur tertia, tunc duæ priores vocantur *præmissæ.*

Consequens est propositio deducta, vel ex antecedente, vel ex præmissis: vocatur aliter *conclusio:*

Consequentia est connexio consequentis cum antecedente, vel cum præmissis: designari solet per has aut similes voces, *ergo, quamobrem, itaque*, &c.

Sit in exemplum hæc argumentatio:

Deus justus:

Ergo Deus remunerabit virtutem.

Prima propositio vocatur *antecedens*, altera verò *consequens*, & connexio quæ reperitur remunerationem virtutis inter & justitiam, vocatur *consequentia.*

Multæ numerantur argumentationis species; sed quoniam eatenùs tantùm sunt efficaces, quatenùs ad sillogismum revocari-

possunt; ideò de solo sillogismo, tanquam de perfectissimâ discursûs specie hîc agemus.

De sillogismo.

Sillogismus duplex distingui potest; simplex & compositus.

De simplici.

In sillogismo quovis simplici duo sunt consideranda, materia nimirùm & forma.

Materia sillogismi est id ex quo componitur sillogismus, & duplex est, remota & proxima. Remota nihil aliud est, præter terminos seu voces, ex quibus coalescunt singulæ propositiones; proxima verò nihil aliud est, præter tres propositiones sillogismum componentes.

Tres tantùm termini reperiri debent in sillogismo quovis simplici, & vocantur *majus extremum*, *minus extremum* & *medium*, seu *terminus medius*. Hoc autem modo secernuntur à se invicem... majus extremum semper est prædicatum conclusionis... minus extremum semper est subjectum conclusionis, & terminus medius est ille qui nunquam ingreditur conclusionem.

Ideò autem tres sunt tantùm termini in sillogismo simplici, quamvis tres sint propo-

ſitiones, & unaquæque duos contineat: quia quiſque terminus bis repetitur, ſicut intelligetur ex mox dicendis.

Tres tantùm ſunt propoſitiones in ſillogiſmo ſimplici, ſcilicet *major*, *minor* & *conſequens* ſeu *concluſio*. Propoſitio major eſt ea, quæ continet majus extremum cum medio. Propoſitio minor eſt ea, quæ continet minus extremum cum medio. Conſequens ſeu concluſio, eſt propoſitio quæ erat dubia, & proindè probanda.

Forma ſillogiſmi eſt artificioſa materiæ diſpoſitio apta ad concludendum; & duplex eſt, figura & modus. Figura ſillogiſmi eſt artificioſa terminorum diſpoſitio apta ad concludendum.

Modus verò eſt artificioſa propoſitionum diſpoſitio, pariter apta ad concludendum.

Variæ leges traduntur à Philoſophis ut legitimi conficiantur ſillogiſmi: quia verò nimis intricatæ, nec ſatis generales mihi viſæ fuerunt, imò parùm utiles in praxi; idcircò earum loco quaſdam alias breviores & generaliores trademus; in Logicâ tamen vulgares Philoſophorum regulas exponemus & perpendemus.

Leges argumentationis.

Ut intelligantur hæ leges, quatuor ſunt prænotanda.

Notandum igitur 1°. mentem humanam tunc tantùm indigere discursu, quando ex intuitu idæarum subjecti & prædicati propositionis alicujus, non deprehendit qualis sit inter has idæas habitudo, hoc est, quando ignorat an hæ idææ sint inter se conjunctæ, an autem à se invicem separatæ. Hoc autem in casu mens convertit se ad idæam tertiam notiorem, cujus ope detegere valeat habitudinem illam ignotam.

Notandum 2°. habitudinem illam detegi non posse ope tertiæ idææ, nisi duæ idææ in quæstione positæ conferantur alternatim cum idæâ tertiâ notiore. Atque hinc est quod in sillogismo quovis simplici adhibeantur duæ præmissæ, in quarum unâ, majus extremum comparatur cum medio, & ideò vocatur *major*; in alterâ verò, minus extremum comparatur cum eodem medio, & ideò vocatur *minor*.

Notandum 3°. tres casus contingere posse, dum instituitur comparatio extremorum cum eodem medio: vel enim mens nostra deprehendit unum quodque extremum esse cum medio conjunctum; vel unum esse cum medio conjunctum, & alterum ab ipso separatum; vel tandem utrumque extremum esse separatum à medio.

Notandum denique tertiam idæam sæpe non sufficere ad detegendam habitudinem duarum idæarum in quæstione positarum; ex eo nempe quod dum extrema comparantur cum medio, ignoretur plerumque eorum habitudo cum hoc medio; unde ut detegatur habitudo vel majoris extremi cum medio, vel minoris extremi cum eodem medio, assumendæ sunt aliæ idææ notiores, seu alia media; & sic consequenter donec affulgeat evidentia. Atque hinc est quod in probationibus philosophicis, quoties vel propositio major, vel propositio minor alicujus sillogismi, non satis est evidens, afferatur ejus probatio, antequam fiat transitus ad conclusionem.

His notatis, regulæ sequentes memoriæ tenaciter mandentur.

Prima Regula.

Propositio dubia seu probanda menti sit semper præsens, sive dum ipsam probare tentas, sive dum ab aliis impugnatam propugnas.

Secunda Regula.

Quoties duo extrema conclusionis deprehenduntur cum eodem medio conjuncta, toties concludendum est affirmati-

vè; dicendo nimirùm hæc extrema esse inter se conjuncta. Ratio est quia duo entia non possunt esse cum eodem tertio conjuncta, quin sint inter se conjuncta.

Tertia Regula.

Quoties unum conclusionis extremum deprehenditur cum medio conjunctum, & alterum ab eodem medio separatum; toties concludendum erit negativè, dicendo, hæc extrema esse à se invicem separata. Ratio est, quia quando ex duobus unum est cum tertio conjunctum, & alterum ab eodem tertio separatum; necessariò sunt à se invicem separata.

Quarta Regula.

Quoties duo conclusionis extrema deprehenduntur ab eodem medio separata; toties nihil ritè concludi poterit. Ratio est, quia ex eo quod duo entia sint ab eodem tertio separata; nec necessariò sequitur quod sint à se invicem separata, quia possunt esse inter se conjuncta; nec etiam necessariò sequitur quod sint inter se conjuncta, quia possunt à se invicem esse separata.

Corollarium.

Ex dictis sequitur inter disputandum &

respondendum, ad duo tantùm esse attendendum, scilicet ad propositionem in quæstione positam, & ad casum qui occurrit, dum conclusionis extrema cum eodem medio comparantur; dico autem *cum eodem medio*, quia terminus medius debet esse omninò idem in majore & in minore, non tantùm quoad vocem, sed etiam quantùm ad sensum seu significationem.

Ex regulis & principiis superiùs expositis facilè deducentur in Logica rationes legum omnium, tum generalium, tum specialium, quæ proponi solent à Philosophis circà sillogismum.

Quæres autem, undenam desumenda sint media, seu idææ notiores, cùm quibus comparari possint duo propositionis dubiæ extrema.

Respondeo media illa desumenda esse, quantùm id fieri potest, ex definitione vel majoris extremi, vel minoris extremi; ita ut si definitio majoris extremi assumatur pro medio, sillogismus semper incipiat à majori propositione; si verò definitio minoris extremi sumatur pro medio, sillogismus semper incipiat à minori propositione.

De Sillogismo composito.

Sillogismus dicitur compositus, quando

una ex ejus præmissis est composita, id est, quando coalescit ex duabus propositionibus: ideò autem non nunquam adhibetur sillogismus compositus quia ope definitionis, sive majoris extremi, sive minoris extremi, detegi non potuit habitudo prædicati ad subjectum propositionis dubiæ; unde recurrere cogimur ad propositionem integram, tanquàm ad aliquod medium. Ut autem propositio per modum medii possit inservire ad detegendam habitudinem ignotam, debet habere connexionem necessariam cum propositione dubiâ, seu in quæstione positâ: quo in casu propositio major sillogismi conficiendi coalescere debet, & ex propositione quæ est medium, & ex totâ conclusione; minor verò propositio, erit sola propositio quæ fuit assumpta pro medio: verbi gratiâ, si probare vellem hanc propositionem, *Divitiæ sunt periculosæ*, sic conficerem sillogismum compositum:

Si divitiæ plerùmque nos avertant à summo bono, sunt periculosæ:
Atqui divitiæ plerùmque nos avertunt à summo bono;
Ergo divitiæ sunt periculosæ.

In Logicâ fusiùs agemus de sillogismis compositis. Author operis inscripti, *L'art de*

de penser; hanc generalem proponit regulam circà discursum: *Una præmissa enuntiet conclusionem in alterâ præmissâ contineri.* Ejusmodi regula certissima quidem est, sed non satis explicat naturam discursûs.

CONCERTATIONES circà Philosophiam universim.

Quid sit Philosophia.

IN hâc quæstione præcipuas Philosophiæ definitiones referemus, easque vel refellemus, vel emendabimus.

Philosophia, quæ juxtà ethimologiam est amor sapientiæ, definitur à Platonicis... Scientia rerum divinarum & humanarum, caussarumque quibus hæ res continentur. Per *res divinas* intelligunt Deum, attributa, seu perfectiones Dei, & ea Dei opera, quæ fuerunt ab ipso solo producta; per *res humanas*, intelligunt actiones intellectûs, & voluntatis hominum; hinc juxtà ipsos Metaphysica, Mathesis, & Physica versantur circà res divinas; Logica verò, & Moralis occupantur circà res humanas.

Philosophia definitur à Peripatheticis, seu à Sectatoribus Aristotelis.... Cognitio vera, certa, & evidens rerum naturalium per causas. Ut intelligatur hæc definitio, sequentes alias subjicio.

Cognitio, est quilibet actus intellectûs, seu facultatis animæ versantis circà objecta ut vera.

Cognitio vera dicitur ea, quæ attingit objectum ut in se est : sic ubi dicitur, Deus est omnipotens, hæc cognitio vera est, quia Deum attingit, ut in se est.

Ex opposito cognitio dicitur falsa, quæ attingit objectum aliter ac in se est. Verbi gratiâ. Si quis diceret, Deus est crudelis; ejus cognitio foret falsa, quia Deus reipsâ non est crudelis.

Cognitio certa dici debet ea, quæ nititur motivo firmo & inconcusso ; sic ubi dico, *Verbum caro factum est;* mea cognitio certa est, quatenùs nititur authoritate Dei revelantis. Ex opposito cognitio dicitur incerta, quæ nititur motivo caduco & fallibili : sic ubi dico, *Petrus cras morietur ;* mea cognitio est incerta, quatenùs nititur authoritate Medici mortem illam prænuntiantis.

Cognitio evidens est ea, quæ nititur idæarum nostrarum intuitu : sic ubi dico, *totum majus est suâ parte ;* mea cognitio est

evidens, quatenùs nititur intuitu idæarum totius & partis. Ex opposito cognitio dicitur, *inevidens*, quæ nititur alio quovis motivo, quàm idæarum nostrarum intuitu.

Res naturales sunt ea omnia, quæ sine revelatione divinâ possunt à nobis cognosci. Ex opposito res supernaturales sunt ea omnia, quæ per revelationem divinam nobis innotescunt.

Cognoscere per causas, inquiunt, est reddere rationem suarum cognitionum: sic ille dicitur ecclypsim lunæ per causas cognoscere, qui reddere potest rationem cur luna patiatur ecclypsim.

His præmissis, sic ratiocinantur Peripathetici. 1°. Philosophia est cognitio, quia est actus intellectûs. 2°. Est cognitio vera, quia attingit entia, ut in se sunt: unde differt ab errore, qui est cognitio falsa. 3°. Est cognitio certa, quia nititur motivo firmo & inconcusso, scilicet evidentiâ, seu idæarum intuitu; unde differt à cognitionibus quæ nituntur motivis caducis & fallibilibus. 4°. Dicitur cognitio evidens, quia nititur idæarum intuitu; unde differt à fide divinâ, quæ est quidem cognitio certissima, sed inevidens. 5°. Est cognitio entium naturalium, quia est cognitio eorum quæ sine revelatione divinâ

possunt ab hominibus cognosci ; unde differt à Theologiâ quæ, saltem ex parte, est cognitio supernaturalium. 6°. Denique est cognitio per causas, quia Philosophus reddere potest rationem suarum cognitionum ; unde differt à cognitione merè experimentali, qualis est in rusticis, qui non possunt reddere rationem suarum cognitionum.

Ut quæstionem propositam solvamus, notandum est Philosophiam accipi posse, vel prout est actus seu exercitium, vel prout est habitus seu facilitas. Tunc accipitur pro actu, quando sumitur pro philosophandi exercitio, qualis est in Philosopho vel disputante, vel respondente ; tunc autem accipitur pro habitu, quando sumitur pro facilitate philosophandi, qualis est in Philosopho dormiente. Hoc notato,

Prima Conclusio.

Definitio Philosophiæ, Platonica dicta, non est legitima. Illa namque definitio legitima non est, quæ non convenit definito : atqui definitio, Platonica dicta, non convenit definito. Definitio enim quæ non convenit habitui discursivo, non convenit Philosophiæ ; Philosophia namque est habitus discursivus, seu facilitas

procedendi à magis noto ad minùs notum. Atqui definitio Platonica non convenit habitui discursivo. Illa namque definitio non convenit, &c. quæ convenit scientiæ divinæ; nec enim scientia Dei dici potest discursiva: atqui definitio Platonica convenit scientiæ divinæ; scientia quippe Dei, est cognitio rerum divinarum & humanarum, causarumque quibus hæ res continentur: ergo definitio Platonica non convenit habitui discursivo: ergo non convenit Philosophiæ: ergo non est legitima.

In eo igitur potissimùm peccat definitio Platonica, quòd Philosophia dicatur scientia causarum, cùm dicenda sit scientia per causas, aut potiùs per principia: nimirùm aliud est entia, eorumque principia cognoscere; aliud verò, entia cognoscere per principia; si quidem entia eorumque principia cognoscere, est ista omnia simul & simili modo cognoscere; at *entia* cognoscere per principia, est primùm cognoscere principia; deindè est horum ope, devenire in notitiam entium.

Definitio Platonica potest adhuc aliter ostendi vitiosa, hoc modo... Illa definitio Philosophiæ legitima non est, quæ non convenit singulis Philosophiæ partibus; definitio enim alicujus universalis legiti-

ma non est, quando non convenit singulis ejus inferioribus: atqui definitio Platonica non convenit singulis Philosophiæ partibus, sicut fatentur ejus propugnatores; ergo non est legitima.

Conclusio secunda.

Philosophia actualis definiri debet cognitio evidens entium naturalium, per principia... Philosophia namque actualis definiri debet eâ definitione, quæ complectatur ejus genus & differentiam: atqui definitio mox allata, complectitur genus & differentiam Philosophiæ actualis. Ubi namque dicitur *cognitio evidens*, adest ejus genus; dum autem additur *entium naturalium per principia*, adest ejus differentia, ergo definitio mox allata legitima est.

Objectiones.

Objicies. 1°. Illa definitio non est legitima, quæ continet vocem æquivocam: atqui nostra definitio, &c. hanc nempè *cognitio*: cognitionis enim nomine quidam intelligunt idæam, alii verò intelligunt judicium; ergo nostra definitio non est legitima.

Respondeo. Distinguo majorem propositionem. Illa definitio non est legitima, quæ continet vocem æquivocam anteà mi-

nimè determinatam & explicatam, concedo. Anteà determinatam & explicatam, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Reverâ illa definitio non est legitima, quæ continet vocem æquivocam indeterminatam, & minimè explicatam, quia tunc obscura est ejusmodi definitio: at legitima est definitio, quæ continet vocem æquivocam anteà determinatam & explicatam, quia tunc sublata fuit obscuritas: porrò vox ista *cognitio* laborat quidem æquivocatione apud Philosophos; sed à nobis determinata fuit ad significandum quemlibet actum intellectûs; quamobrem ex hâc parte non peccat nostra definitio.

Objicies. 2°. Cognitiones nostræ circà Deum philosophicæ sunt; nec tamen dici possunt *per principia*: ergo non omnis cognitio philosophica dici potest, per principia.

Distinguo secundam antecedentis partem: nec tamen dici possunt per principia productionis, seu per causas, concedo. Per principia sive cognitionis, sive compositionis, nego; & nego consequentiam. Reverâ non cognoscimus philosophicè Deum per principia productionis, seu per causas: quia Deus nullas habere potest causas; sed Deum philosophicè cognoscere possu-

mus, tum per principia cognitionis, quia multa nos ducunt in cognitionem Dei; tum per principia compositionis, quia cognoscuntur quædam attributa, quæ probantur soli Deo convenire posse; qualia sunt *immensitas*, *duratio necessaria*, *potentia movendi*, &c.

Objicies denique. Cognitio evidens est solummodò de entibus natuaralibus; ergo hæ voces, *entium naturalium*, sunt inutiles in nostrâ definitione.

Nego consequentiam. Quamvis enim cognitio evidens attingat tantùm entia naturalia; quoniam tamen in definitione scientiæ, fieri debet mentio objecti materialis hujus scientiæ; ideò voces allatæ non sunt inutiles in nostrâ definitione.

Corollaria.

Primò. Hæ voces, *vera*, *certa*, quæ apponuntur in definitione vulgari, sunt inutiles: quia ex eo quòd cognitio quædam sit evidens, utique vera, & certa. 2°. Loco harum vocum, *per causas*, apponendæ sunt istæ, *per principia*, quia nulla entia philosophicè cognoscuntur per causas; sed solummodò per principia, vel cognitionis, vel compositionis; sicut ostendetur posteà. 3°. Philosophia habitualis definiri debet, facilitas evidenter cognoscendi entia naturalia per principia.

Monitum.

Quoniam modificatio definitur vel per ordinem ad ſubjectum, vel per ordinem ad objectum; ideò ad pleniorem definitionis Philoſophiæ intelligentiam, agemus de ejus ſubjecto & objecto.

Quod attinet ad ſubjectum Philoſophiæ. Dico primò, intellectum humanum eſſe ſubjectum *quo* Philoſophiæ; quia intellectus humanus eſt modificatio recipiens Philoſophiam, quæ eſt alia modificatio. Dico ſecundò, animam rationalem eſſe ſubjectum ejus, *quod;* quia eſt ſubſtantia recipiens Philoſophiam, mediante intellectu. Dico 3°. homines quoſdam eſſe ſubjectum denominationis Philoſophiæ; quia homines quidam denominantur Philoſophi, à Philoſophiâ.

Quod attinet ad objectum Philoſophiæ; ſic ſtatuimus.

Concluſio prima.

Entia naturalia ſunt objectum materiale Philoſophiæ. Objectum enim materiale ſcientiæ, eſt id omne quod propter ſe conſideratur in ſcientiâ: atqui entia naturalia propter ſe conſiderantur in Philoſophiâ; ut conſtare debet ex eo quòd, nihil propter ſe conſideretur in Philoſophiâ, præter entia naturalia: ergo, &c.

At, inquies, ex hâc conclusione sequeretur Philosophiam esse complexionem scientiarum omnium humanarum : atqui falsum consequens ; ergo & antecedens.

Nego minorem. Philosophia namque est complexio scientiarum omnium humanarum ; ut patet ex eo quòd singulæ scientiæ humanæ nihil aliud sint, quàm partes quædam Philosophiæ paulò fusiùs evolutæ, sicut manifestum fiet in hoc toto cursu philosophico.

Conclusio secunda.

Cognoscibilitas evidens per principia, est objectum formale Philosophiæ. Illud enim est objectum formale Philosophiæ, quod est modus specialis, sub quo Philosophia considerat objectum suum materiale : atqui cognoscibilitas evidens per principia, est modus ille specialis ; quandoquidem per modum hunc Philosophia distinguitur tùm à scientiâ Divinâ ; tùm à cognitione merè experimentali ; ergo, &c.

Conclusio tertia.

Entia naturalia, quatenùs evidenter cognoscibilia per principia, sunt objectum adæquatum, seu totale Philosophiæ. Illud enim est objectum totale scientiæ, quod complectitur objectum materiale, & ob-

jectum formale hujus ſcientiæ : atqui, ut conſtat ex ſuperioribus concluſionibus, entia naturalia quatenùs evidenter cognoſcibilia per principia, complectuntur objectum materiale, & objectum formale Philoſophiæ : ergo, &c.

Et certè illud eſt objectum totale ſcientiæ, quod habet conditiones omnes ad objecti totalitatem requiſitas : atqui entia naturalia, quatenùs evidenter cognoſcibilia per principia, habent conditiones omnes ad objecti totalitatem requiſitas.

Quatuor enim ſunt conditiones ad objecti totalitatem requiſitæ, nimirùm *unitas*, *relatio*, *commenſuratio*, & *diſtinctio* : atqui entia naturalia, &c. habent quatuor has conditiones.

1°. Quidem habent *unitatem*. Quæcumque enim ſunt in quibuſdam ſimilia, habent unitatem quæ dicitur ſimilitudinis, & quæ, ſicut oſtendetur in Logicâ, ſufficit ad objectum ſcientiæ : atqui entia naturalia quatenùs, &c. ſunt in multis ſimilia. 1°. In eo quòd habeant attributa ſociabilia. 2°. In eo quòd ſint naturalia. 3°. In eo quòd ſint evidenter cognoſcibilia. 4°. In eo quòd ſint cognoſcibilia per principia ; ergo habent unitatem.

2°. Habent *relationem*. Illud enim dicitur habere relationem, in præſenti caſu,

ad quod referuntur quæcumque tractantur in ſcientiâ: atqui quæcumque tractantur in Philoſophiâ, referuntur ad entia naturalia, quatenùs, &c. ergo habent relationem.

3°. Habent *commenſurationem*. Illud enim dicitur habere commenſurationem, reſpectu ſcientiæ, quod nec latiùs, ſeu generaliùs, nec ſtrictiùs, ſeu minùs generaliter patet iſtâ ſcientiâ: atqui entia naturalia quatenùs, &c. nec latiùs, nec ſtrictiùs patent ipsâ Philoſophiâ: non latiùs; quia nulla alia ſcientia præter Philoſophiam, conſiderat entia naturalia, ut evidenter cognoſcibilia per principia: non etiam ſtrictiùs; quia Philoſophia de nullâ aliâ re agit propter ſe: ergo habent commenſurationem.

4°. Denique habent *diſtinctionem*. Illud enim diſtinctionem habere dicitur, quod ſcientiam diſtinguit ab aliâ quâvis: atqui entia naturalia quatenùs, &c. Philoſophiam diſtingunt ab aliâ quâvis ſcientiâ, verbi gratiâ, à ſcientiâ Divinâ: ergo habent diſtinctionem; cùm igitur habeant omnes conditiones ad objecti totalitatem requiſitas, ſunt objectum totale Philoſophiæ.

Dices. Philoſophia agit de quibuſdam entibus ſupernaturalibus, verbi gratiâ,

de immutabilitate Dei; ergo entia naturalia strictiùs patent ipsâ Philosophiâ.

Distinguo antecedens. Philosophia agit de quibusdam entibus *per accidens* supernaturalibus, concedo. *Per se supernaturalibus*, nego, & nego consequentiam. Entia dicuntur per se supernaturalia, quæ citrà revelationem divinam nunquam possunt à nobis cognosci, qualia sunt Trinitas Personarum divinarum, Incarnatio Verbi divini, &c. Illa dicuntur per accidens supernaturalia, quæ per revelationem quidem divinam nobis innotescunt; sed quæ, sublatâ hâc revelatione, possent à nobis cognosci, quales sunt multæ Dei perfectiones. Revera, &c.

An sit Philosophia.

Ad solvendam hanc quæstionem, notandum 1°. Cognitiones nostras duplicis esse generis, scilicet de entibus, ut in se sunt; & de entibus, ut nobis apparent: sic hæc propositio, *circulus est rotundus*, est cognitio de entibus, ut in se sunt; hæc autem, *turris mihi videtur rotunda*, est de entibus, ut nobis apparent.

Notandum 2°. entia naturalia duplicis etiam esse generis; alia nimirùm intrà nos posita, seu quæ sunt animæ nostræ modificationes, ut *cognitio*, *amor*, *dolor*, &c.

alia verò, extrà nos posita: qualia sunt *Deus*, *corpora*, &c.

Notandum 3°. in entibus extrà nos positis, partes duplicis esse generis, essentiales & contingentes, de quibus dictum fuit.

Notandum denique cognitiones nostras, tùm de entibus, ut nobis apparent; tùm de entibus intrà nos positis, prout per sensum innotescunt: tum de entibus ut in se sunt, quatenùs per aliud motivum, quàm per idæarum nostrarum intuitum cognoscuntur, nullatenùs esse philosophicas; hinc solæ cognitiones, quæ per idæarum intuitum acquiruntur, possunt esse philosophicæ.

His notatis, sensus quæstionis est utrùm existant cognitiones evidentes per principia?

Conclusio.

Philosophia actualis existit. Philosophia namque actualis, est cognitio evidens entium naturalium per principia: atqui existit multiplex cognitio evidens, &c. Judicia namque ritè deducta, ex principiis evidentibus, sunt cognitiones evidentes per principia: atqui existunt multa judicia ritè deducta, ex principiis evidentibus. Nam, verbi gratiâ, conscius sum me ideò

judicare, Deum existere: quia existentia à me deprehenditur inclusa in idæa Dei; corpora esse divisibilia: quia divisibilitas à me deprehenditur inclusa in idæâ corporum; & sic de multis aliis: ergo existunt cognitiones evidentes per principia: ergo existit Philosophia actualis.

Existit etiam Philosophia habitualis. Quoties enim exercentur multi actus similes, toties acquiritur facilitas alios similes posteà producendi, sicut quotidiana docet experientia: atqui multi homines conscii sunt, multas cognitiones evidentes per principia à se fuisse productas; ergo conscii sunt se habere facilitatem alias similes producendi: ergo existit Philosophia habitualis.

Colliges Philosophiam tùm actualem, tùm habitualem, esse possibilem. Quod enim existit, est possibile: atqui utraque Philosophia illa existit, sicut mox fuit probatum: ergo utraque est possibilis.

Objectiones.

Objicies. 1°. Ut existeret Philosophia, dari deberet certissimum veritatis cryterium seu signum, cujus ope verum à falso, certum ab incerto, & evidens ab inevidenti secernerentur: atqui nullum datur ejusmodi cryterium seu signum: ergo, &c.

Nego minorem, & dico idæarum intuitum, seu uno nomine *evidentiam*, esse certissimum ejusmodi cryterium, seu signum. Vel enim agitur de cognitionibus in materiâ necessariâ, hoc est, quæ versentur circà objecta necessaria & immutabilia; vel agitur de cognitionibus in materiâ contingenti, seu quæ versentur circà objecta contingentia, & mutabilia. Sic primùm; tunc cognitio vera est certa, & evidens, quando ex idæarum intuitu deprehendimus, objecta aliter esse non posse ac cognoscuntur. Sic secundùm; tunc cognitio vera, certa est & evidens, quando ex idæarum intuitu, deprendimus, motivum ab idæis diversum, & per sensum intimum cognitum, habere connexionem necessariam, cum objectis cognitis.

Instabis. 2°. Quod dum absens est, judicatur præsens; & quod dum præsens est, judicatur absens; non est certissimum veritatis cryterium: atqui dum absens est evidentia, judicatur præsens; & dum præsens est, judicatur absens; ergo evidentia non est certissimum veritatis cryterium.

1°. Nego priorem majoris partem. Dum enim abest id, per quod solum evidenter cognoscere possumus; mirum non est, si tunc erremus: porrò, dum abest eviden-

tiâ, abest id, per quod solum evidenter cognoscere possumus, ut per se manifestum est; quamobrem licet, dum abest evidentia, falsò judicemus eam adesse; nihilominùs ipsa certissimum est veritatis cryterium.

2°. Nego posteriorem minoris partem. Sicut enim, ubi dolore quodam acuto percellitur anima nostra, judicare non possumus, dolorem abesse, quia tunc per sensum intimum conscii sumus de ejus præsentiâ; sic quando præsens est evidentia, per sensum intimum ita conscii sumus de ejus præsentiâ, ut judicare non possumus ipsam abesse.

Instabis 2°. probando posteriorem minoris partem. Quod distingui non potest à præjudiciis, judicari potest absens, licet reipsâ sit præsens: atqui evidentia distingui non potest à præjudiciis: ergo dum præsens est evidentia, judicari potest absens.

Ut intelligatur responsio, notandum est præjudiciorum nomine, hîc intelligi judicia falsa, quæ fuerunt à nobis lata, vel ante perfectum rationis usum, vel absque sufficienti attentione & reflexione. Hoc notato,

1°. Nego majorem, quia licet evidentia secerni non posset à præjudiciis; non id-

anima nostra determinatur ad attendendum ad has, aut illas idæas; sed sensus nullatenùs sunt motivum cognitionum nostrarum philosophicarum; quamobrem suprà dictum effatum verum quidem est, si intelligatur, eo sensu, quòd ad nullum attendamus objectum, nisi quid sensile dederit occasionem attentioni nostræ; sed falsum est, si intelligatur eo sensu, quòd ad nullum attendamus objectum, nisi priùs fuerit sensile. Sed de his in Metaphysicâ.

Observandum porrò, organa corporea nobis adeò fuisse concessa, ut judicemus de entibus extrà nos positis, prout hæc objecta nobis apparent; unde si iis in hunc tantùm finem utamur, nunquam nos decipiunt.

Objicies. 3e. Ut existeret Philosophia, dari deberet objectum certò cognoscibile: atqui (Deo tamen excepto) nullum est objectum certò cognoscibile. Quod enim est contingens, non est certò cognoscibile: atqui quodlibet objectum, præter Deum, est contingens; ergo, &c.

Nego minorem prioris sillogismi. Illud enim est certò cognoscibile, quod habet attributa necessariam inter se connexionem habentia: at objectum quodlibet habet attributa necessariam inter se connexionem habentia; nimirùm attributa es-

ſentialia ; proindeque quodlibet objectum eſt certò cognoſcibile.

Quòd attinet ad poſteriorem ſillogiſmum, ſeu ad probationem minoris ſillogiſmi. 1°. Nego majorem : oſtendetur enim poſteà, dari poſſe ſcientiam de contingentibus.

2°. Diſtinguo minorem. Quodlibet ens, præter Deum, eſt contingens, quantùm ad exiſtentiam, concedo.... Quantùm ad connexionem partium eſſentialium, nego. Diſtingue pariter minorem. Solutio facilis.

Objicies. 4°. Ut exiſteret Philoſophia ; deberet eſſe in nobis facultas certò cognoſcens : atqui nulla eſt in nobis facultas certò cognoſcens. Facultas enim errori obnoxia ; non eſt certò cognoſcens : atqui facultas noſtra cognoſcendi, quæ dicitur *intellectus*, eſt errrori obnoxia, ſicut quotidiana conſtat experientia : ergo, &c.

Nego minorem prioris ſillogiſmi, & ad ejus probationem diſtinguo minorem. Intellectus noſter eſt errori obnoxius, quando judicat, aut diſcurrit ex motivo caduco & fallibili, concedo ; ex motivo firmo & inconcuſſo, nego. Diſtingue pariter conſequens. Itaque intellectus noſter duobus modis conſiderari poteſt univerſim ſcilicet, & ſpeciatim. Conſideratur

universim, quando consideratur independenter à motivis. Speciatim verò, quando spectatur relativè ad motiva. Quòd si spectetur universim, nec dici potest certò cognoscens, nec errori obnoxius, quia neutram ex his qualitatibus includit in ideâ suâ. Si spectetur prout nititur motivo caduco & fallibili, tunc est errori obnoxius; si tandem spectetur prout innixus motivo firmo & inconcusso, tunc est facultas certò cognoscens; alioquin motivum non esset reipsâ firmum & inconcussum. Si igitur quæratur quænam sit in nobis facultas certò cognoscens, respondendum est, intellectum nostrum, prout innixum motivo firmo & infallibili, esse facultatem certò cognoscitivam.

Objicies denique. Nulla existit Philosophia, si quilibet homo dubitare debeat de omnibus entibus, ut in se sunt: atqui res sic se habet; dubium namque generale est via veritatis inveniendæ certissima: ergo, &c.

Distinguo majorem.. Si quilibet homo dubitare debeat effectivè de omnibus entibus, ut in se sunt, concedo... Methodicè tantùm, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Itaque mens nostra duplici modo dubitare potest, effectivè & methodicè. Tunc dubitat effectivè,

quando reipsâ vacillat inter affirmationem & negationem. Tunc autem methodicè dubitat, quando revocat ad examen, connexionem motivorum, quibus adducta fuit ad judicandum; cum objectis de quibus tulit judicia. Reverâ potest quis dubitare methodicè de entibus, ut in se sunt, ut nempè firmiorem ascensum præbeat propositionibus anteà receptis, ut veris; & hoc sensu generale dubium est via veritatis inveniendæ certissima: at nemo sanæ mentis potest dubitare effectivè de omnibus entibus, ut in se sunt. Verbi gratiâ, nemo potest effectivè dubitare, num totum majus sit suâ parte; & hoc sensu, nedum generale dubium sit via veritatis inveniendæ certissima, est potiùs insuperabile veritatis detegendæ impedimentum; quia tunc nihil esset, per quod ex hoc generali dubio possemus emergere.

Cur sit Philosophia.

Quod attinet ad principia cognitionis Philosophiæ, nulla hîc specialis occurrit difficultas: evidentia quippè, simplex est ipsiùs principium cognitionis; & varia axiomata, seu propositiones per se evidentes, sunt ejus principia cognitionis complexa. Inquiremus autem in Metaphysicâ, quænam propositio sit primùm cognitio-

nis philoſophicæ principium complexum.

Quod ſpectat ad principia compoſitionis Philoſophiæ, nulla pariter eſt difficultas; nam ipſius genus, differentia, & proprietates dici debent ipſius principia compoſitionis eſſentialia: prætereà partes in quas diſtribuitur, vocari ſolent ejus principia integrantia, ex eo quòd requirantur ad ejus integritatem.

Circà cauſas Philoſophiæ ſic breviter ſtatuo. Primò, entia naturalia per idæas noſtras repræſentata ſunt ejus cauſa exemplaris; quia nos dirigunt in ferendis judiciis noſtris philoſophicis.

2°. Cognitio veritatis eſt cauſa finalis proxima Philoſophiæ habitualis: omnis enim habitus habet pro causâ ſuâ finali proximâ, actus ſimiles iis per quos fuit acquiſitus: at Philoſophia habitualis producta fuit per cognitiones veritatis, ut per ſe patet; proindeque, &c.

3°. Veritas ipſa dici debet cauſa finalis proxima Philoſophiæ actualis; quia Philoſophia actualis, proximè refertur ad veritatem.

4°. Deus eſt cauſa finalis ultima Philoſophiæ tùm habitualis, tùm actualis; quia Deus eſt bonum quoddam, ad quod omnia ſic referuntur, ut ipſe non referatur ad aliud bonum.

5°. Solus

5°. Solus Deus est causa efficiens, seu physica Philosophiæ habitualis : quia probabitur in Morali, solum Deum esse causam physicam nostrorum habituum.

6°. Deus est causa efficiens prima Philosophiæ actualis, & quidam homines sunt ejus causæ effectrices secundæ.

Occasione causæ efficientis Philosophiæ, hîc inquiri solet à Philosophis, an & quomodò Adamus habuerit Philosophiam ? has quæstiones sic solvimus.

Prima Conclusio.

Adamus habuit Philosophiam habitualem congenitam, seu, ut aiunt nonnulli, *infusam.* Ille namque habuit Philosophiam habitualem, &c. cujus anima producta fuit, iis omnibus dotibus instructa, quæ requirebantur ad eum vitæ statum, in quo fuerat constitutus; Philosophia namque habitualis, est ea animæ perfectio, sine quâ, homo sui statûs officia vix adimplere potest : atqui anima Adami producta fuit à Deo, instructa iis omnibus dotibus, quæ, &c. sicut constare debet, tùm ex eo quòd Deus intelligentiâ, potentiâ & bonitate polleat; tum ex eo quòd anima Adami producta fuerit, ab omni labe, seu peccato immunis; adeòque nullum fuit, ex ipsius parte, impedimentum, quominùs produce-

retur in ſtatu ſuo perfecta : ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Omnis habitus comparatur per actus ſimiles frequenter productos; atqui Adamus, ſtatim à nativitate ſuâ, nullos produxerat actus Philoſophiæ; ergo non ſtatim à nativitate ſuâ, habuit Philoſophiam habitualem.

Diſtinguo majorem. Omnis habitus, juxtà leges ordinarias acquiſitus, concedo. Præter leges ordinarias comparatus, nego. Conceſſâ minore, diſtingue pariter conſequens. Itaque habitus duplici modo poteſt acquiri, juxtà leges ordinarias, & præter leges ordinarias. Tunc acquiritur juxtà leges ordinarias, quando eâ tantùm proportione producitur, & intenditur facilitas, quâ producuntur actus ſimiles. Tunc verò comparatur præter leges ordinarias, quando ſine præviis actibus, facilitas in mente noſtrâ producitur.

Inſtabis. Habitus naturalis non poteſt eſſe infuſus, ſeu præter leges ordinarias acquiſitus : atqui habitus Philoſophiæ naturalis eſt : ergo habitus Philoſophiæ non poteſt eſſe infuſus.

Diſtinguo majorem. Habitus naturalis non poteſt eſſe infuſus per ſe, concedo. Infuſus per accidens, nego. Conceſsâ mi-

nore, distingue pariter consequens. Itaque habitus potest esse infusus vel per se, quando sic à Deo producitur, ut juxtà leges ordinarias, seu occasione similium actuum, nunquam compararetur. Tales sunt habitus fidei, spei & charitatis, per baptismum infusi; habitus dicitur infusus, per accidens, quando producitur quidem à Deo sine præviis actibus ab animâ productis; sed successivè produci potuisset occasione similium actuum ab animâ productorum. Reverâ, &c.

Objicies. 2°. Qui habuit Philosophiam habitualem nostræ similem, eam non habuit infusam seu congenitam: atqui Adamus habuit Philosophiam nostræ similem; ergo eam non habuit infusam.

Distinguo majorem. Qui habuit Philosophiam habitualem nostræ similem, quantùm ad illius obtinendæ modum, eam non habuit congenitam, concedo. Nostræ similem, quantùm ad ipsius essentiam, seu naturam, nego. Reverâ Philosophia habitualis Adami fuit nostræ similis, quantùm ad essentiam, quia fuit facilitas evidenter cognoscendi entia naturalia per principia; sed non fuit nostræ similis, quantùm ad modum eam comparandi: Adamus enim eam obtinuit sine labore & exercitio; nos autem, similium actuum

repetitione, habitum illum successivè comparamus.

Objicies denique. Actus vitæ, seu actio substantiæ viventis, non potest infundi: atqui Philosophia est actus vitæ; ergo non potuit infundi.

Distinguo minorem. Philosophia actualis est actus vitæ, concedo. Philosophia habitualis est actus vitæ, nego. Distingue pariter consequens. Reverâ actus vitæ non potest infundi: verbi gratiâ, actus amoris non potest infundi, quia tunc non esset actus amantis; sed habitus infundi potest, quia est mera passio ex parte animæ nostræ, sicut ostendetur in morali.

Secunda conclusio.

Verissimile est Adamum habuisse Philosophiam actualem. Qui enim habuit Philosophiam habitualem congenitam, qui constitutus fuit Dux & Legislator hominum successu temporis nascentium, qui Deum diligere tenebatur, quique nondum laborabat concupiscentiâ rationi rebelli, probabiliter habuit Philosophiam actualem; debuit enim esse doctus ut doceret, & prudens ut leges ferret; debuit pariter Deum, ejusque mandata cognoscere, alioquin ad impossibilia fuisset adstrictus: atqui Adamus habuit Philoso-

phiam habitualem congenitam (per conclusionem præcedentem); aliundè verò sic fuit constitutus, ut colligitur ex Scripturâ Sacrâ; proindeque, &c.

Nota porrò secundam hanc conclusionem nullatenùs esse philosophicam; quia nec est, nec esse potest evidens.

Objectiones.

Objicies. 1°. Qui Deum non cognovit, non habuit Philosophiam actualem: atqui Adamus Deum non cognovit. Qui enim credidit Deum non esse ubique, ipsum non cognovit: atqui Adamus credidit Deum non esse ubique, ut constat ex eo quòd, ejus conspectum effugere voluerit, postquàm comedit de fructu vetito: ergo, &c.

1°. Nego majorem. Licet enim quis ignoret ens aliquod, fieri tamen potest, ut alia cognoscat evidenter per principia; quamobrem licet Adamus Deum non cognovisset; exindè non sequitur ipsum caruisse Philosophiâ actuali: imò ad Philosophiam actualem requiritur entium quorumdam ignorantia; siquidem philosophari, est procedere à magis noto, ad minùs notum.

2°. Nego minorem. Qui enim tenebatur Deum diligere, & ipsi soli servire,

debuit ipsum cognoscere; nemo quippè potest objectum ignotum amore prosequi: porrò Adamus ad id tenebatur, sicut dictitat lex ipsa naturalis.

Ad probationem autem distinguo majorem. Qui credidit Deum non esse ubiquè, secundùm suam essentiam, ipsum non cognovit, esto. Qui credidit Deum sub humanâ formâ latitantem, ubique non esse, ipsum non cognovit, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Cùm igitur Deus multoties apparuisset Adamo, sub formâ humanâ, Adamus post peccatum abscondere se voluit à conspectu Dei, sub hâc formâ latitantis; sed noluit se abscondere à conspectu Dei, secundùm essentiam considerati. Dixi autem *esto*, quia licet Deus non cognoscatur secundùm aliquod suum attributum, verbi gratiâ, secundùm immensitatem; exindè non sequitur, ipsum ignorari quantùm ad alia attributa, verbi gratiâ, quantùm ad bonitatem, justitiam, &c.

Objicies. 2°. Qui non cognovit naturam serpentis & pomi, non habuit Philosophiam actualem: atqui Adamus non cognovit naturas serpentis & pomi. Qui enim credidit serpentem esse loquendi capacem, & pomum parere posse scientiam boni & mali, non cognovit horum

entium naturas; atqui Adamus id credidit; ergò, &c.

1°. Nego majorem prioris fillogifmi. Quamvis enim Adamus non cognoverit naturas ferpentis & pomi; exindè non fequitur, ipfum caruiffe Philofophiâ actuali, ut conftat ex fuprà dictis. Hinc ut efficaciter evinceretur, Adamum caruiffe Philofophiâ actuali, probari deberet, nulla omninò entia naturalia ipfi fuiffe evidenter nota per principia; quod probari nunquam poteft.

2°. Nego minorem ejufdem fillogifmi. Verifimile enim eft quæcumque erant in Paradifo terreftri, Adamo fuiffe nota. Ad probationem autem diftinguo majorem. Qui credidit ferpentem effe loquendi capacem, & pomum parere poffe fcientiam boni & mali, virtute fibi propriâ & naturali, concedo. Virtute fupernaturali & alienâ, nego. Reverâ, &c.

Objicies denique. Ille non habuit Philofophiam actualem, cui omnia entia naturalia erant evidenter nota: atqui omnia entia naturalia erant Adamo, &c. Illi enim, &c. qui habuit entium omnium naturalium idæas fibi impreffas in primo creationis inftanti: atqui Adamus in primo creationis fuæ momento, habuit idæas entium omnium naturalium impreffas, fi-

quidem ejus natura producta fuit perfecta: ergo, &c.

Nego minorem. Illi enim non omnia entia naturalia fuerunt evidenter nota; qui non potuit ad illa omnia simul attendere: atqui Adamus attendere non potuit ad omnia simul entia naturalia; quia intellectus ejus erat finitus, & entia naturalia sunt numero infinita, sicut constabit ex dicendis; proindeque, &c. Ad probationem autem nego majorem. Ut enim homo cognoscat objectum aliquod, non sufficit, si habeat ejus idæam; sed requiritur insuper, ut adsint causæ occasionales, ad eam attendendi, sicut intelligetur ex dicendis.

Quæres autem, utrùm habitus philosophandi in Adamo fuerit perfectus?

Respondeo, habitum illum fuisse perfectum. Ille namque habitus dicitur perfectus, qui nullis retardatur impedimentis: atqui habitus philosophandi in Adamo nullis retardabatur impedimentis. Tunc enim habitus intellectualis nullis retardatur impedimentis, quando intellectus immunis est à præjudiciis, & præcipitatione: atqui intellectus Adami fuit immunis à præjudiciis, & præcipitatione: à præjudiciis quidem, quia Adamus statim à suâ nativitate perfectum habuit rationis usum;

à præcipitatione pariter, quia in Adamo innocente nulla fuit concupiſcentia rationi rebellis, & attentionem ejus detorquens; proindeque, &c.

Dices. Qui non habuit facilitatem evidenter cognoſcendi quælibet entia naturalia, non habuit Philoſophiam habitualem perfectam: atqui Adamus non habuit facilitatem, &c. Hæc enim entia ſunt numero infinita, & intellectus Adami fuit eſſentialiter finitus: ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Qui non habuit facilitatem evidenter cognoſcendi quælibet entia naturalia diſtributivè ſumpta, concedo. Collectivè ſumpta, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Reverâ Adamus non habuit facilitatem evidenter cognoſcendi quælibet entia naturalia collectivè ſumpta, id eſt, non habuit facilitatem attendendi ad omnia ſimul entia naturalia; ſed habuit facilitatem cognoſcendi omnia entia naturalia diſtributivè ſumpta, hoc eſt; nullum fuit ens naturale determinatum, cujus evidenter cognoſcendi, non habuerit perfectam facilitatem.

Qualis ſit Philoſophia.

Miſſis variis proprietatibus & titulis;

quibus ab Oratoribus & Philosophis decorari solet Philosophia, hîc examinabimus solummodò ipsius perfectionem & necessitatem.

Quod attinet ad Philosophiæ perfectionem, notandum est aliquid dici posse perfectum duobus modis, essentialiter, & integraliter. Illud dicitur perfectum essentialiter, quod habet omnia sua attributa essentialia; illud verò dicitur integraliter perfectum, quod habet ea omnia, quæ possunt ipsum perficere. Hoc notato,

Dico 1°. Philosophiam tùm habitualem, tùm actualem, essentialiter esse perfectam; quia nullum ens carere potest suis attributis essentialibus.

Dico 2°. Philosophiam habitualem in Adamo fuisse integraliter perfectam, sicut probatum fuit; eamdem autem in nobis non esse perfectam integraliter; quia facilitas philosophandi in nobis, semper est conjuncta cum præjudiciis & præcipitatione; nec enim in hâc vitâ caremus concupiscentiâ rationi rebelli.

Dico denique Philosophiam actualem in nullo homine reperiri posse integraliter perfectam. Cùm enim Philosophia actualis sit cognitio evidens entium naturalium per principia, hæc cognitio potest extendi ad entia naturalia plura, & plura

in infinitum, adeòque magis, & magis in infinitum perfici poteſt.

Quod attinet ad Philoſophiæ neceſſitatem, notandum eſt 1°. *neceſſarium* ſumi poſſe, vel per oppoſitionem ad *contingens*, vel per oppoſitionem ad *inutile*. Notandum 2°. neceſſarium ſumptum pro *utili*, duplex rurſùs ſubdiſtingui, ſecundùm *quid*, & *ſimpliciter*. Neceſſarium ſecundùm quid, dicitur illud, ſine quo aliquid poteſt eſſe tale; ſed non tam facile: ſic equus eſt neceſſarius, ſecundùm quid, ad iter longum conficiendum. Neceſſarium ſimpliciter dicitur illud, ſine quo aliquid abſolutè non poteſt eſſe tale: ſic gratia Salvatoris neceſſaria eſt ſimpliciter, ad felicitatem æternam obtinendam. Notandum denique homines ſumi poſſe, vel diſtributivè, vel collectivè; ſumuntur diſtributivè, quando ſumuntur pro unoquoque ſingulari, nempè pro Petro, Paulo, &c. Sumuntur autem collectivè, quando omnes ſimul conſiderantur. His notatis,

Dico 1°. Philoſophiam non eſſe neceſſariam, prout neceſſarium opponitur contingenti; quia Philoſophia non exiſtit neceſſariò.

Dico 2°. Philoſophiam eſſe neceſſariam ſecundùm quid, ut homines, diſtributivè ſumpti, benè beatèque vivant. Ratio eſt,

quia quilibet homo poteſt quidem benè beatèque vivere abſque Philoſophiâ, ſed non tam facilè; ut conſtare debet ex eo quod inter agendum, frequens occurrat dubitandi ratio, vixque verum à falſo, commodum à noxio, ſeccerni poſſunt.

Dico 3°. Philoſophiam non eſſe ſimpliciter & abſolutè neceſſariam, ut homines, diſtributivè ſumpti, benè beatèque vivant: quia ſufficit, ſiquidam ex his in arte diſcurrendi ſint ita verſati, ut eorum conſilio, cæteri vitam regere poſſint.

Dico denique Philoſophiam eſſe ſimpliciter & abſolutè neceſſariam, ut homines, collectivè ſumpti, benè beatèque vivant. Ratio eſt, quia tota hominum collectio non poteſt benè beatèque vivere, abſque notitiâ eorum, quæ hominem bonum, beatumque reddere poſſunt: at ejuſmodi notitia eſt Philoſophia; proindeque, &c.

Quotuplex ſit Philoſophia.

Philoſophia diſtribuitur 1°. in habitualem & actualem, quarum definitiones traditæ ſunt. 2°. In ſpeculativam & practicam. Philoſophia ſpeculativa dicitur ea, cujus objectum non eſt producibile, mediantibus Philoſophiæ legibus; practica

verò, cujus objectum est producibile, mediantibus Philosophiæ legibus.

Philosophia speculativa duas habet partes, Metaphysicam & Mathesim. Metaphysica, est ea Philosophiæ pars, quæ considerat ens universim, & species ejus insensiles, quatenùs hæc omnia sunt insensilia. Mathesis, est ea Philosophiæ pars, quæ versatur circà quantitatem quamlibet finitam, ut finitam, hoc est, circà ea omnia quæ possunt vel augeri, vel minui.

Philosophia practica tres habet partes, Logicam, Physicam & Moralem. Logica versatur circà quoslibet actus intellectûs, quatenùs ad veritatem formalem dirigibiles. Physica versatur circà corpora naturalia, prout sunt naturalia, seu prout secundùm certas leges fuerunt compacta. Moralis occupatur circà actus humanos, prout ad honestatem dirigibiles.

Circà postremam Philosophiæ distributionem, tria hîc inquiruntur à Philosophis. 1°. An scientia speculativa nobilior sit practicâ? 2°. Quænam è speculativis sit nobilior? 3°. Quænam è practicis nobilitate cæteris præstet? Ut his quæstionibus fiat satis, nota, nobilitatem, seu excellentiam scientiæ desumi posse ex duplici capite, ex objecto scilicet, & ex motivo. Tunc una scientia dicitur alterâ nobilior,

ratione objecti, quando ipsius objectum excellentius seu perfectius est objecto alterius. Tunc scientia dicitur alterâ nobilior, ratione motivi, quando motivum, quo nititur, certius est motivo, quo nititur altera. Hoc notato,

Dico 1°. omnes Philosophiæ partes eamdem habere nobilitatem, ex parte motivi; quia ipsarum omnium idem est aut esse debet motivum, nimirùm *evidentia*.

Dico 2°. Metaphysicam particularem cæteris omnibus esse nobiliorem; ratione objecti: quia ejus objectum, nempè substantiæ spirituales, cæteris omnibus objectis est excellentius.

Dico 3°. Metaphysicam generalem cæteris omnibus esse ignobiliorem, ratione objecti; quia ejus objectum, scilicet ens universim, minùs perfectum est, quàm aliud quodvis objectum; sicut intelligetur ex posteà dicendis.

Dico 4°. Moralem esse Logicâ nobiliorem, ratione objecti; quia Moralis versatur circà actus humanos, qui, ut potè liberi, præstantiores sunt cæteris animæ nostræ actibus.

Dico denique Physicam dici non posse nobiliorem, aut ignobiliorem, sive Morali, sive Logica, ratione objecti; quia objectum Physicæ nullatenùs comparari

poteſt cum objectis Moralis & Logicæ.

APPENDIX

De præcipuis Philoſophorum Sectis.

Secta deſcribi poteſt hominum multitudo, quæ à cæteris quaſi ſecta ſeu diviſa, aliquod doctrinæ genus, ſub aliquo Principe, ſeu Duce, ſectatur & amplectitur. Hinc Secta fuit, ſic dicta vel à ſecando, vel à ſectando. Per tempus non licet veteres Philoſophorum Sectas, hîc enumerare; ſufficiat obſervare, ſolam Ariſtotelis Philoſophiam per decem & ampliùs ſæcula floruiſſe in Europâ; eoſque, qui Philoſophiam hanc amplectebantur, dictos fuiſſe *Peripateticos*. Secta Peripateticorum diſtributa fuit in tres alias percelebres. Prima, dicitur *Thomiſtarum*, quæ Ducem agnoſcit divum Thomam Aquinatem, ſub titulo, *Doctoris Angelici*. Secunda, vocatur *Scotiſtarum*, quæ Principem agnoſcit Joannem aut Huns, aut Duns, Scotum, Ordinis Fratrum Minorum ſub titulo, *Doctoris ſubtilis*. Tertia, dicitur modò *Okamiſtarum*, modò *Nominalium*, quæ Ducem ſequitur Okamum Anglum, Ordinis pariter Fratrum Minorum, ſub titulo, *Doctoris ſingularis*. Præter has Sectas quæ vigent adhuc, exortæ ſunt tres aliæ. Pri-

ma, vocatur Gassendistarum, quæ Ducem agnoscit Petrum Gassendum, Regium in Academiâ Parisiensi Mathæseos Professorem, qui obiit anno 1656. Secunda, dicitur Cartesianorum, quæ Ducem sequitur Renatum Descartes, Dominum du Perron Gallum, qui obiit apud Suevos anno 1650. Tertia, est Neutonianorum, cujus Dux fuit Isaacus Neutonus Anglus, celeberrimus Geometra, qui obiit anno 1727. Hos omnes Philosophos, quantùm fas est, veneramur: nullius tamen Sectæ tenaces erimus., arbitrantes Philosophiam non hominum autoritate, sed firmis rationibus esse stabiliendam: Philosophia namque non est fides humana, sed scientia.

CONCERTATIONES

circà Logicam universim.

QUatuor tantùm instituemus quæstiones, circà Logicam universim; *quid sit; an sit; qualis & quotuplex sit.* Quæstio namque, *cur sit*, solvenda erit, proportione servatâ, sicut soluta fuit quæstio, Cur sit Philosophia universim.

Quid sit Logica.

Duo hîc inquiruntur à Philosophis; quodnam sit genus Logicæ; deinde quænam sit ejus differentia?

De genere Logicæ.

Ut detegatur Logicæ genus, notandum 1°. tres habitus diversos reperiri posse in intellectu humano, scilicet errorem, opinionem, & scientiam. Error, est facilitas assentiendi propositionibus reipsâ falsis, ex motivo falso. Opinio, est facilitas assentiendi propositionibus quibuslibet, sive veris, sive falsis, ex motivo solummodò probabili. Scientia, seu virtus intellectualis, est facilitas assentiendi propositionibus veris, ex motivo firmo, & inconcusso.

Notandum 2°. quatuor esse scientiæ species; *intelligentiam, sapientiam, prudentiam, & artem.* Intelligentia, est facilitas assentiendi propositionibus evidentibus, absque discursu. Sapientia, est facilitas eruendi conclusiones generales, ex propositionibus universalissimis. Prudentia, est facilitas dirigendorum actuum humanorum, ad honestatem. Ars, est facilitas aliquid producendi, secundùm certas leleges; ita tamen ut id quod est produci-

bile, diversum sit à moribus. His notatis,

Certum est primò, Logicam esse habitum intellectualem; quia versatur circà veritatem. Certum est secundò, Logicam, ut potè Philosophiæ partem, niti debere motivo philosophico; unde non potest esse error. Quoniam autem nonnulli putant Logicam esse, saltem ex parte, opinionem; & quoniam aliundè dubitatur, an speculativa sit, an practica; & ex hypothesi quòd sit practica, an sit ars? ideò ut solvantur hæc dubia, sint,

Prima conclusio.

Logica est ex omni parte scientia. Facilitas enim semper assentiendi veritati, ex motivo firmo & inconcusso, dicitur ab omnibus, scientia: atqui Logica, secundùm omnes suas partes, est facilitas assentiendi veritati, ex motivo firmo & inconcusso. Facilitas enim assentiendi, ex præceptis certis & immutabilibus, est facilitas assentiendi, ex motivo firmo, & inconcusso: atqui Logica est ejusmodi facilitas, in omnibus suis partibus. Idem enim fit judicium de cæteris Logicæ præceptis, ac de sequentibus... Definitio substantiæ constare debet genere proximo, & differentiâ specificâ... Sillogismus, cujus duæ

præmissæ sunt negantes, non ritè concludit... Qui voluerit in aliquâ scientiâ methodicè procedere, debet à facilioribus, ad difficiliora gradum facere, &c. Atqui hæc præcepta certa sunt, & inconcussa; ostendentur enim innixa nostrarum idæarum intuitu; ergo Logica est facilitas semper assentiendi veritati, ex motivo firmo, & inconcusso; ergo Logica est ex omni parte scientia.

Objectiones.

Objicies. 1°. Ille habitus intellectualis, non est ex omni parte scientia, qui mentem nonnunquam inclinat ad falsum: atqui Logica mentem nostram nonnunquam inclinat ad falsum. Ille namque habitus mentem nonnunquam inclinat ad falsum, qui ipsam inclinat ad conclusionem sequentis sillogismi:

Omnis homo est marmor:
Atqui Petrus est homo:
Ergo Petrus est marmor.

Atqui Logica mentem inclinat ad conclusionem hujus sillogismi; confectus enim est secundùm omnes Logicæ regulas; ergo Logica mentem nonnunquam inclinat ad falsum: ergo Logica non est ex omni parte scientia.

Nego minorem prioris sillogismi, ob-

rationes allatas in probatione; & distinguo majorem posterioris. Ille habitus mentem nonnunquam inclinat ad falsum, qui ipsam inclinat ad conclusionem allati sillogismi, spectatam ratione materiæ, concedo. Spectatam ratione formæ, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Tunc conclusio consideratur ratione materiæ, quando spectatur, prout enuntiat habitudinem attributi, ad subjectum; tunc autem consideratur ratione formæ, quando spectatur prout ex præmissis deducta, seu prout est connexa cum præmissis: porrò Logica mentem quidem inclinat ad assentiendum conclusioni sillogismi mox allati, ratione formæ spectatæ: quia conclusio ritè deducta fuit ex præmissis, seu necessariam habet cum præmissis connexionem; sed Logica mentem non inclinat ad conclusionem supradicti sillogismi, ratione materiæ spectatam; quia Logicæ non est, sed aliarum scientiarum, examinare materiam propositionum.

Atqui Logica mentem nonnunquam inclinat ad assentiendum conclusioni, quæ falsa sit, ratione formæ; ergo nulla solutio.

Nego subsumptum. Logica namque tradit ea præcepta de sillogismo conficiendo, quæ si ritè serventur, mentem semper

impellunt ad conclusiones ex præmissis ritè deducendas.

Probo subsumptum. Logica mentem inclinat ad assentiendum conclusioni alterius hujus sillogismi.

Qui non colit Deum, non erit salvus:
Atqui impius non colit Deum;
Ergo impius non erit salvus.

Attamen, ejusmodi conclusio falsa est, ratione formæ. Illa namque conclusio falsa est, ratione formæ, quæ deducitur ex duabus præmissis negantibus: atqui conclusio sillogismi mox allati, deducitur ex duabus præmissis negantibus; ergo, &c.

Nego secundam antecedentis partem. Conclusio namque sillogismi mox allati deducitur ex præmissis, secundùm regulas inconcussas. Ad probationem autem nego minorem, & dico propositionem minorem illius sillogismi esse reipsâ affirmantem; sensus enim est impius, est de numero eorum, qui non colunt Deum.

Instabis 1°. probando minorem. Illa propositio dici debet negans, in quâ reperitur particula, *non*; atqui in allati sillogismi minore reperitur particula, *non*: ergo, &c.

Distinguo majorem. Si propositio sit simplex, concedo. Si propositio sit complexa, subdistinguo. Quando particula *non*, cadit in verbum, concedo. Quando

cadit in complexionem vel ſubjecti, vel prædicati, nego. Itaque propoſitio aliqua, ſimplex eſt, vel complexa: dicitur ſimplex, quando nihil additur, aut ſubauditur additum, vel ſubjecto, vel prædicato. Tunc autem dicitur complexa, quando aliquid vel additur, vel ſubauditur additum, aut ejus ſubjecto, aut ejus prædicato. Reverâ ſi propoſitio ſit ſimplex, ſemper eſt negativa, quando continet particulam, *non*, qualis eſt iſta, Deus non eſt crudelis; at ſi propoſitio ſit complexa, tunc vel illa particula cadit in verbum, & conſequenter enuntiat ſeparationem prædicati à ſubjecto; quo in caſu, negativa eſt; vel illa particula cadit in complexionem ſive expreſſam, ſive ſubauditam, vel ſubjecti, vel prædicati: quo in caſu, non idcircò negativa eſt; hinc ſequentes propoſitiones complexæ, negativæ ſunt.... Deus non creavit ſubſtantias omnipotentes... Deus ſummè juſtus non redimet damnatos; ſequentes verò nullatenùs ſunt negantes.... Deus qui non eſt crudelis, puniet peccatores... Deus creavit ſubſtantias, quæ non ſunt diviſibiles.

Inſtabis 2°. ex conceſſis. Quoties reperitur particula *non*, in propoſitione ſimplici, toties hæc propoſitio dici debet negans: atqui minor allati ſillogiſmi, ſimplex

eſt. Tam enim minor allata, dici debet ſimplex, quàm iſta, *Petrus non ſtudet*: at hæc propoſitio ſimplex eſt; ergo & prior.

Nego minorem prioris ſillogiſmi, & diſtinguo majorem poſterioris. Tam allata minor, ſimplex eſt, quantùm ad voces, concedo. Quantùm ad ſenſum, ſeu ſignificationem, nego. Conceſsâ minore, diſtingue pariter conſequens. Itaque propoſitio poteſt eſſe ſimplex, quantùm ad voces, quæ complexa ſit, quantùm ad ſenſum: quod ut dignoſcas, habenda eſt ratio circumſtantiarum omnium, ex quibus detegi poteſt, num ſubaudiatur aliqua complexio; ſicut clariùs intelligetur ex dicendis in Logicâ: quoniam igitur ex majori propoſitione prædicti ſillogiſmi, facilè colligitur prædicatum allatæ minoris eſſe debere complexum; in quantum ſubjectum majoris propoſitionis, quod eſt terminus medius, complexum eſt, & fieri debet prædicatum in allatâ minore, ut ſit idem terminus medius in majore, & in minore; exindè colligitur propoſitionem illam minorem debere eſſe complexam de prædicato, proindèque non eſt ſimplex.

Objicies. 2°. Habitus, cujus objectum non eſt neceſſarium, dici non poteſt ſcientia: atqui objectum Logicæ non eſt ne-

cessarium, sed contingens; ergo Logica non est scientia.

Distinguo majorem. Habitus, cujus objectum non est necessarium, quantùm ad essentiam, concedo. Quantùm ad existentiam, nego. Solutio intelligetur ex dictis, de existentiâ Philosophiæ.

Duobus modis contrà solutionem hanc subsumi potest: priore modo sic: atqui objectum Logicæ necessarium non est, quantùm ad essentiam; posteriore modo sic: atqui si objectum Logicæ necessarium non est, quantùm ad essentiam, Logica non est scientia.

Instabis igitur 1°. probando prius subsumptum, illud non esse necessarium: quantùm ad essentiam, de cujus essentiâ traduntur præcepta: atqui de essentiâ objecti Logicæ traduntur præcepta; ergo, &c.

Distinguo majorem propositionem: de cujus essentiâ, traduntur præcepta mutabilia, transeat... immutabilia, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Præcepta mutabilia dicuntur ea, quæ pendent à libero hominum arbitrio; quales sunt variæ leges humanæ. Præcepta immutabilia sunt ea, quæ nullatenùs pendent à libertate; quale est istud: reddendum unicuique, quod suum est. Dixi autem, *transeat;* quia quævis

quævis essentiæ, sunt invariabiles.

At, inquies, inutile est tradere præcepta vel immutabilia de necessariis, & immutabilibus, quantùm ad essentiam; ergo, &c.

Distinguo antecedens. Inutile est tradere præcepta, de necessariis & immutabilibus, ut sint talia, concedo. Ut sciamus ipsa esse talia, nego: & nego consequentiam.

Instabis 2°. probando posterius subsumptum. Nisi objectum scientiæ necessarium esset, quantùm ad existentiam; artes omnes dici possent scientiæ: falsum consequens; ergo & antecedens.

Distinguo sequelam. Artes omnes essent scientiæ, quando earum objecta cognoscuntur per præcepta certa, & immutabilia, concedo. Quando earum objecta producibilia sunt, absque præceptis certis & immutabilibus, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Reverâ, &c.

Objicies denique. Habitus, qui tractat de fallaciis, seu de sillogismis deceptoriis, non est scientia: atqui Logica tractat de fallaciis: ergo, &c.

Distinguo majorem. Ut fiant, & sint in usu, concedo. Ut detegantur & vitentur, nego. Distingue pariter minorem,

& nega consequentiam. Reverâ, &c.

Conclusio secunda.

Logica est scientia practica. Illa namque scientia dicitur practica, cujus objectum est producibile secundùm hujus scientiæ præcepta : atqui objectum Logicæ producibile est, &c. Cognitiones enim, seu actus intellectûs, sunt objectum Logicæ, ut posteà probabitur : atqui cognitiones producibiles sunt, secundùm Logicæ præcepta, verbi gratiâ, sillogismi producuntur secundùm Logicæ regulas; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Illa scientia non est practica, quæ versatur circà speculationes; atqui Logica versatur circà, &c. Scientia enim, quæ versatur circà definitiones, & argumentationes metaphysicas, versatur circà speculationes; Metaphysica namque totaliter est speculativa : atqui Logica versatur circà definitiones, & argumentationes metaphysicas : quia sunt totidem actus intellectûs; ergo, &c.

Nego minorem prioris sillogismi, ob rationes allatas in probatione; & distinguo majorem posterioris. Scientia, quæ

verſatur circà definitiones, & argumentationes metaphyſicas, ratione materiæ ſpectatas, concedo. Ratione formæ conſideratas, nego. Diſtingue pariter minorem, &c. Itaque definitiones metaphyſicæ (idem dicendum de argumentationibus) ſpectari poſſunt, vel ratione materiæ, vel ratione formæ. Tunc ſpectantur ratione materiæ, quando conſiderantur per ordinem, ad objecta quæ definiuntur; tunc autem ſpectantur, ratione formæ, quando conſiderantur, per ordinem ad leges, ſecundùm quas conficiuntur. Reverâ, &c.

Objicies. 2°. Illa ſcientia non eſt practica, cujus objectum eſt immutabile: atqui objectum Logicæ eſt immutabile: ergo, &c.

Diſtinguo majorem... Cujus objectum eſt immutabile, quantùm ad exiſtentiam, concedo. Quantùm ad eſſentiam, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega, &c. Reverâ, &c.

Objicies denique. Illa ſcientia non eſt practica, quæ non relinquit poſt ſe opus ſenſile; praxis enim ab Ariſtotele dicitur pertinere ad facultatem corpoream, quæ relinquit poſt ſe opus ſenſile: verbi gratiâ, domum, tabellam, &c. atqui Logica non relinquit poſt ſe, opus ſenſile, quando-

quidem pertinet ad facultatem spiritualem: ergo, &c.

Nego majorem. Ut enim scientia dicatur practica, sufficit, si ejus objectum producibile sit, secundùm hujus scientiæ leges; scientia quippè, juxtà ipsum Aristotelem, specificatur ab objecto, hoc est, speculativa est, aut practica, prout ejus objectum est, vel improducibile, vel producibile, secundùm hujus scientiæ regulas: porrò objectum Logicæ, licet insensile, producibile est, secundùm Logicæ præcepta; proindeque, &c. Ubi notabis Aristotelem & Peripateticos dixisse quidem, at non probasse, praxim pertinere ad facultatem corpoream; unde hæc authoritas nullius est momenti; imò potentia activa probabitur insociabilis cum corpore.

Conclusio tertia.

Logica est ars. Habitus enim verâ cum ratione effectivus, dicitur ab omnibus ars: atqui Logica est habitus verâ cum ratione, effectivus. Habitus enim practicus, qui non versatur circà mores ad honestatem dirigendos, vocatur effectivus: atqui Logica est habitus practicus (per conclusionem præcedentem); aliundè verò versatur circà aliquid à moribus diversum,

nempè circà actus intellectûs ; ergo, &c.

Et certè scientia, quæ dirigit functiones, quarum prætium positum est in industriâ & peritiâ, dicitur ars: atqui prætium Logicæ positum est in, &c. Ille quippè dicitur peritus Logicus, qui sua judicia, suosque omnes discursus, secundùm Logicæ leges conficit; proindèque, &c.

Dices. Si Logica esset ars, Logici dici possent *Artifices* : atqui Logici dici non possunt, &c. ergo, &c.

Distinguo majorem. Si Logica foret ars mechanica, concedo. Ars liberalis, nego. Concessâ minore, distingue pariter consequens, & nega consequentiam. Ars mechanica dicitur ea, quæ majorem requirit vim, ex parte corporis, quàm ex parte ingenii; qualis est ars sutoria: ars liberalis est ea, quæ majorem requirit vim, ex parte ingenii, quàm ex parte corporis, qualis est ars pictoria. Usus autem invaluit, ut ii tantùm dicerentur *Artifices*, qui mechanicas artes exercent. Reverâ, &c.

De differentiâ Logicæ.

Objectum adæquatum, seu totale scientiæ, solet afferri, pro ipsius differentiâ. Cùm enim scientia, sive habitualis, sive actualis, dicat ordinem essentialem ad

objectum suum totale ; ideò definiri solet per hunc ordinem. Hinc inquirendum est objectum totale Logicæ, & consequenter, inquirenda sunt ejus objectum materiale, & ejus objectum formale.

Tria considerari possunt circà cognitiones humanas, nimirùm actus ipsi intellectûs ; objecta circà quæ versantur hi actus ; & voces quibus cognitiones, & objecta significantur. Hinc Philosophi quidam, ut Thomistæ, assignant pro objecto materiali Logicæ, cognitionum nostrarum objecta ; Okamistæ, voces ipsas assignant, pro objecto illo, undè dicti sunt Nominales. Alii denique ipsos actus intellectuales assignant pro objecto materiali Logicæ. Ex his autem, alii contendunt sola judicia ; alii, solam demonstrationem; alii denique, judicia, simul & discursus, esse objectum materiali Logicæ. Ut solvantur hæc dubia, sint,

Conclusio prima.

Objecta cognitionum nostrarum, non sunt objectum materiale Logicæ. Illud enim non est objectum materiale scientiæ practicæ, quod non est producibile, secundùm hujus scientiæ leges : atqui Logica est scientia practica ; ut fuit probatum ; aliundè verò; objecta cognitionum nostra-

rum producibilia non ſunt, ſecundùm Logicæ regulas; ſicut manifeſtum eſt, de Deo, animâ rationali & corporibus, &c. ergo, &c.

Et certè objectum materiale unius tantùm Philoſophiæ partis, non debet eſſe idem, ac objectum totius Philoſophiæ; alioqui non haberet commenſurationem: atqui objecta cognitionum noſtrarum, ſeu *entia naturalia*, ſunt objectum Philoſophiæ; ergo, &c.

Dices cum Thomiſtis, illud omne dici debet objectum materiale Logicæ, in quo reperitur veritas: atqui in omnibus entibus naturalibus, reperitur veritas; ens enim quodlibet eſt *verum*; ergo, &c.

Diſtinguo majorem. In quo reperitur veritas formalis, tranſeat; veritas materialis, ſeu objectiva, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Veritas formalis, eſt connexio operis cum præceptis ſcientiæ practicæ. Veritas materialis, ſeu objectiva, eſt connexio partium, ex quibus entia componuntur. Reverâ, &c. Dixi autem, *tranſeat*; quia non ſola Logica eſt ſcientia practica.

Concluſio ſecunda.

Voces non ſunt objectum materiale Logicæ. Quod enim non conſideratur propter

ſe in Logicâ, non eſt ejus objectum materiale: atqui voces non ſic conſiderantur in Logica; ſed in gratiam actuum intellectualium, aut explicandorum, aut manifeſtandorum; ut patet, tùm ex eo quòd eſſent inutiles, ſi nulli actus intellectûs eſſent, vel manifeſtandi, vel explicandi; tùm ex eo quòd voces ſint diverſæ, apud diverſos populos, quamvis apud ipſos Logica ſit eadem; proindequè, &c.

Notandum autem eſt, has denominationes, *majus extremum*, *minus extremum*, *medium*, *ſubjectum*, *prædicatum*, &c. à Peripateticis vocari, *entia rationis Logicæ*, & à nonnullis eorum aſſignari pro objecto materiali Logicæ: at immeritò; quia non conſiderantur propter ſe in Logicâ.

Concluſio tertia.

Non ſola demonſtratio eſt objectum materiale Logicæ. Non enim illud ſolum eſt objectum materiale Logicæ, præter quod, aliud propter ſe conſideratur in Logicâ: atqui, præter demonſtrationem, aliud propter ſe, conſideratur in Logicâ. Illud enim propter ſe, conſideratur in Logicâ, præter demonſtrationem, quod, ſublatâ demonſtratione, dirigibile foret per Logicæ præcepta: atqui, ſublatâ demonſtratione, aliud eſſet dirigibile per Logicæ

præcepta; nimirùm definitiones, distributiones, & argumentationes, à demonstratione diversæ; ut constare debet ex eo quòd præcepta de his operationibus tradita, diversa sint à præceptis, quæ traduntur de demonstratione; ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Illud solum est objectum materiale Logicæ, ad quod referuntur quæcumque tractantur in Logicâ: atqui quæcumque tractantur in Logicâ, referuntur ad demonstrationem. Partes enim demonstrationis, ad ipsam referuntur: atqui quæcumque tractantur in Logicâ, scilicet apprehensiones, & judicia, sunt partes demonstrationis; ergo, &c.

Nego minorem prioris sillogismi: quia, sublatâ demonstratione, apprehensiones, & judicia per Logicam dirigerentur. Ad probationem autem, nego etiam minorem. Apprehensiones enim & judicia prærequiruntur quidem ad demonstrationem; sed dici non possunt partes demonstrationis: unus enim actus specialis, qualis est demonstratio, non componitur ex aliis actibus specialibus.

Instabis. Ea sunt partes demonstrationis, sine quibus non potest esse demonstratio: atqui, sine apprehensionibus &

judiciis, non poteſt eſſe demonſtratio; ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Sine quibus componentibus, concedo. Sine quibus prærequiſitis, Nego. Solutio facilis.

Objicies. 2°. Illud ſolum eſt objectum materiale Logicæ, quod ſolum eſt modus cognoſcendi per principia: atqui ſola demonſtratio, eſt modus cognoſcendi per principia; ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Quod ſolum eſt modus cognoſcendi per principia univerſim, ſive cognitionis, ſive compoſitionis, concedo. Per principia cognitionis complexa tantùm, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Reverâ, illud ſolum eſt objectum Logicæ, quod ſolum eſt modus cognoſcendi per principia univerſim, ſive cognitionis, ſive compoſitions; non autem per ſola principia cognitionis complexa: quia modò per evidentiam, modò per propoſitiones evidentes, modò per partes componentes, ducimur in notitiam entium naturalium.

Concluſio quarta.

Omnes cognitiones, ſeu actus intellectûs, ſunt objectum materiale Logicæ. Illud enim eſt objectum materiale Logicæ, quod eſt producibile, ſecundùm præcepta

Logicæ : atqui omnes actus intellectûs producibiles sunt, secundùm Logicæ præcepta. Quæ enim, sublatis Logicæ præceptis, aut nullatenùs, aut cum erroris formidine producerentur, dici debent producibilia, secundùm Logicæ præcepta : atqui, sublatis Logicæ præceptis, actus intellectuales, aut nullatenùs, aut cum erroris formidine producerentur ; sicut constat experientiâ, & ut attendenti patebit ; ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Quod consideratur in Logicâ, propter aliud, non est de ipsius objecto : atqui apprehensiones in Logicâ considerantur propter judicia, & varios discursus ; ergo, &c.

Nego minorem. Ea namque non considerantur in Logicâ, propter judicia, & varios discursus, de quibus producendis, specialia traduntur præcepta : atqui de apprehensionibus producendis, specialia traduntur præcepta ; sicut constabit ex dicendis ; proindèque, &c.

Instabis. Quæ non possunt existere in animâ, sine judicio, considerantur in Logicâ, propter judicium : atqui apprehensiones non possunt existere in animâ, sine judiciis ; nunquam enim contingit, nulla

esse in animâ judicia, dum attendit ad objecta quædam; sicut per experientiam unusquisque potest deprehendere; ergo, &c.

1°. Nego majorem. Quamvis enim duo entia sint à se invicem inseparabilia, non idcircò unum consideratur propter aliud: verbi gratiâ, licet intellectus & voluntas, sint facultates à se invicem inseparabiles; non ideò voluntas consideratur, propter intellectum; aut vice versâ.

2°. Nego minorem propositionem. Dum enim mens attendit ad suas idæas, sæpè dubitat de earum habitudinibus: porrò dum mens sic dubitat, non judicat; proindèque, &c. Ad id autem quod additur, respondeo, semper quidem adesse judicia quædam, dum mens attendit ad idæas; sed contendo judicia illa non semper enuntiare habitudinem idæarum, ad quas tunc fit attentio.

Objicies. 2°. Quod non est falsitatis capax, non est de objecto materiali Logicæ; atqui apprehensiones non sunt falsitatis capaces, sicut probabitur in Logicâ; ergo,&c.

Nego majorem. Ut enim aliquid sit de objecto Logicæ, sufficit quòd sit producibile, secundùm Logicæ præcepta: at, quod est falsitatis incapax, nihilominùs est producibile, secundùm Logicæ præcepta; proindèque, &c.

Instabis. Quod non est dirigibile ad verum, non est de objecto Logicæ; dirigibilitas enim ad verum, est objectum formale Logicæ, sicut conclusione sequenti probabitur: atqui, quod non est falsitatis capax, non est dirigibile ad verum; ergo, &c.

Distinguo majorem. Quod non est dirigibile ad verum formale, concedo. Quod non est dirigibile ad verum materiale, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam, &c. Porrò apprehensiones non sunt quidem dirigibiles, ad verum materiale, quasi scilicet, opus sit præceptis, ut attingant objecta, prout in se sunt; sed dirigibiles sunt, ad verum formale, hoc est, producibiles sunt, juxtà Logicæ præcepta; ut patet ex eo quòd, sublatis Logicæ præceptis, aut nullatenùs, aut cum erroris formidine producerentur. Uno verbo, apprehensiones non sunt dirigibiles per ordinem ad objecta, sed per ordinem ad præcepta.

Objicies denique. Quod consideratur in Logicâ propter judicium, non est de objecto Logicæ: atqui discursus consideratur in Logicâ propter judicium. In tantùm enim adhibetur discursus, in quantùm mens dubitat de habitudine prædicati ad subjectum alicujus propositionis; ergo, &c.

Distinguo majorem. Quod consideratur in Logicâ propter judicium, tanquam propter solum objectum Logicæ, concedo. Tanquam propter finem intentum à Philosopho, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Reverâ, discursus adhibetur à Philosopho, ut alicujus judicii veritatem detegat; sed quoniam discursus, nec est pars judicii, nec producitur secundùm præcepta de judicio tradita; ideò discursus est de objecto materiali Logicæ.

Conclusio quinta.

Dirigibilitas actuum intellectualium, ad veritatem formalem, est objectum formale Logicæ. Illud enim est objectum formale Logicæ, quod est modus specialis, sub quo consideratur objectum materiale Logicæ: atqui dirigibilitas actuum intellectualium, ad veritatem formalem, est modus ille specialis. Logica namque tota est in tradendis regulis & præceptis de producendis actibus intellectualibus, & nulla alia scientia considerat actus intellectuales, sub hoc respectu; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Dirigibilitas non est objectum formale Logicæ, si actus intellec-

tuales nullatenùs sint dirigibiles : atqui actus intellectuales nullatenùs sunt dirigibiles. Si enim actus intellectuales essent dirigibiles ; vel antequam producerentur ; vel dum producuntur ; vel postquam fuerunt producti : atqui nullum horum dici potest.

Nego minorem prioris sillogismi. Experientiâ namque constat, actus intellectuales reipsâ produci, secundùm Logicæ præcepta. Ad probationem autem nego etiam minorem, præsertim quantùm ad duas priores partes. 1°. Namque actus intellectuales dirigibiles sunt, antequàm producantur : quia tunc sunt producibiles secundùm Logicæ præcepta. 2°. Sunt dirigibiles, dum producuntur : quia tunc per Logicæ præcepta diriguntur. Addo, ipsos utcumque dirigibiles esse, postquam fuerunt producti ; non quidem, eo sensu, quòd vitiosi mutari possint in legitimos ; sed eo sensu, quòd mens alios substituat, si sint vitiosi ; vel iis adhæreat, si sint ritè confecti.

Instabis. Probando minoris partem primam. Quod nihil est, non est dirigibile ad verum ; nihili namque nullæ sunt proprietates : atqui actus intellectûs, antequàm producantur, nihil sunt ; ergo, &c.

Distinguo majorem. Quod nihil est,

id est, quod est impossibile, concedo. Quod nihil est, seu quod est merè possibile, & nondum existens, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Solutio jam fuit explicata. Ad id autem quod additur, respondeo, nihili, seu impossibilis, nullas esse proprietates: pariter nihili, seu merè possibilis, nullas esse proprietates existentes; sed contendo merè possibilis multas esse proprietates merè possibiles; est enim intelligibile, producibile, &c.

Objicies. 2°. Objectum formale scientiæ debet esse ipsius proprium: atqui dirigibilitas actuum intellectualium, ad veritatem, non est Logicæ propria: convenit enim cæteris Philosophiæ partibus; ergo, &c.

Distinguo minorem. Dirigibilitas actuum intellectualium, ad veritatem materialem, seu objectivam, concedo. Ad veritatem formalem, nego. Distingue pariter consequens.

Instabis. Metaphysicæ est, considerare proprietates entium insensilium: atqui dirigibilitas actuum intellectualium, ad veritatem formalem, est proprietas insensilis horum actuum; ergo, &c.

Distinguo majorem. Metaphysicæ est, considerare proprietates insensiles entium,

quatenùs sunt entia insensilia, concedo. Quatenùs sunt entia producibilia, secundùm certa præcepta, nego. Concessâ minore, distingue pariter consequens. Reverâ, &c.

Conclusio sexta.

Actus intellectuales, quatenùs ad veritatem formalem dirigibiles, sunt objectum totale Logicæ. Illud enim est objectum totale Logicæ, quod complectitur ejus objectum materiale, & ejus objectum formale: atqui actus intellectuales, quatenùs ad veritatem formalem dirigibiles, sic se habent; ut constat ex probatis; ergo, &c.

Et certè illud est objectum totale scientiæ, quod habet unitatem, relationem, commensurationem, & distinctionem: atqui, &c. ergo, &c.

Dices. Quod consideratur in Logicâ, propter alias scientias, non est objectum adæquatum Logicæ; atqui cognitiones, quatenùs ad veritatem formalem dirigibiles, considerantur in Logicâ, propter alias scientias; quandoquidem hæ cognitiones vocantur cæterarum scientiarum instrumenta; ergo, &c.

Distinguo majorem. Quod consideratur in Logicâ, propter alias scientias, tanquam

propter objectum Logicæ, concedo. Tanquam propter finem intentum à Philosopho, nego. Distingue pariter minorem, &c. &c.

At, inquies, finis & objectum, sunt quid idem: atqui, ex concessis, cognitiones, quatenùs ad veritatem formalem dirigibiles, considerantur propter alias scientias, tanquam propter finem; ergo, & propter objectum.

Distinguo majorem. Finis internus & objectum, sunt quid idem, concedo. Finis externus & objectum, sunt quid idem, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Finis internus scientiæ, est id, ad quod quæcumque tractantur in hâc scientiâ, referuntur. Finis externus scientiæ, est id, quod sciens sibi proponit. Reverâ, &c.

Corollarium.

Ex dictis sequitur, Logicam esse definiendam, artem directivam actuum intellectualium, ad veritatem formalem; hinc ab Authore Gallico malè definitur, *ars cogitandi.*

An sit Logica.

Logica est, vel naturalis, vel artificiosa. Logica naturalis, est facilitas producendi

actus intellectuales, absque regulis & præceptis. Logica artificiosa, est facilitas eosdem actus producendi, secundùm præcepta certa, & inconcussa.

Certum est Logicam naturalem existere: experientiâ quippè constat, ex hominibus illiteratis, alios aliis faciliùs ratiocinari. Difficultas igitur superest, circà existentiam Logicæ artificiosæ, quæ ut solvatur, sit,

Conclusio.

Existit Logica artificiosa. Logica namque artificiosa, est facilitas producendorum actuum intellectualium, secundùm præcepta certa, & immutabilia: atqui existit ejusmodi facilitas. Experientiâ quippè compertum est, frequenti similium actuum repetitione, facilitatem quandam agendi comparari: porrò multi homines, similes actus intellectuales, secundùm præcepta certa & immutabilia produxerunt; proindèque, &c.

Et certè, quoties deprehenditur error in quibusdam actibus intellectualibus, ita ut hic error, post varias observationes, emendetur; toties dari debet facilitas errorem hunc emendandi: atqui, in quibusdam actibus intellectualibus deprehensus fuit error, & hic error, post varias observationes, fuit tandem emendatus; sicut

homines quidam, per sensum intimum, sunt conscii; ergo datur facilitas errorem illum emendandi. Quoniam igitur hæc facilitas, vocatur Logica artificiosa; consequens est, Logicam artificiosam existere.

Dices. Illud non existit, quod est inutile: atqui Logica artificiosa est inutilis. Ille namque habitus inutilis est, in intellectu humano, quo sublato, homo certiùs exercet actus intellectuales: atqui, sublatâ Logicâ artificiosâ, homo certiùs, &c. ope nimirùm solius Logicæ naturalis. Natura enim, inquiunt Philosophi, certior est arte; ergo, &c.

Nego minorem utriusque sillogismi, ob rationes superiùs allatas. Quod attinet ad effatum mox laudatum, quæro ab Adversariis, quid intelligant nomine naturæ? Si intelligant ipsam agendi facultatem, ridiculum est effatum, quia potentia comparari non debet cum habitu; si verò intelligant ipsum habitum nullis præceptis innixum, apertè falsum est effatum.

Qualis sit Logica.

Unica hîc movetur quæstio, utrùm scilicet Logica artificiosa, necessaria sit ad alias scientias comparandas? Ut solvatur,

Nota 1°. vocem hanc *necessaria*, hîc sumi pro utili; undè sensus quæstionis est, utrùm Logica artificiosa sit necessaria, *secundùm quid*; an necessaria, *simpliciter?*

Nota 2°. scientiam comparari posse, vel in statu perfecto, vel in statu imperfecto. Tunc quis dicitur habere scientiam in statu perfecto, non ubi cognoscit evidenter, quæcumque pertinent ad illam scientiam, quia hoc est impossibile; sed quando quædam entia sic evidenter cognoscit per principia, ut sit imperturbabilis in suis cognitionibus, tùm ratione materiæ, tùm ratione formæ spectatis, & quando paratus est solvere difficultates, quæ contrà cognitiones illas proponi possunt. Tunc autem aliquis dicitur habere scientiam in statu imperfecto, quando multa quidem evidenter cognoscit; sed non est imperturbabilis in suis cognitionibus, aut ex eo quòd cognitionum illarum formam ignoret, aut ex eo quòd detegere non possit sophismata, quæ contrà cognitiones suas proponuntur. His notatis,

Certum est 1°. Logicam artificiosam non esse simpliciter necessariam, ad cæteras scientias in statu imperfecto comparandas: quia sine Logicâ artificiosâ, potest quis esse imperturbabilis in suis cogni-

tionibus ratione materiæ, seu ratione objectorum spectatis.

Certum est 2°. Logicam artificiosam esse necessariam, *secundùm quid*, ad alias scientias comparandas: quia, fatentibus omnibus Philosophis, qui Logicæ præceptis sunt imbuti, cæteras scientias faciliùs acquirunt.

Superest igitur difficultas, utrùm Logica artificiosa sit simpliciter & absolutè necessaria, ad cæteras scientias in statu perfecto comparandas?

Conclusio.

Logica artificiosa est simpliciter & absolutè necessaria, ad alias scientias in statu perfecto comparandas. Illud enim est absolutè necessarium, sine quo, nemo potest esse imperturbabilis in suis cognitionibus, ratione formæ spectatis; imperturbabilitas enim, ratione formæ, requiritur ad scientiæ perfectionem: atqui sine Logicâ artificiosâ, nemo potest esse imperturbabilis in suis cognitionibus, ratione formæ spectatis. Ut enim quis sit imperturbabilis in cognitionibus suis, ratione formæ spectatis, scire debet regulas & præcepta, de disponendis & ordinandis ejusmodi cognitionibus; forma quippè cognitionum, est earum artificiosa dispo-

ſitio : atqui ſine Logicâ artificiosâ, ſciri non poſſunt illæ regulæ; Logica namque artificioſa nihil aliud eſt, quàm regularum illarum cognitio; ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Logica non eſt abſolutè neceſſaria, ad comparandum id, quod fuit ante ipſam acquiſitum, vel in ſtatu perfecto : atqui ante Logicam artificioſam, cæteræ ſcientiæ comparatæ fuerunt in ſtatu perfecto. Nimirùm, ante Ariſtotelem, ſcientiæ comparatæ fuerunt in ſtatu perfecto; & tamen ante ipſum non erat Logica artificioſa, quandoquidem dicitur Inventor Logicæ: ergo, &c.

Nego minorem prioris ſillogiſmi. Scientiæ namque comparatæ non fuerunt in ſtatu perfecto, antequàm mens humana, per attentionem & reflexionem, certò noverit, num ritè procederet in ſuis cognitionibus. Ad probationem autem, diſtinguo ſecundam antecedentis partem, & tamen ante Ariſtotelem, non erat Logica artificioſa, à cæteris ſcientiis ſeparata, concedo. Cum iis permixta, nego. Diſtingue pariter conſequens. Tunc Logica dicitur ab aliis ſcientiis ſeparata, quando omnia præcepta, de diſponendis & ordinandis actibus intellectualibus, traduntur

seorsim ab aliis scientiis; tunc autem consideratur, prout cum aliis scientiis permixta, quando simul cum aliis scientiis, ea traduntur Logicæ præcepta, quæ requiruntur ad scientiarum illarum perfectionem. Reverâ, &c. Aristoteles igitur, eatenùs tantùm dicitur Inventor Logicæ, quatenùs præcepta Logicæ, per varias scientias resperfa, in unum volumen collegerit.

Instabis. 1°. Cognitiones directæ comparari possunt in statu perfecto, sine cognitionibus reflexis, etiam permixtis: atqui cæteræ scientiæ sunt cognitiones directæ; Logica verò, est cognitio reflexa; ergo, &c.

Nego majorem. Cognitiones enim directæ comparari non possunt in statu perfecto, nisi adsit certitudo tùm ratione materiæ, tùm ratione formæ. Porrò, sine cognitionibus reflexis, adesse non potest illa utraque certitudo; proindeque, &c. Prætereà contendo cæteras scientias, non minùs esse cognitiones reflexas, quàm ipsam Logicam. Non minùs enim ad cognitiones scientificas requiritur mentis reflexio, quàm ad cognitionem regularum Logicæ. Nomine cognitionum directarum intelligunt Adversarii actus intellectus per ordinem ad objecta, nomine verò cognitionum

hum reflexarum, intelligunt actus intellectuales per ordinem ad præcepta, secundùm quæ producuntur.

Instabis. 2°. Ut quis dicatur habere scientiam in statu perfecto, sufficit quòd sit imperturbabilis in suis cognitionibus: atqui, sine Logicâ artificiosâ, potest quis esse imperturbabilis in suis cognitionibus. Omnes enim scientiæ ex naturâ suâ pariunt imperturbabilitatem; ergo, &c.

Distingo majorem. Sufficit quòd sit imperturbabilis, tùm ratione materiæ, tùm ratione formæ, concedo. Ratione solius materiæ, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Solutio intelligitur ex notato.

Atqui potest quis esse imperturbabilis, etiam ratione formæ, sine Logicâ artificiosâ. Ad hoc enim satis est, si quis post varias observationes, tandem deprehendat suas cognitiones esse ritè dispositas & ordinatas: atqui, sine Logicâ artificiosâ, potest quis illud deprehendere; ergo, &c.

Nego subsumptum, & ad probationem, nego minorem. Illud enim deprehendere, est habere Logicam artificiosam: hæc enim nihil aliud est, quàm multiplex observatio facta in errores, qui possunt occurrere circà cognitionum nostrarum dis-

positiones. Hinc sive quis studeat Logicæ artificiosæ ab aliis inventæ, sive ipsam proprio labore excogitet; semper manifestum est, ipsam esse simpliciter necessariam, ad cæteras scientias in statu perfecto comparandas.

Objicies. 2°. Ars organica non est absolutè necessaria iis, qui utuntur organis: verbi gratia ars, frænefactoria necessaria non est iis, qui frænis utuntur: atqui Logica est ars organica, seu est ars construendorum instrumentorum; aliundè verò qui cæteras acquirunt scientias, utuntur organis Logicæ, nempè definitionibus, argumentationibus, &c. ergo, &c.

Distinguo majorem. Si organis uti, non sit ea conficere, concedo. Si organis uti, sit ipsa conficere, nego. Itaque qui utuntur organis, seu instrumentis, vel possunt iis uti, absque eo quòd ipsa conficiant: verbi gratia, potest quis uti malleo, absque eo quòd ipsum conficiat; vel uti non potest organis, quin ipsa conficiat: verbi gratia, nemo potest uti sillogismo, quin ipsum conficiat. Reverâ, &c.

Objicies. 3°. Si Logica esset absolutè necessaria, ad alias scientias in statu perfecto comparandas; esset quoque necessaria ad seipsam comparandam, quandoquidem ipsa est scientia: atqui absurdum est Lo-

gicam esse necessariam, ad seipsam comparandam; ergo, &c.

Nego sequelam. Quia nempè Logica non est de numero cæterarum scientiarum. Præterea, quamvis notitia regularum de disponendis & ordinandis cognitionibus prærequiratur, ut cæteræ scientiæ in statu perfecto comparentur; exindè non sequitur, ad regularum illarum notitiam, prærequiri ipsarum cognitionem. Addo tamen primam Logicæ partem inservire, ad comparandam secundam; deindè primam & secundam inservire, ad obtinendam tertiam.

Objicies denique. Scientiæ comparari possunt, vel in statu perfecto, absque eo quòd dat tantùm, *facilius posse*: atqui Logica artificiosa dat, tantùm facilius posse, quia est solummodò facilitas; ergo, &c.

Distingo majorem. Si aliundè suppleri possit hoc *facilius posse*, concedo. Si non possit aliundè suppleri, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Ut igitur cæteræ scientiæ possint absolutè comparari in statu perfecto, sine Logicâ artificiosâ, deberet aliundè suppleri posse facilitas illa, quam dat Logica de disponendis, & ordinandis nostris cognitionibus; hoc est, absque notitiâ regularum Logicæ, cognosci deberent illæ re-

gulæ: quod manifestam involvit contradictionem; proindèque, &c.

Quotuplex sit Logica.

Logica, ut jam dictum fuit, distribuitur in naturalem & artificiosam; deindè Logica artificiosa subdistribui debet in docentem & utentem. Logica docens, si sit habitualis, est facilitas cognoscendi Logicæ præcepta; si verò sit actualis, est præceptorum illorum cognitio. Logica utens, si sit habitualis, est facilitas applicandi Logicæ præcepta; si verò sit actualis, est præceptorum applicatio, seu usus.

Circà hanc distributionem, inquirunt hîc Philosophi, an Logica docens & utens, sine se invicem existere possint?

Certum autem est Logicam docentem, tùm habitualem, tùm actualem existere posse sine Logicâ utente, tùm habituali, tùm actuali; dummodò versentur circà præcepta diversarum operationum intellectualium: nam, verbi gratiâ, potest quis habere Logicam docentem circa præcepta definitionis, absque eo quòd habeant Logicam utentem circà sillogismorum præcepta. Difficultas igitur est, an sine se invicem existere possint, dùm versantur circà eadem præcepta?

Conclusio prima.

Logica docens actualis existere potest, sine Logicâ actuali utente. Si enim præcepta Logicæ cognosci possint absque eorum applicatione; Logica docens actualis, existere potest sine Logica utente actuali; atqui res sic se habet: verbi gratiâ, regulæ in discurrendi methodo traditæ, cognosci possunt absque ullâ eorum applicatione; quandoquidem nulla tunc supponitur materia philosophicè cognita, suprà quam fiat hæc applicatio; ergo, &c.

Dices. Regulæ definitionis cognosci non possunt, quin applicentur, seu quin conficiantur definitiones; ergo, &c.

Distingo antecedens. Quin applicentur ope Logicæ naturalis, concedo. Ope Logicæ artificiosæ, nego. Distingue pariter consequens. Revera cognosci non possunt præcepta definitionis, quin per Logicam naturalem applicentur, quia tunc definitur ipsa definitio: at ubi primùm conficitur ista definitio, nondum adest Logica utens artificiosa, seu scientifica præceptorum applicatio.

Corollaria.

Primum. Logica docens actualis existere potest, sine Logicâ utente habituali.

Secundum. Logica docens habitualis

existere potest, sine Logicâ utente, tùm habituali, tùm actuali.

Conclusio secunda.

Logica utens actualis, existere non potest sine Logicâ docente actuali. Logica namque utens actualis, est scientifica præceptorum Logicorum applicatio; Logica verò docens actualis, est eorumdem præceptorum Logicorum cognitio: atqui scientifica præceptorum Logicorum applicatio, non potest existere sine eorumdem cognitione; hoc est, nemo potest scientificè applicare præcepta, quin hæc cognoscat; sicut per se manifestum est.

Corollaria.

Primum. Logica utens actualis, existere non potest sine Logicâ docente habituali, saltem inchoatâ.

Secundum. Logica utens habitualis, existere non potest sine habitu Logicæ docentis.

Tertium. Logica utens habitualis existere potest sine Logicâ docente actuali. Ad hoc enim sufficit, quòd habitus sint modificationes in animâ nostrâ permanentes, actus verò non sint modificationes permanentes: atqui res sic se habet, ut experientiâ constat; proindèque, &c.

LOGICA.

LOGICA, ut probatum fuit, eſt ars directrix actuum intellectualium, ad veritatem formalem. Diſtribui ſolet in quatuor partes, pro quatuor diverſis actibus intellectualibus.

Primam hanc Philoſophiæ partem, hoc ordine pertractabimus. 1°. Agemus de apprehenſione, tùm varias circà ipſam concertationes dirimere conabimur. 2°. Dicemus de judicio, & circà ipſum quædam ſubjungentur concertationes. 3°. Agemus de diſcurſu, variaſque circà ipſum proponemus, ſolvemuſque quæſtiones. 4°. Denique dicemus de methodo, & quæremus, an ſit actus intellectûs, à cæteris diverſus?

PRIMA PARS.

De apprehenſione.

Apprehenſio definiri debet, actus intellectûs attendentis, & reflectentis in objecta quæ ſunt, tùm intrà, tùm extrà

noſtram animam poſita ; & inſuper in varia ſigna, quibus utuntur homines, ut objecta manifeſtent, & explicent. Hoc autem eſt diſcrimen apprehenſionem inter & comprehenſionem, quòd apprehenſio ſit attentio ad aliquas tantùm partes alicujus objecti ; comprehenſio verò ſit attentio ad ea omnia, quæ ſunt in objecto quovis. Apprehenſio convenit ſpiritibus creatis ; comprehenſio verò, ſoli Deo, ſicut conſtabit ex dicendis.

Primam hanc Logicæ partem ſic ordinabimus. 1°. Fiet enumeratio præcipuorum entium, quæ ſunt intrà noſtram animam poſita. 2°. Enumerabimus præcipua entia, quæ vel exiſtunt, vel exiſtere poſſunt extrà noſtram animam, & examinabimus præcipuas eorum partes, tùm abſolutas, tùm relativas. 3°. Nonnulla ſubjungemus circà varia ſigna. 4°. Regulas generales circà primam hanc intellectûs operationem, proponemus. 5°. Denique varias inſtituemus concertationes, circà apprehenſionem.

De entibus intrà noſtram animam poſitis.

Præter ipſam animæ noſtræ ſubſtantiam, quæ per ſenſum intimum innoteſcit, &

de quâ dicetur in Metaphysicâ; tres occurrunt in hâc substantiâ diversæ modificationis species, scilicet facultates, seu potentiæ, actus, & passiones.

De facultatibus.

Facultates, ut diximus, sunt capacitates ad aliquid: & duplicis sunt generis, activæ & passivæ, quarum definitiones traditæ sunt.

Potentiæ dicunt ordines essentiales, ad objecta sua, nec aliter à nobis definiri possunt, quàm per hos ordines; hinc tot agnoscendæ sunt potentiæ diversæ, quot sunt harum potentiarum objecta diversa: quoniam igitur infinita sunt objecta diversa, circà quæ versari potest anima nostra, sive agendo, sive patiendo, sicut probabitur; ideò sunt infinitæ numero in animâ potentiæ, tùm activæ, tùm passivæ.

Potentiæ activæ revocari solent à Philosophis, ad quatuor generales, nimirùm intellectum, imaginationem, voluntatem, & appetitum sensitivum.

Intellectus, est facultas generalis animæ, versantis circà entia insensilia, prout sunt vera.

Imaginatio, est facultas generalis animæ, versantis circà entia sensilia, prout vera.

Voluntas, est facultas generalis animæ, versantis circà entia insensilia, prout bona, bonitate relativâ, seu prout nobis convenientia.

Appetitus sensitivus, est facultas generalis animæ, versantis circà entia sensilia, prout nobis bona.

Duplicem tantùm admittemus in animâ nostrâ generalem agendi facultatem, intellectum scilicet, & voluntatem; ita ut intellectus definiendus sit, facultas generalis animæ, versantis circà objecta, ut vera, sive hæc entia sint insensilia, sive sint sensilia; voluntas verò, facultas generalis animæ, versantis circà objecta, ut nobis convenientia, sive pariter sint insensilia, sive sint sensilia.

Facilè colligi poterit ex dicendis de passionibus, ad quot generales revocari possint, infinitæ numero potentiæ passivæ.

De actibus.

Actus universim, est exercitium potentiæ activæ: & totuplex est, quotuplex est agendi facultas activa; undè quia facultates agendi revocatæ fuerunt à Philosophis ad quatuor generales; ideò quadruplicem admittunt actûs speciem generalem; nempè cognitionem, imaginationem, volitionem, & motum appetitûs

ſenſitivi. Cognitio, eſt actus intellectûs, verſantis circà veritatem objectorum inſenſilium; & ſubdiſtribuitur in apprehenſionem, judicium, diſcurſum, & methodum; de quibus, tanquam de objecto ſuo, tractat Logica.

Imaginatio, ut eſt actus, definitur exercitium facultatis animæ, verſantis circà veritatem objectorum ſenſilium. Ubi notabis facultatem & ejus actum, ob vocum penuriam, eodem nomine donari.

Volitio, eſt exercitium facultatis animæ, verſantis circà bonitatem relativam objectorum inſenſilium; & ſubdiſtribuitur in actum moraliter bonum, & actum moraliter malum.

Motus appetitûs ſenſitivi, eſt exercitium facultatis animæ, verſantis circà bonitatem relativam objectorum ſenſilium.

Nomine cognitionis, ſignificabimus in poſterùm, quemlibet actum intellectûs & imaginationis indiſcriminatim: & nomine volitionis, ſignificabimus quemlibet actum, ſive voluntatis, ſive appetitûs ſenſitivi.

De paſſionibus.

Paſſio latiſſimè hîc accipitur, nempè pro modificationis cujuſlibet receptione. Omnes modificationes in animâ receptæ,

& ab ipsâ minimè productæ ; revocari possunt ad quatuor classes generales, scilicet, ad idæas, habitus, sensationes, & sensus intimos ; unde quatuor sunt generales potentiæ passivæ, potentia recipiendarum idæarum, potentia recipiendorum habituum, potentia recipiendarum sensationum, & potentia recipiendorum sensuum intimorum.

Idææ, sunt impressiones, seu passiones in animabus nostris, à Deo productæ, quæ sunt objectorum extrà nos vel existentium, vel possibilium, repræsentationes, & quasi tabellæ, quibus mediantibus cognoscere possimus illa objecta. Duplex distinguitur idæa, formalis & objectiva. Idæa formalis, est illa animæ modificatio, quæ est repræsentatio ; objectiva verò, est objectum per idæam formalem repræsentatum.

Naturam, existentiam, causas, proprietates, & species idæarum, examinabimus in Metaphysicâ; sufficiat hîc observare, 1°. quamlibet idæam formalem, essentialiter esse conformem objecto, per ipsam repræsentato ; unde si erremus circà nostras idæas, error nascitur tantùm ex eo quòd idæas nostras referamus ad objecta, quæ per ipsas creduntur repræsentata ; & reipsâ non sunt repræsentata. 2°. Sola at-

tributa essentialia objectorum per idæas formales repræsentari; hinc non datur idæa, *hominis docti*, quia doctrina non est essentialis homini. 3°. Idæas objectivas esse, vel totales, vel partiales. Idæa totalis est ea, quæ repræsentat partes omnes essentiales alicujus totius; partialis verò, quæ partem tantùm essentialem exhibet: verbi gratiâ, idæa Dei totalis est; idæa verò omnipotentiæ divinæ, partialis est. 4°. Denique, quæcumque dicturi sumus de entibus naturalibus, intelligenda esse de objectis per idæas nostras repræsentatis.

Habitus definiri debent, facilitates aliquid producendi; unde pertinent ad solas potentias activas;) & consequenter, alii sunt intellectuales, & alii voluntatis.

Habitus intellectuales possunt esse triplicis generis, error, opinio, & scientia; ita ut scientia subdistribuatur in intelligentiam, sapientiam, prudentiam, & artem, quarum omnium specierum definitiones traditæ sunt.

Habitus voluntatis, sunt facilitates, aut ad bonum, aut ad malum morale: hinc duplicis tantùm sunt generis, *virtutes & vitia*, de quibus dicetur in Morali.

Habitus tùm intellectûs, tùm voluntatis, subdistribuuntur in totales & partiales.

Habitus totalis, est complexio multorum habituum singularium, in aliquâ ratione convenientium, seu similium: sic habitus Logicæ dicitur, *totalis*, quia complectitur omnes habitus apprehendendi, judicandi, discurrendi, & ordinandi.

Habitus partialis, est singularis quædam facilitas; qualis est habitus definiendi, consideratus per ordinem, ad habitum totalem Logicæ.

Sensationes, sunt impressiones occasione objectorum sensilium, in animabus nostris excitatæ, quæ à nobis referuntur, tùm ad partes organicas nostri corporis, tùm ad objecta extrà nos posita, quasi foret aliquid in his objectis, impressionibus illis simile; tales sunt impressiones colorum, sonorum, caloris, frigoris, &c.

Sensus intimi, sunt impressiones, seu modificationes in animâ, à Deo productæ, quæ referuntur quidem ad partes organicas nostri corporis; sed nihil simile refertur ad objecta, extrà nos posita: tales sunt impressiones doloris, famis, sitis, &c. Ubi notabis, ea omnia per sensum intimum innotescere, quæ sunt animæ nostræ modificationes, ad quas vel mens attendit, vel à quibus immediatè percellitur, quamvis non illa omnia sint sensus intimi: hinc discrimen est, inter sensus

intimos, & ea quæ per sensum intimum constant.

De entibus extrà nos positis.

Entia extrà nos posita, generatim loquendo, sunt substantiæ & modificationes, quarum definitiones & distributiones traditæ sunt, in quæstione, quotuplex sit ens; superest igitur, ut varias substantiarum & modificationum partes indicemus. Ex his autem partibus, aliæ sunt relativæ; aliæ verò absolutæ. Partes relativæ dicuntur illæ, per quas tota referuntur ad alia tota: sic *paternitas* & *filiatio* sunt partes relativæ; quia per paternitatem homo refertur ad filium, & per filiationem homo refertur ad patrem. Partes absolutæ vocantur illæ, per quas tota nullatenùs referuntur ad alia tota; quales sunt, *unitas*, *æternitas*, &c. Quamobrem agemus 1°. de relationibus universim. 2°. de præcipuis entium partibus relativis. 3°. de præcipuis entium partibus absolutis.

De relationibus.

Relatio universim, est ordo unius, ad aliud: sic *paternitas*, est relatio; quia est ordo patris, ad liberos.

Circà relationem tria sunt consideran-

da, subjectum, terminus, & fundamentum.

Subjectum relationis, est illud totum quod recipit relationem, seu quod refertur ad aliud: sic Pater est subjectum paternitatis, & Filius est subjectum filiationis.

Terminus relationis, est illud ens, ad quod subjectum refertur: sic Filius est terminus paternitatis, & Pater est terminus filiationis.

Fundamentum relationis, est ratio, propter quam unum refertur ad aliud: sic *receptio existentiæ*, est fundamentum dependentiæ rerum creatarum; quia est ratio, propter quam res creatæ pendent à Deo.

Fundamentum relationis duplex est, remotum & proximum. Remotum, est potentia, vel activa, vel passiva, ob quam unum refertur, aut referri potest ad alterum; proximum verò, est, vel actio, vel passio, seu receptio, propter quam unum refertur ad aliud.

Relatio duplex est, essentialis & contingens. Relatio essentialis, est ordo, sine quo, subjectum nec esse, nec concipi potest: sic relatio potentiæ activæ, ad objectum suum, est essentialis: quia potentia activa nec esse, nec concipi potest

ſine ordine, ad ſuum objectum. Relatio contingens, eſt ordo, ſine quo, ſubjectum & eſſe, & concipi poteſt: ſic paternitas in homine, eſt relatio contingens; quia homo & eſſe, & concipi poteſt, ſine paternitate.

In relationibus eſſentialibus, quærenda non ſunt fundamenta: quia, cùm ſubjecta neceſſariò, ſeu ex naturâ ſuâ, ſint relativa, quærenda non eſt ratio, cur ſint talia; at in relationibus contingentibus, quærenda ſunt illa fundamenta: cùm enim ſubjecta ſint indifferentia, ut habeant, aut non habeant relationes; inquirendum eſt, per quid determinentur, ut eas habeant.

De præcipuis entium partibus relativis.

Præcipuæ partes entium relativæ, hæ ſunt; diſtinctio, ſimilitudo, diverſitas, univerſalitas, ſeparabilitas, diviſio, veritas, prioritas, poſterioritas, & ſimultaneitas.

De diſtinctione.

Diſtinctio, eſt modificatio, ens aliquod determinatum ita conſtituens, ut per eam ſecernatur ab alioquovis: & triplex eſt, *realis*, *modalis*, & *formalis*.

Diſtinctio realis, eſt ea, quæ occurrit

inter rem & rem, seu inter substantiam & substantiam; qualis est inter animam & corpus.

Distinctio modalis, est ea, quæ reperitur substantiam inter & modificationem, qualis est, animam inter & scientiam.

Distinctio formalis, est ea, quæ occurrit inter duas modificationes; qualis est, scientiam inter & virtutem.

De similitudine & diversitate.

Similitudo entium, est eorum convenientia in attributis, seu partibus componentibus; diversitas autem, est eorum discrepantia, in illis attributis.

Similitudo duplex est, essentialis, & contingens. Similitudo essentialis, est entium convenientia in attributis essentialibus: & duplex subdistinguitur, *generica* & *specifica*: generica, est convenientia in attributis genericis, seu communibus; specifica verò, est convenientia in attributis propriis, quæ vocantur specifica. Similitudo contingens est entium convenientia in attributis contingentibus; sic duo homines docti, similes sunt contingenter, quatenùs conveniunt in doctrinâ, quæ est ipsis contingens.

Ex opposito, diversitas duplex est, essentialis & contingens; ita ut essentialis sub-

distribui possit in *genericam* & *specificam*. Notandum autem est, vocem hanc *idem*, æquivocatione laborare: modò namque significat, *simile*, ut ubi dicitur unus nummus aureus, *idem* est cum alio nummo aureo; modò significat, quid indistinctum; ut ubi dixitur, Alexander magnus, & filius Philippi, Regis Macedonum, sunt *idem* homo; hinc identitas sumitur modò pro similitudine, modò pro indistinctione.

De universalitate.

Universale, est unum dicens ordinem, ad multa: & quintuplex distinguitur, in *causando*, in *significando*, in *repræsentando*, in *essendo*, & in *prædicando*.

Universale in causando, est una causa, multos producens effectus: sic Deus est universalis in causando, quia multos produxit effectus, ad quos varios dicit ordines.

Universale in significando, est unum multa significans: sic campanæ sonus, dici potest universalis in significando.

Universale in repræsentando, est unum multa repræsentans: sic quælibet idæa, dici potest universalis in repræsentando; quia varias objecti sui partes essentiales repræsentat.

Universale in essendo, est una natura

apta multis inesse univocè, seu secundùm eandem vocis significationem; & duplex est, increatum, & creatum.

Universale in essendo increatum, est natura apta multis inesse univocè, & indivisim, seu sine sui multiplicatione: talis est sola natura Divina, quæ apta est inesse tribus personis Divinis, absque sui multiplicatione.

Universale in essendo creatum, est una natura apta multis inesse univocè, & divisim, seu cum sui multiplicatione: tales sunt, natura humana, natura corporea, &c.

Universale in prædicando, est unum aptum prædicari de multis univocè: & duplex pariter distinguitur, increatum & creatum. Increatum, est unum aptum prædicari de multis univocè & indivisim: qualia sunt hæc attributa *omnipotens*, *summè intelligens*, &c. Creatum autem, est unum aptum prædicari de multis univocè, & divisim: qualia sunt hæc prædicata, *homo*, *corpus*, &c.

Hoc autem est discrimen inter universale in essendo, & universale in prædicando, quòd illud exprimatur termino abstracto, hoc est, voce solam modificationem significante; hoc verò, termino concreto, seu voce significante subjectum, simul & formam. Sic *spiritualitas*, est universalis in

essendo ; *spiritus* autem, est universalis in prædicando.

Ubi notabis universale in essendo, vocari *Methaphisicum*, ex eo quòd Methaphisicæ sit, examinare naturas, quæ multis insunt; universale autem in prædicando, vocari *Logicum*, ex eo quòd Logicæ sit, examinare prædicata.

Universalia, tùm in essendo, tùm in prædicando, distribui solent, in *genus*, *differentiam*, *speciem*, *proprium* & *accidens*, de quibus singulis est dicendum.

De Genere.

Genus est unum aptum, vel inesse multis, vel prædicari de multis univocè, tanquam pars communior eorum essentiæ communis: sic *spiritualitas*, est genus in essendo; & *spiritus*, est genus in prædicando.

Genus distribuitur, 1°. in supremum, subalternum, & infimum : 2°. in remotum, & proximum.

Genus supremum, est illud quod convenit omnibus, & proindè, quo nihil est universalius : tale est in rei veritate, *ens* : genus supremum vocatur à nonnullis, modò *transcendens*, modò *transcendentale*.

Genus subalternum dicitur, quod & suprà, & infrà se habet alia genera, hoc est, quo datur genus aliud universalius, &

aliud minùs universale: sic, *substantia*, est genus subalternum: quia datur aliud genus universalius, nempè *ens*; & aliud minùs universale, nempè *spiritus*.

Ubi notabis ea omnia vocari *superiora*, quæ sunt generaliora, seu pluribus totis diversis conveniunt; ea verò dici *inferiora*, quæ sunt minùs generalia.

Genus infimum, dicitur illlud, quod habet suprà se genus; sed non habet infrà: sic ubi *substantia* prædicatur de corpore, dici debet ipsius genus infimum: quia tunc nullum habet aliud genus infrà se.

Genus remotum, dicitur illud, quod prædicatur de aliquo suo inferiore, mediatè, seu mediante alio genere minùs universali: sic *substantia*, est genus remotum, respectu Dei, quia prædicatur de Deo, mediante *spiritu*.

Genus proximum, dicitur illud, quod prædicatur de aliquo suo inferiore, immediatè, seu nullo alio mediante genere: sic *substantia*, est genus proximum corporis.

In genere quovis occurrunt attributa, seu partes, quorum alia dicuntur, *extensiva*; alia verò *intensiva*. Attributa extensiva: sunt ea, quæ pertinent ad ejus universalitatem; intensiva verò, quæ pertinent ad ejus essentiam; verbi gratiâ, in *substan-*

tiâ, hæc ſunt attributa extenſiva, quòd magis pateat, quàm quodlibet ejus inferiùs; quod abſtrahat à ſuis inferioribus, &c. Hæc autem ipſius ſunt attributa intenſiva, quòd ſit poſſibilis, quòd non requirat ſubjectum, cui inhæreat, &c.

Notandum igitur eſt, genus quodlibet *abſtrahere* ab omnibus ſuis inferioribus. Unum autem, dicitur *abſtrahens* ab alio; ſeu, ut aiunt nonnulli, *præſcindens* ab alio, quando & eſt inſeparabile ab ipſo, nec includit in idæâ ſuâ id, à quo dicitur abſtrahens. Hinc 1°. Homo dici non poteſt præſcindens à ſcientiâ; quia non eſt inſeparabilis à ſcientiâ. Hinc 2°. Deus non abſtrahit ab omnipotentiâ; quia includit in idæâ ſuâ omnipotentiam. Hinc 3°. *ſpiritus*, prout eſt genus Dei, præſcindit à neceſſitate exiſtendi: tùm quia prout eſt genus Dei, eſt inſeparabilis à neceſſitate exiſtendi: tùm quia non includit in idæâ ſuâ, neceſſitatem exiſtendi.

De Differentiâ.

Differentia, eſt unum aptum, vel ineſſe multis, vel prædicari de multis univocè, tamquam pars ſtrictior, ſeu magis propria eorum eſſentiæ communis.

Differentia diſtribuitur: 1°. in genericam, & ſpecificam: 2°. in poſitivam, &

negativam : 3°. in essentialem, & contingentem.

Differentia generica, est attributum multis quidem entibus diversis commune, sed per quod hæc entia discrepant à quibusdam aliis: sic spiritualitas, est differentia generica; quia communis quidem est multis entibus diversis, scilicet Deo, Angelis & animæ rationali; sed tamen hæc entia per ipsam discrepant à corporibus.

Differentia specifica, est attributum, quod convenit, vel soli cuidam enti, vel multis entibus similibus; ita ut hæc entia, per attributum hoc discrepent à cæteris entibus diversis; & ita ut hoc attributum sit, velut fons & radix omnium proprietatum eorum entium, quibus convenit: sic necessitas existendi, est differentia specifica Dei: & quia per ipsam, Deus discrepat ab omnibus entibus, extrà ipsum positis; & quia necessitas existendi, est veluti fons & radix omnium Dei proprietatum.

Notandum autem est, differentiam genericam vocari à Philosophis, *superiorem*; differentiam autem specificam, vocari *inferiorem*.

Differentia positiva, est modificatio, per quam ipsius subjectum differt ab alio subjecto, sive modificatio illa sit essentialis,

tialis, ſive ſit contingens : ſic doctrina, eſt differentia poſitiva, per quam quidam homines differunt ab ignaris.

Differentia negativa, eſt abſentia modificationis, ob quam unum ſubjectum diſcrepat ab alio : ſic ignorantia, ſeu abſentia ſcientiæ, vocatur differentia negativa, quia per hanc abſentiam homines ignari differunt à doctis.

Differentia eſſentialis, eſt modificatio, ſine quâ, ſubjectum nec eſſe, nec concipi poteſt, & per quam hoc ſubjectum differt ab alio quovis : hæc differentia vocatur ſpecifica, ſi ſit fons & radix omnium ſubjecti proprietatum ; & tunc eſt ſecundùm univerſale, in eſſendo & in prædicando.

Differentia contingens, eſt modificatio, ſine quâ ſubjectum & eſſe, & concipi poteſt ; per quam tamen, dum adeſt, ſubjectum differt ab alio : ſic virtus, eſt differentia contingens hominis, in quo reperitur ; quia homo poteſt concipi ſine virtute, & tamen per ipſam differt ab impio.

De ſpecie.

Species, eſt unum aptum, vel ineſſe multis, vel prædicari de multis univocè, tanquam tota communis eorum eſſentia ; hinc nihil aliud eſt, quàm complexio generis proximi, & differentiæ ſpecificæ.

Species distribuitur, 1°. in subalternam; & infimam. 2°. In species propriè dictas, & species impropriè dictas.

Species subalterna, vocatur ea, quæ sub uno respectu, species est, & sub altero genus; hoc est, quæ per ordinem ad superiora species est, & per ordinem ad inferiora genus est: sic *substantia*, vocatur species, respectu entis; & genus est, respectu spirituum & corporum.

Species infima, dicitur ea, quæ nunquam potest esse genus: sic *circulus*, est species infima, quia non possunt esse diversæ species circuli.

Species propriè dictæ, sunt illæ, quæ non possunt fieri similes; ex eo nempè quòd habeant differentias sibi essentiales: sic *spiritus* & *corpus*, sunt species propriè dictæ, quia non possunt fieri entia similia.

Species impropriè dictæ, quæ possunt fieri similes: sic *aurum* & *ferrum*, sunt species impropriè dictæ, quia fieri possunt corpora similia; sicut constabit ex dicendis in Physicâ.

De proprio.

Proprium, est unum aptum, vel inesse multis, vel prædicari de multis univocè, tanquam attributum fluens à differentiâ specificâ: sic *omnipotentia*, est Dei proprie-

tas; quia poteſt ineſſe, & reipsâ ineſt tribus perſonis Divinis, tanquam attributum fluens à differentiâ Dei ſpecificâ, ſeu à neceſſitate exiſtendi. Unum autem dicitur ab alio *fluere*, quando ex ipſo, tanquam ex antecedente, poteſt inferri, per modum conſequentis.

Proprietas diſtribuitur in primariam & ſecundariam, quarum definitiones traditæ ſunt. Rursùs diſtribui poteſt in genericam, quæ fluit à differentiâ generis; & ſpecificam, quæ fluit à differentiâ ſpeciei.

Proprium, quatuor modis accipitur à Peripateticis. Primo modo, pro eo quod convenit ſoli alicui ſpeciei, ſed non omnibus ejus individuis, ſeu ſingularibus, ut, *eſſe Philoſophum*, reſpectu hominis. Secundo modo, pro eo quod convenit omnibus individuis alicujus ſpeciei, ſed non ſoli huic ſpeciei: ut, *eſſe bipes*, reſpectu hominis; aves namque ſunt etiam *bipedes.* Tertio modo, pro eo quod convenit ſoli alicui ſpeciei, omnibuſque ejus individuis, ſed non ſemper: ut, *caneſcere præ ſenectute*, reſpectu hominis. Quarto modo, pro eo, quod convenit ſoli alicui ſpeciei, ſingulifque ejus individuis, & ſemper: ut, *eſſe riſivum*, reſpectu hominis.

Hæc omnia parùm accuratè dicta ſunt à Peripateticis, ut conſtare debet, ex eo

quòd exempla desumant à modificationibus contingentibus. Hinc solum proprium, prout fuit à nobis definitum, admitti debet, ut quartum universale, in essendo & in prædicando.

De accidente.

Accidens, est vox æquivoca: accipitur enim, modò pro qualibet modificatione, sive essentiali, sive contingente; modò, pro solâ modificatione contingente: hoc postremo sensu, est quintum universale, & definiri debet, unum aptum, vel inesse multis, vel prædicari de multis univocè, tanquam attributum ipsis contingens.

Acccidens, ut quintum universale distribui potest in commune, & proprium. Commune, dicitur illud, quod multis specie diversis convenit: sic *existentia*, est accidens commune, respectu omnium entium contingentium: accidens proprium vocatur illud, quod soli alicui speciei convenit.

Accidens à nonnullis rursùs distribuitur in metaphysicum & physicum. Accidens metaphysicum vocant illud, quod ne divinitùs quidem existere potest, sine subjecto: ut *scientia, virtus*, &c. Accidens physicum dicunt illud, quod saltem divinitùs, seu per miraculum, existere potest

ſine ſubjecto : ſic, inquiunt, factâ conſecratione panis & vini, in myſterio altaris, remanent harum ſubſtantiarum accidentia.

Oſtendemus in Phyſicâ generali, nullam eſſe neceſſitatem admittendorum accidentium phyſicorum.

APPENDIX

De individuo.

Individuum conſideratur, tanquam aliquid oppoſitum univerſali; hinc poſtquam dictum fuit de univerſalibus, agendum eſt de individuo.

Individuum duobus modis accipitur. 1°. Pro eo, quod multis eſt incommunicabile; & hoc ſenſu, opponitur univerſali. 2°. Pro eo omni, quod eſt immultiplicabile, ſive multis ſit incommunicabile, ſive ſit multis communicabile.

Individuum, priore modo ſumptum, duplex à Philoſophis diſtinguitur, *materiale* & *formale*.

Individuum, materialiter ſumptum, eſt illud ipſum, quod multis eſt incommunicabile; & rurſùs duobus modis accipitur; *primò-intentionaliter*, & *ſecundò-intentionaliter*. Primò-intentionaliter ſumitur, quando conſideratur, prout habens

hanc numero individuationem, seu singularitatem; accipitur autem secundò-intentionaliter, quando sumitur, prout habens individuationem universim.

Individuum, formaliter sumptum, est ipsa individuatio, seu singularitas, quæ est forma individui constitutiva; & duobus etiam modis accipitur: *primò-intentionaliter*, quando agitur de hâc numero individuatione; *secundò intentionaliter* autem, quando agitur de individuatione, generatim sumptâ.

Notandum autem est, *individuationem*, *attributa specifica*, & *attributa generica*, vocari à Philosophis, *gradus metaphysicos*. Ideò autem vocantur gradus, quia à minùs generalibus, ad generaliora, quasi per gradus ascenditur: & ideò vocantur *metaphysici*, quia cùm sint attributa essentialia & insensilia, pertinent ad Metaphysicam.

De separabilitate & divisione.

Unum dicitur ab alio separabile, quando potest, sine ipso, existere, aut saltem concipi; hinc separabilitas, est capacitas in uno ente, ut vel existat, vel saltem concipiatur, sine alio: & duplex est impropriè dicta, seu minimè reciproca; & propriè dicta, seu reciproca.

Tunc duo dicuntur ſeparabilia impropriè, & minimè reciprocè, quando unum poteſt quideme xiſtere, vel concipi ſine alio, ſed non vice versâ: ſic homo, ſeparabilis eſt à ſcientiâ, ſeparabilitate impropriâ; quia homo poteſt exiſtere & concipi, ſine ſcientiâ; ſed ſcientia, quæ conjuncta erat cum homine, non poteſt exiſtere, ſine homine: hinc ſeparabilitas, impropriè dicta, reperitur inter ſubſtantiam, & ipſius modificationem contingentem.

Tunc duo dicuntur ſeparabilia propriè & reciprocè, quando hæc entia, anteà conjuncta, poſſunt, ſine ſe, invicem exiſtere & concipi; ſic corpus & anima ſeparabilia ſunt propriè & reciprocè; hinc ad ſeparabilitatem reciprocam prærequiritur, ut entia ſint totidem ſubſtantiæ; & conſequenter ſeparabilitas, propriè dicta, fluit à multitudine ſubſtantiarum, non autem à multitudine partium univerſim, ut vulgò creditur.

Diviſio, generatim ſumpta, definiri debet, totius in partes diſtributio; unde totuplex eſt diviſio, quotuplex eſt totum diverſum: porrò quadruplex diſtingui ſolet totum, eſſentiale, integrale, accidentale, & potentiale.

De divisione essentiali.

Divisio essentialis, est totius distributio in partes suas essentiales: & duplex est, Physica, quæ fit in partes essentiales, quæ sunt substantiæ; ut si dividas hominem in animam & corpus. Metaphysica, quæ fit in partes essentiales, quæ sunt modificationes, quarum quædam excludunt multitudinem partium substantialium; ut si distribuas animam in potentias activas, & potentias passivas.

Circà divisionem essentialem, sequentes servandæ sunt leges.

Prima. Divisio totius essentialis physici, si agatur de ipso homine, fieri debet in animam & corpus; si autem agatur de corpore, fieri debet in materiam & formas; quia nihil aliud est essentiale corpori, præter materiam & formas universim.

Secunda. Divisio speciei fieri debet, in genus, differentiam, & proprietates; quia hæc solæ partes sunt essentiales speciei.

Tertia. Divisio individui fieri debet, in genus, differentiam, speciem, proprietates, & gradum numericum; quia partes mox enumeratæ, conveniunt essentialiter individuo.

Quarta. Genus, differentia, species, proprium & individuum, subdistribui possunt, prout fuerunt à nobis superiùs subdistributa.

Quinta. Partitio totius essentialis metaphysici, in omnes & singulas partes suas essentiales, est impossibilis; quia infinitæ sunt numero partes essentiales, in quolibet toto metaphysico.

Sexta. Legitima erit partitio totius essentialis, in membra, quæ non poterunt de se invicem affirmari; quamvis unum membrum includatur in altero; hinc legitima est extensionis partitio, in punctum, lineam, superficiem & soliditatem.

De divisione integrali.

Divisio integralis, est distributio totius in partes suas integrantes, hoc est, in partes, quæ non requiruntur quidem ad essentiam totius, sed ad ejus perfectionem & integritatem: ut si dividas Philosophiam, in Logicam, Metaphysicam, Mathesim, &c. Circà divisionem integralem, sequentes servandæ sunt leges.

Prima. Nulla potest esse pars integrans Dei, quia nihil contingens prærequiri potest, ad perfectionem & integritatem Dei.

Secunda. Divisio integralis, nunquam

potest esse adæquata; quia infinita sunt attributa contingentia, quæ perficere possunt entia creata.

Tertia. Unum divisionis integralis membrum contineri non debet in altero; quia pertinet ad subdistributionem partis continentis.

De divisione accidentali.

Divisio acccidentalis, duplex est, alia scilicet subjecti, in sua accidentia; ut si distribuas homines, in doctos & ignaros, in pios & impios, &c. alia verò accidentis, in alia sua accidentia; ut si virtutem distribuas, in intensiorem & remissiorem, in nobiliorem & ignobiliorem, &c.

Circà divisionem accidentalem, duæ sequentes leges sunt servandæ.

Prima. Distributio subjecti in sua accidentia, fieri debet in communia, & minimè communia; ita ut eorum fieri non possit accurata enumeratio.

Secunda. Distributio accidentis, in alia sua accidentia, fieri pariter debet in communia, & minimè communia.

De divisione potentiali.

Divisio potentialis, est universalis alicujus distributio in sua inferiora; qualis est distributio *substantiæ*, in spiritum &

corpus : hæc diſtributio vocatur à Philoſophis , *cathegorica* ; hinc cathegoricam inſtituere , eſt univerſale , in inferiora ſua diſtribuere.

Circà diſtributionem univerſalium , in inferiora , ſequentes ſervandæ ſunt leges.

Prima. Quodlibet univerſale diſtribui debet , in inferiora immediatè ſibi ſubjecta : tùm hæc inferiora in alia ſibi immediatè ſubjecta ; & ſic conſequenter.

Secunda. Ut accurata ſit univerſalis alicujus diſtributio , deveniendum eſt ad ipſius individua , ſeu ad inferiora , quæ non poſſunt rurſùs ſubdiſtribui.

Tertia. In univerſalis alicujus diſtributione , non aſſignetur pro uno inferiore , aliquid , quod de cæteris inferioribus ſit prædicabile : quia tunc eſſet æquè univerſale , ac ipſum totum potentiale , quod diſtribuitur.

Ideò autem unum univerſale , per ordinem ad ſua inferiora , vocatur *totum potentiale* ; quia dum eſt ſubjectum propoſitionis generalis , & ſumitur univerſaliter , tantùm poteſt , quantùm omnia ipſius inferiora ſimul ſumpta : verbi gratiâ , ſi dicatur , *omnis ſubſtantia per ſe ſubſiſtit* ; hæc propoſitio tantùm poteſt , quantùm poſſunt duæ ſequentes. Omnis ſpiritus per ſe ſubſiſtit... Omne corpus per ſe

subsistit : hinc universalis alicujus inferiora, vocari possunt, *partes potentiales*, aut *potestativæ*.

De veritate.

Veritas universim, est multorum connexio : & triplex est, veritas signi, veritas idææ, & veritas entis.

Veritas signi, est ipsius connexio cum significato; unde hæc veritas est, vel arbitraria, vel naturalis, vel essentialis.

Veritas idææ, est connexio repræsentationis cum repræsentato; unde cùm repræsentatio necessariam habeat connexionem cum objecto repræsentato, quælibet idæa est essentialiter vera.

Veritas entis, est connexio, quæ reperitur, tùm inter totum, & partes ipsum componentes; tùm inter partes ipsas componentes: hinc quoniam ex partibus componentibus: aliæ sunt essentiales, & aliæ contingentes; ideò duplex est veritas entis, essentialis nimirùm, & contingens.

De prioritate, posterioritate, & simultaneitate.

Unum dicitur altero, *prius*, multis modis. 1°. *Duratione*, quando scilicet existit antequàm existat alterum : sic Adamus fuit

duratione prior Abrahamo. 2°. *Naturâ*, ubi nimirùm unum est alterius causa: sic Deus est naturâ prior decretis suis liberis: quia est causa decretorum suorum liberorum. 3°. *Origine*, ubi scilicet unum est, vel principium, vel fons, & origo alterius, non autem ipsius causa: sic differentia specifica, prior est origine proprietatibus: quia fons est, & origo proprietatum, non autem earum causa: sic etiam Pater Æternus, est prior origine, Verbo Divino; quia est principium Verbi Divini, non autem ejus causa. 4°. *Ordine*: sic in oratione, exordium prius est narratione. 5°. *Dignitate*: hocque dupliciter, vel ex lege naturali, ut ubi homo dicitur prior Bruto; vel ex lege humanâ, ut ubi nobiles dicuntur priores plebeis. 6°. Denique, *essendi consecutione*, hoc est, quando unum generalius est altero: sic *substantia* dicitur prior *spiritu*.

Quot autem modis, unum dicitur altero prius; totidem modis, unum dici potest, aut altero posterius, aut *simul* cum ipso.

De præcipuis entium partibus absolutis.

Præcipuæ partes entium absolutæ, sunt unitas, extensio, intentio, & duratio.

Unitas, ut jam dictum fuit, est forma,

seu modificatio constituens totum, in ratione totius; & duplex est, *numerica*, & *similitudinis*. Unitas numerica, seu indistinctionis, est forma totius immultiplicabilis: sic unitas naturæ divinæ, & unitas Petri, sunt unitates numericæ: quia natura divina non potest esse multiplex; & Petrus non potest esse multiplex homo.

Unitas similitudinis, aut indiversitatis, est forma totius multiplicabilis: sic unitas naturæ corporeæ, est unitas similitudinis; quia natura corporea potest esse multiplex, seu potest multiplex esse corpus.

Extensio, est multitudo partium, simul existentium, & extrà se invicem positarum. Duplex est, indivisibilis & divisibilis: extensio indivisibilis, est ea, quæ pertinet ad substantiam indivisibilem; qualis est immensitas divina.

Extensio divisibilis, est ea, quæ pertinet ad substantiam divisibilem; qualis est extensio corporis. Extensionis generatim sumptæ, tres sunt dimensiones; longitudo, latitudo, & profunditas, de quibus dicetur in Elementis Geometriæ.

Intensio, est multitudo partium simul existentium, & intrà se invicem positarum: sic intenditur motus, quando novi gradus adduntur prioribus, in eodem numero nobili: sic etiam intenditur habitus,

quando novæ facilitates adduntur prioribus, jam existentibus.

Duratio, est multitudo partium, quæ fluunt aliæ post alias; ita ut simul existere non possint. Triplex est, æternitas, æviternitas, & tempus. Æternitas, est duratio carens initio; & duplex est, necessaria, qualis est duratio Dei; & contingens, qualis est duratio decretorum Dei liberorum. Æviternitas, est duratio, quæ habuit quidem initium, sed finem non est habitura; qualis futura est animarum nostrarum duratio. Tempus, est duratio habens initium & finem; qualis est duratio floris.

De variis signis.

Signum, ut diximus, est id omne quod, ex impressione sui, excitat in nobis impressionem alterius. Signa considerata per ordinem, ad objecta significata, triplicis generis distingui possunt; alia scilicet objectorum ipsorum; alia cogitationum nostrarum; alia denique, & objectorum, & cogitationum nostrarum manifestativa. Signa objectorum manifestativa, vel sunt arbitraria, vel naturalia, vel essentialia, quorum definitiones traditæ sunt.

Signa cogitationum nostrarum manifestativa, vocantur, *gestus*. Gestus autem

describi potest, motus sensilis, vel totius corporis, vel aliquarum tantùm ejus partium, cum intentione aliquid significandi: & duplex est, simplex & mixtus: simplex dicitur, quando non habet vocem adjunctam; mixtus verò, quando vocem habet adjunctam: effectus gestûs mixti, est impressiones excitare, per quas significatio vocum modò augetur, modò minuitur, modò penitùs immutatur.

Signa cogitationum & objectorum manifestativa, sunt scriptura & voces.

Scriptura, est figura sensilis & permanens, ad cogitationes & voces significandas excogitata: & duplex est, vulgaris & hieroglyphica. Scriptura vulgaris, est ea, quâ utuntur homines, dum vel græcè, vel latinè, vel gallicè scribunt; scriptura hieroglyphica, est figura quædam sensilis, quæ ex impressione sui, excitat in nobis impressionem alterius: sic Ægyptii pingebant oculum, in extremitate baculi, ut supremam Dei intelligentiam significarent. Ad postremam hanc speciem, revocari possunt caracteres nonnulli, quos adhibent Algebristæ, Astronomi, & Chymistæ.

Voces, seu termini, sunt signa arbitraria, quibus utuntur homines, ut & suas cogitationes & entia quævis significent.

Duo autem considerari solent à Philosophis circà terminos, nimirùm eorum distributiones, & eorum affectiones, de quibus est dicendum.

De terminorum distributionibus.

Primò, distribuuntur in *positivos* & *negativos.* Positivi dicuntur illi, qui significant, aut substantias, aut modificationes: ut *homo, justitia*, &c. Termini negativi vocantur illi, qui significant absentias, aut substantiarum, aut modificationum: ut *non homo, non justititia*, &c. Usus autem invaluit apud Philosophos, ut termini qui significarent absentiam cujusvis entis, cum præfixâ particulâ, *non*, vocarentur *infinitantes;* qui verò significarent absentiam modificationis, dicerentur, modò *privativi*, modò *negativi:* privativi, si agatur de subjecto, ad formam illam recipiendam idoneo; *negativi* verò, si agatur de subjecto, ad formam illam recipiendam inepto: verbi gratiâ, *cæcitas*, vocatur terminus privativus, respectu hominis; & *negativus*, respectu lapidis.

2°. Distribuuntur in *concretos* & *abstractos.* Concreti, sunt illi, qui significant subjectum simul, & formam; ut *justus, æternus;* sensus enim est, *ens habens justitiam, ens habens æternitatem.* Abstracti,

ſunt illi, qui ſolas formas ſignificant, ut *juſtitia*, *æternitas*, &c.

3°. Diſtribuuntur in *abſolutos* & *relativos*. Abſoluti, ſunt illi, qui ſignificant entia, nec ſignificant eorum relationes; ut *homo*, *lapis*, &c. Relativi, ſunt illi, qui ſignificant entia, prout dicunt ordines ad alia: ut *Dominus*, *ſervus*, &c.

4°. In *univocos* & *æquivocos*. Univoci, ſunt illi, quorum ſignificatio ſemper eſt eadem: ut *circulus*, *triangulus*, &c. Æquivoci, ſunt illi, quorum ſignificatio non ſemper eſt eadem: ſic vox iſta, *idem*, eſt æquivoca; ſignificat enim, modò *indiſtinctum*, modò *ſimile*.

5°. In *denominantes*, *denominativos* & *denominatos*. Denominantes, dicuntur illi, qui ſignificant modificationes, à quibus ſubjecta denominantur, ut *juſtitia*, *bonitas*, &c. Denominativi, ſunt illi, qui ſignificant ſubjectum vagum, ſeu indeterminatum, cum formâ determinatâ: ut *juſtus*, *bonus*, &c. Denominati, ſunt illi, qui ſignificant ſubjecta, quibus tribuuntur denominativi, ut *Deus*, qui denominatur *juſtus*, *bonus*.

Denominatio autem, duplex diſtinguitur, intrinſeca & extrinſeca. Intrinſeca denominatio, dicitur ea, quæ deſumitur à formâ inhærente, ſubjecto denominato:

ut ubi Deus dicitur *æternus*. Denominatio extrinseca, dicitur ea, quæ desumitur à modificatione, quæ est extrà subjectum denominatum: ut ubi corpus dicitur *cognitum*.

6°. In *connexos* & *oppositos*. Connexi, vocantur illi, qui significant entia, quorum unum inferri potest ex alio: sic hi termini, *spiritus*, *substantia*, vocantur connexi; quia ex eo quòd aliquod singulare sit *spiritus*, rectè sequitur ipsum esse *substantiam*. Termini oppositi, dicuntur illi, qui significant entia inter se opposita: ut *extensio divisibilis*, & *extensio indivisibilis*. Termini connexi subdistribuuntur à Philosophis, in *convertibiles* & *inconvertibiles*. Convertibiles, dicuntur illi, qui significant entia, quæ de se possunt mutuò affirmari; inconvertibiles verò, qui significant entia, quorum unum potest quidem affirmari de altero, sed non vice versâ. Ostendemus in concertationibus, circà judicium, nullos esse terminos convertibiles; hinc non valet allata subdistributio.

Termini oppositi duplicis generis distinguuntur, *disparatè* & *propriè* oppositi. Disparatè oppositi, dicuntur illi, qui significant entia, inter se sic opposita, ut simili modo quibusdam aliis opponantur:

quales sunt hi termini, *albedo, rubor*. Propriè oppositi, sunt illi, qui significant entia, inter se sic opposita, ut nullis aliis similiter opponantur: & rursùs quadruplicis generis vulgò subdistinguuntur; *contradictorii, contrarii, privativi, & relativi.* Contradictorii, quorum unus significat aliquod ens, & alter ejus absentiam: ut *homo, non homo.* Contrarii, qui significant modificationes insociabiles, vel in eodem subjecto, *quod*; vel in eodem subjecto, *quo*: ut *necessitas existendi*, & *contingentia existendi.* Privativi, quorum unus significat formam, & alter formæ hujus absentiam, in subjecto ad eam recipiendam idoneo: ut *visio* & *cæcitas*, respectu hominis. Relativi, qui significant entia, mutuum ordinem ad se invicem dicentia, ut *Pater* & *Filius.*

7°. Denique, termini distribuuntur in *simplices* & *complexos.* Simplices, dicuntur illi, qui significant entia, sine ullâ additione: ut *Deus*, *homo*, &c. Complexi verò, qui significant entia, cum additione quâdam partis, vel essentialis, vel contingentis: ut *Deus omnipotens, homo pius*, &c.

De terminorum affectionibus.

Septem numerantur terminorum affec-

tiones, ſcilicet *ſuppoſitio*, *ſtatus*, *ampliatio*; *diſtractio*, *reſtrictio*, *alienatio*, & *appellatio*.

Suppoſitio termini, eſt ejus acceptio, vel pro ſeipſo, vel pro ſignificato; unde duplex diſtinguitur, *materialis* & *formalis*. Suppoſitio materialis, eſt acceptio termini, prout eſt ſonus dearticulatus: ut ubi dicitur, *rex*, eſt vox monoſyllaba: ſuppoſitio formalis, eſt acceptio termini pro ſignificato; ut ubi dicitur, *Rex* profligavit hoſtes.

Status termini, eſt ejus acceptio, pro tempore per propoſitionem aliquam ſignificato; ut ubi dicitur, *ſedens* diſputat.

Ampliatio termini, eſt ejus acceptio, pro tempore quovis, ſive præſenti, ſive præterito, ſive futuro; ut ubi dicitur, *totum majus eſt ſuâ parte*.

Diſtractio termini, eſt ejus acceptio, pro alio tempore, quàm pro eo, quod ſignificatur per aliquam propoſitionem: ubi dicitur in Scripturâ Sacrâ, *cæci vident, ſurdi audiunt, claudi ambulant*: hi namque termini, *cæci*, *ſurdi*, *claudi*, ſunt accipiendi pro tempore præterito; non autem pro tempore præſenti, per propoſitiones illas ſignificato; ſenſus enim eſt, qui fuerunt cæci, nunc vident; qui fuerunt ſurdi, nunc audiunt; qui fuerunt claudi, nunc ambulant.

Restrictio termini, est termini universalis acceptio, pro aliquâ tantùm parte suorum inferiorum: ut ubi dicitur, *substantia corporea:* terminus enim, *substantantia*, sumitur pro quibusdam tantùm suis inferioribus.

Alienatio termini, est ipsius translatio, à propriâ significatione, ad impropriam, seu, ut aiunt, metaphoricam: ut ubi dicitur, amor est animæ *motus.*

Appellatio termini, est applicatio significationis ejus, suprà significationem alterius: & duplex est, *materialis & formalis.* Appellatio materialis, est applicatio significationis unius termini, suprà subjectum alterius termini; ut ubi dicitur, hic Pictor, est Musicus; denominatio namque *Musici*, cadit in subjectum artis pictoriæ, non autem in ipsam artem pictoriam. Appellatio formalis, est applicatio significationis unius termini, suprà formam alterius: ut ubi dicitur, hic Musicus est peritus; denominatio namque periti, cadit in subjectum, quatenùs habet musicam.

Regulæ circà entia intrà nos posita.

Prima.

Potentiæ specificantur ab objectis, hoc

est, tot sunt potentiæ, vel similes, vel diversæ, quot sunt objecta similia, vel diversa, circà quæ versari potest anima, sive agendo, sive patiendo, seu recipiendo; idem dicendum est, de habitibus & actibus. Ratio est, quia potentiæ habitûs & actûs, non possunt à nobis aliter definiri, quàm per ordines ad objecta sua; ita ut ordines illi sint, velut eorum gradus specifici.

Secunda.

Ut aliqua nostra potentia dicatur *activa*, duo requiruntur. Primum, ut effectus per sensum intimum innotescat, adeòque sit animæ nostræ modificatio; probabitur enim alibi, animam nostram agere non posse, ut aiunt, ad extrà, seu producere non posse effectum, extrà se positum. Secundum, ut effectus desinat existere, statim atque non ampliùs ad ipsum attendit anima; ostendetur enim in Metaphysicâ, effectum desinere existere, statim atque causa desinit existentiam ipsi tribuere.

Tertia.

Illæ solæ modificationes animæ, per sensum intimum innotescunt; vel quas anima producit; vel ad quas convertitur; vel

à quibus vividè percellitur. Hinc 1°. Omnes actus animæ, per sensum intimum ipsi innotescunt, quia anima nostra modificationem aliquam producere non potest, quin ad eam attendat. Hinc 2°. Habitus non semper innotescunt per sensum intimum; quia nec semper ad eos attendit anima, nec ab ipsis vividè percellitur. Hinc 3°. Ideæ non semper innotescunt per sensum intimum; quia nec semper ad eas attendit anima, nec ab ipsis semper vividè percellitur. Hinc denique, nec omnes sensus intimi, nec omnes sensationes, per sensum intimum innotescunt; quia sæpè contingit, ut anima nostra multis simul sensibus intimis, multisque simul sensationibus afficiatur; hoc autem in casu, soli sensus intimi vividiores, solæque sensationes vehementiores, attentionem animæ velut in se convertunt, & ad se quasi rapiunt.

Quarta.

Nullus habitus intenditur, seu crescit, nisi exerceantur actus similes iis, quorum occasione fuit primùm productus: quia secundùm leges ordinarias, soli actus sunt causæ occasionales habituum, aut productorum, aut auctorum: pariter nullus habitus remittitur, aut fit debilior, nisi

exerceantur actus oppositi iis, quorum occasione fuit comparatus; sicut intelligetur ex dicendis in Morali.

Regulæ circà entia extrà nos posita.

Prima.

Per solas idæas philosophicè certi sumus, de *identitate*, *similitudine*, *diversitate*, *separabilitate*, aut *inseparabilitate* entium, ut in se sunt; sicut probabitur in Concertationibus.

Secunda.

Quæcumque sunt diversa, eo ipso sunt multa: diversitas enim importat in idæâ suâ multitudinem.

Tertia.

Quæcumque sunt, vel similia, vel diversa; non idcircò sunt à se invicem separabilia: tùm quia possunt esse modificationes eidem substantiæ essentiales: tùm quia, ad separabilitatem propriè dictam, requiritur substantiarum multiplicitas.

Quarta.

Nullum genus includit in idæâ suâ, species sibi subjectas; quia est solummodò pars harùm specierum: pariter nullum

genus includit in ideâ suâ, differentias specierum suarum constitutivas; sicut probabitur in Concertationibus.

Quinta.

Genus quodlibet includitur, in ideâ cujuslibet speciei sibi subjectæ; quia est pars communior essentiæ, suarum specierum.

Sexta.

Genus supremum, & *modificatio* generatim sumpta, includuntur, tùm in speciebus sibi subjectis, tùm in differentiis harum specierum constitutivis; quia nempè sunt genera specierum, & differentiarum sibi subjectarum; adeòque sunt earum partes essentiales.

Septima.

Ut aliqua pars essentiæ propria, vocari possit differentia specifica; tria requiruntur. Primum, ut reipsâ conveniat ei speciei, cui tribuitur; secundum, ut speciem cui convenit, ab aliâ quâvis secernat: tertium, ut sit fons, & radix omnium illius speciei proprietatum.

Octava.

Entium essentiæ, seu naturæ, cognosci

non possunt per differentias negativas; quia hæ differentiæ sunt entium absentiæ, quæ proindè nullam habent veritatem, seu connexionem.

Nona.

Species propriè dictæ, non possunt in se invicem transmutari, seu. fieri similes; quia essentialiter à se invicem discrepant. At species impropriè dictæ, possunt in se invicem transmutari; quia contingenter tantùm à se invicem differunt.

Regulæ circà signa.

Prima.

Ex præsentiâ signi arbitrarii, nunquam certò colligitur præsentia significati. Ex præsentiâ signi naturalis, certò colligitur, juxtà leges ordinarias, præsentia significati. Ex præsentiâ signi essentialis, semper certò colligitur præsentia significati. Ratio horum omnium desumenda est ex signorum illorum naturâ.

Secunda.

Nullus, intrà scribendum, utatur vocibus æquivocis, nisi priùs declaraverit, quo sensu voces illas sit accepturus.

Tertia.

Si Scriptor aliquis usurpaverit vocem aliquam, commune quid significantem, & genuinum vocis illius sensum assequi velis; habenda erit ratio circumstantiarum omnium, in quibus Scriptor ille fuit constitutus: verbi gratiâ, si quis scripserit, Principem aliquem fuisse *veræ relligionis*, cultorem acerrimum; tunc perpendendum erit, cujusnam relligionis, regionisque fuerit ille Scriptor: si enim fuerit Lutheranus, per has voces *veræ relligionis*, intellexit Lutheranam; si Judæus, Judaicam; si Christianus, Christianam.

Quarta.

Qui Scriptoris alicujus opera voluerit evolvere, ad sequentia potissimùm attendat. 1°. Qualis fuerit Scriptoris scopus, & in quorum gratiam prodiderit scriptum: deregantur, si fieri potest, Scriptoris patria, relligio, & sæculum: horum enim notitia plerumque confert ad operis intelligentiam. 2°. Diligenter perpendatur vocum significatio, an scilicet propria sit, an metaphorica, an popularis, an scientifica. 3°. Levis error, gravi dissertatione non explodatur. 4°. Obscura exponantur per antecedentia & consequentia; ita ut in

dubiis, benignior sensus eligatur. 5°. Denique, si agatur de opere scientifico; post iteratam lectionem, & maturam attentionem, fiat illius compendium.

Quinta.

Qui scriptis publicis quidpiam mandare desiderat, ad sequentia præsertim attendat. 1°. Subjectam materiem diu verset animo, ac per varias distributiones & subdistributiones, eam sub variis respectibus intueatur, priusquàm ad opus se accingat. 2°. Brevis præmittatur totius operis quasi delineatio, ut Lectores Scriptoris intentum statim assequantur. 3°. Nihil in lucem prodeat, nisi cæteri homines utilitatem exindè sint percepturi; hinc ab operibus inutilibus, & à fortiori ab omnibus obscœnis, & inhonestis sese omninò abstineant Scriptores. 4°. Longioribus digressionibus Lectorum mentes ab objecto proposito, non avertantur: brevitati namque simul & perspicuitati consulendum est. 5°. Importunam sui jactationem, aliorum contemptum, mordacemque similium operum censuram, vitare curet Author; maneatque, si redarguat, intrà limites urbanitatis & charitatis; & consequenter abstineat se à conviciis, vel Pagano indignis. 6°. In optimorum Authorum lec-

tione sit à longo tempore versatus, ut illud scribendi genus eligat, quod proposito suo conveniens sit, & proportionatum. 7°. Denique opus absolutum, & omni curâ elaboratum, per annos aliquot servet, in arcâ conclusum: posteà verò, ipsum tanquam ab alio scriptum, evolvat, & stricto subjiciat examini.

CONCERTATIONES circà Apprehensionem.

HOc ordine procedemus in his Concertationibus.

1°. Disseremus de ipsâ apprehensione. 2°. De speciebus distinctionis. 3°. De diversitatis & similitudinis signo. 4°. De universalibus in essendo, & in prædicando generatim. 5°. De iisdem universalibus speciatim. 6°. De divisionibus potentialibus, seu cathegoriis, tùm generatim, tùm speciatim. 7°. Denique de signis.

De apprehensione.

Circà apprehensionem duo possunt inquiri. 1°. An apprehensio quælibet sit simplex, an autem complexa? 2°. An appre-

hensio quævis sit ita vera, ut nulla possit esse falsa. Ut solvantur hæ quæstiones,

Nota, 1°. quamlibet apprehensionem, spectari posse, vel ratione sui, prout est actus; vel ratione objecti, ad quod mens attendit: priore modo considerata, vocatur *formalis*, posteriore verò, *objectiva.*

Nota, 2°. apprehensionem objectivam, seu objectum apprehensionis, duplex distingui posse, apprehensum & apprehendendum. Objectum apprehensum, est id ad quod mens reipsâ attendit. Objectum apprehendendum, est illud ad quod, in quibusdam circumstantiis, deberemus attendere, ad quod tamen non attendimus: verbi gratiâ, si dum oculis objicitur auricalcum, apprehendamus aurum; tunc aurum est objectum apprehensum, & auricalcum erat objectum apprehendendum. His notatis sint,

Conclusio prima.

Quælibet apprehensio formalis, dici debet simplex in ratione actûs. Ille namque actus dici debet simplex, in ratione actûs, qui non componitur ex aliis actibus: atqui nulla apprehensio formalis componitur ex, &c. Si enim componeretur ex, &c. hi alii actus componentes, vel essent ipsius genus, vel differentia, vel proprie-

tates, vel partes contingentes : atqui nullum horum dici potest ; ut per se manifestum est ; ergo, &c.

Conclusio secunda.

Objectum quodlibet apprehensum, dici debet compositum. Illud enim dici debet, &c. quod in se continet multa entia partialia : atqui quodlibet objectum continet in se... Quidquid enim continet genus differentiam & proprietates, continet in se multa entia partialia : atqui quodlibet objectum continet in se, &c. quandoquidem repugnat objectum carens essentiâ, seu partibus essentialibus ; proindèque, &c.

Et certè quodlibet objectum apprehensum, est ens, seu possibile : porrò possibile dici debet compositum. Quidquid enim habet partes sociabiles, dici debet compositum : atqui possibile habet partes sociabiles, ut constat ex ejus definitione, ab omnibus receptâ ; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Illud dici debet simplex, quod est unicum ens : atqui multiplex objectum, est unicum ens ; ergo, &c.

Nego majorem. Quod enim est unicum ens, seu quod est immultiplicabile, suam

nihilominùs; habet essentiam : at quidquid habet essentiam, dici non potest simplex, quandoquidem constat ex genere & differentiâ; proindèque quod est unicum ens, non idcircò simplex est.

Instabis. 1°. Ex conclusione præcedenti quælibet apprehensio formalis, simplex est; ergo quædam entia, ratione sui, sunt simplicia.

Distinguo antecedens. Quælibet apprehensio formalis simplex est, in ratione actûs, concedo. In ratione entis, nego; & nego consequentiam.

Instabis. 2°. Nisi daretur ens aliquod simplex in ratione entis, infinita essent entia partialia in objecto quovis : absurdum consequens; ergo, &c.

Nego minorem. Illud enim non est absurdum, quod evidenter cognoscitur, ut verum; at evidenter cognoscimus, infinita numero entia partialia in objecto quovis reipsâ contineri. Evidens enim est objectum quodvis suam habere naturam; & consequenter suum genus, & suam differentiam. Evidens pariter est, genus & differentiam esse entia, quæ proindè suas habent essentias, & sic consequenter. Quoniam igitur repugnat deveniri posse ad ens aliquod partiale, quod suâ careat essentiâ; evidenter cognoscimus, in objecto

quovis infinita contineri entia partialia:
proindèque hoc est absurdum.

Instabis denique. Absurdum est dicere, objectum aliquod esse finitum simul, & infinitum: atqui, si valeret nostra sententia, objecta creata, finita essent simul & infinita; ergo, &c.

Distinguo majorem. Absurdum est, objectum aliquod esse finitum, ratione multitudinis partium simul; & infinitum, ratione multitudinis, concedo. Esse finitum, ratione perfectionum simul, & infinitum, ratione multitudinis partium, nego. Distingue pariter minorem, &c. Repugnat igitur objectum aliquod esse finitum simul & infinitum, sub eodem respectu: verbi gratiâ, ratione multitudinis partium: at non repugnat objectum idem esse finitum sub uno respectu, & infinitum sub altero; scilicet finitum, ratione perfectionum, & infinitum, ratione numeri partium.

Objicies. 2°. Datur apprehensio objecti definiendi: atqui hæc apprehensio simplex est, ex parte illius objecti. Illa namque apprehensio simplex est, ex parte objecti, cujus objectum apprehenditur, ut simplex: atqui objectum definiendum apprehenditur, ut simplex, alioqui non inquireretur ejus definitio: ergo, &c.

Nego minorem prioris sillogismi; quia,

repugnat objectum carens partibus essentialibus. Ad probationem autem distinguo majorem. Cujus objectum apprehenditur, ut simplex, id est, ut excludens partes quaslibet componentes, concedo. Ut simplex, id est, cujus partes essentiales nondum innotescunt, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Reverâ, quando apprehenditur objectum definiendum, apprehenditur ut simplex, id est, nondum apprehenduntur partes ejus essentiales; sed non apprehenditur ut simplex, id est, ut excludens partes essentiales; alioqui frustrà quæreretur ejus definitio.

Conclusio tertia.

Quælibet apprehensio potest esse falsa per ordinem, ad objectum apprehendendum. Tunc enim apprehensio dicitur falsa per ordinem, ad objectum apprehendendum, quando loco unius objecti, apprehenditur aliud: atqui loco apprehendendi objecti aliud à nobis, &c. Ad hoc enim sufficit, quod unumquodque objectum in attributis quibusdam cum alio conveniat; hoc enim in casu propter horum attributorum similitudinem, unum apprehendi potest loco alterius: verbi gratiâ, dum nobis objiciuntur lupus & auricalcum,

hæc objecta sunt apprehendenda, ut pote oculis præsentia; fieri tamen potest, experientiâ teste, ut loco lupi, canem, & loco auricalci, aurum apprehendamus; ergo loco objecti apprehendendi, potest aliud apprehendi: ergo, &c.

Ideò igitur tunc erramus; quia judicamus de entibus extrà nos positis, per sola attributa communia, cùm tunc judicare deberemus per attributa propria: aliæ rationes hujus erroris desumi poterunt, ex dicendis in Physicâ particulari, ubi de memoriâ & phantasiâ.

Conclusio quarta.

Quælibet apprehensio essentialiter est vera per ordinem, ad objectum apprehensum. Quod enim essentialem habet connexionem cum objecto apprehenso, essentialiter est verum per ordinem, ad objectum apprehensum: atqui apprehensio habet essentialem connexionem cum objecto apprehenso; nec enim intelligi potest apprehensio, quin intelligatur aliquid apprehensum; ut per se manifestum est; ergo, &c.

De distinctione.

Circà distinctionem duo possunt hîc inquiri. Primum, quotuplex sit in veri-

tate distinctionis species? Secundum, an quælibet distinctionis species sit positiva, seu independens à mente humanâ?

Prima conclusio.

Triplex tantùm admittenda est distinctionis species. Totuplex enim admittenda est distinctionis species, quotuplex est entium determinatorum diversa multitudo: atqui triplex tantùm est entium determinatorum diversa multitudo. Cùm enim duplex tantùm sit entis species, scilicet substantia & modificatio: hæ species tribus tantùm modis inter se diversimodè possunt combinari. Vel enim agitur de substantiâ & substantiâ, vel de substantiâ & modificatione, vel de modificatione & modificatione: ergo triplex tantùm est entium determinatorum diversa multitudo; ergo triplex tantùm est distinctionis species.

Si agatur de substantiâ & substantiâ, hæc distinctionis species vocabitur, *realis*, ex eo quòd substantia vocari soleat res; si agatur de substantiâ & modificatione, hæc distinctionis species vocabitur, *modalis*, ex eo quòd modificatio comparata cum substantiâ, nonnunquam dicatur modus: si tandem agatur de modificatione & modificatione, hæc distinctionis species vocabitur, *formalis*, ex eo quòd modifi-

cationes quandoque dicantur formæ.

Quod attinet ad distinctionem realem, fatentur omnes Philosophi ipsam esse positivam, seu independentem à mente humanâ: at non omnes fatentur distinctionem modalem & distinctionem formalem, esse positivas. Sint itaque,

Conclusio secunda.

Distinctio modalis, positiva est. Distinctio enim, quæ reperitur inter species propriè dictas, & positivè diversas, dici debet positiva: atqui distinctio modalis sic se habet. Distinctio namque modalis reperitur substantiam inter & modificationem: atqui substantia & modificatio, sunt species propriè dictæ, & positivè diversæ. 1°. Quidem sunt species propriè dictæ. Species enim, quæ ne divinitùs quidem possunt in se invicem transmutari, seu fieri similes, sunt species propriè dictæ: atqui nec substantia fieri potest modificatio, nec modificatio fieri potest substantia, quandoquidem essentialiter à se invicem discrepant; & essentiæ sunt immutabiles, sicut ostendetur in Metaphysicâ. 2°. Substantia & modificatio, sunt species positivè diversæ. Nam ea sunt positivè diversa, quæ diversis exhibentur idæis, & diversimodè definiuntur ab om-

nibus Philosophis; ideæ namque sunt motivum certissimum judiciorum nostrorum philosophicorum, ut posteà probabitur: atqui substantia & modificatio diversis exhibentur idæis, & diversimodè definiuntur ab omnibus Philosophis; ergo sunt entia positivè diversa; proindèque, &c.

Conclusio tertia.

Distinctio formalis, positiva est. Illa namque distinctio positiva est, quæ reperitur inter ea, quæ, nemine cogitante, non sunt quid indistinctum: atqui distinctio formalis sic se habet. Distinctio namque formalis reperitur inter modificationes: atqui modificationes, nemine cogitante, non sunt quid indistinctum. Si enim intellectus & voluntas, verbi gratiâ, essent quid indistinctum, verum esset, hominem cognoscere per voluntatem, & amare per intellectum. Pariter, si virtus & scientia essent quid indistinctum in homine, homo dici posset pius per scientiam, & doctus per pietatem: atqui hæc absurda sunt, &c. ergo, &c.

Duæ posteriores conclusiones maximi sunt momenti, quia sunt fundamentum totius cursûs philosophici; quamobrem utramque rursus demonstrabimus, ubi de signo diversitatis & similitudinis entium.

Objectiones.

Objicies. 1°. Illa diſtinctio non eſt poſitiva, quæ dicta fuit à Philoſophis modò virtualis, modò rationis : atqui diſtinctio quæ reperitur tùm inter ſubſtantiam & modificationem, tùm inter modificationem & modificationem, dicta fuit modò virtualis, modò rationis; ergo non eſt poſitiva.

Diſtinguo majorem... Quæ dicta fuit modò virtualis, modò rationis, eo ſenſu, quòd pendeat à virtute mentis, ut ſit in entibus, concedo... Eo ſenſu, quòd ſolâ virtute mentis detegatur in entibus, aut ſolâ ratione deprehendi poſſit, nego. Diſtingue pariter minorem, &c. Diſtinctio modalis & diſtinctio formalis, vocari potuerunt virtuales, eo ſenſu, quòd ſolâ virtute mentis detegi poſſint; non autem eo ſenſu, quòd pendeant à virtute mentis humanæ, ut ſint in ipſis entibus : pariter vocari potuerunt diſtinctiones rationis, aut forſan ex eo quòd modificationes dici poſſint rationes; nullatenùs autem eo ſenſu, quòd pendeant à ratione humanâ, ut exiſtant in ipſis entibus.

Inſtabis. Niſi diſtinctio modalis & diſtinctio formalis, dictæ fuiſſent virtuales & rationis eo ſenſu, quòd in ſolo intellectu

residean , modificationes vocari possint entia : atqui modificationes vocari non possunt entia. Modi namque entium, non sunt entia : atqui modificationes nihil aliud sunt, quàm entium modi; ergo non sunt entia; proindèque, &c.

Nego minorem prioris sillogismi. Ens enim, juxtà Adversarios, idem est, ac possibile; at modificationes sunt possibiles, quandoquidem existunt : ergo sunt entia. Ad probationem autem distinguo majorem. Modi entium non sunt illa entia, quorum sunt modi, concedo. Non sunt entia secundùm se, nego. Transeat minor, distingue pariter consequens. Reverâ entium modi non sunt ea entia, quorum sunt modi : verbi gratiâ, scientia Petri, non est Petrus. At entium modi secundùm se, sunt entia; quia habent attributa sociabilia : dixi autem, ad minorem transeat, solæ namque modificationes contingentes vocantur, modi.

Objicies, 2°. Quæ, nemine cogitante, identificantur cum substantiâ, nec ab ipsâ, nec inter se positivè distinguntur : atqui modificationes identificantur cum substantiâ : verbi gratiâ, doctrina Petri nihil aliud est, quàm Petrus, ut doctus; ergo, &c.

Nego minorem. Species enim essentialiter diversæ à substantiâ, non identificantur,

seu non, sunt quid idem cum substantiâ: atqui modificationes, sunt species entis essentialiter diversæ à substantiâ, siquidem includunt in idæis suis inhærentiam; & substantia excludit ab idæâ suâ inhærentiam. Ad id autem quod additur, nego scientiam Petri esse Petrum, ut doctum; alioqui quando diceretur, doctrina inhæret Petro, sensus esset, Petrus, ut doctus, inhæret Petro: quod est absurdum; proindèque, &c.

Instabis. Attributa Divina, sunt modificationes substantiæ Divinæ: atqui attributa Divina identificantur cum substantiâ Divinâ; quidquid enim est in Deo, Deus est, ut loquuntur Patres & Doctores; ergo, &c.

Nego minorem. Si enim attributa Divina identificarentur cum substantiâ Divinâ, non deberent ab Adversariis diversimodè definiri, non deberent ab ipsis distribui in absoluta & relativa. Prætereà quando diceretur, Deus est justus, Deus est æternus, &c. sensus esset, Deus est Deus, Deus est Deus; quod nugatorium esset & absurdum. Ad id autem quod additur, quidquid in Deo est, Deus est, respondeo hoc quidem verum esse, eo sensu, quòd soli Deo competat, saltem dum agitur de attributis specificis & propriis;

non autem eo sensu, quòd quidquid inhæret Deo, sit ipsa substantia Divina, alio. qui attributa Dei non dicerentur à Patribus numero infinita, quia substantia Divina unica est. Quando igitur afferuntur hæ propositiones... *Deus est summa veritas, Deus est summa bonitas*; sensus est, summam veritatem & summam bonitatem, soli Deo convenire.

Objicies denique. Distinctio formalis, positiva non est, si oriatur ab infirmitate intellectûs humani, quòd varias distinguat modificationes in aliquâ substantiâ: atqui reipsâ, hoc oritur ab infirmitate intellectûs humani; in quantùm propter suam finitudinem, seu limitationem, cogitur substantiam, quasi per partes, apprehendere; cùm non possit eam totam simul attingere; ergo, &c.

Nego minorem. 1°. Namque, si hoc oriatur ab infirmitate intellectûs humani, ille intellectus dicendus esset firmior, qui paucas, aut nullas ejusmodi modificationes detegeret: quod est absurdum. 2°. Si hoc oriatur ab infirmitate intellectûs humani, huic infirmati mederi deberent Adversarii; non autem eam fovere & augere, afferendo diversas definitiones ejusmodi modificationum. 3°. Oritur quidem ab infirmitate intellectûs humani, quòd ali-

quas tantùm modificationes objectorum; & quidem successivè apprehendat; sed intellectus humanus dicendus non est infirmior, ex eo quòd multas apprehendat; quia, quo plures apprehendit, eo plures habet cognitiones. 4°. Si modificationes ejusdem substantiæ reipsâ non sint distinctæ, cur asserunt Adversarii, reperiri fundamentum ejusmodi distinctionis? 5°. Pugnantia loquuntur Adversarii, dum asserunt, intellectum humanum cogi ad substantiam, quasi per partes apprehendendam, ex eo quòd ipsam totam simul attingere non possit: enim verò, si substantia sit totum quoddam, necesse est ut habeat partes positivas. 6°. Denique nullo motivo firmo & laudabili nituntur Adversarii, dum contendunt nullam esse positivam distinctionem, inter ejusdem substantiæ modificationes: quod ut clariùs innotescat, sit,

De signo diversitatis, & similitudinis entium.

Qui docent *distinctionem modalem* & *distinctionem formalem*, non esse positivas, non parùm laborant, in assignando motivo distinctionis positivæ entium. Alii namque dicunt, separationem esse ejus-

modi signum, & motivum; alii verò, separabilitatem; quia verò de fide est, tres esse personas Divinas positivè distinctas, quamvis sint à se invicem inseparabiles: ideò præter separabilitatem, hoc aliud addunt distinctionis positivæ signum, *quando unum est alterius principium*: sic opinantur Thomistæ.

Conclusio prima.

Diversitas & similitudo nostrarum idæarum, sunt signa certissima diversitatis & similitudinis entium, ut in se sunt. Ea namque sunt signa certissima diversitatis & similitudinis entium, ut in se sunt, quæ sunt unicum motivum, quo quis philosophicè judicare possit, de diversitate & similitudine entium, ut in se sunt: atqui idææ nostræ sunt ejusmodi unicum motivum: nam quinque tantùm sunt motiva diversa judiciorum nostrorum de entibus, ut in se sunt; scilicet, *cupiditas, testimonium aliorum hominum, relatio nostrorum sensuum, fides Divina, & idæarum nostrarum intuitus;* ut constat ex eo, quòd nullum aliud ab Adversariis afferri potuerit: atqui quatuor priora dici non possunt motiva judiciorum philosophicorum, sicut fatentur Adversarii; ergo solæ idææ nostræ, sunt motiva judiciorum philoso-

phicorum; & consequenter, ea dicenda sunt in se positivè diversa, quæ diversis repræsentantur idæis; ea verò positivè similia, quæ similibus idæis exhibentur; ergo, &c.

Et certè quemadmodùm ex diversitate tabellarum ritè depictarum, certò judicamus de diversitate objectorum, ut in se sunt, & ex earum similitudine, certò judicamus de objectorum similitudine, (si tamen sint multa;) sic ex diversitate & similitudine nostrarum idæarum, certò judicare possumus de diversitate & similitudine entium, ut in se sunt; præsertim cùm in hunc tantùm finem, nobis à Deo fuerint concessæ; proindèque, &c.

Per hanc conclusionem, demonstrare juvat, duas postremas conclusiones superiùs positas, ubi de variis distinctionis speciebus & quidem hoc modo... Ea positivè distinguuntur, quæ sunt entia positivè diversa; diversitas enim positiva, connotat essentialiter distinctionem positivam: atqui substantia & modificatio (idem sit judicium de modificationibus) sunt entia positivè diversa. Ea namque sunt entia positivè diversa, quæ diversis exhibentur idæis, & diversimodè definiuntur ab Adversariis; fieri namque non potest, ut diversæ sint repræsentationes,

quin diversa sint repræsentata : nec definitiones possunt esse diversæ, quin diversa sint explicata : atqui *substantia* & *modificatio* diversis exhibentur idæis, quandoquidem dicuntur ab Adversariis, entia per mentem diversa ; & aliundè diversis definitionibus, ab ipsis explicantur ; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Si diversitas idæarum nostrarum, certissimum esset motivum diversitatis entium, ut in se sunt ; ens idem non posset diversis idæis exhiberi : atqui tamen idem ens diversis idæis exhiberi potest : verbi gratiâ, Deus diversis repræsentatur idæis, scilicet modò, ut summè justus, modò, ut omnipotens, &c. ergo, &c.

Distinguo majorem. Ens idem non posset diversis idæis totalibus repræsentari, concedo. Diversis idæis partialibus, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Dictum fuit quid sint idææ totales, & partiales. Reverâ, &c.

Instabis. Idem ens diversis idæis totalibus exhiberi potest, si unaquæque idæa sit totalis : atqui unaquæque idæa totalis est, quandoquidem in se continet alias idæas ; ergo, &c.

Distinguo majorem. Si unaquæque idæa

sit totalis, per ordinem ad totum, cujus est idæa partialis, concedo. Per ordinem, ad alias quas in se continet, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Itaque idæa, verbi gratiâ, æternitatis Divinæ, totalis quidem est, respectu aliarum partium essentialium, quas ipsa complectitur, nempè respectu sui generis, & suæ differentiæ; at partialis est, respectu ipsius Dei; est enim tantùm ejus pars. Reverâ, &c.

Objicies. 2°. Non magis diversitas idæarum est signum certum diversitatis entium, ut in se sunt; quàm distinctio & separatio idæarum, sunt signa certa distinctionis & separationis entium: atqui distinctio & separatio idæarum, non sunt signa certa distinctionis & separationis entium: nam, verbi gratiâ, ex eo quòd dentur centum idææ Dei, in centum hominibus, non sequitur centum esse Deos, aut separatos, aut distinctos; ergo, &c.

Nego majorem. Disparitas est, quia distinctio & separatio idæarum pendent à Deo, liberè multiplicante substantias spirituales, quibus distinctas, aut separatas, ejusdem entis concedit idæas: at verò, quoniam quælibet idæa essentialiter conformis est objecto repræsentato; ideò fieri non potest, ut diversæ sint repræsentatio-

nes

nes ejusdem objecti, sub eodem respectu considerati.

Objicies denique. Similitudo idæarum dici non potest signum certissimum similitudinis entium, ut in se sunt; si idem ens, sub eodem respectu consideratum, similibus idæis repræsentari possit: atqui res sic se habet. Nam in Petro, Paulo, cæterisque naturæ humanæ individuis, similes sunt Divinitatis idææ; & tamen est eadem numero Divinitas; ergo, &c.

Distinguo majorem. Si non præsupponatur entium facta multiplicatio, concedo. Si multiplicatio illa præsupponatur facta, nego. Itaque, quando similitudo idæarum, dicitur signum certissimum similitudinis entium, ut in se sunt, præsupponitur entium illorum multitudo. Cùm enim entium multitudo pendeat à causâ, liberè agente, & nullum esse possit signum philosophicè certum, illius multiplicationis factæ; ideò præsupponi debet illa multiplicatio facta.

Conclusio secunda.

Separabilitas, nec est unicum, nec primarium distinctionis positivæ signum, etiam dum agitur de entibus creatis.

1°. Quidem non est unicum distinctionis positivæ signum. Si enim in entibus

creatis reperiantur inseparabilia positivè distincta, profectò separabilitas non est unicum distinctionis positivæ signum, vel dum agitur de entibus creatis: atqui res sic se habet. Sint enim in exemplum, genus & differentia circuli, quæ agnoscuntur ab Adversariis, inseparabilia: atqui genus & differentia circuli, positivè distinguuntur, seu sunt entia positivè multa. Quæ enim sunt entia positivè diversa, sunt entia positivè multa; diversitas enim positiva, distinctionem positivam importat: atqui genus & differentia circuli, sunt diversa positivè entia. Quæ enim sunt diversa positivè vera, sunt diversa positivè entia; ens enim & verum, dicuntur ab Adversariis reciprocari posse: atqui genus & differentia circuli, sunt diversa positivè vera. Quæ enim sunt diversa positivè intelligibilia, sunt diversa positivè vera; verum enim & intelligibile, dicuntur pariter ab Adversariis reciprocabilia: atqui genus & differentia circuli, sunt diversa positivè intelligibilia. Quæ enim positivè diversimodè intelliguntur, sunt diversa positivè intelligibilia; ab actu enim ad posse, valet consequentia: atqui genus & differentia circuli positivè diversimodè intelliguntur, & quidem ab ipsis Adversariis, quando-

quidem ab iis diversimodè definiuntur; ergo genus & differentia circuli, sunt diversa positivè intelligibilia; ergo sunt diversa positivè vera; ergo sunt diversa positivè entia; ergo sunt entia positivè distincta; ergo cùm sint à se invicem inseparabilia, separabilitas non est unicum distinctionis positivæ signum, vel dum agitur de entibus creatis.

2°. Separabilitas non est primarium distinctionis positivæ signum. Si enim nemo philosophicè judicare possit de ipsâ entium separabilitate, nisi suarum idæarum inverventu; profectò separabilitas non est primarium distinctionis positivæ signum: atqui res sic se habet. Eatenùs enim potest quis philosophicè judicare de entium mutuâ separabilitate, quatenùs in eorum idæis detegit *perseitatem*, seu independentiam à subjectis, quibus inhæreant; proindèque separabilitas non est primarium distinctionis positivæ signum; quamobrem, &c.

Dices. Dum agitur de entibus creatis, quæcumque sunt positivè distincta, per omnipotentiam Divinam, possunt à se invicem separari; ergo dum agitur de entibus creatis, sola separabilitas est signum certum distinctionis positivæ.

Distinguo antecedens. Si sint substantiæ

determinatæ, concedo. Si ſint modificationes, nego, & nego conſequentiam. Reverâ, ex entibus creatis, quæ ſunt ſubſtantiæ determinatæ; poſſunt ſeparari, ſeparatimque conſervari, quia ſibi invicem non adhærent: at, quæ ſunt modificationes, præſertim eſſentiales, ne divinitùs quidem conſervari poſſunt, ſeorſim à ſuis ſubjectis, nec proindè ſeorſim à ſe invicem, quia includunt in idæis ſuis inhærentiam.

De univerſalibus in eſſendo & prædicando generatim.

Circà hæc univerſalia, quæritur à Philoſophis, an exiſtant extrà nos, independenter ab actione mentis humanæ, ſeu, ut aiunt, *à parte rei?* Ut quæſtionem hanc ſolvamus.

Notandum eſt vocem hanc, *univerſale*, eſſe terminum concretum, qui ſic reſolvitur, *ens habens univerſalitatem*; unde duplex eſt difficultas. Prima, utrùm exiſtant *à parte rei*, *univerſalia materialiter ſumpta*, ſeu *entia habentia?* Secunda, utrùm exiſtant à parte rei, ùniverſalia formaliter ſumpta, ſeu *univerſalitates?* Agemus igitur primò, de univerſali materialier ſumpto. 2°. De univerſali formaliter ſumpto.

De universali materialiter sumpto.

In hâc quæstione, duo perpendemus. Primum, quænam sint illa entia, quæ habent universalitatem? Secundum, utrùm hæc entia, seu subjecta, existant à parte rei?

Nota porrò, hoc esse vulgare effatum apud Peripateticos, *non datur scientia de singularibus*; hinc dum inquirunt, quænam sint entia habentia universalitatem; sensus est, quænam sint objecta scientiarum? Hoc notato,

Plato vulgò creditur admisisse idæas Divinas, tanquàm sola universalia materialiter sumpta; tum ex eo, quòd solæ idææ Divinæ judicentur necessariæ & immutabiles; tùm ex eo, quòd scientiarum objecta vulgò dicantur, *necessaria* & *immutabilia*.

Stoïci docuerunt idæas nostras formales, seu repræsentationes, esse scientiarum objecta; & consequenter ipsas esse ea universalia materialiter sumpta, de quibus hîc agitur.

Nominales, idem cum Stoïcis opinantur: admittunt tamen insuper, voces quasdam, tanquàm scientiarum objecta; adeòque tanquàm universalia materialiter sumpta.

Thomistæ & Scotistæ docent entium naturas, quatenùs aptas multis inesse, & de multis prædicari, ea esse universalia materialiter sumpta, quæ sint scientiarum objecta.

Dico autem 1°. Idæas Divinas non esse ea universalia in essendo & prædicando, quæ sint scientiarum objecta. Quæ enim nec insunt multis extrà Deum positis, nec de iis prædicari possunt, non sunt ea universalia, quæ sint scientiarum objecta: atqui idææ Divinæ sic se habent; ut per se manifestum est; ergo, &c.Ittpraetereà, quando demonstrant Physici, verbi gratiâ, corpus esse divisibile, sensus non est, idæam Divinam corporis repræsentativam, esse divisibilem; proindèque, &c.

Dico 2°. Nec idæas nostras formales, nec ullas voces, esse ea universalia, quæ sint scientiarum objecta. Ea namque non sunt scientiarum objecta, de quibus non fiunt demonstrationes in quâlibet scientiâ: atqui, nec de idæis nostris formalibus, nec de ullis vocibus, fiunt demonstrationes in scientiis; nam, verbi gratiâ, quando Metaphysici demonstrant Deum esse necessariò æternum, nec sensus est idæam nostram formalem Dei repræsentativam, esse necessariò æternam; nec pariter vocem hanc, *Deus*, esse æternam; proindèque, &c.

Dices cum Nominalibus, universalia in essendo & prædicando, debent esse univoca : atqui solæ voces sunt univocæ. Univocum enim dicitur illud, quod multis convenit, secundùm eandem significationem; ergo, &c.

Nego minorem. Quæcumque enim sunt similia, dici debent univoca; at multa entia sunt similia; proindèque, &c. Et distinguo hanc propositionem; univocum est illud, quod multis convenit, secundùm eandem significationem, sive objectivam, sive formalem; hoc est, sive secundùm simile significatum, sive secundùm simile signum, concedo. Secundùm eandem significationem solummodò formalem, nego. Itaque, quando vox aliqua dicitur univoca, hoc potissimùm intelligendum est eo sensu, quòd significet entia similia. Ubi notabis, voces univocas, à Peripateticis vocari, *univoca univocantia;* ipsa verò entia similia significata, vocari *univoca univocata.*

Quod si Platonici & Stoïci per idæas intellexissent, objecta per eas repræsentata. Pariter si Nominales, per voces intellexissent, ipsa entia significata; omnes illi Philosophi in eâdem fuissent sententiâ cum Thomistis & Scotistis.

Dico igitur 3°. naturas entium multis

communicabiles, ea esse universalia in essendo & prædicando, quæ sint scientiarum objecta. Quæ enim multis insunt, de multis prædicari possunt; & de quibus fiunt demonstrationes, dici debent ea universalia, quæ sint scientiarum objecta: atqui naturæ entium multis communicabiles, sic se habent; ut patet de naturâ corporeâ, de naturâ circuli, &c. proindèque, &c.

Colliges universalia materialiter sumpta, existere, ut aiunt, *à parte rei*, seu extrà intellectum humanum: evidens enim est naturas entium aut existere, aut posse existere, independenter à mente humanâ.

Notandum autem est, 1°. Naturas universales dici quidem posse scientiarum objecta; at non ipsas solas esse ejusmodi objecta; dari namque potest scientia de singularibus; ut constabit ex dicendis.

Notandum 2°. Necessaria & immutabilia esse quidem scientiarum objecta; at non ipsa sola: dari namque potest scientia de contingentibus; sicut etiam alibi probabitur.

De universali formaliter sumpto.

Peripatetici quatuor postulant conditiones, ad universale formaliter sump-

tum, ſeu ad univerſalitatem, ſcilicet, *unitatem, aptitudinem, univocationem*, & *diviſionem:* conſentiunt autem inter ſe, circà tres poſteriores conditiones, id eſt, fatentur eas à parte rei, convenire naturis: verum acriter inter ſe diſputant, circà unitatem. Thomiſtæ contendunt, ad univerſalitatem requiri unitatem numericam, ſeu indiſtinctionis; unde cùm hæc unitas ſociari non poſſit cum diviſione & multiplicitate: docent conſequenter, univerſale formaliter ſumptum, exiſtere non poſſe à parte rei; volunt tamen univerſalitatem exiſtere poſſe per mentem. Scotiſtæ contendunt, ad univerſalitatem ſufficere unitatem ſimilitudinis; & proindè docent univerſale formaliter ſumptum, exiſtere à parte rei.

Thomiſtæ & Scotiſtæ putant ſolutionem hujus quæſtionis pendere à ſolutione hujus alterius; an nempè gradus metaphyſici unius & ejuſdem individui poſitivè diſtinguantur à ſe invicem. Si enim, inquiunt, gradus generici & ſpecifici, poſitivè diſtinguantur à gradibus numericis, entium naturæ poterunt eſſe, à parte rei, univerſales; ſi verò poſitivè non diſtinguantur, impoſſibile eſt univerſalitatem exiſtere à parte rei. Has omnes quæſtiones ſic ſolvimus.

Conclusio prima.

Gradus metaphysici ejusdem individui, sunt à se invicem inseparabiles. Modificationes enim, quæ seorsim & distributivè sumptæ, sunt inseparabiles à toto, cujus sunt partes, dici debent inseparabiles à se invicem, ut per se manifestum est : atqui gradus metaphysici ejusdem individui, sic se habent ; sicut constare debet ex eorum definitione, ab omnibus Philosophis receptâ, quâ dicuntur attributa enti cuidam essentialia, quorum alia sunt aliis generaliora.

Objectiones.

Objicies. 1°. *Animalitas* & *rationalitas* Petri sunt gradus metaphysici ejusdem individui : atqui animalitas & rationalitas Petri, sunt à se invicem separabiles : moriente namque Petro, perit ejus animalitas ; & remanet ejus rationalitas, quandoquidem remanet ejus anima rationalis ; ergo, &c.

Transeat major. Nego minorem. Animalitas enim definitur ab Adversariis, principium sentiendi, seu potentia recipiendarum sensationum, occasione objectorum sensilium ; rationalitas verò definitur principium, seu potentia ratiocinandi:

atqui potentia ſentiendi, & potentia ratiocinandi, prout pertinent ad eandem animam rationalem, ſunt à ſe invicem inſeparabiles: potentiæ namque animæ, ſunt ipſi eſſentiales. Hinc, moriente Petro, non magis perit potentia ſentiendi, quàm potentia ratiocinandi. Dixi autem ad majorem, *tranſeat:* tùm quia animalitas & rationalitas, prout à Philoſophis definiuntur, non ſunt gradus metaphyſici Petri, ſed ſolius animæ Petri; tùm quia animalitas accipi poteſt pro ſpeciali diſpoſitione partium organicarum alicujus corporis, ob quam hoc corpus, variis motibus, variiſque motuum determinationibus, dicitur aptum: hoc ſenſu, communis eſt corporibus humanis, & belluinis: evidens autem eſt animalitatem, hoc poſteriore ſenſu ſumptam, ne quidem eſſe gradum eſſentialem corporis, quandoquidem eſt corpori contingens.

Inſtabis probando minorem. Illi gradus ſunt à ſe invicem ſeparabiles, quorum unus identificatur cum animâ; alter verò cum corpore: atqui rationalitas identificatur cum animâ rationali, & animalitas cum corpore; ergo, &c.

1°. Nego minorem. Tùm quia nulla modificatio identificatur cum ſubſtantiâ, cui inhæret; eſt enim ſpecies entis eſſen-

tialiter à ſubſtantiâ diverſâ, tùm quia animalitas ſumpta pro principio ſentiendi, pertinet ad ſolam animam : corpus enim eſt incapax ſentiendi. Quòd ſi animalitas ſumatur pro ſpeciali diſpoſitione partium organicarum corporis, eſſentialiter diſcrepat à corpore.

2°. Contendo animalitatem, ſumptam pro principio ſentiendi, probari non poſſe gradum hominibus & brutis communem : quia probari non poteſt brutis ineſſe ſubſtantiam à materiâ diverſam ; ſicut oſtendetur in Phyſicâ particulari : quamobrem ubi bruta vocantur animalia, tunc animalitas accipitur pro ſpeciali diſpoſitione mechanicâ partium organicarum.

3°. Quamvis animalitas eſſet genus, reſpectu hominum & brutorum, & quamvis rationalitas eſſet homini propria, non idcircò hi gradus eſſent à ſe invicem ſeparabiles ; alioqui genus & differentia cujuſlibet entis, poſſent à ſe invicem ſeparari : quod ab Adverſariis non admittitur.

Objicies. 2°. Spiritualitas & materialitas, ſunt à ſe invicem ſeparabiles ; & tamen ſunt gradus metaphyſici ejuſdem individui, nempè Petri ; ergo, &c.

Nego ſecundam antecedentis partem. Nam ſpiritualitas pertinet ad ſolam animam Petri ; & materialitas pertinet ad

ſolum ipſius corpus: porrò anima & corpus Petri, ſunt tota valdè diverſa; hinc Petrus, accuratè loquendo, nec ſpiritualis, nec materialis dici poteſt; ſed dici debet totum conſtans ex ſubſtantiâ ſpirituali, & ex ſubſtantiâ materiali.

Nota igitur in Petro, verbi gratiâ, gradus metaphyſicos triplicis generis diſtingui poſſe; alios nempè pertinentes ad ſolam animam, quales ſunt potentia ſentiendi, ſpiritualitas, perſeïtas, & poſſibilitas; alios pertinentes ad ſolum corpus, ut diviſibilitas, perſeïtas, &c. alios denique reſultantes ex unione corporis & animæ; id eſt, qui poſitâ hâc unione, ponuntur, & eâ ſublatâ, tolluntur; quales ſunt compoſitio ex corpore & animâ, perſonalitas, &c. Hinc ſi proponantur in exemplum gradus metaphyſici, qui ſint in homine; explorandum erit, an pertineant ad ſolam animam, an ad ſolum corpus, an ad totum reſultans ex animâ & corpore?

Colliges gradus metaphyſicos ejuſdem individui, formaliter à ſe invicem diſtingui; quia ſunt modificationes diverſæ: eoſdem autem modaliter diſtingui à ſubſtantiâ, cui inhærent.

Secunda concluſio.

Nec diviſio, nec diviſibilitas requirun-

tur ad universalitatem in essendo & prædicando, generatim sumptam. Quod enim nec est essentiale, sive universali, ut sic, id est, universali, ut universali; sive universali in essendo, & prædicando speciatim, non requiritur ad universalitatem in essendo, & prædicando generatim: atqui, nec divisio, nec divisibilitas, sunt essentiales universali, ut sic, nec universalibus in essendo, & prædicando speciatim.

1°. Quidem non sunt essentiales universali, ut sic. Si enim detur aliquod universale essentialiter immultiplicabile; profectò, nec divisio, nec divisibilitas, sunt essentiales universali, ut sic: atqui res sic se habet. Deus enim est universalis in causando, & est essentialiter immultiplicabilis; ergo, &c.

2°. Nec divisio, nec divisibilitas, sunt essentiales universalibus in essendo, & prædicando speciatim. Nam ad hoc sufficit, quod detur natura quædam, apta multis inesse, & de multis prædicari univocè, quæ tamen sit essentialiter immultiplicabilis: atqui datur ejusmodi natura, nempè Divina, quæ apta est inesse tribus personis Divinis, & de his est prædicabilis univocè, absque sui multiplicatione, sicut fides docet; proindèque, &c.

Conclusio tertia.

Ad universale increatum, tùm in essendo, tùm in prædicando, necessariò requiritur unitas numerica, seu indistinctionis. Nam ad universale increatum, ea requiritur unitas, quæ sociari possit cum immultiplicabilitate naturæ increatæ: atqui sola unitas numerica, seu indistinctionis, sociari potest cum immultiplicabilitate; ut patet ex ejus definitione; ergo, &c.

Conclusio quarta.

Ad universale creatum, tùm in essendo, tùm in prædicando, necessariò requiritur unitas similitudinis. Cùm enim universale creatum in essendo & prædicando, sit essentialiter multiplicabile, ut potè pendens à liberâ Dei voluntate, quantùm ad existentiam, ad ipsum necessariò requiritur ea unitas, quæ sit compatibilis cum multiplicabilitate: atqui sola unitas similitudinis, compatibilis est cum multiplicabilitate; quandoquidem unitas numerica, quamlibet excludit multiplicabilitatem; ergo, &c.

Corollaria.

Primum. Universale, tùm in essendo, tùm in prædicando generatim, definiri

debet unum aptum, vel inesse multis, vel prædicari de multis univocè; ita ut unitas generatim sumpta, conveniat utrique huic universali generatim sumpto.

Secundum. Universale, tùm in essendo, tùm in prædicando increatum, definiri debet unum aptum, vel inesse multis, vel prædicari de multis univocè & indivisim, seu sine sui multiplicatione; ita ut unitas numerica constituat utrumque hoc universale.

Tertium. Universale creatum, tùm in essendo, tùm in prædicando, definiri debet unum aptum, vel inesse multis, vel prædicari de multis univocè & divisim; ita ut unitas similitudinis constituat utrumque hoc universale.

Conclusio quinta.

Universale creatum formaliter sumptum, seu universalitas creata, existit positivè, seu, ut aiunt, à parte rei. Ut enim universalitas creata existat à parte rei, sufficit, si unitas similitudinis sit unitas propriè dicta; si ipsa sola constituere possit universale creatum; si denique positivè, seu independenter à mente, conveniat naturis creatis; de cæteris enim conditionibus, scilicet de aptitudine, univocatione & divisione, nobiscum consentiunt

Adversarii: atqui unitas similitudinis sic se habet.

1°. Quidem unitas similitudinis, est propriè dicta unitas; forma namque totius propriè dicti, ut totum est, dici debet unitas propriè dicta: atqui unitas similitudinis, est forma totius propriè dicti; tam enim totum multiplicabile dici debet propriè dictum totum, quàm totum immultiplicabile, quandoquidem sunt duæ species propriè dictæ totius universim; ergo unitas similitudinis, est propriè dicta unitas.

2°. Sola unitas similitudinis constituere potest universale creatum. Universale namque creatum, essentialiter est multiplicabile: atqui sola unitas similitudinis constituere potest id, quod essentialiter est multiplicabile. Nam duplex tantùm est species unitatis, nimirùm unitas indistinctionis, seu numerica, & unitas similitudinis; quandoquidem nihil est unum determinatum, quod non sit, vel immultiplicabile, vel multiplicabile: atqui unitas indistinctionis constituere non potest id, quod est essentialier multiplicabile, cùm excludat ab ideâ suâ multiplicabilitatem; ergo sola unitas similitudinis sociari potest cum multiplicabilitate; ergo ipsa sola constituere potest universale creatum.

3°. Denique, unitas similitudinis positivè, seu independenter à mente, convenit naturis creatis. Ad hoc enim sufficit, quod natura, verbi gratiâ, humana, independenter à nostrâ cogitatione, similis sit in suis individuis; & natura circuli similis sit in hoc, vel illo circulo: atqui res sic se habet. Tam enim natura humana similis est in suis individuis, independenter à mente nostrâ; quàm natura trianguli & natura circuli diversæ sunt, independenter à mente; ergo, &c. proindèque, &c.

Et certè, nemine cogitante, quinque sunt apud nos vocales, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*; ergo, nemine cogitante, quælibet est una: prætereà, nemine cogitante, quælibet ex his vocalibus, est multiplicabilis; imò valdè multiplicatur in omnibus libris, tùm latinè, tùm gallicè scriptis; ergo, nemine cogitante, existit aliquid unum, simul & multiplicabile; ergo nihil impedit quominùs universale creatum formaliter sumptum, existat à parte rei.

Objectiones.

Objicies. 1°. Natura, quæ à parte rei una est, unitate indistinctionis, non est à parte rei una, simul & multiplicabilis: atqui quælibet natura creata, una est à parte

rei, unitate indiſtinctionis. Natura namque inſeparabilis, à gradu individuante, ſeu à gradu numerico, una eſt unitate indiſtinctionis: atqui natura, quælibet creata, inſeparabilis eſt à gradu numerico; quandoquidem ex nobis, gradus metaphyſici ejuſdem totius, ſunt à ſe invicem inſeparabiles; ergo, &c.

Nego minorem prioris ſillogiſmi. Natura namque ſimilis in multis, dici non poteſt una, unitate indiſtinctionis: atqui natura creata ſimilis eſt in multis, aut exiſtentibus, aut merè poſſibilibus; proindèque, &c. Ad probationem autem nego majorem. Non magis enim natura inſeparabilis à gradu numerico, dici pôteſt una, unitate numerica; quàm natura inſeparabilis à gradu ſpecifico, dici poteſt ſpecifica: atqui natura inſeparabilis à gradu ſpecifico, nimirùm natura generica, dici non poteſt ſpecifica, ſeu differentialis: ergo pariter natura inſeparabilis à gradu numerico, non idcircò dici poteſt una, unitate numerica. Hinc natura, verbi gratiâ, Petri, eſt quidem una, unitate numericâ, quia Petrus non poteſt eſſe multiplex homo; ſed natura humana, quæ eſt in Petro, ſeu quæ eſt pars Petri, dici non poteſt una, unitate numericâ, quia eſt eſſentialiter multiplicabilis, non qui-

dem in Petro, ſed in aliis individuis.

Objicies. 2°. Tunc tantùm natura dici poteſt univerſalis formaliter, quando præſcindit à gradibus ipſam multiplicantibus: atqui per mentem tantùm, natura præſcindit à gradibus ipſam multiplicantibus. Nam ibi tantùm natura præſcindit, ubi reperiri poteſt præſciſio: atqui in ſolo intellectu reperiri poteſt præſciſio, quandoquidem eſt actus facultatis cognoſcentis; ergo, &c.

Nego minorem prioris ſillogiſmi. Ibi namque natura præſcindit à gradibus ipſam multiplicantibus, ubi eſt inſeparabilis ab ipſis, & eos non includit, tanquàm partes ſuas eſſentiales: atqui natura creata à parte rei, eſt inſeparabilis à gradibus ipſam multiplicantibus, & hos non includit, tanquàm partes ſuas eſſentiales; ſicut conſtat ex dictis, ubi expoſuimus quid ſit præſciſio. Ad probationem autem diſtinguo majorem. Ubi reperitur præſciſio formalis, vel activa, vel objectiva, ſeu paſſiva, concedo. Formalis tantùm, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Præſciſio formalis, ſeu activa, eſt actus intellectûs apprehendentis unum ens, & prout ab alio inſeparabile, & prout ipſum non includens in ideâ ſuâ. Præſciſio objectiva, ſeu paſ-

ſiva eſt, non incluſio unius in alio, à quo tamen hoc eſt inſeparabile : Reverâ, &c.

Objicies. 3°. Si natura, verbi gratiâ, ſpiritualis eſſet à parte rei una, unitate ſimilitudinis, Deus & anima rationalis eſſent à parte rei, ſpiritus ſimiles : atqui Deus & anima rationalis, non ſunt à parte rei, ſpiritus ſimiles ; ergo, &c.

Diſtinguo majorem... Deus & anima rationalis eſſent à parte rei, ſpiritus ſimiles, quantùm ad attributa ſpiritui eſſentialia, concedo. Quantùm ad differentias, naturam ſpiritualem contrahentes, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Porrò Deus & anima rationalis, non ſunt quidem ſpiritus, à parte rei ſimiles, quantùm ad differentias, naturam ſpiritualem contrahentes ; quia neceſſitas exiſtendi, contrahens & determinans naturam ſpiritualem, ut ſit pars Dei, valdè diverſa eſt à gradu contrahente & determinante naturam ſpiritualem, ut ſit pars animæ rationalis ; ſed Deus & anima rationalis, ſunt ſpiritus à parte rei ſimiles, quantùm ad attributa naturæ ſpirituali eſſentialia : quia ſub hoc reſpectu, ſimili modo concipiuntur & definiuntur.

Objicies denique. Ad univerſale creatum formaliter ſumptum, ea requiritur unitas, quæ convenire poſſit ſcientiarum

objectis: atqui sola unitas indistinctionis, competere potest scientiarum objectis. Ad objectum enim cujusvis scientiæ, requiritur, ut unicâ definitione possit definiri: atqui, nisi hoc objectum habeat unitatem indistinctionis, non poterit unicâ definitione definiri; sed totuplex afferenda erit definitio, quotuplex erit objectum simile, seu multiplicatum; ergo, &c.

Nego minorem prioris sillogismi, ob rationes allatas in probatione. Ad probationem autem hujus minoris, nego etiam minorem. Si enim natura creata singularis definiri non possit, ut singularis, si prætereà naturæ singulares, in Adversariorum principiis, non sint scientiarum objecta; profectò scientiæ cujusvis objectum non debet habere unitatem indistinctionis: atqui res sic se habet: tùm quia probabitur posteà, individua ejusdem naturæ non differre à se invicem: tùm quia docent Adversarii, non dari scientiam de singularibus, ut singularia sunt; solæ igitur naturæ creatæ, prout similes, definiri possunt, & sub hoc respectu, sunt scientiarum objecta.

De universalibus in essendo & prædicando speciatim.

Priusquàm solvantur quæstiones, quæ

ſolent agitari circà univerſalia in eſſendo & prædicando ſpeciatim; duæ aliæ generales proponi ſolent. Prima, quænam ſit legitima horum univerſalium diſtributio? Secunda, an *univerſale* ſit genus, reſpectu ſuorum inferiorum?

Concluſio prima.

Univerſalia in eſſendo & prædicando, ritè diſtribuuntur primario, in eſſentialia & contingentia. Illa namque diſtributio dici debet primaria, quæ fit in inferiora, proximè & immediatè ſubjecta: atqui *eſſentiale* & *contingens*, immediatè ſubjacent univerſalibus, in eſſendo & prædicando; ut conſtare debet ex eo, quòd nulla poſſint aſſignari inferiora, ipſis immediatiùs ſubjecta; ergo, &c.

Concluſio ſecunda.

Univerſalia in eſſendo & prædicando, ſecundariò ritè diſtribuuntur, in genus, differentiam, ſpeciem, proprium & accidens. Si enim quæcumque ſunt univerſalia, ſive in eſſendo, ſive in prædicando, revocari poſſint ad has quinque ſpecies; legitima eſt hæc ſecundaria diſtributió: atqui res ſic ſe habet. Quidquid enim vel multis ineſt, vel de multis prædicari poteſt univocè, aut eſſentialiter, aut con-

tingenter ineſt, aut prædicatur. Si eſſentialiter; vel eſt pars communior eſſentiæ communis, & dicitur *genus*; vel eſt pars ſtrictior eorum eſſentiæ communis, & dicitur *differentia*; vel eſt tota eorum communis eſſentia, & eſt *ſpecies*; vel eſt attributum fluens à gradu differentiali, & eſt *proprium*. Si contingenter, vocari poteſt *accidens*; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Tot ſunt univerſalia in prædicando, quot ſunt prædicata diverſa: atqui longè plura ſunt, quàm quinque prædicata diverſa. Nam in Deo, verbi gratiâ, infinita ſunt prædicata diverſa; ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Quot ſunt prædicata diverſa, quantùm ad prædicandi modum, concedo. Diverſa, quantùm ad ſuas naturas, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Porrò ſunt quidem longè plura, quàm quinque prædicata diverſa, quantùm ad naturas ſuas; quia ſunt infinitæ partes diverſæ in objecto quovis: at plura non ſunt, quàm quinque prædicata diverſa, quantùm ad modum prædicandi. Hinc omnes Dei perfectiones, quantumvis à ſe invicem diverſæ, ratione ſuarum eſſentiarum, eodem tamen

tamen modo de Deo prædicantur, scilicet tanquàm ejus proprietates.

Objicies. 2°. Posito quòd *species* non differat à genere, malè numerantur quinque universalia in prædicando: atqui species non differt à genere. Quod enim est solummodò pars communior essentiæ, non differt à genere: atqui species est solummodò pars communior essentiæ: verbi gratiâ, natura humana, quæ est species, est tantummodò pars communior essentiæ Petri; ergo, &c.

Nego minorem, ut constat ex diversis definitionibus generis & speciei. Ad probationem autem distinguo majorem. Quod est solummodò pars communior essentiæ communis, non differt à genere, concedo. Essentiæ singularis, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Essentia communis, dicitur ea, quæ multis est communicabilis; singularis verò, quæ multis est incommunicabilis. Reverâ, &c.

Objicies denique. Modò accidens non differat à genere, malè numerantur quinque universalia, in prædicando: atqui accidens non differt à genere. Nam, verbi gratiâ, color est accidens: at color non differt à genere; prædicatur enim de albedine, nigredine, &c. tanquàm pars

communior harum ſpecierum eſſentiæ; ergo, &c.

Nego minorem. Ad probationem autem diſtinguo majorem. Color eſt accidens, reſpectu ſuorum ſubjectorum, concedo. Reſpectu ſuorum inferiorum, verbi gratiâ, reſpectu ſuarum ſpecierum, nego. Itaque, *color* ſpectari poteſt, vel per ordinem ad varia ſubjecta, quibus inhæret, tanquam eorum modificatio contingens; vel per ordinem ad ſua inferiora, ſeu per ordinem ad varias coloris ſpecies. Reverâ, &c.

Concluſio tertia.

Univerſale, verum eſt genus, reſpectu generis, differentiæ, ſpeciei, proprii, & accidentis. Illud enim eſt verum genus, reſpectu ſuorum inferiorum, quod de iis prædicari poteſt univocè, tanquam pars communior eorum eſſentiæ communis: atqui *univerſale* ſic ſe habet, reſpectu quinque univerſalium mox enumeratorum. 1°. Quidem illis convenit univocè. Dum enim illa ſingula dicuntur *univerſalia*; ſenſus eſt, unumquodque ex illis eſſe quid aptum, aut ineſſe multis, aut prædicari de multis univocè; ergo, &c. 2°. Convenit illis, tanquàm pars communior eorum eſſentiæ communis. Non tan-

tùm enim unum quodque eorum, est unum aptum, &c. sed insuper habet differentiam, per quam à cæteris discrepat: scilicet, genus habet, quòd sit pars communior essentiæ communis; differentia habet, quòd sit pars strictior ejusdem essentiæ; species, quòd sit tota communis essentia; proprium, quòd sit attributum fluens à gradu differentiali; & accidens, quòd sit attributum contingens; ergo, &c. proindèque, &c.

Dices. Si *universale* esset genus, respectu quinque suprà dictorum universalium; genus, differentia, proprium & accidens, essent species: atqui non sunt species; ergo, &c.

Distinguo majorem. Essent species, per ordinem ad universale, ut sic, concedo. Per ordinem ad inferiora, de quibus sunt prædicabilia, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Quemadmodùm igitur, *substantia* species est, respectu entis universim, & verum genus, respectu spiritûs & corporis; sic quatuor suprà dicta universalia, sunt species, respectu universalis, ut sic; sed non sunt species, respectu inferiorum, de quibus sunt prædicabilia; quia non sunt tota communis essentia horum inferiorum.

His generaliter præmissis, nunc agen-

dum est de singulis speciatim universalibus. Sit itaque.

De genere.

Circà genus, quatuor inquiruntur à Philosophis. Primum, an *ens* sit genus, respectu suorum omnium inferiorum? Secundum, an genus aliquod includat in ideâ suâ inferiora sibi subjecta? Tertium, an genus includatur in suis inferioribus? Quartum, an genus conservari possit totum in unicâ ipsius specie? Ut solvantur hæc dubia, sint,

Conclusio prima.

Ens est genus verum, respectu suorum omnium inferiorum. Quod enim univocè convenit omnibus suis inferioribus, tanquàm communior pars eorum essentiæ communis, dici debet verum genus, eorum respectu: atqui ens sic se habet. 1°. Quidem univocè convenit omnibus suis inferioribus. Nam substantia & modificatio, sunt entis inferiora: atqui ens univocè convenit substantiæ & modificationi. Ubi namque dicitur, *substantia est ens;* sensus est, substantia habet attributa sociabilia: pariter ubi dicitur, *modificatio est ens*, sensus est; modificatio habet attributa sociabilia; ergo, &c. 2°. Ens conve-

nit ſuis inferioribus, tanquàm pars communior eorum eſſentiæ communis. Præterquàm quòd enim ſubſtantia & modificatio ſunt poſſibiles, habent inſuper differentias, quibus à ſe invicem diſcrepant; ſcilicet, ſubſtantia habet, *perſeïtatem;* modificatio verò, *inalietatem;* ergo, &c. proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Quod includitur in differentiis ſui diſtributivis, non eſt genus, reſpectu ſuorum inferiorum: atqui ens includitur in differentiis ſui diſtributivis, hoc eſt, in perſeïtate & in inalietate. Dici namque poteſt, perſeïtas eſt ens, inalietas eſt ens; ergo, &c.

Nego majorem. Ut enim aliquod univerſale dicatur genus, reſpectu ſuorum inferiorum, nullatenùs requiritur, ut in iis non includatur; ſed requiritur tantùm, ut ea non includat in idæâ ſuâ: nam, verbi gratiâ, quamvis genera includantur in ſuis ſpeciebus, quarum ſunt partes communes; non idcircò deſinunt eſſe genera, reſpectu harum ſpecierum: quamvis igitur ens includatur in idæis differentiarum ſui diſtributivarum, hoc non impedit quominùs ſit genus, reſpectu ſuorum omnium inferiorum.

Instabis. 1°. Exindè sequeretur, differentias entis distributivas, esse species simul & differentias: atqui hoc repugnat; ergo, &c.

Distinguo sequelam. Esse species simul & differentias, sub diverso respectu, concedo. Sub eodem respectu, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Absurdum quidem est, aliquid esse speciem simul & differentiam, sub eodem respectu; quia tunc esset simul tota essentia communis, & pars tantùm hujus essentiæ; sed absurdum non est, aliquid esse speciem simul & differentiam sub diverso respectu; verbi gratiâ, absurdum non est, perseïtatem esse differentiam, respectu substantiæ, & speciem, respectu entis.

Instabis 2°. Est de ratione differentiarum generis distributivarum, ut una non possit esse species opposita ei speciei, quam constituit: atqui tamen in nostrâ sententiâ, una differentia generis distributiva, esset species opposita ei speciei, quam constituit; si quidem perseïtas, quæ constituit substantiam, esset species opposita substantiæ, seu esset modificatio; ergo, &c.

Distinguo majorem. Est de ratione differentiarum generis subalterni distributivarum, concedo. Generis supremi, nego.

Reverâ, dum agitur de generibus subalternis, una differentia non potest esse species opposita ei speciei, quam constituit; quia differentia illa non est species illius generis, quod distribuitur: at dum agitur de differentiâ generis supremi distributiva, necesse est, ut una differentia sit species opposita ei speciei, quam constituit; quia necesse est, ut sit modificatio.

Objicies. 2°. Nullum genus includit in ideâ suâ speciem sibi subjectam, ut mox probabitur: atqui ens includit in ideâ suâ speciem sibi subjectam; nam modificatio, est species entis: atqui ens includit in ideâ suâ modificationem. Quod enim includit in ideâ suâ *possibilitatem*, includit in ideâ suâ modificationem: atqui ens includit in ideâ suâ possibilitatem, seu sociabilitatem attributorum, ut potè sibi essentialem; ergo, &c.

Nego minorem duorum priorum sillogismorum; quia pars non includit in ideâ suâ totum, cujus est pars. Ad probationem autem posterioris minoris, nego majorem. Quod enim includit in ideâ suâ aliquid indeterminatum, & omnibus speciebus commune, non includit in ideâ suâ modificationem, quæ est species entis determinata: atqui, quod includit in ideâ suâ possibilitatem, includit aliquid indeter-

minatum & omnibus ſpeciebus commune; ergo, quod includit in idæâ ſuâ poſſibilitatem, non includit in idæâ ſuâ modificationem; ergo, &c.

Inſtabis. Quod includit in idæâ ſuâ ens in alio, includit in idæâ ſuâ modificationem: atqui, quod includit in idæâ ſuâ poſſibilitatem, includit in idæâ ſuâ ens in alio; ergo, quod includit in idæâ ſuâ poſſibilitatem, includit in idæâ ſuâ modificationem.

Diſtinguo majorem. Quod includit in idæâ ſuâ ens in alio determinato, includit in idæâ ſuâ modificationem, concedo. Quod includit in idæâ ſuâ ens in alio indeterminato, & omnibus communi, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Reverâ, quod includit in idæâ ſuâ ens in alio determinato, includit in idæâ ſuâ modificationem; quia quidquid inhæret alteri determinato, determinatum eſt, & conſequenter eſt modificatio: at quod includit in idæâ ſuâ ens in alio indeterminato, non idcircò includit in idæâ ſuâ modificationem, ſeu ens determinatum: porrò, quod includit in idæâ ſuâ poſſibilitatem, includit quidem ens in alio indeterminato, & omnibus communi; quia ipſum ens, eſt quid indeterminatum; ſed quod includit in

ideâ suâ possibilitatem, non ideò includit in ideâ suâ ens in alio determinato; proindèque, &c. Quemadmodùm igitur ens, seu possibile, neque est substantia, neque modificatio; sed est pars communis harum specierum; sic possibilitas, neque est substantia, neque modificatio, sed est harum specierum pars communis.

Objicies denique. Illud non est genus, respectu suorum inferiorum, in quo hæc inferiora differunt: atqui entis inferiora differunt à se invicem, in ente generatim sumpto: differunt enim in suis differentiis, & differentiæ sunt entia; ergo differunt in ente; ergo, &c.

Nego minorem, & ad probationem respondeo, sillogismum non esse in formâ legitimâ: *ens* enim sumitur universalissimè, seu secundùm totam suam extensionem in conclusione; & sumitur particulariter in antecedente: quod fieri non debet, sicut constabit ex dicendis in tertiâ parte. Ut igitur legitima foret allati sillogismi dispositio, minor propositio sic fuisset enuntianda: atqui hæ differentiæ sunt ens quodlibet; & tunc minor fuisset apertè falsa.

Quæres autem, an ens sit univocum, respectu entis positivi, &, ut aiunt, entis rationis? Ut respondeam,

Nota, nomine, *entis rationis*, intelligi, vel id cujus attributa reipsâ repugnant, & tamen per errorem judicantur sociabilia; vel id cujus attributa reipsâ sunt sociabilia, & tamen per errorem judicantur insociabilia. Hoc notato,

Respondeo ens esse univocum, respectu entis positivi & entis rationis; quia nimirùm utrumque est possibile; positivum quidem, tùm in intellectu creato, tùm extrà intellectum creatum; ens autem rationis, in solo intellectu creato errante.

At, inquies, ens rationis est, quid impossibile; ergo non est ens.

Distinguo antecedens. Est quid impossibile extrà intellectum creatum, concedo. In intellectu creato errante, nego: & distinguo consequens; ergo non est ens positivum, concedo; ergo non est ens rationis, nego.

Conclusio secunda.

Nullum genus includit in ideâ suâ inferiora sibi subjecta; nam species & differentiæ sunt inferiora generis: atqui nullum genus includit in ideâ suâ species sibi subjectas, harumque differentias. 1°. Quidem non includit in ideâ suâ species sibi subjectas. Nulla namque pars includit in ideâ suâ totum, cujus est pars: at genus quod-

libet, eſt pars ſpecierum ſibi ſubjectarum, ut conſtat ex ipſius definitione; ergo, &c.

2°. Nullum genus includit in idæâ ſuâ differentias ſpecierum ſuarum conſtitutivas. Pars enim communior eſſentiæ ſpecierum, non includit in idæâ ſuâ partes harum ſpecierum proprias: at genus eſt pars communior ſpecierum, & differentiæ ſunt partes earum propriæ; ergo, &c. proindèque, &c.

Dices. Totum includit in idæâ ſuâ partes ſuas: atqui genus eſt totum quoddam, & ejus inferiora ſunt ipſius partes; ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Totum actuale, tranſeat, totum potentiale, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Totum actuale dicitur illud, quod coaleſcit ex partibus ipſum componentibus: ſic homo eſt totum actuale, prout componitur ex animâ & corpore. Totum potentiale nihil aliud eſt, quàm univerſale quoddam, ſic dictum, quia in propoſitione plerumque tantùm poteſt, quantùm poſſunt ejus inferiora ſimul ſumpta, quando ſcilicet accipitur pro ſuis omnibus inferioribus: ſic *ſubſtantia*, vocatur totum potentiale, ex eo quòd in hâc propoſitione, *omnis ſubſtantia per ſe ſubſiſtit*; ſubjectum hoc, *omnis ſubſtantia*, tantùm po-

teſt, quantùm, ſi ipſius loco apponerentur ejus ſpecies, dicendo *omnis ſpiritus* & *omne corpus*, &c. Reverâ, &c. Dixi autem, *tranſeat;* quia totum actuale includit quidem in idæâ ſuâ partes ſibi eſſentiales, non autem ſibi contingentes.

Nota igitur, totum quodlibet potentiale, partem eſſe totius actualis; & totum actuale, partem eſſe potentialem: verbi gratiâ, ſubſtantia, quæ eſt totum potentiale, reſpectu ſpiritûs & corporis, eſt pars actualis utriuſque; ſpiritus autem & corpus, quæ ſunt partes potentiales ſubſtantiæ, ſunt tota actualia, reſpectu ſubſtantiæ.

Concluſio tertia.

Genus ſupremum includitur in omnibus ſuis inferioribus. Quidquid enim eſt eſſentialiter prædicabile de ſuis omnibus inferioribus, includitur in illis; prædicata namque eſſentialia includuntur in idæis ſuorum ſubjectorum: atqui genus ſupremum, eſſentialiter eſt prædicabile de ſuis omnibus inferioribus; probatum enim fuit ipſum eſſe genus, reſpectu ſuorum omnium inferiorum; ergo, &c.

Concluſio quarta.

Modificatio includitur in omnibus ſuis

inferioribus. Quod enim eſt pars eſſentiæ ſuorum omnium inferiorum, in his omnibus includitur: atqui modificatio eſt pars communior eſſentiæ ſuorum omnium inferiorum; inferiora namque modificationis eſſentialiter inter ſe conveniunt, in eo quòd ſint modificationes; ergo, &c.

Concluſio quinta.

Cætera genera, ab ente & modificatione diverſa, non includuntur in differentiis ſpecierum ſuarum conſtitutivis. In iis enim non includuntur, de quibus prædicari non poſſunt: atqui cætera genera prædicari non poſſunt de differentiis ſpecierum ſuarum conſtitutivis; quia ſcilicet ejuſmodi differentiæ, non ſunt ſpecies illorum generum; ergo, &c.

Concluſio ſexta.

Genus quodlibet conſervatur totum intenſivè, in unicâ ſuâ ſpecie; ſed non conſervatur totum extenſivè, in unicâ illâ ſpecie. Conſervari namque totum intenſivè, eſt habere totam ſuam eſſentiam; conſervari verò totum extenſivè, eſt habere totam ſuam univerſalitatem: atqui genus quodlibet totam ſuam habet eſſentiam in unicâ ſuâ ſpecie; quandoquidem eſſentia eſt indiviſibilis; non retinet autem totam

suam universalitatem, in unicâ illâ specie; potest enim de aliâ specie prædicari; proindèque, &c.

De differentiâ.

Circà differentiam, quatuor inquiruntur. 1°. An differentia inferior, seu minùs generalis, includat in ideâ suâ superiorem, seu generaliorem? 2°. An sufficiat unica differentia, ad constituendam speciem? 3°. An admittendæ sint differentiæ negativæ? 4°. An admittendæ sint differentiæ numericæ? Ut his quæstionibus fiat satis, sint,

Conclusio prima.

Differentia quævis inferior, includit in ideâ suâ inalietatem. Quidquid enim essentialiter est ens in alio, includit in ideâ suâ inalietatem: atqui quælibet differentia inferior essentialiter, est ens in alio, cùm sit essentialiter modificatio; ergo, &c.

Conclusio secunda.

Nulla differentia inferior includit in ideâ suâ differentias superiores, ab inalietate diversas. Ut enim differentia inferior includeret in ideâ suâ differentiam superiorem, ab inalietate diversam, deberet esse species generis subalterni, à modifi-

catione diversi: atqui differentia inferior non potest esse species generum subalternorum, à modificatione diversorum; ut patet ex eo, quòd ejusmodi genera prædicari non possint de differentiis inferioribus; ergo, &c.

Dices cum quibusdam Peripateticis: *Visivitas*, est differentia inferior, respectu *sensitivitatis*; & *fissipedalitas*, est differentia inferior, respectu *pedalitatis*: atqui visivitas includit in ideâ suâ sensitivitatem, cùm intelligi non possit, absque sensitivitate; & fissipedalitas includit in ideâ suâ pedalitatem, ob eandem rationem; ergo, &c.

Nego minorem, ob rationes allatas in probatione. Visivitas quidem & fissipedalitas, includunt in idæis suis differentias superiores, si spectentur ut species; sed eas non includunt, si spectentur ut differentiæ. Difficultas igitur, orta fuit, ex eo quòd visivitas & fissipedalitas exprimantur iisdem terminis; sive sumantur pro speciebus, sive sumantur pro differentiis.

Conclusio tertia.

Ad constituendas species propriè dictas, sufficit unica differentia essentialis. In iis enim speciebus, sufficit unica differentia

essentialis, in quibus sufficit unicus gradus, determinans genus, distinguens speciem ab aliâ quâvis, & qui sit fons, & radix omnium ejus proprietatum; ut enim constituatur species propriè dicta, sufficiunt duæ partes essentiales, communior scilicet & strictior: atqui in speciebus propriè dictis, reipsâ sufficit unicus gradus, ut genus determinetur & contrahatur; ut una species discrepet ab aliis, & ut adsit fons & origo proprietatum: unicus enim gradus hæc omnia præstare potest; ergo, &c.

Dices. Anima rationalis, est species propriè dicta: atqui ad ipsam constituendam, non sufficit unica differentia; ut constare debet ex eo, quòd in ejus definitione duæ enuntientur differentiæ; definitur enim spiritus contingens, incompletus; ergo, &c.

Nego majorem (quæ est secunda propositio in objectione). Si enim in definitione animæ rationalis, apponantur duo termini, pro ipsius differentiâ; hoc oritur, vel ex eo quòd desit vox significans contingentiam simul & rationem incompleti; vel potiùs ex eo quòd genuina animæ rationalis differentia ignoretur. Hanc genuinam differentiam inquiremus in Metaphysicâ.

Conclusio quarta.

Ad constituendam speciem impropriè dictam, non sufficit unica differentia. Non sufficit enim unica differentia, ad eam speciem constituendam, quæ per modificationum contingentium congeriem, discrepat ab aliis speciebus: atqui species impropriè dicta, per modificationum contingentium congeriem, à cæteris discrepat; ut patet, verbi gratiâ, de auro, quod non nisi, per multas simul modificationes contingentes, discrepat à cæteris corporibus, nimirùm per pondus, ductilitatem, molecularum configurationem, situm, texturam, &c. proindèque, &c.

Conclusio quinta.

Quædam entia privativè tantùm, à quibusdam aliis differunt. Entia enim, quæ in eo tantùm ab aliis quibusdam discrepant, quòd careant aliquâ modificatione, quæ aliis inest, privativè tantùm ab ipsis differunt: atqui quædam entia sic se habent. Nam, verbi gratiâ, actus moraliter mali, in eo solo differunt ab actibus moraliter bonis, quòd careant rectitudine debitâ; sicut probabitur in Morali; ergo, &c.

Dices. Quod habet gradum proprium, per quem discrepat, non privativè tan-

tùm differt: atqui quodlibet ens habet gradum sibi proprium, per quem discrepat, quandoquidem habet essentiam sibi propriam; ergo nullum ens privativè tantùm differt.

Distinguo majorem. Quod habet gradum proprium, per quem differt ab omnibus aliis entibus, concedo. A quibusdam tantùm aliis, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Porrò quodlibet ens habet quidem gradum, per quem differt à nonnullis aliis entibus, alioqui non esset ens; sed non semper habet gradum positivum, per quem discrepet à quibusdam aliis entibus: verbi gratiâ, actus moraliter mali, habent quidem gradum, quo differunt ab aliis modificationibus, quæ non sunt actus; sed non habent gradum positivum, quo differant ab actibus moraliter bonis; quia nihil habent positivum, quod non reperiatur in actibus bonis.

Notandum autem 1°. carentiam illam, vocari differentiam privativam, non quòd sit membrum differentiæ generatim sumptæ, si quidem entis carentia non est ens; sed eo sensu, quòd entia per ejusmodi carentiam, ab aliis quibusdam discrepent.

Notandum 2°. entia dicenda non esse privativè tantùm à quibusdam aliis dis-

crepantia, nisi fiat attentio ad regulam sequentem. Si ens habeat, aut proprietates, aut relationes essentiales, quæ non occurrunt in aliis quibuslibet entibus; tunc non privativè, sed positivè discrepat: si verò nullas ejusmodi habeat, aut proprietates, aut relationes, & insuper careat aliquâ modificatione, quæ sit in aliis entibus; tunc privativè tantùm ab iis discrepat.

Conclusio sexta.

Gradus numerici dici non debent *differentiæ numericæ*. Posito namque quòd individua ejusdem speciei, non differant à se invicem, gradus numerici dici non debent differentiæ: atqui individua ejusdem speciei, reipsâ non differunt à se invicem, saltem essentialiter. Quæ enim similibus idæis exhibentur, & simili modo definiuntur, non differunt à se invicem, saltem essentialiter: atqui individua ejusdem speciei, similibus exhibentur idæis, & simili modo, vel ab Adversariis definiuntur; ergo, &c.

De specie.

Circà speciem, sequentes instituuntur quæstiones.

Quæres igitur 1°. An species sit univer-

ſalis, prout dicit ordinem ad genus, cui ſubjacet? an autem, prout dicit ordinem, ad inferiora ſibi ſubjecta?

Reſpondeo ſpeciem, prout dicit ordinem ad genus, non eſſe univerſalem, quia prædicari non poteſt de illo genere; ipſam autem eſſe univerſalem, per ordinem ad ſua inferiora, quia de his eſt prædicabilis.

Quæres 2°. an ſpecies ſuperet genus; an verò ſuperetur à genere?

Reſpondeo 1°. genus ſuperari intenſivè à ſpecie. Quod enim pauciores habet gradus eſſentiales diverſos, quàm ſpecies, intenſivè ſuperatur à ſpecie: atqui genus pauciores habet gradus eſſentiales diverſos, quàm ſpecies; ut conſtare debet ex eo, quòd ſpecies contineat omnes gradus eſſentiales generis, & inſuper gradum ſuum differentialem, omneſque ſuas proprietates; ergo, &c. Atque hinc eſt, quòd ens univerſim minùs perfectum ſit, quàm ſubſtantia: ſubſtantia, minùs quàm ſpiritus; & ſpiritus, minùs quàm ipſius ſpecies.

Reſpondeo 2°. ſpeciem ſuperari extenſivè à genere. Quòd enim minùs eſt generale, quàm genus, extenſivè ſuperatur à genere: atqui ſpecies minùs generalis eſt, quàm ipſius genus, ut per ſe manifeſtum eſt; proindeque, &c.

Quæres 3°. an ſpecies conſervari poſſit tota, in unico ſuo individuo?

Reſpondeo, ſpeciem conſervari poſſe totam intenſivè, in unico ſuo individuo; quia attributa intenſiva, ſeu eſſentialia ſpeciei, ſunt à ſe invicem inſeparabilia: ipſam verò non conſervari totam extenſivè, in unico individuo; quia prædicari poteſt de aliis individuis.

Quæres 4°. an detur aliqua ſpecies infima?

Reſpondeo, multas dari ſpecies infimas. Species enim infimæ, dicuntur illæ, quæ prædicabiles ſunt de ſolo numero diſtinctis, ſeu de ſimilibus individuis: atqui multæ dantur ejuſmodi ſpecies. Nam, verbi gratiâ, circulus, prædicabilis eſt de ſolis individuis ſimilibus, impoſſibiles enim ſunt circuli ſpecie diverſi: pariter *numerus binarius*, prædicabilis eſt de ſolo numero diſtinctis: idem dicendum eſt de *ternario*, *quaternario*, &c. proindeque; &c.

Quæres denique, an natura humana ſit ſpecies infima, hoc eſt, an impoſſibiles ſint homines, à nobis ſpecie propriè dictâ diverſi, ſeu à nobis eſſentialiter diſcrepantes? ut reſpondeam,

Notandum eſt, diverſitatem ſpecificam, & propriè dictam, reperiri non poſſe

inter corpora; quia per ſolam modificationum contingentium collectionem, à ſe invicem differunt: hinc licet exiſterent homines, quidam *quadrupedes*, *alati*, *ſquammati*, &c. non idcircò ſpecie propriè dictâ differrent ab hominibus nunc exiſtentibus. Tota igitur diverſitas propriè dicta, ſi quæ ſit poſſibilis, eſſet repetenda à partibus eſſentialibus animæ, ſeu à facultatibus. Hoc notato,

Concluſio.

Ignorant Philoſophi, an natura humana ſit ſpecies infima. Qui enim ignorant, an poſſibiles vel impoſſibiles ſint, animæ rationales, à noſtris ſpecie propriè dictâ diverſæ; ignorant, an natura humana ſit ſpecies infima: ut conſtat ex notato: atqui Philoſophi id ignorant. 1°. Quidem, ignorant, an poſſibiles ſint animæ rationales, à noſtris ſpecie propriè dictâ diverſæ; ut enim poſſibilitatem hanc aſſererent, deberent aſſignare gradum aliquem eſſentialem, per quem ejuſmodi animæ differrent à noſtris: atqui ſuprà dictum aſſignare non poſſunt gradum, ut ipſi fatentur: ergo, &c. 2°. Ignorant, an impoſſibiles ſint animæ rationales, à noſtris ſpecie propriè dicta diverſæ. Ut enim impoſſibilitatem hanc aſſererent,

deberent esse certi, nostris animabus inesse facultates omnes creabiles: atqui non possunt esse certi, nostris animabus inesse facultates omnes creabiles; quando quidem nullo motivo nituntur, ut id asserant; ergo, &c. proindèque, &c.

Dices, ex nobis infinitæ sunt numero potentiæ, tùm activæ, tùm passivæ in animabus nostris; ergo impossibiles sunt animæ, quæ diversas alias habeant potentias.

Distinguo antecedens. Infinitæ sunt numero in animabus nostris potentiæ, tùm activæ, tùm passivæ, in quibusdam tantum generibus, concedo. In omni genere producibili in spiritu creato, nescio. Scilicet sunt quidem infinitæ numero potentiæ, tùm activæ, tùm passivæ, in animabus nostris, in certis quibusdam generibus, verbi gratiâ, in genere cognoscendi, volendi, recipiendi impressiones colorum, sonorum, &c. sed nescio, an animabus nostris insint omnia genera potentiarum creabilium.

De proprio.

Circà proprium unum tantùm hic inquiri potest, an nempè legitima sit distributio proprii, in quatuor modos, prout instituitur à Peripateticis?

Respondeo, distributionem illam non esse legitimam. Quæ enim dicuntur propria, primo, secundo, & tertio modo, in rei veritate sunt attributa contingentia; ut patet exemplis, quæ à Peripateticis afferuntur; hinc genuina proprii distributio, fieri debet, in primarium, & secundarium, quorum definitiones traditæ sunt.

De accidente.

Circà accidens, unicum tantùm hic inquiri potest, utrùm scilicet admittenda sint accidentia absoluta dicta, seu modificationes, quæ per miraculum conservari possint, seorsim à suis subjectis? hæc questio commodiùs solvetur in Physicâ generali.

De individuo.

Circà individuum, sequentes proponi solent quæstiones.

Quæres igitur 1°. an individuum materialiter sumptum, sit universale?

Respondeo, individuum materiale, 1°. *intentionaliter sumptum*, seu sumptum pro hoc numero individuo, non esse universale; quia, sub hoc respectu, de multis non est prædicabile: ipsum autem 2°. *intentionaliter sumptum*, esse universale; quia

quia, ſub hoc reſpectu, de multis eſt prædicabile.

Quæres 2°. an individuum formaliter ſumptum, ſit univerſale?

Reſpondeo individuum formale, *primò-intentionaliter ſumptum*, non eſſe univerſale; quia, ſub hoc reſpectu, uni tantùm ineſt: ipſum verò, *ſumptum ſecundò-intentionaliter*, eſſe quid univerſale; quia multis ineſſe poteſt.

Quæres 3°. ad quodnam ex univerſalibus revocanda ſint individuum materiale, & individuum formale, ſecundò-intentionaliter ſumpta?

Reſpondeo, ipſa eſſe revocanda ad genus; quia multis ſpecie diverſis, vel ineſſe, vel de iis prædicari poſſunt, tanquam communiores eorum eſſentiæ partes.

Monitum.

Poſtquam actum eſt de univerſalibus, & de individuo; Peripatetici varias enumerant univerſalium proprietates, ſed quæ nullius ſunt momenti: quoniam tamen, inter ſe non conſentiunt circà *prædicabilitatem*, quæ una eſt ex ejuſmodi proprietatibus: aliis ſcilicet aſſerentibus univerſalia, dum prædicantur de ſuis inferioribus, ſuam amittere univerſalitatem;

aliis autem docentibus universalia suam tunc retinere universalitatem; ideo, ut dirimatur hæc controversia, sit,

Conclusio.

Universalia remanent universalia, dum prædicantur de suis inferioribus. Quæ enim essentialiter sunt universalia, suam retinent universalitatem, in quâvis hypotesi: atqui universalia sunt essentialiter universalia. Universalia namque definiuntur ab omnibus, quæ habent aptitudinem, seu potentiam, ut vel multis insint; vel ut de multis prædicentur univocè: atqui potentiæ sunt essentiales subjectis, quibus insunt; proindeque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Tunc natura non remanet universalis, quando non remanet à suis inferioribus abstracta: atqui quando natura quædam universalis, prædicatur de aliquo suo inferiore, non remanet ab ipso abstracta. Quod enim apprehenditur simul cum alio, non abstrahit ab ipso: atqui dum natura universalis prædicatur de aliquo inferiore, simul cum ipso apprehenditur; ut per se patet; ergo, &c.

Nego minorem prioris sillogismi. Quod

enim est inseparabile à gradu contrahente, & ipsum non includit in ideâ suâ, præscindit, seu abstrahit ab hoc gradu: atqui natura quælibet universalis, inseparabilis est à gradu contrahente, quandoquidem & ipsa, & gradus contrahens sunt partes essentiales ejusdem totius; aliunde verò, non includit in ideâ suâ gradum contrahentem; quia nullum superius includit in ideâ suâ, inferiora sibi subjecta; proindeque, &c. Ad probationem autem, nego majorem. Ut enim unum abstrahat ab alio, non requiritur, ut apprehendatur sine alio; sed duæ conditiones superiùs allatæ, sufficiunt ad abstractionem.

Objicies. 2°. Quod sumitur particulariter, non remanet universale: atqui, dum universale prædicatur de suis inferioribus, sumitur particulariter, ut probatur in tertiâ parte; ergo, &c.

Nego majorem Ut enim aliquid sit universale, sufficit, quòd sit unum aptum prædicari de multis univocè: porro, quamvis sumatur particulariter, seu pro parte suorum inferiorum, nihilominùs remanet aptum de aliis prædicari; proindeque, &c. Discrimen igitur est, inter *esse universale*, & *sumi universaliter*. Nimirùm *esse universale*, est esse unum aptum, &c.

sumi verò *universaliter*, est accipi pro suis omnibus inferioribus.

Objicies denique, modò subjectum attributi propositionis, identificetur cum subjecto propositionis; universale non remanet universale, dum prædicatur de aliquo suo inferiore; hoc enim in casu sola forma prædicati, suam retinet universalitatem, adeòque solum universale in essendo, remanet universale: atqui subjectum attributi identificatur cum subjecto propositionis, verbi gratiâ, in hâc propositione... Petrus est homo, subjectum attributi, scilicet *ens habens*, identificatur cum Petro; dici namque potest, ens habens humanitatem, est quid idem cum Petro; ergo, &c.

Negò minorem. Si enim subjectum attributi identificaretur cum subjecto propositionis; sensus propositionis mox allatæ, hic esset, *Petrus est Petrus cum humanitate*: quod est absurdum. De hâc difficultate fusiùs dicetur in Concertationibus circà judicium.

De Divisionibus potentialibus, seu de Cathegoriis.

Divisio potentialis, seu cathegoria, est distributio alicujus universalis, in sua in-

feriora. Circà cathegorias, duo hîc inquiruntur à Philoſophis. Primùm, quot conditiones requirantur, ut aliquid collocari poſſit in cathegoriâ; hoc eſt, ut ſit membrum diſtributionis alicujus univerſalis. Secundum, quotuplex admittenda ſit cathegoria.

Quod attinet ad priorem queſtionem, docent Peripatetici, quinque præſertim conditiones, ad ens cathegoricum requiri: prima eſt, ut ſit ens poſitivum; ſecunda, ut ſit ens per ſe; tertia, ut ſit ens incomplexum: quarta, ut ſit ens completum: quinta, ut ſit ens univocum: ſextam addunt nonnulli, ſcilicet, ut ſit ens finitum logicè, hoc eſt, ut non exprimatur termino infinitante.

Hæc parùm accuratè dicta ſunt. Quodlibet enim ens determinatum, contineri poteſt in cathegoriâ; quandoquidem eſt ſpecies generis ſupremi, ſeu entis univerſim.

Quod attinet ad alteram quæſtionem, notandum eſt, decem cathegorias à Peripateticis admitti, nempè diſtributiones *ſubſtantiæ*, *quantitatis*, *qualitatis*, *relationis*, *actionis*, *paſſionis*, *ubi*, *quando*, *ſitûs* & *habitûs*; unde hîc inquiritur, an reipsâ decem admittendæ ſint ejuſmodi cathegoriæ, ſeu diſtributiones?

animæ rationalis & corporum, dici debet verum genus, eorum respectu: atqui substantia, est pars communior illorum entium essentiæ: est quidem pars illorum essentiæ, quia Deus, anima rationalis & corpora, *perseitatem* in idæis suis includunt. Deinde *substantia*, est pars communior eorumdem essentiæ; non tantùm enim illa entia habent, quòd sint *substantiæ*; sed insuper habent gradus essentiales, quibus à se invicem discrepant; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Illud non est verum genus, respectu Dei, animæ rationalis & corporum, quod Deo propriè convenit; impropriè verò, animæ rationali & corporibus: atqui *substantia* sic se habet. Convenit quidem propriè *Deo*, ut omnes fatentur; convenit autem impropriè animæ rationali & corporibus. Substantia namque impropriè tantùm convenit iis entibus, quæ per aliud subsistunt: atqui anima rationalis & corpora, per aliud subsistunt, nempè per Deum producentem & conservantem; ergo, &c.

Nego minorem, quantùm ad posteriorem partem. Ad probationem autem, distinguo majorem. Quæ subsistunt per aliud,

tanquàm per subjectum cui inhærent; seu cujus sunt modificationes, concedo. Per aliud, tanquàm per causam, à quâ recipiunt existentiam, nego. Distingue pariter minorem, &c. Itaque hæ voces, *per se subsistunt*, significant modò independentiam, à subjecto inhæsionis; quo sensu, conveniunt animæ rationali & corporibus; modò independentiam à causâ; quo sensu, soli Deo conveniunt. Reverâ, &c.

Objicies. 2°. Quod significat aliquid necessarium in Deo, & aliquid contingens, tùm in animâ rationali, tùm in corporibus, non est univocum, nec proindè genus illorum omnium entium respectu: atqui substantia sic se habet; ergo, &c.

Nego minorem. Quod enim in Deo abstrahit ab existendi necessitate, quodque in animâ rationali & corporibus abstrahit à contingentiâ, nec significat in Deo aliquid necessarium, nec quid contingens in animâ rationali & corporibus: atqui substantia sic se habet. Nullum enim superius, seu generalius, includit in ideâ suâ inferiora sibi subjecta; nec proindè horum inferiorum differentias, ut probatum fuit; ergo, &c.

Instabis. Substantia, respectu Dei, vel significat aliquid necessarium, vel aliquid

contingens : atqui non significat aliquid contingens ; ergo significat aliquid necessarium.

Nego majorem. Quod enim nec necessitatem existendi, nec contingentiam, includit in idæâ suâ, neutram, ex ejusmodi modificationibus significat : atqui substantia, nec necessitatem existendi, nec contingentiam includit in idæâ suâ, quandoquidem est áliquid generalius ejusmodi modificationibus ; proindèque, &c.

Objicies. 3°. Si substantia esset genus, respectu Dei, Deus esset species : atqui Deus non potest dici species. Si enim dici posset species ; hæc species esset, vel subjicibilis, vel prædicabilis : atqui neutrum dici potest ; ergo Deus non est species ; ergo, &c.

Transeat major, nego minorem prioris sillogismi. Quidquid enim est tota essentia multis communicabilis, dici debet vera species : atqui Deus est tota essentia, tribus personis Divinis communicabilis ; ergo, &c. Ad probationem autem, nego etiam minorem, quantùm ad utramque partem. 1°. Namque Deus est species subjicibilis, quia agnoscit suprà se varia genera, scilicet, *spiritum*, *substantiam*, & *ens*. 2°. Est species prædicabilis, quia prædicatur de tribus personis Divinis, tan-

quàm tota earum essentia communis, & immultiplicabilis; proindèque, &c. Dixi autem, *transeat*, quia licet substantia sit genus, verbi gratiâ, respectu Petri, non ideò Petrus est species.

Instabis. Quod nihil agnoscit suprà se, non est species subjicibilis: atqui Deus nihil agnoscit suprà se. Deus enim est ens supremum; ergo, &c.

Distinguo majorem. Quod nihil agnoscit suprà se, *logicè*, ut aiunt, concedo... physicè, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Illud dicitur habere aliquid suprà se, *logicè*, quo datur aliquid generalius, seu universalius. Illud autem agnoscit aliquid suprà se physicè, quod suam recepit existentiam à causâ. Reverâ, &c. Ad id autem quod subjungitur, respondeo, Deum esse quidem, *ens supremum* physicè, quia est primaria causa physica omnium entium, extrà se positorum; sed ipsum non esse, *ens supremum logicè*, seu genus universalissimum, quia non est de omnibus prædicabilis.

Objicies. 4°. Substantia non est genus, respectu illius entis, quod excludit genera: atqui Deus excludit genera. Omne namque genus est perfectibile per aliud: atqui Deus excludit perfectibile per aliud,

cùm ſit infinitè perfectus ; ergo , &c.

Nego minorem prioris ſillogiſmi. Quod enim eſt, ſpiritus, ſubſtantia & ens, componitur ex multiplici genere : atqui Deus eſt reipsâ, ſpiritus, ſubſtantia, & ens ; proindèque, &c. Ad probationem autem nego majorem. Cùm enim differentiæ generibus adjunctæ, nunquam ſint ipſis intrinſecæ, non poſſunt illa genera perficere. Ad id autem quod additur, reſpondeo, Deum excludere quidem perfectibile per aliud contingens ; non autem per aliud eſſentiale ; verbi gratiâ, ſi potentia cognoſcendi perficiatur in Deo per cognitiones, hæ cognitiones debent eſſe neceſſariò conjunctæ cum potentiâ cognoſcendi.

Inſtabis. Quod includit in idæâ ſuâ quaſlibet perfectiones, nihil habet perfectibile per aliud, etiam inſeparabile : atqui, quidquid eſt in Deo, includit in idæâ ſuâ quaſlibet perfectiones ; ergo nihil eſt in Deo perfectibile per aliud, etiam inſeparabile.

1°. Nego majorem. Eo enim ipſo, quo aliquid includit in idæâ ſuâ quaſlibet perfectiones ; eo ipſo, per has eſſentialiter perficitur, & conſquenter eſt perfectibile. 2°. Nego minorem. Sunt enim in Deo gradus generici : atqui gradus generici

non includunt in idæis suis quaslibet perfectiones; sed ab iis abstrahunt; sicut fuit probatum. Ubi notabis, unamquamque Dei perfectionem esse quidem infinitam in suo genere; at non idcircò quaslibet perfectiones includit in idæâ suâ; nam, verbi gratiâ, cognitio Dei, quæ infinita est in genere cognitionis, non includit in idæâ suâ amorem, omnipotentiam, &c.

Objicies denique. Substantia non est genus, respectu entis simplicissimi: atqui Deus est ens simplicissimum; ergo, &c.

Nego minorem. Tùm quia ens simplicissimum repugnat: dum enim dicitur *ens*, assignatur genus; & cùm dicitur *simplicissimum*, affertur differentia. Tùm quia Deus componitur ex infinitis perfectionibus, ut omnes fatentur; ergo, &c. Deus quidem non componitur physicè; quia excludit à se partes substantiales; sed infinitè componitur metaphysicè; quia habet infinitas partes metaphysicas.

Colliges Deum contineri in cathegoriâ substantiæ; quia vera est substantiæ species.

Dices tamen. Sanctus Augustinus seipsum arguit, quòd Deum collocasset in cathegoriâ substantiæ; ergo non est in eâ collocandus.

Distinguo antecedens. Eo sensu, quòd

crediderit Deum substare modificationibus contingentibus sui perfectivis, concedo. Eo sensu, quòd crediderit Deum per se subsistere, seu nulli inhærere, nego.

De quantitate.

Circà quantitatem, unum tantùm hîc inquiritur, an scilicet numerus existat à parte rei, seu independenter à mente humanâ. Ut solvatur hæc quæstio,

Nota numerum sumi, vel materialiter, vel formaliter. Numerus, materialiter sumptus, nihil aliud est, præter ipsa objecta, quæ numerari possunt. Numerus autem formaliter sumptus, est collectio unitatum, adeòque totorum, quæ numerantur.

Fatentur omnes numerum, materialiter sumptum, existere à parte rei; quia, nemine cogitante, existunt entia, quæ habent singula suam unitatem, & consequenter, quæ numerari possunt; sed multi contendunt numerum, formaliter sumptum, seu collectionem unitatum, non existere à parte rei. Contrà eos sit,

Conclusio.

Numerus, formaliter sumptus, existit à parte rei. Numerus enim, formaliter sumptus, est certa quædam & determinata

congeries unitatum : atqui congeries illa existit à parte rei. Ibi namque existit unitatum determinata congeries, ubi existunt multa tota, in ratione simili convenientia, & collecta : atqui existunt à parte rei, multa ejusmodi tota : nam, verbi gratiâ, si sint in exercitu centum millia hominum, omnes ejusmodi homines in ratione simili conveniunt; in eo nempè, quòd sub eodem Duce militent, & in hâc ratione sunt collecti; ergo existit à parte rei, certa, determinataque congeries unitatum; ergo, &c.

Dices. Numerus, formaliter sumptus, est unitatum collectio : atqui unitatum collectio non existit à parte rei; collectio namque est actus colligentis; ergo, &c.

Distinguo majorem. Est unitatum collectio passiva, concedo. Collectio activa, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam; proindèque, &c.

Quæres autem, an numerus sit quantitatis species?

Respondeo numerum, formaliter sumptum, non esse speciem quantitatis. Quod enim non minùs patet, quàm quantitas, non est ejus species : atqui numerus, formaliter sumptus, non minùs patet, quàm ipsa quantitas. Quod enim convenit omnibus quantitatis speciebus, non minùs

patet, quàm quantitas: atqui numerus, formaliter sumptus, convenit omnibus quantitatis speciebus; convenit enim cuilibet multitudini, ut per se patet; ergo, &c.

De relatione.

Circà relationem, multæ moventur quæstiones. Prima, circà ipsius naturam. Secunda, circà ipsius existentiam. Tertia, circà ejus subjectum. Quarta, circà ipsius fundamentum. Quinta, circà terminum. Sexta denique, circà ejus species.

De naturâ relationis.

Relatio, ut diximus, est ordo unius ad aliud. Ambigitur autem quid sit ille ordo. Alii quippè docent, ipsum nihil aliud esse, præter denominationem externam, à termino desumptam. Alii volunt, ordinem illum esse aggregatum quoddam ex subjecto, fundamentis, & termino. Alii denique contendunt, ipsum esse veram modificationem subjecto superadditam. Prætereà, dum agitur de relatione contingenti, dubitatur à quânam causâ physicâ producatur illa modificatio.

Dico autem 1°. relationem non esse denominationem extrinsecam, à termino desumptam. Quod enim est quid intrin-

ſecum ſubjecto, dici non debet denominatio extrinſeca : atqui relatio, eſt quid intrinſecum ſubjecto : verbi gratiâ, dependentia entis creati, eſt quid intrinſecum enti creato ; paternitas, eſt quid intrinſecum Patri, &c. ergo, &c.

Dico 2°. relationem non eſſe aggregatum quoddam ex ſubjecto, fundamentis, & termino. Quod enim ineſt ſubjecto, non idem eſt, ac id quod non ineſt ſubjecto : atqui relatio, ſeu ordo ineſt ſubjecto ; verbi gratiâ, dependentia ineſt enti creato ; aliundè verò, aggregatum ex ſubjecto, fundamentis & termino, dici non poteſt ineſſe ſubjecto, ut per ſe manifeſtum eſt ; ergo, &c.

Dico igitur 3°. relationem eſſe modificationem ſubjecti. Quod enim exprimitur termino abſtracto, & definitur ab omnibus, tanquàm ens in alio, dici debet ſubjecti modificatio : atqui relatio ſic ſe habet ; ergo, &c.

Dico denique, dùm agitur de relationibus contingentibus, cauſam productivam fundamentorum proximorum, eſſe quoque cauſam productivam relationum. Cauſa namque productiva cujuſdam entis, eſt etiam cauſa productiva modificationum huic enti eſſentialium ; verbi gratiâ, cauſa productiva corporis, eſt cauſa pro-

ductiva modificationum corpori essentialium : atqui relatio, est modificatio essentialis fundamento proximo ; ut constare debet ex eo, quòd fundamentum proximum nec esse, nec concipi possit, absque relatione ; ergo, &c.

De existentiâ relationis.

Fatentur omnes dari relationes, saltem per mentem ; sed contendunt multi relationem non existere positivè, seu à parte rei. Contrà eos sit,

Conclusio.

Relationes existunt positivè, seu à parte rei. Relationes enim sunt entium quorumdam ordines ad alia entia : atqui tales ordines existunt à parte rei. Diversitates enim & similitudines, sunt ordines : atqui diversitates & similitudines, existunt à parte rei. Ibi namque diversitates & similitudines existunt, ubi existunt diversa & similia ; abstracta namque existunt, ubi existunt ; concreta, hoc est, formæ existunt, ubi existunt earum subjecta : atqui existunt à parte rei entia diversa, & entia similia : verbi gratiâ, nemine cogitante, circulus & quadratum, sunt figuræ diversæ, & duo circuli sunt figuræ similes ; proindèque, &c.

Dices. Relatio est comparatio : atqui comparatio existit tantùm in mente, cùm sit actus comparantis ; ergo, &c.

1°. Nego majorem. Quod enim antecedit comparationem, non est comparatio : atqui relatio antecedit comparationem. Priùs enim est entia esse, vel à se invicem diversa, vel inter se similia ; quàm per comparationem detegantur vel similia, vel diversa.

2°. Distinguo majorem. Relatio, est comparatio passiva, transeat, ob rationem mox allatam. Relatio, est comparatio activè sumpta, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam.

De subjecto relationis.

Unica difficultas occurrit solvenda circà subjectum relationis, an scilicet Deus esse possit subjectum relationis contingentis ? Fatentur quidem omnes Philosophi & Theologi, Deum esse subjectum relationum essentialium ; sed eorum nonnulli contendunt, Deum esse non posse subjectum relationum contingentium. Contrà eos sit,

Conclusio.

Deus est subjectum relationum contingentium. Ille namque dici debet subjec-

tum relationum contingentium, qui dicit ordines, quos potuit non dicere: atqui Deus dicit ordines, quos potuit non dicere. Deus enim, ut Creator, dicit ordines ad entia creata; ut Redemptor, dicit ordines ad homines redemptos: atqui Deus potuit hos ordines non dicere. Qui enim liberè creavit & liberè redemit, potuit illos ordines non dicere: atqui Deus liberè creavit & liberè redemit, ut fatentur Adversarii; ergo dicit ordines, quos potuit non dicere: ergo reipsâ est subjectum relationum contingentium.

Objectiones.

Objicies. 1°. Qui novas modificationes recipere non potest, non est subjectum relationum contingentium: atqui Deus non potest novas recipere modificationes; ergo, &c.

Distinguo majorem. Qui non potest recipere novas modificationes, subjecti sui nullatenùs perfectivas, concedo. Subjecti sui perfectivas, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Modificationes subjecti sui perfectivæ dicuntur illæ, quibus existentibus in subjecto, subjectum intelligitur perfectius & excellentius, & quibus absentibus, à subjecto, subjectum intelligitur minùs perfectum,

tales sunt virtus & scientia, respectu hominis. Modificationes subjecti sui, nullatenùs perfectivæ, dicuntur illæ, quibus sive præsentibus, sive absentibus, subjectum nec perfectius, nec minùs perfectum intelligitur; tales sunt relationes similitudinis, aut diversitatis, inter duos parietes. Porrò Deus non potest quidem novas recipere modificationes sui perfectivas; quia perfectiones omnes sunt Deo essentiales; sed Deus recipere potest novas modificationes sui nullatenùs perfectivas. Evidens autem est, reclationes Creatoris & Redemptoris esse modificationes Dei nullatenùs perfectivas; ex quo namque creavit & redemit, factus non est in se perfectior & excellentior.

Instabis. 1°. Qui est immutabilis, recipere non potest, novas modificationes, etiam sui nullatenùs perfectivas: atqui Deus est immutabilis; ergo, &c.

Distinguo majorem. Qui est immutabilis, eâ mutatione, quæ nec perfectionem, nec imperfectionem denotat, concedo. Eâ mutatione, quæ denotat imperfectionem, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Itaque duplex est mutatio, altera, quæ denotat imperfectionem; quòd multis modis contingere potest, sicut intelligetur ex dicendis in Me-

taphysicâ, ubi de immutabilitate Dei; altera verò, quæ neque perfectionem, neque imperfectionem denotat, ut ubi paries fit alteri similis, aut ab eo diversus. Reverâ, &c.

Instabis. 2°. In Deo nulla est vicissitudinis obumbratio, ut loquitur Jacobus Apostolus; ergo Deus non est mutabilis, etiam eâ mutatione, quæ nullam denotat imperfectionem.

Nego consequentiam. Ut enim nulla sit in Deo vicissitudinis obumbratio, sufficit, quòd Deus sit essentialiter immutabilis, ratione modificationum perfectivarum; nullatenùs autem requiritur, ut sit immutabilis, ratione modificationum minimè perfectivarum; quia mutatio, ratione harum modificationum, ne quidem est umbra mutationis, ratione modificationum perfectivarum.

Objicies. 2°. Subjectum modificationum contingentium componitur physicè: atqui Deus non componitur physicè: ergo, &c.

Nego majorem. Ut enim totum dicatur physicè compositum, non sufficit, si recipiat modificationes contingentes; sed requiritur insuper, ut habeat partes, quæ sint substantiæ. Porrò subjectum relationum contingentium, carere potest partibus, quæ sint substantiæ, sicut constat

de animâ rationali ; proindèque, &c.

Inſtabis. Illud phyſicè componitur, quod conſtat partibus ſeparabilibus: atqui, quod eſt ſubjectum relationum contingentium, conſtat partibus ſeparabilibus; ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Quod conſtat partibus, propriè ſeparabilibus, hoc eſt, quæ poſſunt ſeorſim à ſe invicem exiſtere, & conſequenter ſunt ſubſtantiæ, concedo. Quod conſtat ex partibus, impropriè ſeparabilibus, id eſt, ſine quibus totum exiſtere poſſit, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Solutio intelligitur, ex dictis, de ſeparabilitate.

Objicies denique. Deus non poteſt eſſe ſubjectum perfectionum contingentium: atqui relationes contingentes, ſunt perfectiones contingentes; ergo, &c.

Nego minorem. Modificationes enim non ſunt perfectiones, quibus exiſtentibus in ſubjecto, ſubjectum non intelligitur perfectiùs: at relationes contingentes ſic ſe habent, ut conſtat ex dictis; proindèque, &c.

Inſtabis. Modificatio perfecta, dici debet perfectio: atqui quælibet relatio contingens perfecta eſt: omne namque ens eſt in ſe perfectum; ergo, &c.

Nego majorem. Ut enim aliqua modificatio dicatur perfectio, non ſatis eſt, ſi

ſit in ſe perfecta : imò non ſufficit, ſi alias recipiat modificationes ſui perfectivas ; ſed requiritur, ut ſubjecti ſui ſit perfectiva : perfectio namque, ut potè ens relativum, non deſumitur à perfecto, ſed à perfectivo. Porrò non omnes modificationes, ſubjectorum ſuorum ſunt perfectivæ, ut conſtat tùm de relationibus majoris aut minoris diſtantiæ, tùm de moleſtis animarum noſtrarum impreſſionibus, verbi gratiâ, de dolore, fame, ſiti, &c.

De fundamento relationis.

Unum tantùm hîc inquiritur, utrùm ſcilicet una relatio poſſit eſſe fundamentum alterius, id eſt, an una relatio poſſit eſſe ratio, propter quam, ipſius ſubjectum referatur ad terminum, diſtinctumà termino prioris relationis ?

Concluſio.

Una relatio poteſt eſſe fundamentum alterius relationis. Nam ratio, propter quam unum ens refertur ad aliud, dicitur fundamentum relationis : atqui una relatio poteſt eſſe ejuſmodi ratio : nam, verbi gratiâ, filiatio in uno homine poteſt eſſe ratio, propter quam dicatur ſimilis alteri filio : proindèque, &c.

Dices. Si una relatio eſſet alterius fun-

damentum ; daretur relatio relationis : atqui hoc dici non potest ; ergo, &c.

Distinguo majorem. Daretur relatio relationis, in diverso genere, concedo. In eodem genere, nego. Forsan igitur non datur relatio relationis, in eodem genere ; verbi gratiâ, non datur filiatio filiationis, quia una filiatio non potest esse fundamentum alterius filiationis ; sed dari potest relatio relationis, in diverso genere, quia filiatio potest esse fundamentum similitudinis, cum alio filio. Dixi autem, forsan, quia reipsâ datur relatio relationis, in eodem genere : nam, verbi gratiâ, dantur similitudinum similitudines, in infinitum.

De termino relationis.

Circà terminum relationis, tria potissimùm inquiruntur. Primum, an terminus sit de essentiâ relationis ? Secundum, an totuplex sit relatio in aliquo subjecto, quotuplex est terminus, ad quem refertur ? Tertium, an terminus relationis sit quid relativum, an verò quid absolutum ? Ut solvantur hæc dubia, sint,

Conclusio prima.

Terminus, non est de essentiâ relationis. Quod enim est extrà relationem, non est de

de ipsius essentiâ, ut per se patet: atqui terminus est extrà relationem: verbi gratiâ, Filius est extrà paternitatem, seu non est pars paternitatis, ut etiam per se manifestum est; ergo, &c. Et certè substantia non est pars essentialis modificationis: at terminus est sæpè substantia, & relatio semper est modificatio; ergo terminus non est de essentiâ relationis; proindèque, &c.

Dices. Illud est de essentiâ relationis, sine quo relatio nec esse, nec concipi potest: atqui, sine termino, nec esse, nec concipi potest relatio; ergo, &c.

Distinguo majorem. Sine quo, tanquàm parte componente, concedo. Sine quo, præsupposito & connotato, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Porrò relatio, nec esse quidem, nec concipi potest sine termino, tanquàm aliquo præsupposito & connotato, quia relatio præsupponit & connotat aliquid, ad quod ipsius subjectum referatur; sed terminus nunquam potest esse pars componens relationem, quia semper est extrà relationem, & est quandoque substantia.

Instabis. Quidquid ponitur in definitione relationis, est ipsi intrinsecum: atqui terminus ponitur, &c. ergo, &c.

Distinguo majorem. Quidquid ponitur in definitione relationis, tanquam ejus differentia constitutiva, concedo. Tanquam aliquid præsuppositum & connotatum, nego. Distingue pariter minorem, &c. Hoc igitur est discrimen inter definitionem entis absoluti, & definitionem entis relativi, quod in priore nihil sit apponendum, quod non sit pars ejus essentialis; in posteriore verò, debeat exprimi præsuppositum aliquid & connotatum: Entia namque relativa non possunt aliter cognosci, quàm per ordines ad terminos.

Conclusio secunda.

In subjecto quovis totuplex est relatio, quotuplex est terminus, ad quem refertur. Quæ enim sunt vel diversa, vel similia, prout termini sunt vel diversi, vel similes, quæque definiuntur per ordines ad terminos; tot sunt numero, quot sunt ejusmodi termini: atqui relationes sunt vel diversæ, vel similes, prout earum termini sunt vel diversi, vel similes; quandoquidem, juxtà Philosophos, relationes specificantur à terminis; aliundè verò relationes definiuntur, per ordines ad terminos, ut iidem fatentur; ergo, &c. Ubi porrò dicunt Philosophi, relationes specificari à terminis;

hoc intelligendum est non eo sensu, quòd termini sint relationum differentiæ specificæ; sed eo tantùm sensu, quòd relationes sint, aut diversæ, aut similes, prout earum termini sunt vel diversi, vel similes.

Objicies. Si totuplex esset relatio in subjecto, quot sunt termini, ad quos refertur, tot essent in eodem homine paternitates, quot haberet liberos: atqui hoc dici non potest. Tam enim sufficit unica paternitas, ut homo referatur ad omnes suos liberos; quàm sufficit unica albedo in pariete, ut ad omnes parietes albos referatur: atqui sufficit unica albedo; ergo pariter sufficit unica paternitas; proindèque, &c. ergo, &c.

Nego minorem prioris sillogismi. Nam, juxtà omnes Philosophos, correlationes sunt simul naturâ, hoc est, quo momento existit relatio in subjecto, eodem momento existit relatio in termino: at, si esset unica paternitas in homine, sex, verbi gratiâ, liberos habente; tunc correlationes non essent simul naturâ, quia existeret paternitas ante sextam filiationem. Ad probationem autem, nego majorem: quia paternitas comparari non debet cum albedine, sed cum similitudine; undè quemadmodùm non est unica similitudo in pa-

riete, versùs multos parietes; ſic non eſt unica paternitas in homine, versùs multos liberos.

Inſtabis. Si multæ eſſent paternitates in eodem homine, idem homo dici poſſet multiplex pater: abſurdum conſequens, ergo, &c.

Nego ſequelam. Nam idem homo foret quidem multoties pater, ſed non eſſet multiplex pater; nec enim ſubjectum multiplicatur, pro multitudine modificationum.

Corollaria.

Primum. Genus diverſas dicit relationes, ad diverſas ſpecies ſibi ſubjectas; quia hæ ſpecies ſunt termini diverſi.

Secundum. Species diverſas dicit relationes ad genus, & ad individua ſibi ſubjecta; quia genus & individua, ſunt termini diverſi.

Tertium. Species omnes ejuſdem generis, ſimiles habent relationes ad ſua genera; quia hæc genera ſunt termini ſimiles.

Quartum. Species infima ſimiles tantùm dicit relationes ad ſua individua; quia hæc individua ſunt inter ſe neceſſariò ſimilia.

Concluſio tertia.

Terminus pro illo inſtanti originis, quo

ponitur, ut exurgat relatio in subjecto, est quid absolutum. Nisi namque terminus esset absolutus, pro illo instanti originis, relatio quam haberet per illud instans, prior esset relatione subjecti: atqui terminus non potest habere relationem, quæ sit prior relatione subjecti: alioqui correlationes non essent simul naturâ & cognitione; ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Si terminus esset absolutus pro instanti, quo ponitur, ut exurgat relatio in subjecto; filius pro illo instanti non haberet filiationem: atqui filius pro quovis instanti habere debet filiationem, alioqui non esset filius; ergo, &c.

Distinguo majorem. Filius pro aliquo instanti, non haberet filiationem, quæ foret ipsius ordo ad patrem, concedo. Non haberet filiationem ipsius constitutivam in ratione personæ, nego. Distingue pariter minorem, &c. Itaque filiatio, prout constitutiva filii, in ratione personæ, pro quovis instanti convenit filio; at filiatio, prout est constitutiva filii, per ordinem ad patrem, non convenit filio pro quovis instanti; quia filius constitui debet in ratione entis absoluti, seu in ratione personæ, priusquàm constituatur in ratione

entis relativi: priùs enim est, esse constitutum, secundùm se, quàm esse relativum ad aliud.

Instabis. Si filiatio, prout constituit filium, in ratione personæ, prior esset filiatione constitutiva filii, ut filii, aliquid dici posset alio prius, dum agitur de personis Divinis: atqui dum agitur de personis Divinis, nihil est alio prius; ergò, &c.

Distinguo majorem. Aliquid dici posset altero prius origine, seu, ut aiunt, pro instanti à quo, concedo. Alio prius naturâ, seu pro instanti in quo, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Tunc unum dicitur altero prius pro instanti à quo, quando vel est ejus origo, vel principium, vel ratio cur sit aliud, vel conditio, sine quâ non esset aliud. Tunc unum est prius altero, pro instanti in quo, quando vel est antiquius ipso, vel est ejus causa physica. Reverâ, &c.

Quæ dicta sunt de filiatione spectatâ, vel sub duplici respectu, vel sub duplici officio, intelligenda sunt, proportione servatâ, tùm de Paternitate, tùm de Spiratione, sive activâ, sive passivâ.

Objicies. 2°. Paternitas, est terminus similitudinis alterius patris: atqui pater-

nitas illa, est quid relativum, imò est vera relatio; ergo, &c.

Distinguo minorem. Paternitas illa, est quid relativum, respectu filii, concedo. Respectu alterius Patris, nego. Distingue pariter consequens. Reverâ, &c.

Conclusio quarta.

Terminus relativus, est pro omnibus instantibus, quibus subjectum est relativum. Nisi namque terminus esset relativus, pro omnibus illis instantibus, correlationes non essent simul naturâ & cognitione: atqui tamen, juxtà omnes Philosophos, correlationes sunt simul naturâ & cognitione; proindèque, &c.

Colliges terminum relationis esse absolutum, pro eo solo instanti originis, quo poni debet, ut exurgat relatio in subjecto.

De speciebus relationis.

Relatio distribuitur in essentialem & contingentem, circà quam distributionem multa hîc inquiruntur.

Quæres igitur 1°. an relatio, ut sic, seu generatim sumpta, essentialis sit, an contingens?

Respondeo, ipsam sic sumptam, neque essentialem, neque contingentem esse; quia scilicet nullum genus includit in ideâ

suâ differentias, specierum suarum constitutivas.

Quæres 2°. an quælibet relationis species collocari possit in cathegoriâ?

Respondeo, quamlibet relationis speciem collocari posse in cathegoriâ, seu, ut aiunt, cathegoricam esse. Quod enim est vera species, tùm generis supremi, tùm relationis universim sumptæ, collocari potest in cathegoriâ relationis: atqui quælibet relationis species sic se habet; proindèque, &c.

Quæres 3°. an aliqua relatio essentialis dici possit gradus specificus sui subjecti?

Respondeo, nullam relationem essentialem dici posse gradum subjecti sui specificum; quia priùs est, ens esse constitutum in se, quàm esse constitutum in ordine ad aliud.

Quæres denique, an ad existentiam relationis in subjecto, requiratur existentia termini?

Respondeo 1°. ad existentiam relationis essentialis in subjecto, non requiri existentiam termini, sed ejus possibilitatem sufficere; quia nempè relatio essentialis habet pro termino possibilitatem termini: verbi gratiâ, omnipotentia Divina dixit ab æterno relationem ad possibilitatem, seu producibilitatem entium.

Respondeo 2°. ad existentiam relationis contingentis, cujus passio est fundamentum proximum, non requiri pariter existentiam termini; quia scilicet eo ipso, quo subjectum recipit fundamentum proximum, jam dicit ordines ad possibilia: verbi gratiâ, quando paries recipit albedinem, quæ est fundamentum proximum similitudinis, jam dicit ordines ad parietes albos possibiles.

Respondeo 3°. ad existentiam relationis contingentis, cujus actio est fundamentum proximum, requiri existentiam termini; quia scilicet actio non potest existere, quin existat aliquod productum.

De actione.

Actio definitur à nonnullis, complèmentum, seu perfectio potentiæ. Verùm lègitima non est hæc definitio: tùm quia quædam actiones non perficiunt agens; quales sunt creatio, conservatio, redemptio: tùm quia quidam actus, nedum perficiant subjectum, ipsum reddunt deterius; quales sunt actus moraliter mali, in homine.

Actio igitur definiri debet, exercitium potentiæ activæ.

Terminus actionis, seu id quod produ-

citur, est vel substantia, vel modificatio; undè duplex distinguitur actio, creatio, & eductio. Creatio, est productio substantiæ; eductio verò, productio modificationis.

Quærunt hîc Logici, an actio positivè distinguatur ab agente?

Responsio facilis est in nostris principiis; nam actio positivè modaliter distinguitur, à substantiâ agente; positivè verò, formaliter, à potentiâ agente.

De signis.

Circà signa, duo præsertim hîc inquiruntur. 1°. An voces sint signa arbitraria? 2°. An voces primariò significent idæas nostras formales, an autem entia, per idæas formales repræsentata?

Conclusio prima.

Voces sunt signa arbitraria. Quæ enim diversa sunt apud diversos populos, & quorum significatio fuit dependens à libero hominum instituto, dici debent signa arbitraria: atqui voces sic se habent, experientiâ teste; ergo, &c.

Dices. 1°. Nisi voces essent signa naturalia; tam insipiens, quàm sapiens potuisset nomina rebus imponere: atqui, juxtà

Philoſophos, ſolius ſapientis eſt, nomina rebus imponere.

1°. Nego ſequelam. Signorum enim naturalium ſignificatio non pendet ab homine, vel ſapiente. 2°. Nego minorem. Quilibet enim homo, ſive ſapiens, ſive inſipiens, potuit ſonum articulatum adhibere, ut objectum quodvis primùm ſignificaret. Quòd ſi nomina ſint complexa, & ex vocibus uſu receptis fuerint conflata, ita ut per complexionem hanc, vel natura, vel proprietas entis ſignificetur; tunc ſolius eſt ſapientis, ejuſmodi nomina rebus imponere.

Dices 2°. Loquela hominibus eſt naturalis; ergo voces quædam naturaliter ſignificant.

Nego conſequentiam. Ex eo namque quòd loquela ſit hominibus naturalis, ſequitur quidem naturale eſſe hominibus, cogitationes ſuas ſignis quibuſdam manifeſtare poſſe; ſed nullatenùs ſequitur ſigna, quibus utuntur, eſſe naturalia.

Dices denique, *pipire* (quæ vox pullorum ſignificat clamorem) naturaliter ſignificat; ergo voces quædam naturaliter ſignificant.

Nego antecedens: quia non eadem eſt allata vox, apud omnes populos: clamor quidem pullorum, eſt ſignum naturale;

ſed vox, quâ homines utuntur, ad clamorem illum ſignificandum, non eſt ſignum naturale.

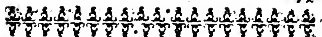
Concluſio ſecunda.

Vôces primariò ſignificant entia ipſa, vel per idæas repræſentata, vel per aliud medium cognita. Voces enim primariò ſignificant ea, in quorum notitiam, primùm devenimus, auditis vocibus; & ad quæ ſignificanda, fuerunt primùm deſtinatæ: atqui, auditis vocibus, ſtatim devenimus in notitiam ipſorum entium; & rarò contingit, ut tunc attendamus ad cogitationes loquentium: aliundè verò, voces fuerunt primùm deſtinatæ, ad ipſa entia ſignificanda, ut conſtare debet ex eo quòd, ad inſtituendam ſocietatem civilem, objecta fuerint appellanda & ſignificanda; proindèque, &c.

Dices. Humana ſocietas conſiſtit in manifeſtatione cogitationum; ergo voces excogitatæ fuerunt ad ipſas manifeſtandas.

Diſtinguo antecedens. Conſiſtit in manifeſtatione cogitationum objectivarum, concedo. In manifeſtatione cogitationum formalium, nego.

SECUNDA PARS LOGICÆ.

De judicio.

JUDICIUM definiri debet actus intellectûs, dicentis habitudinem prædicati ad subjectum; hinc in oratione judicii manifestativâ, seu in propositione, quatuor sunt distinguenda; subjectum, prædicatum, verbum, & habitudo prædicati ad subjectum, de quibus dictum fuit. Propositio distribui potest in simplicem, complexam & compositam, in absolutam & modalem. De singulis his speciebus, est dicendum; ita ut quæcumque dicturi sumus de propositione, intelligenda sint de judicio.

De propositione simplici.

Propositio simplex est ea, cujus unicum est subjectum, & unicum prædicatum; ita ut nihil fuerit additum, nihilque subaudiatur addendum, sive subjecto, sive prædicato; qualis est hæc propositio.... *Deus est omnipotens.* Ut natura propositionis

simplicis evolvatur, examinabimus ejus materiam, formam, quantitatem, qualitatem, conversionem, ejus oppositionem cum aliâ, & ipsius cum aliâ æquipollentiam. Tùm trademus regulas quasdam circà propositiones simplices.

De materiâ propositionis simplicis.

Propositio spectata, ratione materiæ, seu ratione objecti, circà quod versatur, duplex tantùm esse potest, necessaria, & contingens. Propositio in materiâ necessariâ, dici debet ea, in quâ habitudo prædicati ad subjectum, includitur in idæâ totali subjecti. Propositio in materiâ contingenti, dici debet ea, in quâ habitudo prædicati ad subjectum, nec includitur in idæâ subjecti, nec ab eâ excluditur.

Habitudo nihil aliud est, quàm ordo, seu relatio prædicati ad subjectum; & duplex est in unâquâque materiâ, scilicet, inseparabilitas, & incompatibilitas, in materiâ necessariâ; conjunctio verò, & separatio, in materiâ contingenti.

Tunc habitudo vocatur *inseparabilitas*, quando prædicatum includitur in idæâ totali subjecti: ut in hâc propositione, *Deus est omnipotens.* Tunc autem vocatur *incompatibilitas*, quando prædicatum est insociabile cum partibus essentialibus sub-

jecti; ut in hâc propositione, *lapis non est intelligens*. Tunc habitudo dicitur *conjunctio*, quando prædicatum, nec includitur in ideâ subjecti, nec ab eâ excluditur; sed adest motivum aliquod, certò denotans unionem prædicati cum subjecto; ut ubi dicitur, *corpora sunt existentia*. Tunc habitudo vocatur *separatio*, quando prædicatum non excluditur ab ideâ subjecti; sed adest motivum, certò denotans ejus separationem à subjecto.

De formâ propositionis.

Forma propositionis, est ejus terminorum dispositio. Parùm autem interest, an hoc, vel illo modo disponantur; undè terminorum dispositio locum tantum habet, dum agitur de propositionibus sillogismum componentibus.

Observant hîc Peripatetici, propositionem, ratione formæ spectatam, triplicis esse generis, de primo, de secundo, & de tertio adjacente. Propositio dicitur ab ipsis, de primo adjacente, quando subjectum prædicatum & verbum, unicâ voce significantur; ut ubi dicitur, *lego*. Propositio dicitur de secundo adjacente, quando prædicatum & verbum, unicâ voce exprimuntur; ut ubi dicitur, *Petrus legit*. Denique dicitur de tertio adjacente, quando

subjectum prædicatum & verbum, distinctis vocibus exprimuntur; ut ubi dicitur, *Petrus est legens.*

Hæc satis ineptè dicta sunt, sed nullius sunt momenti.

De quantitate propositionis.

Propositio spectata, ratione quantitatis, quadruplex est, universalis, particularis, indefinita, & singularis; undè propositionis quantitas nihil aliud est, quàm extensio ipsius subjecti.

Propositio universalis, est ea, cujus subjectum est aliquod universale, sumptum universaliter, id est, sumptum pro omnibus suis inferioribus: hæ voces, *omnis*, *quilibet*, *nullus*, subjecto præfixæ, denotant subjectum universaliter accipi.

Nota tamen vocem hanc, *omnis*, præfixam subjecto, non semper esse signum universalitatis propositionis: est enim quandoque signum singularitatis; quod ut dignoscas, sint duæ regulæ sequentes.

Prima. Quoties prædicatum propositionis dici potest, de unoquoque inferiore subjecti; toties supradicta vox, præfixa subjecto, significat propositionem esse universalem; verbi gratiâ, si dicatur... Omne corpus est divisibile, quoniam prædicatum dici potest de corpore quovis singu-

lari; ideò supradicta vox significat subjectum propositionis universaliter sumi, & consequenter propositionem esse universalem.

Secunda. Quoties prædicatum propositionis dici non potest, de unoquoque subjecti inferiore; toties vox *omnis* significat propositionem esse singularem: verbi gratiâ, si dicatur, omnes Apostoli erant duodecim, quoniam prædicatum dici non potest de unoquoque Apostolo; ideò vox supradicta, significat propositionem esse singularem: sensus enim est... Collectio Apostolorum est numerus duodenarius.

Duobus modis, propositio potest esse universalis, moraliter & metaphysicè. Tunc propositio dicitur moraliter universalis, quando significat prædicatum, ut plurimùm, esse conjunctum cum subjecto, si sit affirmans; aut, ut plurimùm, esse separatum à subjecto, si sit negans: tales sunt hæ propositiones. Omnes Europæani sunt generosi... Mulieres non sunt doctæ. Tùnc autem propositio dicitur universalis metaphysicè, quando nulla est omninò exceptio. Hinc propositiones, moraliter universales, reperiri tantùm possunt in materiâ contingentis; & universales metaphysicè, in solâ materiâ necessariâ.

Propositio particularis, est ea, cujus subj-

jectum est terminus universalis, sed sumptus pro quibusdam tantùm suis inferioribus: quod designatur per has, aut similes voces subjecto præfixas, *aliqui*, *quidam*, *nonnulli*; tales sunt hæ propositiones, quidam homines sunt Philosophi... Quidam homines non sunt Philosophi.

Propositio indefinita dicitur ea, cujus subjectum est terminus universalis, cui nullum præfixum fuit signum, aut universalitatis, aut particularitatis; quales sunt hæ propositiones... Substantia per se subsistit... Homo non est doctus, &c.

Propositio singularis, est ea, cujus subjectum est aliquod individuum determinatum; qualis est hæc propositio... Alexander vicit Darium. Docent Philosophi, propositiones singulares revocari ad universales; indefinitas verò, modò ad universales, modò ad particulares; undè habent tantùm rationem universalium & particularium. Hanc Philosophorum opinionem ad examen revocabimus, in Concertationibus circà judicium.

De qualitate propositionis.

Propositio spectata, ratione qualitatis, distribui debet 1°. In affirmantem & negantem. 2°. In veram & falsam. 3°. In certam & incertam. 4°. In evidentem &

inevidentem, quârum omnium specierum definitiones traditæ sunt.

Certitudo triplex distingui debet; nimirùm, ratione objecti, ratione motivi, & ratione subjecti.

Certitudo, ratione objecti, est ipsius immutabilitas, quantùm ad partes ipsum componentes.

Certitudo motivi, est infaillibilis ejus connexio, cum eo quod cognoscitur; & subdistribuitur in Metaphysicam, Physicam & Moralem. Metaphysica vocatur, quando motivum essentialem habet connexionem cum objecto cognito. Physica dicitur, quando, juxtà leges ordinarias, infaillibilem habet connexionem cum objecto cognito. Denique vocatur Moralis, quando connexionem habet, ita probabilem, ut vir prudens ex illo motivo judicare possit.

Certitudo subjecti, est personæ cognoscentis imperturbabilitas, orta ex motivo firmo & laudabili.

De conversionibus propositionum.

Conversio propositionis definiri debet, mutatio prædicati in subjectum, & subjecti in prædicatum, servatâ semper qualitate: verbi gratiâ, hæc propositio... Nullum corpus est spiritus, sic converti-

tur ; nullus spiritus est corpus : qualitas autem servari dicitur, quando affirmans, in affirmantem ; negans, in negantem ; vera, in veram, &c. convertitur. Propositio, quæ convertenda proponitur, vocatur *conversa* ; quæ verò resultat ex terminorum transpositione, vocatur *convertens*.

Triplex admittitur conversionis species, simplex, per accidens, & per contra-positionem.

Conversio simplex, dicitur ea, in quâ servatur eadem quantitas, id est, in quâ universalis in universalem, & particularis in particularem convertitur ; verbi gratiâ, nullus homo est lapis... nullus lapis est homo.... aliqui homines sunt docti ; aliqui docti sunt homines.

Conversio per accidens, dicitur ea, in quâ mutatur propositionis quantitas : ut omnis spiritus est substantia ; aliqua substantia est spiritus.

Conversio per contra-positionem, vocatur ea, in quâ termini positivi mutantur in infinitantes : ut aliqui homines non sunt docti ; aliqui non docti, non sunt, non homines.

Ut autem intelligas, quænam propositiones converti possint simpliciter ; quænam per accidens, & quænam per contra-

positionem; sequentes proponunt versiculos.

Feci simpliciter convertitur : Eva per accid.
Asto , per contrap ; sic fit conversio tota.

In his versiculis, considerandæ sunt tres hæ voces, *feci*, *eva*, *asto* : & in his vocibus, considerandæ sunt quatuor vocales, *a*, *e*, *i*, *o*. Vocalis, *a*, designat propositionem universalem affirmantem: vocalis, *e*, universalem negantem: vocalis, *i*, particularem affirmantem; & vocalis, *o*, denotat particularem negantem, juxtà hos alios versiculos.

Asserit, a, *negat*, e; *verum generaliter ambæ.*
Asserit, i, *negat*, o; *sed particulariter ambæ.*

His præsuppositis, priores versiculos sic explicant. *Feci simpliciter convertitur*, id est, propositiones designatæ per vocales, *e* & *i*, scilicet universales negantes, & particulares affirmantes convertendæ sunt simpliciter: verbi gratiâ, nulla virtus est turpis, nullum turpe est virtus... Quidam homines sunt docti, quidam docti sunt homines.

Eva per accid, id est, propositiones designatæ per vocales, *e* & *a*, nimirùm universales negantes, & universales affirmantes, convertendæ sunt per accidens,

hoc modo... Nulli homines sunt lapides, quidam lapides non sunt homines... Omnis homo est substantia, aliqua substantia est homo.

Asto per contrap, id est, propositiones designatæ per vocales, *a* & *o*, scilicet, universales affirmantes, & particulares negantes, convertendæ sunt per contra-positionem, hoc modo... Omnis virtus est honesta, omne non honestum est non virtus... Aliquis homo non est Philosophus; aliquis non Philosophus, non est, non homo.

Ex his omnibus colligitur, 1°. universales negantes converti posse, vel simpliciter, vel per accidens. 2°. Universales affirmantes converti posse, vel per accidens, vel per contra-positionem. 3°. Particulares affirmantes, converti tantùm posse simpliciter. 4°. Particulares negantes, solummodò converti posse, per contra-positionem.

Probabimus in Concertationibus, universales negantes in materiâ necessariâ, converti posse simpliciter, non autem per accidens. Deinde, cæteras propositiones nullatenùs converti posse.

De propositionum oppositione.

Oppositio propositionum, definiri solet

duarum propositionum, eodem subjecto, eodemque prædicato constantium pugna; vel secundùm quantitatem tantùm, vel secundùm qualitatem tantùm, vel secundùm quantitatem & qualitatem simul.

Quatuor vulgò numerantur oppositionis species: contradictoria, contraria, subcontraria, & subalterna.

Oppositio contradictoria, dicitur ea, quæ reperitur inter duas propositiones, quæ pugnant inter se, secundùm quantitatem & qualitatem simul; ut omnis homo est justus... Aliquis homo non est justus.

Oppositio contraria, vocatur ea, quæ occurrit inter duas propositiones universales, quarum una affirmat, & altera negat: ut inter has, omnis homo est justus... nullus homo est justus.

Oppositio subcontraria, dicitur ea, quæ reperitur inter duas propositiones particulares, quarum una affirmat, & altera negat: ut inter has... Aliquis homo est justus... aliquis homo non est justus.

Oppositio subalterna, vocatur ea, quæ reperitur inter duas propositiones, quæ vel sunt ambæ affirmantes, vel ambæ negantes; sed quarum una est universalis, & altera particularis: ut, omnis homo est mortalis, aliquis homo est mortalis...

Nullus homo est sapiens, aliquis homo non est sapiens.

Circà has oppositionis species, observant Peripatetici, 1°. Oppositionem contradictoriam, omnium esse maximam; & earum unam semper esse veram, & alteram falsam, sive in materiâ necessariâ, sive in materiâ contingenti. 2°. Contrariarum, unam esse veram, & alteram falsam, in materiâ necessariâ; & utramque posse esse falsam, in materiâ contingenti. 3°. Subcontrariarum, unam esse veram, & alteram falsam, in materiâ necessariâ; & utramque esse posse veram, in materiâ contingenti. 4°. denique. Subalternarum, unam esse posse veram, & alteram falsam, in materiâ contingenti; & utramque esse vel veram, vel falsam, in materiâ necessariâ.

Hæc omnia falsa esse; probabitur in Concertationibus. Interim circà propositionum oppositiones, sic est statuendum. 1°. Nulla est propositionum oppositio, nisi penès veritatem & falsitatem. 2°. Duplex tantùm est propositionum oppositio, contradictoria & contraria; sed quæ longè aliter definiendæ sunt, quàm fuerunt à Peripateticis definitæ.

Oppositio contradictoria, dici debet ea, quæ reperitur inter duas propositiones, quarum

quarum una affirmat de subjecto, quod altera negat de eodem subjecto, sub eodem respectu considerato; hinc sequentes propositiones sunt contradictoriæ... Petrus cras è vivis excedet... Petrus cras è vivis non excedet.

Oppositio contraria, dici debet ea, quæ reperitur inter propositiones, quarum una affirmat de subjecto prædicatum, & altera affirmat de eodem subjecto prædicatum aliud, cum priori insociabile: sic hæ duæ propositiones opponuntur contrariè.... Mundus est existens necessariò... Mundus est existens contingenter.

De propositionum æquipollentiâ.

Propositionum æquipollentia, definitur à Peripateticis, duarum propositionum oppositarum reductio ad eundem valorem. Hæc autem reductio perfici debet, inquiunt, ope particulæ, *non*, vel præfixæ, vel postpositæ subjecto alterutrius oppositarum. Ut autem intelligatur quandonam hæc particula sit præfigenda, quandonam autem sit postponenda subjecto, sequentem proponunt versiculum.

Præcontradic: post contrar; præpostque subaltern.

Hoc est, ut contradictoriæ fiant æqui-

pollentes, particulâ, *non*, præfigenda est alterutrius subjecto. Ut contrariæ & subcontrariæ fiant æquipollentes, eadem particula postponenda est alterutrius subjecto. Denique, ut æquipolleant subalternæ, eadem particula præfigenda est, & postponenda alterutrius subjecto.

Ratio est, inquiunt, quia particula, *non*, malignantis est naturæ; in quantùm, si reperiatur in propositione simplici, destruit quidquid ipsam sequitur; id est, si præfigatur subjecto, destruit quantitatem & qualitatem propositionis; si verò postponatur subjecto, solam propositionis qualitatem destruit.

Quandoquidem autem errarunt Peripatetici, circà propositionum oppositiones, consequens fuit, ut errarent circà earum æquipollentiam; imò non satis exploratam habuerunt naturam particulæ negativæ; sicut intelligetur ex dicendis.

Regulæ circà propositiones simplices.

Prima. Ut propositio affirmans, in materiâ necessariâ, vera sit, requiritur, ut attributum includatur in idæâ totali subjecti, & ut sit pars ejus essentialis. Ut autem asseratur vera, prædicatum deprehendi debet, inclusum in illâ idæâ. Prætereà, ut propositio negans vera sit in

eâdem materiâ, requiritur, ut prædicatum excludatur ab ideâ totali subjecti, seu ut sit insociabile cum aliquâ parte essentiali hujus subjecti; &, ut asseratur vera, prædicatum illud debet deprehendi incompatibile, cum aliquâ parte essentiali cognitâ subjecti.

Secunda. Ut propositio affirmans in materiâ contingenti, vera sit, requiritur, ut attributum reipsâ sit conjunctum cum subjecto: ut autem asseratur philosophicè vera, prædicatum illud, per motivum ab ideis diversum, & evidenter cognitum, deprehendi debet reipsâ, cum subjecto conjunctum. Præterea, ut propositio negans vera sit in eâdem materiâ, prædicatum debet reipsâ deprehendi separatum à subjecto: & ut dicatur philosophicè vera, requiritur ut adsit motivum, ab ideis diversum, & per sensum intimum notum, habens connexionem infaillibilem cum illâ separatione.

Tertia. Quoties subjecto propositionis indefinitæ, enuntiantis vel inseparabilitatem, vel unionem, præfigitur signum universalitatis; toties veritas ejus permanet eadem, quia talis indefinita revocatur ad universalem. Quod si propositio indefinita enuntiet incompatibilitatem, servabitur etiam ejus veritas, licet subjecto

præfigatur universalitatis signum; at si propositio illa separationem enunciet, cave, ne ipsius subjecto signum universalitatis præfigas: ob præfixum enim tale signum, propositio evadit falsa, quia signum illud exceptionem omnem excludit. Hinc vera est hæc indefinita... Mulieres non sunt doctæ; falsa verò hæc... Nullæ mulieres sunt doctæ.

Quarta. Propositio, quæ nititur cupiditate, tanquam motivo, haberi debet saltem ut temeraria; & proindè rejicienda est à viro sapiente, donec laudabile motivum affulgeat.

Quinta. Propositio, quæ nititur sensuum nostrorum testimonio, certissima est, si enunciet solummodò quid nobis videatur de entibus; at si enunciet quænam sint naturæ, & proprietates objectorum sensilium, incerta est & plerumque falsa; sicut intelligetur ex dicendis in Physicâ.

Sexta. Propositio, quæ nititur aliorum hominum unanimi testimonio, præsertim si diversæ sint nationis, certissima est, si factum aliquod narret.

Septima. Propositio, quæ nititur authoritate Dei revelantis, certissima est, & ad effusionem usque sanguinis propugnanda; dummodò tamen authoritate Ecclesiæ constet, ipsam à Deo fuisse reipsâ revelatam.

Octava. Propositio, quæ nititur idæarum nostrarum intuitu, certissima est : probatum enim fuit, intuitum illum, unicum esse motivum cognitionum philosophicarum.

Nona. Ut propositio universalis, aut indefinita affirmans, & in materiâ contingenti, vera sit, prædicatum convenire debet, ut plurimùm subjecto. Præterea, ut indefinita negans in materiâ contingenti, vera sit, prædicatum debet esse, ut plurimùm, separatum à subjecto.

Decima. Ut propositio particularis, sive negans, sive affirmans, vera sit, debet esse in materiâ contingenti, quia in materiâ necessariâ nulla est exceptio; & particularitatis signum denotat exceptionem, ut ostendetur posteà. Hinc omnis propositio particularis, sive affirmans, sive negans in materiâ necessariâ, semper est falsa.

Undecima. Propositio affirmans, in materiâ necessariâ, cujus subjectum generalius est, quàm prædicatum, semper est falsa; quia in hâc materiâ, prædicatum affirmantis includi debet in idæâ totali subjecti : porrò minùs generale non potest includi in generaliori, quandoquidem generalius est pars actualis minùs generalis.

Duodecima. Propositio affirmans in materiâ contingenti, cujus subjectum est pars contingens, & prædicatum est totum recipiens partem hanc contingentem, semper est falsa, quia totum tribui non potest parti suæ contingenti.

De propositionibus complexis.

Propositio complexa, dicitur ea, cujus unicum est subjectum, & unicum prædicatum; sed ita ut aliquid fuerit additum aut subjecto, aut prædicato, aut verbo. Hinc quadruplex distingui potest: complexa de subjecto tantùm; complexa de prædicato tantùm; complexa de verbo tantùm; & complexa, vel de his omnibus, vel de multis simul.

Ut harum propositionum natura cognoscatur, quasdam præmittemus observationes, circà has complexiones speciatim sumptas: tùm quasdam regulas subjungemus, circà has propositiones.

Notandum igitur 1°. quamlibet additionem factam, vel subjecto, vel prædicato, triplicem esse, explicativam, restrictivam, & repugnantem.

Tunc additio vocatur explicativa, quando terminus additus vel subjecto, vel prædicato, significat aut ipsius genus, aut

differentiam, aut speciem, aut proprium, aut accidens minimè commune.

Tunc additio vocatur restrictiva, quando terminus additus alteri termino universali, hunc restringit, seu determinat, ad aliqua tantùm ipsius inferiora; ut ubi dicitur, substantia spiritualis. Tunc additio dicitur repugnans, quando terminus additus alteri, significat aliquid cum ipso insociabile: ut ubi dicitur, circulus quadrilaterus.

In his autem omnibus casibus, pronomen, *qui*, *qua*, *quod*, vel exprimitur, vel est subaudiendum; ita ut sit subjectum propositionis accessoriæ, aut, ut aiunt, incidentis.

Notandum 2°. additionem explicativam, esse vel veram, vel falsam. Si sit vera, tunc solius propositionis principalis veritas supererit examinanda; si verò sit falsa, tunc propositio principalis rejici poterit, vel ex eo solo quòd falsum supponat; unde si propositio principalis insuper sit falsa, propositio totalis ex duplici capite negari poterit, & quia falsum supponit, & quia falsum enunciat: verbi gratiâ, hæc propositio.... Deus qui contingens est, creavit alterum Deum, negari debet, & quia falsum supponit, nempè Deum esse contingentem; & quia falsum enuntiat, nempè quòd creaverit

alterum Deum : hæc alia propositio, Deus qui contingens est, creavit animas rationales, neganda erit, ex eo solo quòd falsum supponat. In omni igitur propositione complexâ, vel de subjecto, vel de prædicato, duæ sunt propositiones : una principalis, cujus vel subjecto, vel prædicato, fuit aliquid additum, & incidens, seu accessoria, cujus pronomen suprà dictum est subjectum. Propositio autem principalis, est ea, quæ solitariè sumpta, perfectum & integrum habet sensum; accessoria verò, quæ solitariè sumpta, perfectum & integrum non habet sensum.

Notandum 3°. veritatem propositionis principalis, in quâ reperitur additio restrictiva, pendere à connexione, vel repugnantiâ prædicati cum subjecto; hinc si propositio sit affirmans, & ex idæarum intuitu, deprehendatur connexio prædicatum inter & subjectum restrictum ; propositio principalis erit necessariò vera; ut in hâc propositione, substantia corporea sectilis est in infinitum. Pariter, si propositio sit negans, & ex idæarum intuitu, prædicatum deprehendatur insociabile cum subjecto restricto; tunc propositio erit etiam necessariò vera, ut in hâc propositione.... Substantia corporea non est cognitionis capax. Quod si propositio,

enunciet prædicatum aliquod convenire, aut non convenire subjecto, independenter à restrictione subjecti; tunc rejici poterit, ex eo quòd apposita fuerit restrictio: verbi gratiâ, rejici poterunt sequentes propositiones... Substantia corporea per se subsistit... Substantia corporea non est modificatio... Homines justi componuntur ex corpore & animâ... Homines docti non sunt lapides.

Notandum 4°. omnia signa reduplicationis, subjecto postposita, totidem esse additiones restrictivas huic subjecto factas; ut ubi dicitur, homo quatenùs homo, homo ut homo, homo ut sic, &c. Sensus enim est, homo, secundùm suam essentiam spectatus; hinc vera est ista propositio, homo ut homo, componitur ex corpore & animâ; falsa verò hæc... homo ut homo, est doctus.

Notandum 5°. quasdam esse propositiones simplices, quantùm ad voces, quæ tamen complexæ sunt, quantùm ad sensum: quod duobus potissimùm modis accidit: quando subjectum est indeterminatum; mens enim aliquid ei semper addit, quo fiat determinatum: ut ubi dicitur... *Rex profligavit hostes.* Mens enim addit aliquem Principem determinatum. 2°. Quando in sillogismo terminus, verbi

gratiâ, medius, adjunctam habet complexionem in majori propositione, nec eandem habet expressam in minore: tunc enim mens eandem substituere debet complexionem in minore; sicut jam constat ex dictis.

Notandum denique, complexionem de verbo, modò nihil aliud esse, præter narrationem alicujus opinionis, ut ubi dicitur... Peripatetici docuerunt, aërem esse levem; modò, complexionem illam afferri in confirmationem propositionis principalis; ut ubi dicitur... Lex jubet honorare Reges, nimirùm ut confirmetur propositio principalis, *Reges sunt honorandi*, additur hæc alia... Lex est ita jubens. Discrimen illud detegi tantùm potest, ex antecedentibus & consequentibus.

Leges circà propositiones complexas.

Prima. Quando propositio accessoria nihil confert ad veritatem propositionis principalis; tunc perpendendum est, an propositio principalis sit in materiâ necessariâ, an autem in materiâ contingenti? Si sit in materiâ necessariâ, ita ut vera sit, & accessoria sit falsa; tunc tota propositio rejici poterit, ex eo quòd supponat falsum: sic rejicienda est hæc tota propositio... Mundus qui necessariò existit, est

rerum corporearum ordinata compages. Si propositio sit in materiâ contingenti, ita ut principalis sit vera, & accessoria sit falsa; tunc tota propositio poterit admitti, præsertim si accessoria levis sit momenti: sic admitti poterit hæc propositio... Alexander, Amintæ filius, vicit Darium: quamvis enim Alexander magnus, sit solùm Amintæ nepos; quia tamen hæc complexio nihil omninò confert ad veritatem propositionis principalis; ideò rejicienda non erit tota propositio. Hanc posteriorem legis partem servabis, præsertim in colloquiis familioribus: interim ipse cavebis, ne propositiones incidentes adjungas, quæ nihil omninò conferunt ad veritatem principalium.

Secunda. Quoties veritas propositionis principalis, pendet à veritate propositionis accessoriæ; toties diligenter erit perpendenda veritas hujus accessoriæ; ut ubi dicitur... Titius, Sempronii nepos, legitimus est ejus hæres.

Tertia. Si ex communi usu, tituli quidam adjuncti fuerint personis, in dignitate constitutis, eosdem ipsis tribuere debes, quamvis certus sis, eos ipsis non competere: verbi gratiâ, quoniam Episcopi vocabantur antiquitùs, *sanctissimi*; ideò hæc additio tribui poterat cuilibet

Episcopo, etiam nefariè viventi. Ratio generalis est, quia denominationes illæ non tam significant quales sint personæ, quàm quales esse debeant; uno verbo, pertinent ad dignitates, potiùs quàm ad personas.

Quarta. Pronomen, *hic, hæc, hoc*, tenens locum subjecti, in aliquâ propositione, semper significat subjectum complexum; undè, donec tota propositio fuerit enunciata, nunquam certò dignosci potest, quænam additio sit subjecto facienda; & quoniam mens nostra cunctationis est impatiens, indè fit ut circà hanc additionem, ut plurimùm, erremus. Errorem igitur vitabimus, si cohibeamus assensum nostrum, donec tota propositio fuerit prolata, & donec ad omnes circumstantias attenderimus: verbi gratiâ, si quis tenens nummum, colore fulvo tinctum, dicat... Hoc est nummus aureus falsus, qui præcipitanter agunt, addunt, *quod est aurum*; & posteà deprehendunt, præcipitanter factam fuisse hanc additionem.

Quinta. Quælibet vox, significans universale, sumptum pro aliquo tantùm inferiore indeterminato, semper significat complexionem; ut ubi dicitur... Aliquis Romanorum Imperator leges omnes in ordinem disposuit; sensus enim est, ali-

quis Romanorum Imperator, qui fuit Iustinianus, &c.

Nota porrò propositionem explicativam, quamdam esse definitionis speciem; undè hîc, per modum appendicis, agemus de definitione.

De definitione.

Definitio generatim, est oratio quidpiam explicans; & duplex est, nominis & entis.

De definitione nominis.

Definitio nominis, est oratio, quâ quis declarat, quo sensu, vocem aliquam sit accepturus. Circà hanc definitionis speciem, sequentes servandæ sunt leges.

Prima. Si novum aliquod ens detegatur, significari poterit, vel voce quâdam novâ, vel voce composità, ex aliis jam usu receptis.

Secunda. Ex vocibus vulgaribus & obviis, illæ solæ sunt definiendæ, quæ laborant æquivocatione.

Tertia. Voces omnes, quæ scientiarum & artium sunt propriæ, definiendæ sunt: earum quippè significatio, non est omnibus nota.

Quarta. Definitio nominis nunquam est impugnanda, nisi Scriptor vocem ali-

quam accipiat, secundùm significationem diversam ab eâ, quam determinavit.

De definitione entis.

Definitio entis, est oratio naturam ipsius explicans; hinc, si non sit legitima hæc explicatio, poterit impugnari: duplex est entis definitio, imperfecta, & perfecta.

Definitio entis imperfecta, quæ vocatur aliter, *descriptio*, est ea, quâ entis natura explicatur, vel per proprietates, ut si homo definiatur, substantia virtutis & doctrinæ capax; vel per accidentium minimè communium congeriem, ut ubi corpora singularia describuntur; vel per causas, ut si homo definiatur, substantia ad similitudinem Dei, & propter ipsius gloriam producta; vel per negationem, ut si anima describatur, substantia carens partibus, quæ sint substantiæ. Hæc entis imperfecta definitio duas habet leges.

Prima. Sic se habet... Nihil poni debet in entis descriptione, pro ipsius differentiâ, quod non conferat ad illud ens, ab alio quovis distinguendum.

Secunda. Nullum attributum exprimatur in descriptione, nisi facilè deprehendatur conveniens descripto, aut saltem, nisi probetur ipsi conveniens.

Definitio entis perfecta, est oratio naturam ejus explicans per partes essentiales, quarum una sit communis, quæ dicitur *genus*; & altera propria, quæ vocatur *differentia*.

Quatuor vulgò traduntur leges, de conficiendâ perfectâ entis definitione.

Prima. Definitio debet esse clarior definito, quia nempè quævis explicatio, debet esse clarior explicato; hinc 1°. à definitione perfectâ, exulare debent voces obsoletæ, seu inusitatæ, obscuræ, æquivocæ, & metaphoricæ; hinc 2°. definitum ingredi non debet definitionem, quia remaneret obscuritas.

Secunda. Definitio reciprocari debet cum definito, id est, definitio & definitum debent de se invicem prædicari posse: hæc lex falsa est; ut constabit ex dicendis.

Tertia. Definitio debet esse adæquata, ita ut, nec sit manca, nec redundans: manca foret, si deesset pars essentialis, quæ sit vel genus, vel differentia; esset autem redundans, si præter genus & differentiam, contineret proprietates.

Quarta. Definitio constare debet genere proximo, & differentiâ specificâ. Nomine generis proximi, intelligitur generum omnium definiti, minimè universale; nomine verò differentiæ specificæ, intelli-

gitur attributum, à quo fluunt omnes definiti proprietates.

Hæc ultima lex sufficit, ad definitionem entis: eo enim ipso, quòd definitum explicatur per genus proximum, & differentiam specificam, sufficienter explicatur ejus natura.

De propositionibus compositis.

Propositiones compositæ, vocantur illæ, quæ possunt in multas alias principales resolvi; & duplicis generis distinguuntur, clarè compositæ, quarum compositio & resolutio statim apparent; & exponibiles, quæ per alias voces exponi debent, ut earum compositio innotescat.

Sex numerantur propositiones clarè compositæ, scilicet copulativæ, disjunctivæ, conditionales, causales, relativæ, & discretivæ: quatuor autem numerantur exponibiles, exceptivæ, exclusivæ, inceptivæ, & desitivæ. De singulis est dicendum.

De copulativis.

Propositiones copulativæ, sunt illæ, quæ continent, vel multa subjecta, vel multa prædicata, inter se juncta per has, aut similes particulas, *&*, *atque*, *necnon*,

&c. Ex hâc definitione sequitur, propositiones copulativas triplicis tantùm esse generis, de subjecto tantùm, de prædicato tantùm, & de subjecto & prædicato simul. Præterea, ejusmodi propositiones sunt vel affirmantes, vel negantes.

Ut propositiones copulativæ affirmantes, ut veræ admittantur, requiritur veritas ex omni parte; ita ut, si vel unica pars sit falsa, tota propositio negari possit: verbi gratiâ, ut vera sit hæc propositio... Petrus & Paulus student & ambulant, requiritur ut Petrus reipsâ studeat, & ambulet; pariter, ut Paulus reipsâ studeat, & ambulet. Satius tamen erit verum à falso secernere, designando quænam propositionis partes admittantur, ut veræ; quænam autem rejiciantur, ut falsæ.

Ut propositiones copulativæ negantes admittantur, ut veræ, perpendendum est utrùm negatio cadat in partes copulatas, ut in hâc propositione... Neque Petrus, neque Paulus student; an autem cadat in ipsum verbum, ut in istâ propositione... Petrus & Paulus non student. Hoc detecto, sint sequentes regulæ.

Prima. Quoties negatio cadit in partes copulatas; toties ad veritatem propositionis totalis, requiritur, ut singulæ partes sint veræ: verbi gratiâ, ut vera sit hæc

propositio totalis, neque Petrus, neque Paulus, neque Jacobus, sunt Philosophi; requiritur, ut unusquisque seorsim reipsâ non sit Philosophus: utilius tamen erit verum à falso secernere.

Secunda. Quoties negatio cadit in verbum; toties ad veritatem propositionis totalis, sufficit veritas ex aliquâ parte: verbi gratiâ, ut vera sit hæc propositio... Petrus & Paulus non student; sufficit, si alteruter non studeat. Satius pariter erit, verum à falso secernere.

Qui voluerit contradicendo, copulativas affirmantes impugnare, vel debet assumere partem quam putat falsam, & ipsam negativè exprimere; vel si partes omnes falsas esse contendat, debet assumere propositionem copulativam negantem, in quâ negatio cadat in partes copulatas.

Qui voluerit copulativas negantes impugnare, vel debet assumere partem quam putat falsam, & ipsam affirmativè exprimere; vel si partes omnes falsas esse contendat, assumere debet copulativam affirmantem.

De disjunctivis.

Propositio disjunctiva, ea dicitur, cujus, vel subjectum tantùm, vel prædicatum tantùm, vel utrumque simul, est multi-

plex; ita ut adsit particula significans oppositionem; vel inter illa subjecta, vel inter illa prædicata: particulæ disjunctivæ, seu significantes illam oppositionem, sunt hæ vel similes, *vel*, *aut*, &c.

Ut propositiones disjunctivæ affirmantes, veræ sint in materiâ necessariâ, ea requiritur inter membra disjunctionis oppositio, quæ nullum admittat medium; sic vera est hæc disjunctiva... Anima mea; vel necessariò, vel contingenter existit; falsa verò hæc... Quidquid est de multis prædicabile, vel est genus, vel proprium; quia sunt alia de multis diversimodè prædicabilia. Ut autem disjunctivæ negantes veræ sint in eâdem materiâ, requiritur, ut nulla sit oppositio inter membra. Hinc vera est ista... Deus non est, vel æternus, vel immensus.

Ut disjunctivæ affirmantes, veræ sint in materiâ contingenti, ea requiritur inter membra disjunctionis oppositio, quæ, ut plurimùm, non admittat medium; hinc vera est hæc propositio... Homines agunt, vel ex utilitate, vel ex metu. Ut autem disjunctiva negans, vera sit in eâdem materiâ, requiritur, ut nulla sit inter membra oppositio; hinc vera est hæc propositio.... Petrus non est, vel pius, vel doctus.

De conditionalibus.

Propoſitio conditionalis, eſt ea, quæ conſtat ex duabus propoſitionibus, inter ſe conjunctis, per has, aut ſimiles particulas conditionales, *ſi*, *modò*, *dummodò*, &c. ita ut harum propoſitionum, una ſe habeat, velut antecedens, & altera, tanquàm conſequens; ut ſi dicatur.... Si corpus habeat partes, quæ ſint totidem ſubſtantiæ, eſt diviſibile.

Ut conditionalis affirmans, vera ſit in materiâ quâvis, requiritur ut adſit connexio inter partes, ſeu inter conſequens & antecedens; licet antecedens, & conſequens ſint falſa: verbi gratiâ, vera eſt hæc conditionalis affirmans..... Si lapis polleat intellectus, eſt cognitionis capax.

Ut conditionales negantes, veræ ſint in materiâ quâvis, ſufficit, ſi nulla ſit connexio inter antecedens & conſequens.

Notandum autem eſt connexionem, ſeu conſequentiam, eſſe vel immediatam, vel mediatam. Tunc connexio dicitur immediata, quando terminus aliquis communis eſt utrique parti: ut in iſtâ.. Si corpus eſt ſubſtantia merè paſſiva, corpus non eſt amoris capax. Tunc connexio dicitur mediata, quando nullus terminus utrique parti communis eſt, ut in hâc propo-

ſitione... Si bonorum creatorum poſſeſſio faſtidium tandem pariat, ſolus Deus eſt hominis beatitudo.

Qui conditionalem affirmantem impugnare voluerit, debet loco particulæ conditionalis, aſſumere has, aut ſimiles particulas, *quamvis, licet*, &c. Deinde, initio partis alterius, apponere debet has, aut ſimiles voces, *non idcireò, non ideò*, &c. verbi gratiâ, ſi quis impugnare velit hanc propoſitionem... Si homo ſit Philoſophus, beatè vivit; contradictionem ſuam ſic exprimere debet.... Quamvis homo ſit Philoſophus, non idcircò beatè vivit.

Qui conditionalem negantem impugnare voluerit, debet aſſumere conditionalem affirmantem, & ejus conſequenti præfigere unam ex his, aut ſimilibus vocibus, *reverâ, reipsâ*, &c. verbi gratiâ, ſi quis propoſitionem hanc impugnare velit... Non, ſi Deus eſt juſtus, puniet peccatores; ſic redarguere debet... Si Deus eſt juſtus, reipsâ puniet peccatores.

De cauſalibus.

Propoſitio cauſalis, eſt ea, quæ componitur ex duabus propoſitionibus inter ſe junctis per particulas cauſales, *quia, quoniam;* & duplex eſt, affirmans, ut...

quia Deus necessariò existit, est omnipotens; & negans, ut... non quia Pater æternus genuit filium, est Creator.

Ut causalis affirmans vera sit, duo requiruntur. Primum, ut utraque pars sit vera; secundum, ut ea pars, in quam cadit particula causalis, sit reipsâ vel causa, vel principium, vel origo alterius. Primò quidem utraque pars debet esse vera, quia quod falsum esse, neque potest esse causa, neque effectus, neque principium, neque origo. 2°. Requiritur, ut ea pars in quam cadit particula causalis, reipsâ sit vel causa, vel principium, vel origo alterius; quia in hoc potissimùm consistit propositionis causalis veritas.

Ut causalis negans vera sit, requiritur ut ea pars, in quam cadit particula causalis, reipsâ non sit alterius vel causa, vel principium, vel origo; modò tamen negatio cadat in particulam causalem.

Hoc autem est discrimen, causales inter & conditionales: quod ad veritatem conditionalium affirmantium, sufficiat inter partes connexio; & ad veritatem negantium sufficiat, si nulla sit ejusmodi connexio: at verò, ut causales affirmantes veræ sint, requiritur, & ut utraque pars sit vera, & ut ea pars, in quam cadit particula causalis, reipsâ sit vel causa, vel

principium, vel origo alterius: deinde ut causalis negans vera sit, requiritur ut ea pars, in quam cadit particula causalis, reipsâ non sit alterius, vel causa, vel principium, vel origo.

Notandum autem est, propositionem causalem, tunc tantùm esse negantem, quando negatio cadit in ipsam particulam causalem. Hinc si negatio cadat, aut in verbum, aut in alterutrius partis complexionem, non idcircò propositio totalis vocatur negans: verbi gratiâ, hæc propositio causalis, non est negans... Quia Petrus non studet, manebit ignarus.

Qui causalem affirmantem impugnare voluerit, præponere debet parti, quæ spectatur ut effectus; has aut similes voces, *non idcircò, non ideò*, &c. verbi gratiâ, si quis impugnare voluerit hanc causalem affirmantem... Quia talis Princeps natus fuit sub tali sydere, fuit infelix; sic redarguere debet... Quia talis Princeps natus fuit sub tali sydere, non idcircò fuit infelix. Eadem propositio ritè poterit impugnari, præfigendo particulam negativam ipsi particulæ causali, dicendo non quia talis Princeps, &c.

Qui causalem negantem impugnare voluerit, causalem affirmantem assumere debet.

De relativis.

Propositio relativa, dicitur ea, quæ exprimit, vel aliquem ordinem, vel aliquam comparationem inter partes, ex quibus componitur: vocatur *relativa*, quando clarè exprimitur ordo; vocatur autem *comparativa*, quando non tam obvius est ordo: utraque duplex est, affirmans, & negans. Ut propositio affirmans sive relativa, sive comparativa, vera sit, requiritur, ut reipsâ quidam sit, ut plurimùm, inter partes ordo: verbi gratiâ, ut vera sit hæc propositio indefinita, talis est vita, qualis fuit institutio; requiritur ut homines, ut plurimùm, vivant, prout fuerunt in ætate juvenili instituti.

Ut propositio negans, sive relativa, sive comparativa, sit vera, requiritur, ut nullus sit, ut plurimùm, ordo inter partes: verbi gratiâ, ut vera sit hæc propositio... Liberi non sunt tales, quales fuerunt eorum parentes; requiritur, ut liberorum vivendi ratio, ut plurimùm, discrepet à vivendi ratione parentum.

Difficultas autem est, utrùm ad veritatem affirmantium comparativarum requiratur veritas utriusque partis in gradu positivo: verbi gratiâ, utrùm ad veritatem hujus propositionis, ex Scripturâ Sacrâ decerptæ,

cerptæ; *meliùs est habitare cum dracone, quàm cum muliere litigiosâ;* requiratur ut veræ sint hæ propositiones... *Bonum est habitare cum dracone, bonum est habitare cum muliere litigiosâ.*

Respondeo 1°. Si agatur de comparatione bonitatis, ut in exemplo mox allato, non requiri veritatem utriusque partis, in gradu positivo; quia scilicet minus malum comparatè ad majus, dici potest bonum quoddam; undè vera est allata propositio. Sensus enim est, minus est malum habitare cum dracone, quàm cum muliere litigiosâ.

Respondeo 2°. Si agatur de aliâ quâvis comparatione, requiri veritatem utriusque partis, in gradu positivo; hinc falsæ sunt sequentes propositiones... Angelus candidior est nive, Angelus candidior est Cacodæmone.

Propositiones relativæ & comparativæ duobus modis impugnari possunt: verbi gratiâ, hæc Epicureorum propositio.... Dolor est malorum omnium maximus; impugnari potest dicendo, dolor est quidem malum quoddam, sed non est omnium maximum, vel dolor non est malum propriè dictum.

De discretivis.

Propositiones discretivæ, dicuntur illæ,

quæ componuntur ex propositionibus inter se quodammodò oppositis; ita ut hæc oppositio significetur per has, aut similes voces, *sed*, *at*, *attamen*, &c. ut... Petrus ingenio quidem pollet, sed piger est.

Veritas harum propositionum pendet, tùm à veritate partium simul sumptarum, tùm ab oppositione quâdam, quæ reperiri debet inter has partes. Hinc vera est sequens propositio... Titius nobilis est, sed non vivit, ut nobilem decet. Quod si nulla sit oppositio inter partes, tunc propositio totalis evadit ridicula; qualis esset sequens... Judas Iscariotes fuit corpore magnus; attamen Christum Dominum Judæis tradidit.

Ut propositio discretiva possit impugnari, eligendus est unus ex modis sequentibus: verbi gratiâ, si velim propositionem hanc impugnare... Felicitas hominis, non à virtute, sed à scientiâ pendet; sic redarguere potero, 1°... Felicitas hominis, non à scientiâ, sed à virtute pendet. 2°... Felicitas hominis, & à virtute, & à scientiâ pendet. 3°... Felicitas hominis, nec à virtute, nec à scientiâ pendet.

De exclusivis.

Propositiones exclusivæ, sunt illæ, quæ enunciant attributum quoddam, vel con-

venire, vel non convenire soli cuidam subjecto; hinc aliæ sunt affirmantes, & aliæ negantes. Affirmantes, sunt illæ, in quibus nulla negatio cadit in particulam exclusivam, quales sunt sequentes... Solus Deus est omnipotens, solus Deus non mutatur, ratione perfectionum. Exclusivæ negantes, sunt illæ, in quibus negatio cadit in particulam exclusivam: ut non solus Deus est spiritus.

Propositio exclusiva affirmans, resolvitur in duas principales, quarum una est affirmans, & altera negans: verbi gratiâ, hæc propositio... Solus Deus est omnipotens, sic resolvitur... Deus est omnipotens... Nullus spiritus, à Deo diversus, est omnipotens.

Propositio exclusiva negans, resolvitur in duas affirmantes: verbi gratiâ, hæc propositio... non solus Deus est spiritus, sic resolvitur... Deus est spiritus... alia substantiæ species, à Deo diversa, est spiritus.

Ut affirmantes veræ sint, requiritur, ut resolutione factâ, prædicatum conveniat uni subjecto, & removeatur ab altero: ut autem negativæ veræ sint, requiritur, ut resolutione factâ, prædicatum utrique subjecto conveniat.

Exclusivæ affirmantes tribus modis im-

pugnari possunt: verbi gratiâ, hæc propositio... soli Philosophi sunt felices, sic impugnari potest. 1°. Ne quidem Philosophi sunt felices. 2°. Non soli Philosophi sunt felices. 3°. Soli Philosophi non sunt felices.

Exclusivæ negantes tribus etiam modis impugnari possunt: verbi gratiâ, hæc propositio... non soli Philosophi sunt sapientes, sic impugnari potest. 1°. Soli Philosophi sunt sapientes. 2°. Soli Philosophi non sunt sapientes. 3°. Neque Philosophi, neque cæteri homines, sunt sapientes.

Notandum autem 1°. quasdam propositiones exclusivas esse, quantùm ad sensum, quæ non apparent exclusivæ, quantùm ad voces: tales sunt sequentes propositiones... qui gloriatur, in Domino glorietur... unicus est Deus... unica est fides. Sensus enim est, in solo Deo gloriandum est... sola aliqua species spiritûs, est Deus... sola fides divina, est vera fides.

Notandum 2°. omnes propositiones particulares exclusivas esse, quantùm ad sensum: verbi gratiâ, hæc propositio... quidam homines sunt docti, sic resolvitur, aut sic resolvi debet... quidam homnines reipsâ sunt docti, cæteri verò non sunt docti.

De exceptivis.

Propositiones exceptivæ, dicuntur illæ, in quibus attributa, vel affirmantur, vel negantur de subjectis communibus, ita ut quædam ex ejusmodi subjectis excipiantur: verbi gratiâ, omnes homines, præter veros Christianos, sunt infelices. Apparet autem, 1°. ipsas esse revocandas ad exclusivas; suprà dicta namque propositio huic æquivalet.... Soli veri Christiani sunt felices. Apparet autem, 2°. propositiones exceptivas locum tantùm habere posse in materiâ contingenti, quia in materiâ necessariâ nulla est exceptio.

De inceptivis & desitivis.

Propositiones inceptivæ, vocantur illæ, quæ significant initium alicujus entis; desitivæ verò, quæ significant entis alicujus finem: & sunt vel affirmantes, vel negantes.

Ut ejusmodi propositiones sint veræ, partes earum reipsâ dicere debent ordinem ad tempus, per propositiones significatum; hinc veræ sunt hæ propositiones... Post mortem Christi, Lex Mosaïca vim obligandi non habuit... Post mortem Christi, Lex Evangelica vim habuit.

De propositionibus absolutis, & modalibus.

Propositio absoluta, dicitur ea, quæ non exprimit modum, quo prædicatum convenit, aut non convenit subjecto: tales sunt omnes propositiones, de quibus huc usque dictum fuit; undè circà ipsas nihil superest hìc examinandum.

Propositio modalis, ea est, quæ exprimit modum, quo prædicatum convenit, aut non convenit subjecto; quales sunt hæ propositiones... Deus est necessariò justus... Quidam homines sunt contingenter justi.

In omni propositione modali, tria distinguuntur à Philosophis, scilicet *dictum*, *copula verbalis*, & *modus*. Quid sit copula verbalis dictum fuit alibi? *Dictum*, nihil aliud est, quàm subjectum & prædicatum, simul sumpta. Modus est vox significans, quo modo prædicatum conveniat, aut non conveniat subjecto.

Modus est, vel nomen, ut in hâc propositione... Necesse est, Deum esse justum; vel est adverbium, ut Deus est necessariò justus. Propositio modalis de nomine, in eo solo differt à modali de adverbio, quod in modali de nomine, possibi-

litatem enunciante, partes *dicti* significentur inter se junctæ; in modali autem de adverbio, significentur, à se invicem separatæ. Hinc vera est hæc propositio... Loquens est, possibiliter tacens; falsa verò ista... Loquentem esse tacentem, est possibile.

Propositio modalis, vel est affirmans, vel negans. Tunc est affirmans, quando modus affirmatur; negans verò, quando modus negatur: hinc affirmans est hæc propositio... necesse est, spiritum non esse corpus; hæc autem est negans... non est necesse, hominem esse Philosophum.

Veritas & falsitas modalium, pendent potissimùm, à veritate & falsitate modorum; hinc vera est hæc propositio... Deus est necessariò justus; ista verò falsa... Deus est contingenter justus.

Quatuor numerantur à Philosophis diversi modi; *possibile*, *impossibile*, *necessarium*, & *contingens*. Circà hos modos, observandum est, 1°. *possibile*, nec esse necessarium, nec contingens; quia abstrahit, modò à necessario, modò à contingenti. 2°. Non *necessarium*, idem non esse ac contingens, quia impossibile est etiam non *necessarium*. 3°. Non *contingens* idem significare ac *necessarium*, quia impossibile dici non potest, non contingens.

Longè plures ſunt alii modi, quàm quatuor ſuperiùs deſignati: omnia namque adverbia, imò multæ additiones factæ, vel ſubjecto, vel prædicato, vocari poſſunt totidem modi. Diligenter autem attendendum eſt, in quam propoſitionis partem cadant illi modi: prout enim in has, aut illas voces incidunt, ſenſus omninò diverſos efficiunt; ſicut duplici exemplo ſequenti patebit. Sint, verbi gratiâ, hæ propoſitiones... agens liberum, poteſt agere *ſimul*, & non agere... agens liberum, *ſimul* poteſt agere, & non agere; prior namque propoſitio falſa eſt, quia vox iſta *ſimul* cadit in actum & non actum, qui ſimul eſſe nequeunt; poſterior autem eſt vera, quia vox eadem cadit in potentias agendi & non agendi, quæ ſimul exiſtunt.

Sint rursùs hæ propoſitiones... homo neceſſariò poteſt eſſe doctus... homo poteſt eſſe neceſſariò doctus: prior vera eſt, quia hoc adverbium, *neceſſariò*, cadit in potentiam, quæ reipsâ neceſſaria eſt; poſterior autem eſt falſa, quia idem adverbium cadit in doctrinam, quæ neceſſaria non eſt, ſed contingens. Inter modos numerari poteſt particula, *non*, prout enim cadit in voces diverſas, diverſa ſignificat: verbi gratiâ, valdè diverſæ ſunt hæ pro-

positiones... non solus Deus est spiritus... solus Deus non est spiritus... sensus enim prioris est... Deus est spiritus, & aliæ species sunt etiam spiritus : quod est ex omni parte verum. Sensus autem posterioris est... Deus non est spiritus, & omnes cæteræ species sunt spiritus : quod est ex omni parte falsum. Frequens exercitatio cæteros propositionum modos edocebit.

CONCERTATIONES circà Judicium.

HOc ordine procedemus in his Concertationibus. 1°. Differemus de judicio universim. 2°. De materiâ propositionis. 3°. De ipsius formâ. 4°. De propositionum quantitate. 5°. De earum qualitate. 6°. De propositionum conversionibus. 7°. Denique de propositionum oppositione.

De judicio universim.

Duplex occurrit difficultas, circà judicium universim. Prima, quomodò sit definiendum? Secunda, an sit actus simplex? ut solvantur, sint,

Conclusio prima.

Judicium universim, definiri debet actus intellectûs, quo dicitur habitudo prædicati ad subjectum. Judicium enim definiri debet eâ definitione, quâ positâ, distinguitur tùm ab apprehensione, tùm à discursu: atqui, positâ suprà dictâ definitione, judicium differt ab apprehensione & discursu: scilicet, aliud est attendere ad objecta; aliud autem eorum habitudines, seu relationes detegere, & dicere. Pariter aliud est, habitudinem illam dicere; aliud verò detegere, & dicere connexionemu nius judicii, cum alio, vel cum aliis; proindèque, &c.

Quæres autem, cur judicium non definiatur, actus intellectûs, quo unum affirmatur, aut negatur de alio?

Respondeo judicium non esse definiendum, eâ ratione, quæ est potiùs distributio judicii universim sumpti, quàm ipsius naturæ explicatio: porrò allata oratio sic se habet; proindèque, &c.

Docent Cartesiani, judicium esse actum voluntatis, non autem actum intellectûs; imò contendunt, intellectum esse potentiam merè passivam. Opinionem hanc refellemus in Metaphysicâ.

Conclusio secunda.

Judicium, est quid simplex in ratione actûs. Illud enim dicitur simplex, in ratione actûs, quod non componitur ex aliis actibus : atqui judicium non, &c. Si enim judicium, ex aliis actibus componeretur, certè ex apprehensionibus subjecti & prædicati : atqui judicium non, &c. Quod enim supponit illas apprehensiones jam existentes, ex his non componitur : atqui judicium ipsas præsupponit. Priùs enim est apprehendere objecta, quàm illorum habitudines detegere, & dicere.

Dices 1°. Quod non potest existere, sine apprehensionibus subjecti & prædicati, componitur ex illis : atqui judicium sic se habet ; ergo, &c.

Distinguo majorem. Quod non potest existere sine apprehensionibus, tanquàm partibus suis essentialibus, concedo. Tanquàm aliquibus prærequisitis, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Reverâ, &c.

Dices 2°. Tale est judicium, quale est ejus signum : atqui signum judicii, nempè propositio, est quid compositum ; ergo, &c.

1°. Nego majorem. Signum enim est

ſemper quid diverſum à ſignificato; ſicut colligitur ex ſigni definitione.

2°. Nego minorem. Signum enim judicii, ut actûs, eſt hæc ſola vocula, *eſt*; hinc propoſitio eſt quidem ſignum judicii, tùm formaliter, tùm objectivè ſumpti; ſed ſola vocula, *eſt*, dici poteſt ſignum judicii formaliter ſumpti.

Quæres autem, an judicium, objectivè ſumptum, ſit quid compoſitum?

Reſpondeo, judicium, objectivè ſumptum, eſſe quid compoſitum. Probatum enim fuit, objectum quodlibet, ex infinitis partibus eſſentialibus eſſe compoſitum.

De materiâ propoſitionis.

Certum eſt apud omnes, propoſitionem quamlibet, ratione materiæ, ſeu objecti ſpectatam, duplicis tantùm eſſe generis, neceſſariam nimirùm & contingentem; quia neceſſarium inter & contingens, nihil determinatum mediat. Difficultas autem eſt, quotuplex ſit habitudo prædicati ad ſubjectum, in utrâque hâc materiâ.

Recentiores nonnulli docent, habitudinem illam quintuplicem eſſe in materiâ neceſſariâ, ſcilicet *inſeparabilitatem*, ut in hâc propoſitione.... Deus eſt omnipotens; *incompatibilitatem*, ut.... Deus non eſt con-

tingenter existens ; *præcisionem*, ut... substantia præscindit, vel à spiritu, vel à corpore ; *compatibilitatem*, ut... Deus potuit creare mundum : denique, *separabilitatem*, ut... Deus potuit non creare mundum. Deinde volunt, duplicem tantùm esse habitudinem in materiâ contingenti, nempè, *unionem*, ut... corpora existunt ; & *separationem*, ut... Judas Iscariotes non est salvus.

Conclusio.

Duplex tantùm est habitudo, prædicati ad subjectum, in materiâ quâvis. Totuplex enim est illa habitudo ; quotuplex est modus diversus, quo prædicatum se habere potest ad subjectum : atqui duplex tantùm est modus ille diversus, in materiâ quâvis. Quodlibet enim prædicatum enunciatur, vel cum subjecto conjunctum, vel ab ipso separatum ; impossibilis enim est propositio, in quâ prædicatum nec enuncietur cum subjecto conjunctum, nec ab eo separatum, hoc est, impossibilis est propositio, quæ neque sit affirmans, neque negans ; proindèque, &c.

Dices. In hâc propositione... Substantia non est spiritalis, neque enunciatur conjunctio, neque separatio ; sed enunciatur *præscisio* ; ergo plures sunt, quàm duæ

De relativis.

Propositio relativa, dicitur ea, quæ exprimit, vel aliquem ordinem, vel aliquam comparationem inter partes, ex quibus componitur: vocatur *relativa*, quando clarè exprimitur ordo; vocatur autem *comparativa*, quando non tam obvius est ordo: utraque duplex est, affirmans, & negans. Ut propositio affirmans sive relativa, sive comparativa, vera sit, requiritur, ut reipsâ quidam sit, ut plurimùm, inter partes ordo: verbi gratiâ, ut vera sit hæc propositio indefinita, talis est vita, qualis fuit institutio; requiritur ut homines, ut plurimùm, vivant, prout fuerunt in ætate juvenili instituti.

Ut propositio negans, sive relativa, sive comparativa, sit vera, requiritur, ut nullus sit, ut plurimùm, ordo inter partes: verbi gratiâ, ut vera sit hæc propositio... Liberi non sunt tales, quales fuerunt eorum parentes; requiritur, ut liberorum vivendi ratio, ut plurimùm, discrepet à vivendi ratione parentum.

Difficultas autem est, utrùm ad veritatem affirmantium comparativarum requiratur veritas utriusque partis in gradu positivo: verbi gratiâ, utrùm ad veritatem hujus propositionis, ex Sciipturâ Sacrâ decerptæ,

cerptæ; *meliùs est habitare cum dracone, quàm cum muliere litigiosâ;* requiratur ut veræ sint hæ propositiones... *Bonum est habitare cum dracone, bonum est habitare cum muliere litigiosâ.*

Respondeo 1°. Si agatur de comparatione bonitatis, ut in exemplo mox allato, non requiri veritatem utriusque partis, in gradu positivo; quia scilicet minus malum comparatè ad majus, dici potest bonum quoddam; undè vera est allata propositio. Sensus enim est, minus est malum habitare cum dracone, quàm cum muliere litigiosâ.

Respondeo 2°. Si agatur de aliâ quâvis comparatione, requiri veritatem utriusque partis, in gradu positivo; hinc falsæ sunt sequentes propositiones... Angelus candidior est nive, Angelus candidior est Cacodæmone.

Propositiones relativæ & comparativæ duobus modis impugnari possunt: verbi gratiâ, hæc Epicureorum propositio.... Dolor est malorum omnium maximus; impugnari potest dicendo, dolor est quidem malum quoddam, sed non est omnium maximum, vel dolor non est malum propriè dictum.

De discretivis.

Propositiones discretivæ, dicuntur illæ,

quæ componuntur ex propositionibus inter se quodammodò oppositis; ita ut hæc oppositio significetur per has, aut similes voces, *sed*, *at*, *attamen*, &c. ut... Petrus ingenio quidem pollet, sed piger est.

Veritas harum propositionum pendet, tùm à veritate partium simul sumptarum, tùm ab oppositione quâdam, quæ reperiri debet inter has partes. Hinc vera est sequens propositio... Titius nobilis est, sed non vivit, ut nobilem decet. Quod si nulla sit oppositio inter partes, tunc propositio totalis evadit ridicula; qualis esset sequens... Judas Iscariotes fuit corpore magnus; attamen Christum Dominum Judæis tradidit.

Ut propositio discretiva possit impugnari, eligendus est unus ex modis sequentibus: verbi gratiâ, si velim propositionem hanc impugnare... Felicitas hominis, non à virtute, sed à scientiâ pendet; sic redarguere potero, 1°... Felicitas hominis, non à scientiâ, sed à virtute pendet. 2°... Felicitas hominis, & à virtute, & à scientiâ pendet. 3°... Felicitas hominis, nec à virtute, nec à scientiâ pendet.

De exclusivis.

Propositiones exclusivæ, sunt illæ, quæ enunciant attributum quoddam, vel con-

venire, vel non convenire soli cuidam subjecto; hinc aliæ sunt affirmantes, & aliæ negantes. Affirmantes, sunt illæ, in quibus nulla negatio cadit in particulam exclusivam, quales sunt sequentes... Solus Deus est omnipotens, solus Deus non mutatur, ratione perfectionum. Exclusivæ negantes, sunt illæ, in quibus negatio cadit in particulam exclusivam: ut non solus Deus est spiritus.

Propositio exclusiva affirmans, resolvitur in duas principales, quarum una est affirmans, & altera negans: verbi gratiâ, hæc propositio... Solus Deus est omnipotens, sic resolvitur... Deus est omnipotens... Nullus spiritus, à Deo diversus, est omnipotens.

Propositio exclusiva negans, resolvitur in duas affirmantes: verbi gratiâ, hæc propositio... non solus Deus est spiritus, sic resolvitur... Deus est spiritus... alia substantiæ species, à Deo diversa, est spiritus.

Ut affirmantes veræ sint, requiritur, ut resolutione factâ, prædicatum conveniat uni subjecto, & removeatur ab altero: ut autem negativæ veræ sint, requiritur, ut resolutione factâ, prædicatum utrique subjecto conveniat.

Exclusivæ affirmantes tribus modis im-

pugnari possunt : verbi gratiâ, hæc propositio... soli Philosophi sunt felices, sic impugnari potest. 1°. Ne quidem Philosophi sunt felices. 2°. Non soli Philosophi sunt felices. 3°. Soli Philosophi non sunt felices.

Exclusivæ negantes tribus etiam modis impugnari possunt : verbi gratiâ, hæc propositio... non soli Philosophi sunt sapientes, sic impugnari potest. 1°. Soli Philosophi sunt sapientes. 2°. Soli Philosophi non sunt sapientes. 3°. Neque Philosophi, neque cæteri homines, sunt sapientes.

Notandum autem 1°. quasdam propositiones exclusivas esse, quantùm ad sensum, quæ non apparent exclusivæ, quantùm ad voces : tales sunt sequentes propositiones... qui gloriatur, in Domino glorietur... unicus est Deus... unica est fides. Sensus enim est, in solo Deo gloriandum est... sola aliqua species spiritûs, est Deus... sola fides divina, est vera fides.

Notandum 2°. omnes propositiones particulares exclusivas esse, quantùm ad sensum : verbi gratiâ, hæc propositio... quidam homines sunt docti, sic resolvitur, aut sic resolvi debet... quidam homnines reipsâ sunt docti, cæteri verò non sunt docti.

De exceptivis.

Propositiones exceptivæ, dicuntur illæ, in quibus attributa, vel affirmantur, vel negantur de subjectis communibus, ita ut quædam ex ejusmodi subjectis excipiantur: verbi gratiâ, omnes homines, præter veros Christianos, sunt infelices. Apparet autem, 1°. ipsas esse revocandas ad exclusivas; suprà dicta namque propositio huic æquivalet.... Soli veri Christiani sunt felices. Apparet autem, 2°. propositiones exceptivas locum tantùm habere posse in materiâ contingenti, quia in materiâ necessariâ nulla est exceptio.

De inceptivis & desitivis.

Propositiones inceptivæ, vocantur illæ, quæ significant initium alicujus entis; desitivæ verò, quæ significant entis alicujus finem: & sunt vel affirmantes, vel negantes.

Ut ejusmodi propositiones sint veræ, partes earum reipsâ dicere debent ordinem ad tempus, per propositiones significatum; hinc veræ sunt hæ propositiones... Post mortem Christi, Lex Mosaïca vim obligandi non habuit... Post mortem Christi, Lex Evangelica vim habuit.

De propositionibus absolutis, & modalibus.

Propositio absoluta, dicitur ea, quæ non exprimit modum, quo prædicatum convenit, aut non convenit subjecto: tales sunt omnes propositiones, de quibus huc usque dictum fuit; undè circà ipsas nihil superest hîc examinandum.

Propositio modalis, ea est, quæ exprimit modum, quo prædicatum convenit, aut non convenit subjecto; quales sunt hæ propositiones... Deus est necessariò justus... Quidam homines sunt contingenter justi.

In omni propositione modali, tria distinguuntur à Philosophis, scilicet *dictum*, *copula verbalis*, & *modus*. Quid sit copula verbalis dictum fuit alibi? *Dictum*, nihil aliud est, quàm subjectum & prædicatum, simul sumpta. Modus est vox significans, quo modo prædicatum conveniat, aut non conveniat subjecto.

Modus est, vel nomen, ut in hâc propositione... Necesse est, Deum esse justum; vel est adverbium, ut Deus est necessariò justus. Propositio modalis de nomine, in eo solo differt à modali de adverbio, quod in modali de nomine, possibi-

litatem enunciante, partes *dicti* significentur inter se junctæ; in modali autem de adverbio, significentur, à se invicem separatæ. Hinc vera est hæc propositio... Loquens est, possibiliter tacens; falsa verò ista... Loquentem esse tacentem, est possibile.

Propositio modalis, vel est affirmans, vel negans. Tunc est affirmans, quando modus affirmatur; negans verò, quando modus negatur: hinc affirmans est hæc propositio... necesse est, spiritum non esse corpus; hæc autem est negans... non est necesse, hominem esse Philosophum.

Veritas & falsitas modalium, pendent potissimùm, à veritate & falsitate modorum; hinc vera est hæc propositio... Deus est necessariò justus; ista verò falsa... Deus est contingenter justus.

Quatuor numerantur à Philosophis diversi modi; *possibile*, *impossibile*, *necessarium*, & *contingens*. Circà hos modos, observandum est, 1°. *possibile*, nec esse necessarium, nec contingens; quia abstrahit, modò à necessario, modò à contingenti. 2°. Non *necessarium*, idem non esse ac contingens, quia impossibile est etiam non *necessarium*. 3°. Non *contingens* idem significare ac *necessarium*, quia impossibile dici non potest, non contingens.

Longè plures sunt alii modi, quàm quatuor superiùs designati: omnia namque adverbia, imò multæ additiones factæ, vel subjecto, vel prædicato, vocari possunt totidem modi. Diligenter autem attendendum est, in quam propositionis partem cadant illi modi: prout enim in has, aut illas voces incidunt, sensus omninò diversos efficiunt; sicut duplici exemplo sequenti patebit. Sint, verbi gratiâ, hæ propositiones... agens liberum, potest agere *simul*, & non agere... agens liberum, *simul* potest agere, & non agere; prior namque propositio falsa est, quia vox ista *simul* cadit in actum & non actum, qui simul esse nequeunt; posterior autem est vera, quia vox eadem cadit in potentias agendi & non agendi, quæ simul existunt.

Sint rursùs hæ propositiones... homo necessariò potest esse doctus... homo potest esse necessariò doctus: prior vera est, quia hoc adverbium, *necessariò*, cadit in potentiam, quæ reipsâ necessaria est; posterior autem est falsa, quia idem adverbium cadit in doctrinam, quæ necessaria non est, sed contingens. Inter modos numerari potest particula, *non*, prout enim cadit in voces diversas, diversa significat: verbi gratiâ, valdè diversæ sunt hæ pro-

positiones... non solus Deus est spiritus... solus Deus non est spiritus... sensus enim prioris est... Deus est spiritus, & aliæ species sunt etiam spiritus : quod est ex omni parte verum. Sensus autem posterioris est... Deus non est spiritus, & omnes cæteræ species sunt spiritus : quod est ex omni parte falsum. Frequens exercitatio cæteros propositionum modos edocebit.

CONCERTATIONES
circà Judicium.

Hoc ordine procedemus in his Concertationibus. 1°. Differemus de judicio universim. 2°. De materiâ propositionis. 3°. De ipsius formâ. 4°. De propositionum quantitate. 5°. De earum qualitate. 6°. De propositionum conversionibus. 7°. Denique de propositionum oppositione.

De judicio universim.

Duplex occurrit difficultas, circà judicium universim. Prima, quomodò sit definiendum? Secunda, an sit actus simplex? ut solvantur, sint,

Conclusio prima.

Judicium universim, definiri debet actus intellectûs, quo dicitur habitudo prædicati ad subjectum. Judicium enim definiri debet eâ definitione, quâ positâ, distinguitur tùm ab apprehensione, tùm à discursu: atqui, positâ suprà dictâ definitione, judicium differt ab apprehensione & discursu: scilicet, aliud est attendere ad objecta; aliud autem eorum habitudines, seu relationes detegere, & dicere. Pariter aliud est, habitudinem illam dicere; aliud verò detegere, & dicere connexionemu nius judicii, cum alio, vel cum aliis; proindèque, &c.

Quæres autem, cur judicium non definiatur, actus intellectûs, quo unum affirmatur, aut negatur de alio?

Respondeo judicium non esse definiendum, eâ ratione, quæ est potiùs distributio judicii universim sumpti, quàm ipsius naturæ explicatio: porrò allata oratio sic se habet; proindèque, &c.

Docent Cartesiani, judicium esse actum voluntatis, non autem actum intellectûs; imò contendunt, intellectum esse potentiam merè passivam. Opinionem hanc refellemus in Metaphysicâ.

Conclusio secunda.

Judicium, est quid simplex in ratione actûs. Illud enim dicitur simplex, in ratione actûs, quod non componitur ex aliis actibus: atqui judicium non, &c. Si enim judicium, ex aliis actibus componeretur, certè ex apprehensionibus subjecti & prædicati: atqui judicium non, &c. Quod enim supponit illas apprehensiones jam existentes, ex his non componitur: atqui judicium ipsas præsupponit. Priùs enim est apprehendere objecta, quàm illorum habitudines detegere, & dicere.

Dices 1°. Quod non potest existere, sine apprehensionibus subjecti & prædicati, componitur ex illis: atqui judicium sic se habet; ergo, &c.

Distinguo majorem. Quod non potest existere sine apprehensionibus, tanquàm partibus suis essentialibus, concedo. Tanquàm aliquibus prærequisitis, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Reverâ, &c.

Dices 2°. Tale est judicium, quale est ejus signum: atqui signum judicii, nempè propositio, est quid compositum; ergo, &c.

1°. Nego majorem. Signum enim est

semper quid diversum à significato; sicut colligitur ex signi definitione.

2°. Nego minorem. Signum enim judicii, ut actûs, est hæc sola vocula, *est*; hinc propositio est quidem signum judicii, tùm formaliter, tùm objectivè sumpti; sed sola vocula, *est*, dici potest signum judicii formaliter sumpti.

Quæres autem, an judicium, objectivè sumptum, sit quid compositum?

Respondeo, judicium, objectivè sumptum, esse quid compositum. Probatum enim fuit, objectum quodlibet, ex infinitis partibus essentialibus esse compositum.

De materiâ propositionis.

Certum est apud omnes, propositionem quamlibet, ratione materiæ, seu objecti spectatam, duplicis tantùm esse generis, necessariam nimirùm & contingentem; quia necessarium inter & contingens, nihil determinatum mediat. Difficultas autem est, quotuplex sit habitudo prædicati ad subjectum, in utrâque hâc materiâ.

Recentiores nonnulli docent, habitudinem illam quintuplicem esse in materiâ necessariâ, scilicet *inseparabilitatem*, ut in hâc propositione... Deus est omnipotens; *incompatibilitatem*, ut... Deus non est con-

tingenter existens; *præcisionem*, ut... substantia præscindit, vel à spiritu, vel à corpore; *compatibilitatem*, ut... Deus potuit creare mundum: denique, *separabilitatem*, ut... Deus potuit non creare mundum. Deinde volunt, duplicem tantùm esse habitudinem in materiâ contingenti, nempè, *unionem*, ut... corpora existunt; & *separationem*, ut... Judas Iscariotes non est salvus.

Conclusio.

Duplex tantùm est habitudo, prædicati ad subjectum, in materiâ quâvis. Totuplex enim est illa habitudo; quotuplex est modus diversus, quo prædicatum se habere potest ad subjectum: atqui duplex tantùm est modus ille diversus, in materiâ quâvis. Quodlibet enim prædicatum enunciatur, vel cum subjecto conjunctum, vel ab ipso separatum; impossibilis enim est propositio, in quâ prædicatum nec enuncietur cum subjecto conjunctum, nec ab eo separatum, hoc est, impossibilis est propositio, quæ neque sit affirmans, neque negans; proindèque, &c.

Dices: In hâc propositione... Substantia non est spiritalis, neque enunciatur conjunctio, neque separatio; sed enunciatur *præscisio*; ergo plures sunt, quàm duæ

habitudines prædicati, ad ſubjectum.

1°. Nego antecedens: vel enim ſenſus allatæ propoſitionis eſt... ſubſtantia præſcindit à ſpiritualitate; vel ſenſus eſt... ſpiritualitas non eſt conjuncta cum ſubſtantiâ; vel denique hîc ſenſus eſt... ſubſtantia non includit in ideâ ſuâ ſpiritualitatem: porrò in his omnibus caſibus enunciatur, vel conjunctio, vel ſeparatio; proindèque, &c.

2°. Si ſenſus allatæ propoſitionis hîc ſit... ſubſtantia univerſim præſcindit à ſpiritualitate, & præſcindit à corporeïtate; tunc falſa eſt, & debuiſſet ſic exprimi... ſubſtantia præſcindit, vel à ſpiritualitate, vel à corporeïtate: hinc, niſi conſtet aliundè, ſubſtantiam eſſe conjunctam cum ſpiritualitate, non poterit verè dici præſcindens à ſpiritualitate. Ratio generalis eſt, quia, ut genus præſcindat ab aliquo, è ſuis inferioribus, debet eſſe inſeparabile ab hoc inferiore.

Inſtabis. Si ſenſus allatæ propoſitionis hîc ſit... ſubſtantia conjuncta cum ſpiritualitate, præſcindit à ſpiritualitate; tunc ſpiritualitas eſt forma prædicati; & hæc forma, nec enunciatur cum ſubjecto conjuncta, nec ab eo ſeparata: atqui reipsâ ſenſus allatæ propoſitionis eſt ejuſmodi; ergo, &c.

Nego sequelam. Forma namque prædicati propositionis sic enunciatæ, est *præcisio* à spiritualitate; & tunc hæc forma per propositionem illam, enunciatur cum subjecto restricto conjuncta.

Nota porrò, particulam, *non*, à Philosophis recentioribus usurpari, pro signo præcisionis; quamvis nunquam fuerit anteà pro tali signo sumpta.

Colliges præcisionem, compatibilitatem & separabilitatem, revocari ad eam habitudinem, quæ dicta fuit à nobis *inseparabilitas*. 1°. Namque quando dicitur... substantia præscindit in rei veritate, præcisio includitur in idæâ substantiæ. 2°. Quando dicitur... Deus potuit creare mundum, potentia creandi includitur in idæâ Dei. 3°. Denique quando dicitur... Deus potuit mundum non creare, prædicatum inseparabile est à subjecto.

In materiâ igitur necessariâ, duæ habitudines vocabuntur in posterùm, *inseparabilitas* & *incompatibilitas*; in materiâ verò contingenti, *unio*, seu *conjunctio*, & *separatio*.

De formâ propositionis.

Circà formam propositionis, duo possunt inquiri. Primum, quotuplex sit in rei veritate verbum? Secundum, an præ-

dicatum propositionis identificetur cum ejus subjecto? posterior quæstio duas alias complectitur; an, scilicet, forma prædicati identificetur cum subjecto propositionis; & an subjectum prædicati identificetur cum subjecto propositionis?

Conclusio prima.

Sola vocula, *est*, aut quælibet æquivalens, sufficit ad rationem verbi. Quoties enim unicum ens est significandum, toties unica vox sufficit ad ipsum significandum: atqui unicum ens est significandum per verbum; nimirùm actus intellectûs, quo dicitur habitudo prædicati ad subjectum; proindèque, &c.

At, inquies, si sola vocula, *est*, sufficeret ad rationem verbi, dici posset.... homines *est* mortales: atqui hoc dici non potest; ergo, &c.

Distinguo majorem. Dici posset philosophicè, concedo. Grammaticaliter, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam.

Itaque Grammatici, brevitatis causâ, multa entia significarunt, unicâ voce: modò namque subjectum, prædicatum, verbum & tempus, unicâ voce significant: ut ubi dicunt, *orabo*; sensus enim est, *ego est in posterùm orans*: ob eandem rationem,

varias excogitarunt conjugationes, variosque modos: at quantumvis involuta sit vocula, *est*, semper intelligenda est in omnibus iis vocibus, quæ vocantur à Grammaticis, verba; unde ipsa sola sufficit apud Philosophos, ad rationem verbi.

Colliges 1°. descriptiones verbi, tùm à multis Philosophis, tùm ab omnibus Grammaticis traditas, quibus nempè verbum dicitur significare, cum tempore, numero, personâ, &c. vitiosas esse; quia verbum solummodò significat specialem intellectûs actum.

Colliges 2°. voces omnes, à Grammaticis assignatas, tanquàm totidem verba, in rei veritate, totidem esse vel propositiones, vel propositionum partes.

Colliges 3°. verbum esse definiendum... vocem, quâ significatur actus intellectûs dicentis, habitudinem prædicati, ad subjectum.

Conclusio secunda.

Forma prædicati, nunquam identificatur cum subjecto propositionis. Subjectum enim propositionis, est vel substantia, vel modificatio. Si sit substantia, forma prædicati, ut potè species opposita substantiæ, non identificatur cum illo subjecto, ut per se patet. Si modificatio sit subjec-

tum propositionis, vel est diversa, vel distincta, vel indistincta à formâ prædicati: si primum, nulla potest esse identificatio; diversitas enim importat multitudinem: si secundum, nulla pariter esse potest identificatio; quia quæcumque sunt distincta, ne divinitùs quidem possunt fieri indistincta: si tertium, jam nulla est propositio; quia tunc nulla est habitudo, seu relatio prædicati ad subjectum; quamobrem in nullâ propositione, forma prædicati identificatur cum subjecto propositionis.

Conclusio tertia.

Subjectum attributi, nunquam identificatur cum subjecto propositionis. Subjectum enim attributi, est *ens habens:* atqui hoc ens habens, nunquam identificatur cum subjecto propositionis. Quod enim remanet aptum, prædicari de aliis subjectis, non identificatur cum illo subjecto: atqui illud ens habens, sic se habet; alioqui quando dicitur, Petrus est ens habens humanitatem, *ens habens* non magis esset universale, quàm ipse Petrus: & prætereà sensus esset, Petrus est Petrus cum humanitate: quod est absurdum; proindèque, &c.

Et certè quoties enunciatur incompa-

tibilitas alicujus attributi, cum subjecto propositionis, ut in hâc propositione... spiritus non est corpus; non sola corporeïtas, sed ipsum corporeïtatis subjectum removetur à spiritu; sensus enim est... spiritus nulla est substantia, per corporeïtatem contracta; ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Si subjectum attributi foret quid distinctum à subjecto propositionis, duplex esset subjectum in propositione simplici: atqui, ex nobis, duplex non est subjectum, in propositione simplici; ergo, &c.

Distinguo majorem. Duplex esset subjectum, in propositione simplici, quorum unum enunciaretur, vel cum altero conjunctum, vel ab eo separatum, concedo. Duplex esset subjectum ipsius propositionis simplicis; ita ut de utroque enunciaretur aliqua habitudo, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Porrò duplex quidem non est subjectum, in propositione simplici, de quo enuncietur aliqua habitudo; sed in propositione simplici, duo sunt subjecta, quorum unum dicitur, vel cum altero conjunctum, vel ab eo separatum. Ubi namque duo sunt termini concreti, aut saltem concretorum

vices gerentes, ibi duplex est subjectum: at in propositione simplici, vel sunt duo termini concreti, ut in hâc propositione... Deus est omnipotens; vel saltem qui concretorum vices gerunt, ut in istâ... justitia est virtus; proindèque, &c.

Nota igitur modificationem, quæ vel est subjectum propositionis, ut... virtus est amabilis, vel est prædicatum, ut... justitia est virtus; eatenùs dicit concreti vices gerentem, quatenùs tunc spectatur, ut aliam modificationem recipiens.

Objicies. 2°. Subjectum attributi identificatur cum subjecto propositionis; modò nulla propositio sit falsa, ex eo præcisè quòd adsit illa identificatio: atqui res sic se habet. Dum enim dicitur, omnis homo est mortalis, fatentur omnes quemlibet hominem esse ens habens: pariter ubi dicitur, circulus non est quadrilaterus, omnes fatentur, circulum esse ens habens, quamvis negent quadrilateralitatem ipsi competere; ergo, &c.

Nego minorem. Ea namque propositio censeri debet falsa, quæ enunciat aliquid identificari cum subjecto propositionis, quod reipsâ non identificatur cum ipso: porrò, &c. Ad primum autem exemplum, respondeo hominem esse quidem *ens habens*; sed ita ut hoc ens habens, vagum sit,

& indeterminatum, quod proindè non est subjectum propositionis, determinatum. Ad secundum exemplum respondeo, omnes fateri subjectum prædicati, conjunctum esse cum subjecto propositionis, quando prædicatum enunciatur reipsâ conjunctum; sed non omnes fatentur, subjectum attributi, conjunctum esse cum subjecto propositionis, quando prædicatum ab ipso removetur, ut in allatâ propositione. Prætereà, licet subjectum attributi semper esset reipsâ conjunctum cum subjecto propositionis; non idcircò identificaretur cum illo subjecto, quia ad conjunctionem requiruntur duo.

Instabis. Dici potest... ens habens Petreïtatem, & ens habens humanitatem, sunt quid idem; ergo in hâc propositione... Petrus est homo, subjectum attributi identificatur cum subjecto propositionis.

Nego antecedens. Nam ens habens Petreïtatem, est quid determinatum, & singulare; & ens habens humanitatem, est quid indeterminatum, & universale.

De quantitate propositionis.

Circà propositionum quantitatem, inquiritur hîc, an singulares & indefinitæ, revocentur ad universales; an autem ad particulares?

Conclusio prima.

Propositio singularis revocatur ad universalem, ejusdem qualitatis, id est, affirmans, ad affirmantem, & negans, ad negantem. Propositio namque, cujus subjectum nullatenùs restringitur, revocari debet ad eam propositionem, cujus subjectum pariter non restringitur; sunt enim eædem leges, pro subjectis nullatenùs restrictis: atqui subjectum propositionis singularis, non restringitur, quandoquidem caret universalitate, quæ possit restringi; aliundè verò, subjectum propositionis universalis, non restringitur, cùm in hoc differat à particulari; proindèque, &c.

Dices. Propositio singularis revocari debet ad eam propositionem, à quâ minùs discrepat: atqui propositio singularis minùs discrepat à particulari, quàm ab universali; ergo, &c.

Nego minorem. Propositio namque singularis, ex unico tantùm capite differt ab universali, in eo nempè quòd subjectum propositionis singularis, multis sit incommunicabile; subjectum autem propositionis universalis, multis sit communicabile: at propositio singularis, ex duplici capite differt à particulari: 1°. In eo quòd sub-

jectum propositionis singularis, multis sit incommunicabile; non item subjectum propositionis particularis. 2°. In eo quòd subjectum propositionis singularis non restringatur; restringatur autem subjectum propositionis particularis.

Ubi porrò dicimus, propositionem singularem revocari ad universalem; hoc intelligendum est, eo tantùm sensu, quòd singularis sequatur leges præscriptas prò universali.

Conclusio secunda.

Propositio indefinita in materiâ necessariâ, revocari debet ad universalem metaphysicè. Illa namque propositio revocatur ad universalem metaphysicè, ad cujus veritatem requiritur, ut prædicatum sit, vel essentialiter conjunctum cum subjecto, distributivè sumpto, si sit affirmans; vel essentialiter separatum ab illo subjecto, si sit negans: atqui ad veritatem propositionis indefinitæ in materiâ necessariâ, requiritur, ut prædicatum sic se habeat, ad subjectum; alioqui non esset in materiâ necessariâ; proindèque, &c.

Dices. Hæc propositio.... substantia præscindit à spiritualitate & corporeïtate, indefinita est, & in materiâ necessariâ: atqui revocari non potest ad universalem

metaphysicè? dici namque non potest... omnis substantia præscindit à spiritualitate & corporeïtate; ergo, &c.

Respondeo 1°. propositionem mox allatam, strictè loquendo, falsam esse. Nam substantia, ut substantia, non præscindit à spiritualitate & coporeïtate simul: nec enim est inseparabilis ab utrâque simul illâ formâ. Ut igitur hæ & aliæ similes propositiones sint veræ, duplici propositione debent exprimi hoc modo... substantia, per spiritualitatem contracta, præscindit à spiritualitate... substantia, per corporeïtatem contracta, præscindit à corporeïtate. Quod si sic exprimantur.

Respondeo 2°. negando minorem. Verè namque dici potest... omnis substantia, per spiritualitatem contracta, præscindit à spiritualitate... omnis substantia, per corporeïtatem contracta, præscindit à corporeïtate.

Instabis. Si quælibet substantia, per corporeïtatem contracta, præscinderet à corporeïtate; corpus dici posset præscindens à corporeïtate, quandoquidem corpus nihil aliud est, quàm substantia, per corporeïtatem contracta: atqui corpus non præscindit à corporeïtate. Hanc enim formam includit in ideâ suâ; ergo, &c.

Nego sequelam. Ex eo namque quòd pars

pars communior essentiæ corporis abstrahat à corporeïtate; non idcircò tota corporis essentia præscindit à corporeïtate. Ad id autem quod additur, respondeo corpus non esse substantiam contractam per corporeïtatem; sed esse totum resultans, & ex ratione substantiæ sic contractæ, & ex corporeïtate contrahente.

Conclusio tertia.

Propositio indefinita in materiâ contingenti, revocatur ad universalem moraliter; dummodò tamen non sit pars alicujus narrationis. Illa namque propositio revocatur ad universalem moraliter, ad cujus veritatem requiritur, ut prædicatum, vel ut plurimùm, conjungatur cum subjecto, si sit affirmans; vel ut plurimùm, separetur à subjecto, si sit negans: atqui ad veritatem propositionis indefinitæ in materiâ contingenti, hoc requiritur, sicut constare debet ex eo, quòd hujus conditionis defectu, falsæ sint propositiones sequentes... homo est doctus... homo in hâc vitâ non est miser; proindèque, &c.

Dixi autem, *dummodò*; *tamen*, &c. quia, in hoc casu, revocatur ad particularem, qualis est sequens indefinita, quæ pars est narrationis passionis Christi Domini. *Milites plectentes coronam, imposue-*

erunt capiti ejus; ſenſus enim eſt... quidam milites, &c.

Colliges propoſitionem quamlibet, in rei veritate, eſſe vel univerſalem, vel particularem, aut ad alterutram revocari. Hinc Philoſophi meritò habuerunt tantùm rationem univerſalium & particularium, dum agitur de ſillogiſmis.

Quæres autem, ad quam propoſitionem revocentur indefinitæ, quarum attributa fundantur in collectione inferiorum ſubjecti; qualis eſt iſta.... Apoſtoli erant duodecim.

Reſpondeo, ipſas revocari ad univerſales, quia propoſitiones illæ ſunt ſingulares; ſenſus enim eſt... hæc numero collectio, ſcilicet Apoſtolorum, eſt numerus duodenarius.

De qualitate propoſitionis.

Circà qualitatem propoſitionum, ſequentia hîc inquiruntur. Primum, an reipsâ dentur propoſitiones, quarum aliæ ſint affirmantes, & aliæ negantes? Contendunt enim nonnulli, quaſlibet propoſitiones eſſe affirmantes. Secundum, an quælibet propoſitio ſit vel vera, vel falſa, ita ut nulla ſit indifferens, ad veritatem & falſitatem? Tertium, an duarum propoſitionum ſingularium & contradicentium,

de futuro contingenti, una semper sit vera, & altera falsa? Quartum, an propositio in materiâ contingenti, de verâ, fieri possit falsa, aut vice versâ? Ut solvantur hæc dubia; sint,

Conclusio prima.

Dantur propositiones, quarum aliæ sint affirmantes, & aliæ negantes. Nomine namque propositionis affirmantis, intelligitur ea, quæ enunciat vel inseparabilitatem, vel unionem prædicati; nomine verò propositionis negantis, intelligitur ea, quæ enunciat vel incompatibilitatem, vel separationem prædicati: atqui dantur ejusmodi propositiones, ut constat ex dictis; ergo, &c. Quod si nomine propositionis affirmantis, intelligatur ea, quæ enunciat aliquam habitudinem prædicati ad subjectum; tunc quælibet propositio dici potest affirmans: verùm hæc acceptio erit, contrà usum receptum, à quo non recedemus.

Conclusio secunda.

Quælibet propositio est, vel vera, vel falsa, in materiâ quâvis; nam propositio quælibet enunciat de subjecto, habitudinem aliquam: atqui non potest habitudinem aliquam enunciare, quin sit, aut

vera, aut falsa. Nimirùm habitudo enunciata, vel convenit, vel non convenit subjecto, quia inter convenire & non convenire, nullum datur medium. Si conveniat, propositio vera est; si non conveniat, propositio falsa est; ergo quælibet propositio est, vel vera, vel falsa.

Objectiones.

Objicies. 1°. Hæc propositio... *Ego taceo*, 1°. dici non potest vera. Qui enim eam pronunciat, reipsâ non tacet. 2°. Dici non potest falsa: fieri namque potest, ut qui eam pronunciat, vel nihil anteà dixerit, vel immediatè post, nihil sit dicturus; ergo neque vera est, neque falsa.

Respondeo, propositionem illam dicere ordinem, vel ad tempus præteritum, vel ad tempus futurum, quod ex circumstantiis dignoscitur. Si dicat ordinem ad præteritum, vera est; si qui eam pronunciat, nihil immediatè anteà dixerit; falsa verò, si immediatè anteà fuerit locutus. Si dicat ordinem ad futurum, tunc est promissoria, & sensus est... in posterùm silebo; undè vera est, si immediatè post sileat; falsa verò, si non sileat. Idem dicendum est de aliis similibus.

Objicies. 2°. Hæ propositiones sacramentales... *Ego te baptizo*... *Hoc est Cor-*

pus meum, &c. admittuntur ut veræ, & tamen non sunt veræ. Propositiones enim de contingenti, quæ non supponunt objecta sua, dici non possunt veræ: atqui propositiones allatæ versantur in materiâ contingenti; & objecta sua non supponunt, ut per se patet; ergo, &c.

Nego secundam antecedentis partem, & ad probationem distinguo majorem. Propositiones de contingenti, quæ non supponunt objecta sua, dici non possunt veræ; si sint speculativæ, concedo. Si sint practicæ, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Propositiones illæ dicuntur speculativæ, quæ non efficiunt objecta sua, adeòque ipsa præsupponunt; qualis est ista... Petrus est doctus. Propositiones practicæ, sunt illæ, quarum objecta producuntur, statim atque à certis personis enunciantur, & quarum proindè veritas pendet ab objectorum illorum effectione... quales sunt propositiones sacramentales. Reverâ, &c.

Conclusio tertia.

Propositionum singularium, contradicentium de futuro contingenti, per ordinem à se invicem spectatarum, seu virtute contradictionis, una est vera, & altera falsa. Sint enim in exemplum, hæ propo-

sitiones... Hoc numero peccatum Petri est futurum... idem numero peccatum Petri non est futurum: atqui necesse est, ut harum propositionum, una vera sit, & altera falsa. Illarum enim propositionum, una est vera, & altera falsa, quæ nec possunt esse ambæ veræ, nec ambæ falsæ, nec indifferentes, ad veritatem & falsitatem: atqui propositiones mox allatæ, nec possunt esse ambæ veræ, nec ambæ falsæ; quia futuritio & infuturitio, nec simul possunt esse cum peccato Petri conjunctæ, nec simul ab eo separatæ, ut per se patet: non possunt etiam esse indifferentes ad veritatem & falsitatem; quia (ex conclusione præcedenti) propositio quævis est, vel vera, vel falsa; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Illæ propositiones sunt ambæ falsæ, quæ enunciant de subjecto, quod illi non convenit: atqui ambæ propositiones superiùs allatæ, sic se habent. Nam una enunciat futuritionem, & altera enunciat infuturitionem, de peccato Petri: atqui neque futuritio, neque infuturitio conveniunt peccato Petri. Illæ namque formæ non conveniunt ei, quod abstrahit ab utrâque: atqui peccatum Petri

abſtrahit à futuritione & infuturitione ; nec enim has formas includit in idæâ ſuâ ; ergo , &c.

Nego minorem primi & ſecundi ſillogiſmi. Ad probationem autem nego etiam minorem ; quia in materiâ contingenti , locus non eſt abſtractioni , quandoquidem non adeſt inſeparabilitas.

At, inquies, allatæ propoſitiones ſpectari poſſunt in ordine metaphyſico : porrò in hoc ordine, ſunt ambæ falſæ ; ergo ſaltem in aliquo ordine, ſunt falſæ.

Nego majorem. Non poſſunt enim in eo ordine conſiderari , in quo non poſſunt eſſe : at propoſitiones illæ non poſſunt eſſe in ordine metaphyſico , ſeu in materiâ neceſſariâ ; quia ſunt eſſentialiter in materiâ contingenti.

Objicies. 2°. Illarum propoſitionum una non eſt vera , & altera falſa , quarum objectum non eſt determinatum : atqui propoſitionum ſuprà dictarum objectum , non eſt determinatum. Quod enim eſt contingenter & liberè , vel futurum , vel infuturum , non eſt determinatum : atqui objectum illarum propoſitionum , ſic ſe habet ; ergo , &c.

Nego minorem. Quod enim eſt, vel futurum , vel infuturum , ita ut nihil mediet , eſt determinatum : atqui propoſitio-

num illarum objectum est ita, vel futurum, vel infuturum, ut nullum detur medium, cùm nulla sit præcisio. Ad probationem autem, nego etiam minorem. Quod enim est necessariò, vel futurum, vel infuturum, non est contingenter & liberè, vel futurum, vel infuturum: atqui propositionum illarum objectum est necessariò, vel futurum, vel infuturum, cùm nullum sit medium. Uno verbo, peccatum, verbi gratiâ, Petri, si sit futurum, contingenter est futurum; & si sit infuturum, contingenter est infuturum; at subdisjunctione est necessariò, vel futurum, vel infuturum.

Objicies. 3°. Si ex allatis propositionibus, una esset vera, & altera falsa, cognosceret Deus, utra sit vera, utra sit falsa: atqui hoc dici non potest. Si enim Deus cognosceret, utra sit vera, utra sit falsa; quæ foret vera, necessariò vera esset, quia falli non potest cognitio Divina; aliundè verò, si una sit, necessariò vera, tollitur libertas creata; ergo signum est, unam non esse veram, & alteram falsam.

1°. Vitiosum est hoc ratiocinium: quatenùs procedit, à minùs noto, ad magis notum. Procedit enim, à connexione scientiæ Divinæ, cum actibus liberè futuris spirituum creatorum, ad cognitionem veri-

tatis & falsitatis duarum propositionum contradictoriarum : porrò connexio illa, est quid longè minùs notum, quàm veritas & falsitas contradictoriarum; proindèque, &c.

2°. Nego sequelam. Nam ex suppositione factâ in nostrâ conclusione, non sequitur Deum cognoscere, utra vera sit, utra falsa; quia hoc non inquirimus; sed ex conclusione nostrâ sequitur, Deum ab æterno cognovisse, propositionum illarum unam esse veram, & alteram falsam, virtute contradictionis.

3°. Nego minorem prioris sillogismi; quia scilicet omnia nuda sunt, & aperta oculis Dei. Ad probationem autem nego sequelam. Deus enim cognoscit entia, ut in se sunt : at una ex allatis propositionibus seorsim sumpta, contingenter est vera; proindèque, licet Deus cognoscat quænam sit vera, non idcircò necessariò vera est. Ad id autem quod subjungitur, nullam nempè tunc futuram esse libertatem creatam, respondeo, præviam Dei cognitionem, nullam importare necessitatem, in actus liberos causarum secundatum. Sed de his in Metaphysicâ.

Objicies denique. Si suprà dictarum propositionum, una esset vera, & altera falsa; quæ vera foret, dici posset æternæ veri-

tatis : atqui hoc dici non poteſt ; ergo , &c.

Nego ſequelam. Uſus enim invaluit, ut illæ ſolæ propoſitiones vocarentur *æternæ veritatis*, quæ ſunt in materiâ neceſſariâ ; proindèque , &c.

Concluſio quarta.

Propoſitio in materiâ contingenti , ſignificans tempus præſens , poteſt eſſe , modò vera , modò falſa. Propoſitio enim , quæ enunciat de ſubjecto, quod illi modò convenit , modò non convenit ; dici debet modò vera , modò falſa : atqui propoſitio in materiâ contingenti , & de tempore præſenti , ſic ſe habet. Sit enim , verbi gratiâ , Pater aliquis credulus , qui per horam integram , identidem hoc ferat judicium... Filius meus eſt in ſcholâ ; aliundè verò , per primam horæ dimidiam , filius abſens ſit à ſcholâ ; per alteram autem dimidiam , præſens ſit in ſcholâ. In hâc ſuppoſitione , propoſitio Patris falſa eſt , per primam horæ dimidiam ; & vera , per alteram ; ergo , &c.

Dixi autem , ſi ſignificet tempus præſens ; quia ſi ſit de præterito , quæ ſemel eſt vera, nunquam fit falſa, aut vice versâ : pariter , ſi ſit de futuro, quæ vera eſt, nunquam erit falſa , aut vice versâ.

De propositionum conversionibus.

Circà propositionum conversiones, hîc inquiri potest: 1°. an, ut docent Philosophi, propositio quælibet generalis negans, ritè converti possit, aut simpliciter, aut per accidens, ad libitum? 2°. An quælibet propositio particularis affirmans, ritè convertatur simpliciter? 3°. An quælibet propositio generalis affirmans, converti possit, aut per accidens, aut per contra-positionem, ad libitum? 4°. Denique, an particularis negans, ritè convertatur per contra-positionem? His omnibus quæstionibus sic respondemus.

Conclusio prima.

Propositio universalis negans in materiâ necessariâ, converti potest simpliciter. Tunc enim propositio converti potest simpliciter, quando sicut prædicatum totaliter à subjecto, sic subjectum totaliter removetur à prædicato: atqui in propositione generali negante, & in materiâ necessariâ, prædicatum totaliter removetur à subjecto, & subjectum totaliter removetur à prædicato; quia nempè incompatibilitas est reciproca, seu mutua; ergo, &c. Hinc dici potest... *Nullus spiritus est corpus*... *Nullum corpus est spiritus.*

Dices. Hæ propositiones... Substantia non est spiritus... Substantia non est corpus, revocantur ad universales negantes: atqui converti non possunt simpliciter; nec enim dici potest... Nullus spiritus est substantia... Nullum corpus est substantia; ergo, &c.

Respondeo, utramque illam propositionem esse falsam, si particula, *non*, sit exclusiva; quia substantia nec includit, nec excludit, sive spiritualitatem, sive corporeïtatem: quod si particula, *non*, sit præcisionis signum; tunc utraque illa propositio est affirmans.

Conclusio secunda.

Propositio universalis negans in materiâ necessariâ, non potest converti per accidens. Tunc enim propositio converti non debet per accidens, quando prædicatum conversæ restringi non debet, dum fit subjectum convertentis: atqui prædicatum propositionis universalis negantis, in materiâ necessariâ, restringi non debet, dum fit subjectum convertentis. Tunc enim subjectum propositionis restringi non debet, quando prædicatum enunciatur insociabile cum omnibus hujus subjecti inferioribus: atqui in materiâ necessariâ, prædicatum propositionis negantis enun-

ciatur insociabile, cum omnibus subjecti inferioribus, quandoquidem incompatibilitas est reciproca; ergo subjectum restringi non debet; ergo converti non debet per accidens.

Conclusio tertia.

Propositio particularis affirmans nullatenùs converti potest; vel enim ejusmodi propositio versatur in materiâ necessariâ, vel in materiâ contingenti: atqui in neutro casu, converti potest. Primò quidem si sit in materiâ necessariâ, nullatenùs converti potest: nam ad hoc sufficit, quod in materiâ necessariâ, semper sit falsa: atqui res sic se habet. Illa namque propositio falsa est, quæ enunciat prædicatum essentiale subjecto, convenire solummodò quibusdam subjecti inferioribus: at in propositione particulari affirmante, & in materiâ necessariâ, prædicatum essentialiter conveniens subjecto, enunciatur convenire quibusdam tantùm subjecti inferioribus, cùm signum particularitatis exceptionem denotet; ergo falsum enunciat; ergo, &c. 2.°. Si sit in materiâ contingenti, non potest pariter converti. In hâc namque materiâ, prædicatum est pars contingens subjecti: at ubi prædicatum est pars contingens subjecti, non potest fieri

conversio. Si enim tunc fieret conversio, totum affirmari posset, de parte suâ contingenti: atqui totum de nullâ suâ parte potest affirmari; ut per se manifestum est; proindèque propositio particularis affirmans, nullatenùs converti potest.

At, inquies, dici potest... Aliqua substantia est spiritus, ea nempè, quæ conjungitur cum spiritualitate; ergo, &c.

Nego antecedens. Cùm enim *aliqua substantia* sit pars communior essentiæ spiritûs; si dici posset, aliqua substantia est spiritus; sensus esset, aliqua pars est totum, cujus est pars: quod est absurdum.

Conclusio quarta.

Propositio universalis affirmans, nullatenùs converti potest. Nam in omni propositione universali affirmante, prædicatum est, vel genus, vel differentia, vel proprium, vel aliquid contingens; species enim prædicari tantùm potest de individuis: atqui in omnibus his casibus, nullatenùs fieri potest conversio. Cùm enim in omnibus his casibus, prædicatum sit vel pars essentialis, vel pars contingens subjecti; si fieret conversio, totum affirmaretur de suâ parte, vel essentiali, vel contingenti: atqui hoc est impossibile, ut per se patet; ergo propositio univer-

Talis affirmans, nullatenùs converti potest.

Dices. Hæc propositio... Omnis circulus est figura rotunda, potest simpliciter converti, hoc modo... Omnis figura rotunda, est circulus; ergo saltem, ubi prædicatum propositionis universalis affirmantis, est definitio subjecti, fieri potest conversio.

Nego antecedens. Ideò namque dici potest... Circulus est figura rotunda; quia circulus includit in idæâ suâ, & figuram & rotunditatem, tanquàm partes suas essentiales. Jam verò, si figura & rotunditas sint partes circuli, circulus non potest in his includi, seu non potest esse pars suarum partium; ut per se manifestum est. Hinc si fieret hæc conversio, figura rotunda est circulus, prædicatum includi deberet in idæâ subjecti, hoc est, totum includeretur in suis partibus: quod est absurdum; proindèque, &c.

Colliges falsam esse regulam, à Philosophis traditam, de definitionibus entium, per quam asserunt, definitum & definitionem reciprocari, seu de se invicem mutuò affirmari debere.

Conclusio quinta.

Rejicienda est ea conversionis species, quæ vocatur *per contra-positionem*. Ea nam-

quæ conversionis species est rejicienda; in quâ propositio determinatum habens sensum, mutatur in aliam, quæ nullum habet sensum determinatum: atqui hoc contingit in conversione per contra-positionem. Quoties enim termini positivi, quorum significatio determinata est, mutantur in infinitantes; toties post mutationem, nullus est sensus determinatus: verbi gratiâ, ubi dicitur *homo*, mens attendit ad objectum determinatum: ubi verò dicitur, *non homo*, mens non ampliùs attendit ad objectum determinatum; proindèque, &c.

De oppositione propositionum.

Circà propositionum oppositiones, hîc inquiri potest, quid sit sentiendum de Peripateticorum opinione, superiùs expositâ?

Dico autem 1°. rejiciendam esse eam oppositionis speciem, quæ dicta fuit *subalterna*. Tùm quia, juxtà Peripateticos, ambæ illæ propositiones sunt, aut veræ, aut falsæ, saltem in materiâ necessariâ: porrò, quis credat eas propositiones inter se opponi, quæ sunt ambæ veræ, & habent idem subjectum & idem prædicatum. Tùm quia, juxtà eosdem, particularis includitur in universali ejusdem qualitatis, i in a;

& *o* in *e*: porrò, si particularis sic includatur, pugnare non potest cùm includente. Tùm denique, quia propositiones subalternæ reipsâ non possunt esse simul veræ in materiâ quâvis: enim verò, in materiâ necessariâ, particularis semper est falsa; in materiâ verò contingenti, si particularis sit vera, generalis est falsa, & vice versâ.

Dico 2°. falsum esse, *subcontrarias* esse posse simul veras, in materiâ contingenti. Vel enim affirmatio & negatio, sunt de eodem subjecto, & sub eodem respectu; vel non. Si primùm, non possunt esse simul veræ; quia fieri non potest, ut idem simul conveniat & non conveniat eidem subjecto. Si secundùm, jam nulla est oppositio, sicut constat ex oppositionis definitione, vel à Peripateticis traditâ. Quod si propositiones subcontrariæ versentur circà materiam necessariam, tunc sunt ambæ falsæ; quia in hâc materiâ, subjecta restringi non debent.

Dico 3°. quo jure, duæ sunt oppositionis species, ratione qualitatis, contrarias, scilicet & subcontrarias; eodem jure, duas admittendas fuisse species, ratione quantitatis; quia nempè subalternæ, vel sunt ambæ affirmantes, vel ambæ negantes.

Dico 4°. oppositionem, quam vocant *contradictoriam*, & quæ dicitur ab ipsis omnium maxima, non esse reipsâ majorem contrariâ. Si quis enim, præsentibus centum nummis, dicat... Hi omnes nummi pertinent ad Paulum: tùm alter dicat... Nulli ex his nummis pertinent ad Paulum; profectò hæc propositio magis erit opposita priori, quàm quæ vulgò dicitur contradictoria prioris; aliqui ex his nummis, ad Paulum non pertinent.

Dico 5°. falsum esse contradictorias, quales vulgò admittuntur, non posse simul esse falsas in materiâ necessariâ. Nam hæ propositiones admittuntur, ut contradictoriæ... Omne corpus est intelligens... Aliquod corpus non est intelligens: at reipsâ sunt ambæ falsæ: prior quidem, ut per se patet; posterior autem, propter restrictionem, subjecto malè appositam.

Dico denique, duplicem tantùm admittendam esse propositionum oppositionem, scilicet contradictoriam, & contrariam, sed prout fuerunt à nobis definitæ.

Colliges, æquipollentiam propositionum, in rei veritate oppositarum, facilem esse; efficiendo scilicet, ut ambæ sint affirmantes, aut ambæ negantes, si reipsâ sint contradictoriæ; vel ut ambæ de eodem

ſubjecto enuncient prædicata ſociabilia, ſi ſint reipsâ contrariæ.

TERTIA PARS LOGICÆ.

De diſcurſu.

Diſcurſus, eſt actus intellectûs, quo, mediante tertiâ ideâ, detegitur & dicitur habitudo, inter duas alias idæas; ſeu eſt actus, quo detegitur connexio unius propoſitionis, vel cum aliâ, vel cum aliis. Circà hanc intellectûs operationem, obſervandum eſt, ſextuplicem vulgò numerari diſcursûs ſpeciem, nimirùm inductionem, exemplum, dilemma, gradationem, enthimema & ſillogiſmum.

Inductio, eſt argumentatio, in quâ, ex multis propoſitionibus ſingularibus, infertur concluſio generalis, hoc modo.

Prudentia eſt amabilis,
Fortitudo eſt amabilis,
Juſtitia eſt amabilis,
Temperantia eſt amabilis,
Ergo omnis virtus eſt amabilis.

Hæc argumentationis ſpecies, vitioſa

est in Philosophiâ : vel enim fit in materiâ necessariâ, vel in materiâ contingenti. Si fiat in materiâ necessariâ, inutilis est, & plerumque impossibilis; est quidem inutilis, quia eo ipso, quo prædicatum aliquod essentialiter convenit, aut non convenit uni individuo; seu singulari, essentialiter quoque convenit, aut non convenit aliis omnibus individuis : est etiam plerumque impossibilis; quia possibilis non est singularium omnium possibilium enumeratio. Si fiat in materiâ contingenti; quæcumque fiat singularium enumeratio, nunquam exindè poterit ritè deduci conclusio generalis, philosophicè certa; proindèque, &c.

Exemplum, est argumentatio, in quâ, vel ex unâ, vel ex multis propositionibus, eruitur conclusio, propter aliquam similitudinem, hoc modo.

Primi Christiani passi sunt pro Christo.
Ergo debemus etiam pati pro Christo.

Hæc argumentationis species admitti poterit, si duæ sequentes adsint conditiones. Prima, si fiat processus à magis noto, ad minùs notum. Secunda, si perfecta sit similitudo partium, quæ comparantur inter se.

Dilemma, est argumentatio, multis constans partibus; ex quibus omnibus,

contrà Adversarium concluditur : ut si quis contrà Cartesium docentem, mundum nec esse finitum, nec infinitum; sic argumentaretur.

Vel mundus habet terminos, vel non :
Si habeat, est finitus; si non habeat, est infinitus.
Ergo mundus est, vel finitus, vel infinitus.

Hæc argumentationis species admitti potest, dummodò tres adsint conditiones sequentes. Prima, si inter partes ea sit oppositio, quæ medium quodlibet excludat. Secunda, si conclusiones necessariò sequantur ex partibus sibi correspondentibus. Tertia, si dilemma contrà disputantem, retorqueri non possit.

Sorites, seu gradatio, est argumentatio, multis constans propositionibus, ita dispositis, ut prædicatum primæ sit subjectum secundæ; prædicatum secundæ, sit subjectum tertiæ; & sic deinceps, donec pro conclusione, prædicatum ultimæ tribuatur subjecto primæ : vocatur aliter, *argumentatio, à primo, ad ultimum*, hoc modo.

Anima rationalis, est spiritus.
Spiritus, est substantia.
Substantia, est ens;
Ergo anima rationalis, est ens.

Hæc argumentationis species nihil aliud

est, in rei veritate, quàm sillogismorum congeries; undè admitti potest, dummodò tamen fiat processus à minùs generalibus, ad generaliora. Si enim fieret processus à generalioribus, ad minùs generalia, tunc vitiosa foret argumentatio, quia minùs generalia prædicari non possunt de generalioribus; ut constat ex dictis.

Enthimema, est argumentatio, in quâ, ex unicâ propositione, deducitur altera, hoc modo.

Omne honestum, est laudandum;
Ergo omnis virtus, est laudanda.

Hæc argumentationis species in eo tantùm differt à sillogismo, quòd alterutra præmissarum non exprimatur; undè vocari solet, *sillogismus mutilatus.* In disputationibus publicis, excepto primo ratiocinio, vitanda est, quoad fieri potest, hæc argumentationis species; quia difficultas plerumque posita est in eâ propositione, quæ non exprimitur: quamobrem si quis, inter disputandum, enthimematibus utatur, substituendi erunt sillogismi, juxtà præcepta, quæ tradentur posteà.

Sillogismus, est argumentatio, in quâ, ex duabus propositionibus, certâ ratione dispositis, tertia necessariò sequitur, hoc modo.

Omne honestum, est laudandum;
Omnis virtus, est honesta;
Ergo omnis virtus est laudanda.

Hæc argumentationis species, est omnium perfectissima; undè Philosophi de ipsâ fusè disserunt; sit igitur,

De sillogismo.

Hoc ordine, dicemus de sillogismo. 1°. Materiam ejus examinabimus. 2°. Formam ejus exponemus, juxtà veterum & recentiorum opiniones. 3°. Trademus principia & regulas, tùm generales, tùm particulares, quibus Philosophi totam vim sillogisticam inniti contendunt. 4°. Quasdam artificiosas sillogismorum reductiones, à Peripateticis excogitatas, proponemus. 5°. Tradentur regulæ, de enthimematibus ad sillogismos reducendis. 6°. Varias sillogismorum species referemus, & examinabimus. 7°. Totam sillogismorum doctrinam, à Philosophis traditam, ad examen revocabimus. 8°. Varias subjungemus observationes, circà sillogismos compositos. 9°. Denique præcipuos errorum fontes, circà hanc intellectûs operationem indicabimus, cum regulis ut vitentur.

De materiâ sillogismi.

Materia sillogismi, est id ex quo com-

ponitur sillogismus; & duplex est, remota & proxima. Termini, sunt materia remota; & propositiones, sunt materia proxima; sicut dictum fuit in brevi nostrâ discurrendi methodo.

Ideò autem, 1°. prædicatum conclusionis dictum fuit *majus extremum*; quia potest magis patere, seu universalius esse, quàm subjectum, & nunqúam minùs. Ideò 2°. subjectum conclusionis vocatum fuit *minus extremum*, quia potest minùs patere, quàm prædicatum, & nunquam magis. Ideò 3°. terminus, qui nunquam ingreditur conclusionem, dictum fuit modò *medium*, modò *terminus medius*, quia significat tertiam idæam notiorem, quâ mediante, detegitur habitudo inter majus extremum, & minùs extremum.

De formâ sillogismi.

Forma sillogismi, ut dictum fuit, est artificiosa ipsius materiæ dispositio; undè, quoniam duplex est sillogismi materia, duplex quoque est sillogismi forma; scilicet *figura* & *modus*.

De figurâ sillogismi.

Figura sillogismi, definiri potest terminorum artificiosa dispositio, apta ad ritè concludendum. Quoniam autem conclusio semper

ſemper eadem permanet, id eſt, quoniam majus eſt extremum, ſemper eſt ejus prædicatum; & minus extremum, ſemper eſt ejus ſubjectum; exindè manifeſtum eſt, totuplicem eſſe ſillogiſmi figuram diverſam, quotuplex eſt modus diverſus, quo medium diſponi poteſt in præmiſſis, cum duobus extremis: porrò, quatuor ſunt ejuſmodi diſpoſitiones diverſæ; adeòque quatuor ſunt ſillogiſmorum figuræ diverſæ.

In primâ figurâ, medium ſubjicitur in majore, & prædicatur in minore, ut in hoc ſillogiſmo.

Quod habet partes ſubſtantiales, *eſt diviſibile.*
Atqui corpus habet partes ſuſtantiales.
Ergo corpus eſt diviſibile.

In ſecundâ figurâ, medium prædicatur in utrâque præmiſsâ, ut in ſillogiſmo ſequenti.

Nullum corpus, *eſt* ſpiritus;
Anima rationalis, *eſt* ſpiritus;
Ergo anima rationalis, *non eſt corpus.*

In tertiâ figurâ, medium ſubjicitur in utrâque præmiſsâ, ut,

Aliqui homines, *non ſunt docti;*
Omnis homo, *eſt miſer;*
Ergo aliquis miſer, non eſt doctus.

In quartâ figurâ, medium prædicatur

in majore, & subjicitur in minore: ut,

Omnis spiritus, *est* agendi capax;
Nullum agendi capax, *divisibile est*;
Ergo nullum divisibile, *est spiritus*.

Ut hæ sillogismorum figuræ, memoriæ faciliùs mandentur, sequens proponitur versiculus.

*Sub præd: tum præd, præd: tum sub, sub:
denique præd, sub.*

Nonnulli contendunt, quartam figuram à prima non differre: horum opinio refelletur in Concertationibus.

De modis sillogismorum.

Ex eo quòd omnes propositiones revocentur ad quatuor, quæ designantur per vocales, *a*, *e*, *i*, *o*; & ex eo quòd tres tantùm sint propositiones in sillogismo: exindè sequitur, totuplicem esse sillogismorum modum, quotuplex est diversa dispositio, quatuor illarum vocalium, ternatim sumptarum, sive sint similes, sive sint diversæ. Jam verò, juxtà combinationum leges, quatuor illæ vocales, ternatim sumptæ, sexaginta quatuor modis diversis disponi possunt, sicut apparet in sequenti Schemate.

SCHEMA.

AAA	* EAA	* IAA	* OAA
* AAE	EAE	* IAE	* OAE
AAI	* EAI	IAI	* OAI
* AAO	EAO	* IAO	OAO
* AEA	* EEA	* IEA	* OEA
AEE	* EEE	* IEE	* OEE
* AEI	* EEI	* IEI	* OEI
* AEO	* EEO	* IEO	* OEO
* AIA	* EIA	* IIA	* OIA
* AIE	* EIE	* IIE	* OIE
AII	* EII	* III	* OII
* AIO	EIO	* IIO	* OIO
* AOA	* EOA	* IOA	* OOA
* AOE	* EOE	* IOE	* OOE
* AOI	* EOI	* IOI	* OOI
AOO	* EOO	* IOO	* OOO

Ex his modis, quinquaginta quatuor inepti sunt, ad ritè concludendum, sicut ostendetur, exponendo leges generales; undè decem tantùm supersunt legitimi, qui pro diversis sillogismorum figuris, multiplicantur ad numerum usque undevigesimum: ejusmodi novem decim modi, vocibus artificiosis exprimuntur in quatuor sequentibus versiculis.

Barbara, celarent, darii, ferio : baralipton, Celantes, dabitis, fapesmo, frisesomorum. Cesare, camestres, festino, baroco. Darapti, Felapton, disamis, datisi, bocardo, ferison.

In sententiâ eorum, qui tres tantùm admittunt sillogismorum figuras, novem priores voces pertinent ad primam figuram : quatuor sequentes, ad secundam; & sex reliquæ, ad tertiam. Volunt autem, ex novem modis, ad primam figuram pertinentibus, quatuor priores esse directos & perfectos; quinque verò posteriores, indirectos & imperfectos.

Modus ab illis Philosophis vocatur *directus*, in quo conclusio deducitur ex præmissis, secundùm expectationem Audientium.

Modus autem vocatur *indirectus*, in quo conclusio deducitur ex præmissis, contrà expectationem Audientium.

Modus ab iisdem dicitur *perfectus*, in quo termini conclusionis eandem habent sedem in præmissis, ac in conclusione; *imperfectus* verò, in quo, vel unicus conclusionis terminus aliam habet sedem in præmissis, ac in conclusione. Ex his apparet in horum Philosophorum sententiâ, quinque posteriores modos primæ figuræ,

esse simul indirectos & imperfectos; deindè modos secundæ & tertiæ figuræ esse quidem directos, sed imperfectos; undè juxtà ipsos, soli quatuor priores modi, primæ figuræ, sunt simul directi & perfecti.

In sententiâ eorum, qui quatuor admittunt sillogismorum figuras, quatuor priores voces pertinent ad primam figuram; quinque sequentes ad quartam, dummodò tamen sic enuncientur *bamalipton, calentes, dibatis, fesapo, fresisolorum:* quatuor sequentes, ad secundam; & quatuor reliquæ, ad tertiam.

Si quis igitur conficere voluerit sillogismum in aliquo, ex supradictis modis, observare debet, 1°. tres esse vocales in unâquâque voce supradictorum versiculorum; ita ut si plures occurrant, metri tantùm causâ fuerint additæ. 2°. Ex tribus illis prioribus vocalibus, primam esse signum majoris propositionis; secundam esse signum minoris, & tertiam esse signum conclusionis. 3°. Ad quam sillogismorum figuram pertineat modus, in quo sillogismus proponitur conficiendus, ut nempè medium, juxtà figuram illam disponatur in præmissis. Si igitur hæc tria serventur, conficietur sillogismus: verbi gratiâ, in *celarent*, hoc modo.

CE. . . . . *Nullum corpus, est intelligens;*
LA. . . . . *Omnis planta, est corpus;*
RENT. . *Ergo nulla planta, est intelligens.*

De principiis & regulis sillogismorum.

Principia sillogismorum, sunt propositiones, quæ spectantur tanquàm bazes & fundamenta, quibus nititur vis concludendi. Quatuor numerantur ejusmodi principia.

Primum sic se habet... Propositio particularis includitur in universali ejusdem qualitatis, *i* in *a*, & *o* in *e*.

Secundum... Propositio suam desumit universalitatem, aut particularitatem, à subjecto.

Tertium... Prædicatum propositionis affirmantis, semper sumitur particulariter.

Quartum... Attributum propositionis negantis, semper sumitur universaliter.

Ex his quatuor principiis, putant deduci posse regulas sillogismorum, quarum aliæ dicuntur *generales;* aliæ verò, *particulares.*

Regulæ generales.

Regulæ generales, vocantur illæ, quæ servandæ sunt in sillogismis, cujuslibet

figuræ, & modi. Hæ regulæ possunt ad sex sequentes revocari.

Quamvis autem veterum & recentiorum Philosophorum opiniones hîc solummodò referamus : quia tamen ejusmodi regulæ, sunt velut corollaria nostræ discurrendi methodi; ideò leges has demonstrabimus, consequenter ad nostra principia.

Prima Lex.

In omni sillogismo, medium semel saltem distribui debet in præmissis, hoc est, semel saltem sumi debet pro suis omnibus inferioribus.

Demonstratio.

Omne medium inservire debet, ad detegendam habitudinem majoris extremi, cum minori extremo : atqui ad id inservire non poterit, nisi semel saltem in præmissis distribuatur. Nisi namque semel distribuatur, accipi poterit pro diversis suis speciebus, aut pro diversis specierum individuis : porrò, si sic accipiatur, non poterit inservire ad supradictam habitudinem detegendam : quia tunc æquivalebit duobus diversis mediis, cum habitudine detegendâ minimè connexis ; proindèque, &c.

Ut autem dignoscas, an medium in alterutrâ præmissarum distribuatur; perpendendum est, an sit subjectum; an autem prædicatum propositionis. Si sit subjectum, distribuitur, quando propositio est universalis, (per secundum principium); si verò sit prædicatum, distribuitur, quando propositio est negans, (per quartum principium).

Secunda Lex.

Termini non accipiantur generaliùs in conclusione, quàm in præmissis.

Demonstratio.

Si termini generaliùs sumantur in conclusione, quàm in præmissis; comparati fuerunt cum termino medio aliter, ac se habent in conclusione; & consequenter legitima non erit eorum comparatio, cum termino medio.

Corollaria.

Primum. Plures esse debent termini, universaliter sumpti in præmissis, quàm in conclusione. Nam termini, qui sumuntur universaliter in conclusione, debent quoque universaliter sumi in præmissis, (per hanc secundam legem); aliundè verò, medium semel saltem accipi debet univer-

ſaliter in præmiſſis, per primam legem; ergo, &c.

Secundum. Si concluſio ſit negans, majus extremum ſumi debet univerſaliter in majore. Nam ſi concluſio ſit negans, ejus prædicatum, nempè majus extremum, ſumitur univerſaliter, (per quartum principium); ergo idem majus extremum ſumi debet univerſaliter in majore, per hanc ſecundam legem.

Tertium. Si concluſio ſit negans, propoſitio major non poteſt eſſe particularis affirmans. Nam majus extremum ſumitur univerſaliter in concluſione negante, per quartum principium; ergo deberet ſumi univerſaliter in majore, per hanc ſecundam legem: at non poterit univerſaliter ſumi in majori particulari affirmante, per ſecundum & tertium principia; proindèque, &c.

Quartum. Quando minùs extremum ſumitur particulariter in minore, concluſio debet eſſe particularis; alioqui ſumeretur univerſaliùs in concluſione, quàm in minore: quod eſt contrà ſecundam hanc legem.

Quintum. Si propoſitio minor ſit univerſalis negans, concluſio poterit eſſe univerſalis. Si enim minor ſit univerſalis negans, minùs extremum in eâ ſumitur uni-

versaliter, per secundum & quartum principia; ergo poterit universaliter sumi in conclusione; ergo conclusio poterit esse universalis.

Tertia Lex.

Ex duabus præmissis negantibus, nihil ritè concluditur.

Demonstratio.

Quando major & minor sunt negantes, majus & minus extrema separantur à medio: at quando majus & minus extrema separantur à medio, nec sequitur, quòd sint à se invicem separata, quia possunt esse conjuncta; nec sequitur, quòd sint inter se conjuncta, quia possunt esse à se invicem separata; proindèque, &c.

Quarta Lex.

Ex duabus præmissis affirmantibus, non sequitur conclusio negans.

Demonstratio.

Quando major & minor affirmant; signum est, duo extrema esse cum medio conjuncta: porrò, ex eo quòd sint cum medio conjuncta, sequi debet, ipsa esse inter se conjuncta; ergo conclusio non debet esse negans.

Quinta Lex.

Conclusio sequi debet, debiliorem præmissarum partem. Hanc legem ut intelligas,

Nota, propositionem negantem vocari à Philosophis, *deteriorem & debiliorem* affirmante: deindè propositionem particularem ab iisdem vocari, *deteriorem & debiliorem* universali. Sensus igitur legis est... Quoties una præmissa negans est; toties conclusio negare debet... Et quoties una præmissa particularis est; toties conclusio debet esse particularis.

Demonstratio prioris partis.

Quoties una præmissa negat; toties altera præmissa debet esse affirmans, per tertiam legem; jam verò si una sit negans, & affirmet altera; signum est unum conclusionis extremum, separatum esse à medio, & alterum esse cum eodem conjunctum: at ex eo quòd unum sit à medio separatum, & alterum cum ipso sit conjunctum, necessariò sequitur, ipsa esse à se invicem separata; ergo conclusio tunc debet esse negans.

Demonstratio posterioris partis.

Quando una præmissa particularis est;

conclusio debet esse particularis. Nisi namque conclusio tunc esset particularis, vel esset universalis affirmans, vel universalis negans: atqui neutrum dici potest.

Primò quidem, si una præmissa sit particularis, conclusio non potest esse universalis affirmans. Si enim conclusio tunc esset universalis affirmans, non plures essent termini, universaliter sumpti, in præmissis, quàm in conclusione; si quidem duæ præmissæ deberent in hâc hypothesi, esse affirmantes; & consequenter earum prædicata sumerentur particulariter, per tertium principium; aliundè verò, una præmissâ supponitur particularis; adeòque superesset unica sedes, nimirùm subjectum alterius propositionis, in quâ reperiri posset terminus, universaliter sumptus; ergo non essent plures termini, universaliter sumpti in præmissis, quàm in conclusione, quod est contrà primum corollarium; ergo, &c.

2°. Si una præmissa sit particularis, conclusio non potest esse universalis negans. Si enim tunc esset universalis negans, duo termini conclusionis sumerentur universaliter, per secundum & quartum principia. Præterea, duo tantùm termini sumi possent universaliter in præmissis, quia cùm ambæ præmissæ non pos-

ſent eſſe negantes, unum prædicatum ſumetur particulariter, & aliud nempè ſubjectum præmiſſæ particularis ſumetur particulariter; ergo non plures eſſent termini generaliter ſumpti in præmiſſis, quàm in concluſione : quod eſt contrà primum corollarium; ergo ſi alterutra præmiſſa ſit particularis, concluſio nec poteſt eſſe univerſalis affirmans, nec univerſalis negans; ergo debet eſſe particularis.

Sextum corollarium.

1°. Si concluſio poſſit eſſe generalis, utique poterit eſſe particularis, per primum principium.

2°. Si poſſit eſſe particularis, non ideò poterit eſſe generalis.

Sexta Lex.

Ex duabus præmiſſis particularibus, nihil ritè concluditur.

Demonſtratio.

Quandò duæ præmiſſæ ſunt particulares, vel ambæ ſunt affirmantes, vel ambæ negantes; vel una affirmat, & altera negat : atqui in his omnibus caſibus, nihil ritè concluditur. Non primò, ſi ſint ambæ affirmantes : quia terminus medius in neu-

tiâ distribueretur. Non secundò, si sint ambæ negantes, per tertiam legem. Non tertiò, si una sit affirmans, & altera negans: quia tunc non plures essent termini, universaliter sumpti in præmissis, quàm in conclusione; sicut attendenti patebit; ergo, &c.

Per has leges & earum corollaria, excluduntur quinquaginta quatuor modi; ita ut quidam per unicam tantùm; alii verò, per multas ejusmodi leges excludantur: hinc supersunt tantùm decem modi legitimi, quorum quatuor sunt affirmantes, & sex negantes.

SCHEMA.

Affirmantes.	A	A	A	*Negantes.*	A	E	E
	A	A	I		A	O	O
	A	I	I		E	A	E
	I	A	I		E	A	O
					E	I	O
					O	A	O

Regulæ speciales.

Hæ regulæ vocantur speciales, quia singularum sillogismi figurarum sunt propriæ.

Pro primâ figurâ.

Duæ ſunt leges, pro primâ figurâ, hoc verſiculo comprehenſæ.

Sit minor affirmans, nec major ſit ſpecialis.

Demonſtratur prior lex. . . . Si minor eſſet negans in primâ figurâ, concluſio foret quoque negans, per quintam legem generalem; & major eſſet affirmans, per tertiam legem generalem: at in primâ figurâ, concluſio non poteſt eſſe negans, dum major eſt affirmans. Si enim concluſio foret negans, dum major eſt affirmans, majus extremum, quod in hâc figurâ prædicatur in majore, ſumeretur particulariter in hâc majore, per tertium principium; & ſumeretur univerſaliter in concluſione negante, per quartum principium: atqui hoc fieri non poteſt, per ſecundam legem generalem; ergo minor debet eſſe affirmans.

Demonſtratur lex poſterior. . . Minor debet eſſe affirmans in hâc figurâ, per priorem hujus legis partem; ergo terminus medius, qui eſt ejus prædicatum, ſumitur particulariter in hâc minore, per tertium principium; ergo ſumi debet univerſaliter in majore, per primam legem generalem: eſt autem hujus majoris ſub-

jectum ; ergo major debet esse generalis, per secundum principium.

Ex decem modis legitimis, quatuor tantùm pertinere possunt ad primam figuram ; duo affirmantes, *a a a*, & *a i i* ; duo negantes, *e a e*, & *e i o* ; cæteri namque excluduntur per duas leges mox probatas.

Pro secundâ figurâ.

Duæ sunt leges pro secundâ figurâ, sequenti versiculo comprehensæ.

Una negans praeat ; nec major sit specialis.

Demonstratur prior lex... In hâc figurâ, medium prædicatur in utrâque præmissâ, ut igitur semel saltem distribuatur ; una præmissa debet esse negans.

Demonstratur posterior lex.... Una præmissa debet esse negans, per partem priorem ; ergo conclusio erit negans ; ergo majus extremum sumitur universaliter in conclusione ; ergo sumi debet universaliter in majore, per secundam legem generalem ; ergo cùm in hâc figurâ sit subjectum majoris, major debet esse generalis.

Ex decem legitimis modis, quatuor tantùm pertinere possunt ad secundam figuram ; *e a e* : *a e e* ; *e i o* : *a o o* :

cæteri namque excluduntur per has duas leges.

Pro tertiâ figurâ.

Duæ sunt leges pro tertiâ figurâ, sequenti versiculo designatæ.

Sit minor affirmans; conclusio particularis.

Demonstratur prior lex... Si minor esset negans, major esset affirmans; & conclusio negans: atqui hoc fieri non potest; quia majus extremum sumeretur particulariter in majore affirmante, & universaliter in concusione negante; quod est contrà secundam legem generalem.

Demonstratur posterior lex... Minor debet esse affirmans, per præcedentem; ergo minus extremum, quod est ejus prædicatum, sumitur particulariter in minore; ergo sumi debet particulariter in conclusione; ergo conclusio debet esse particularis.

Ex decem legitimis modis, sex pertinere possunt ad tertiam figuram, nimirùm, *a a i: e a o: i a i: a i i: o a o: e i o*: cæteri excluduntur per duas hujus figuræ leges.

Pro quartâ figurâ.

Tres sunt leges pro quartâ figurâ,

ſequentibus verſiculis expreſſæ.

Major ubi affirmat, generalis tunc minor eſto.
Si minor affirmat, concluſio ſit ſpecialis.
Si neget hæc, major generalis poſtulat eſſe.

Demonſtratur prima lex... Si major ſit affirmans; medium, quod eſt ejus prædicatum, ſumitur particulariter; ergo ſumi debet univerſaliter in minore, cujus eſt ſubjectum; ergo minor tunc debet eſſe generalis.

Demonſtratur ſecunda lex... Si minor ſit affirmans, minus extremum, quod eſt ejus prædicatum, in ipsâ ſumitur particulariter; ergo concluſio debet eſſe particularis.

Demonſtratur tertia lex... Si concluſio ſit negans; majus extremum in ipsâ ſumitur univerſaliter; ergo debet etiam univerſaliter accipi in majore, cujus eſt ſubjectum; ergo major tunc eſſe debet generalis.

Ex decem legitimis modis, quinque pertinere poſſunt ad quartam figuram, nimirùm, *a a i: a e e: i a i: e a o: e i o:* cæteri excluduntur per leges hujus figuræ.

De ſillogiſmorum reductionibus.

Philoſophi, ut monuimus, admittunt

modos indirectos & imperfectos; hinc excogitarunt methodum, ejusmodi sillogismos reducendi, ad directos & perfectos; hancque reductionem vocant *ostensivam*. Prætereà, quoniam nonnulli, concessis præmissis sillogismorum indirectorum & imperfectorum, negant conclusionem; ideò, ut homines illos ad incommodum adducant, aliam etiam invenerunt reductionis speciem, quam vocant *ad impossibile*.

De reductione ostensiva.

Reductio ostensiva, est revocatio sillogismi indirecti & imperfecti, ad directum & perfectum: quoniam autem soli quatuor primi modi primæ figuræ, directi sunt & perfecti; ideò cæteri omnes dicuntur, *reductibiles*. Ut autem hujus reductionis artificium intelligas,

Nota 1°. quemlibet modum, aut indirectum, aut imperfectum, incipere ab aliquâ è consonantibus, à quibus incipiunt quatuor modi directi & perfecti: incipiunt enim ab unâ ex his quatuor consonantibus, B, C, D, F; hinc si quis modus, aut imperfectus, aut indirectus, incipiat à consonantibus, B, ut *baralypton*, signum est, ipsum esse reducendum

ad *barbara*; si incipiat à consonante, C, ut *camestres*, signum est, ipsum esse reducendum ad *celarent*; & sic de aliis.

Nota 2°. in omnibus modis, sive indirectis, sive imperfectis, habendam esse rationem harum aliarum consonantium, S, P, M, C.

His notatis, duos proponunt sequentes versiculos, totum hujus reductionis artificium continentes.

S, vult simpliciter verti; P, verò, per accid.
M, vult transponi; C, per impossibile duci.

Sensus horum versiculorum hic est. 1°. Si consonans, S, reperiatur in aliquo modo, vel indirecto, vel imperfecto, tunc propositio designata per vocalem, quæ consonantem hanc immediatè antecedit, convertenda erit simpliciter.

2°. Si consonans, P, in iisdem modis reperiatur, tunc propositio designata per vocalem immediatè antecedentem, convertenda erit per accidens.

3°. Si in aliquo ex illis modis, occurrat consonans, M, tunc transponendæ erunt præmissæ.

4°. Denique, si in aliquibus ex illis modis, occurrat consonans, C, nimirùm in *Baroco* & *Bocardo*, signum erit, modos

illos reduci non posse ostensivè, sed reducendos esse ad impossibile.

Si igitur sillogismus sequens proponatur ostensivè reducendus.

FA... *Omnis spiritus, est substantia;*
PES.. *Nullum corpus, est spiritus;*
MO.. *Ergo aliqua substantia non est corpus.*

1°. Quia hic modus incipit à consonante, F, signum est, ipsum esse reducendum ad *ferio.*

2°. Quoniam consonans, P, sequitur vocalem, A, quæ majorem designat; ideò major erit convertenda per accidens, hoc modo.

Aliqua substantia, est spiritus.

3°. Quia consonans, S, immediatè sequitur vocalem, E, quæ denotat minorem propositionem; ideò minor erit convertenda simpliciter hoc modo.

Nullus spiritus, est corpus.

4°. Quia consonans, M, reperitur in hoc modo; signum est, præmissas esse transponendas. His omnibus servatis, resultabit sillogismus hic in

FE.. *Nullus spiritus, est corpus;*
RI.. *Aliqua substantia, est spiritus;*
O.. *Ergo aliqua substantia, non est corpus.*

De reductione ad impossibile.

Reductio ad impossibile, est argumentatio, quâ quis, negatâ conclusione sillogismi, cujus præmissas concessit, concedere cogitur etiam conclusionem, quæ sit vel contradictoria, vel contraria alterutrius præmissæ jam concessæ; undè quoniam nec contradictoriæ, nec contrariæ possunt esse simul veræ; ideò per hanc argumentationis speciem, dicitur ad impossibile redactus.

Hæc reductio fit, assumendo contradictoriam conclusionis negatæ: atque ex ipsâ, & ex alterutrâ præmissâ jam concessâ, inferenda erit conclusio directa, quæ semper erit, vel contradictoria, vel contraria alterutrius præmissæ jam concessæ: ideò autem assumitur contradictoria conclusionis negatæ, quia qui propositionem aliquam negat, censetur ejus contradictoriam concedere.

Ut autem dignoscas, quænam ex præmissis sit assumenda, ut ex ipsâ, & ex contradictoriâ conclusionis negatæ, deducatur conclusio, vel contradictoria, vel contraria præmissæ jam concessæ; variæ traduntur regulæ pro tribus figuris, quas solas admittunt Peripatetici: ejusmodi regulæ versiculis exprimi solent.

Pro prima figura.

Major fit minor, ut sit contradictio major;
Dempto, celantes, in quo convertitur ordo.

Sensus prioris versiculi hic est... Condictoria conclusionis negatæ ponenda erit loco majoris; & major, loco minoris; tunc inferenda erit conclusio directa; verbi gratiâ, sit sillogismus in

BA... *Omnis spiritus, est substantia;*
RA... *Omnis anima rationalis, est spiritus;*
LYP.. *Ergo aliqua substantia, est anima rationalis.*

Si quis igitur, concessis hujus sillogismi præmissis, neget conclusionem; servatâ regulâ, per priorem versiculum præscriptâ, sic erit argumentandum in

CE... *Nulla substantia, est anima rationalis;*
LA... *Omnis spiritus, est substantia;*
RENT. *Ergo nullus spiritus, est anima rationalis.*

Sensus posterioris versiculi hic est. Si sillogismus, cujus conclusio fuit negata, existat in modo, *celantes;* tunc invertendus erit ordo, id est, propositio, quæ erat minor illius sillogismi, ponenda erit loco majoris, in argumentatione novâ;

& contradictoria conclusionis negatæ ponenda erit loco minoris; tunc inferenda erit conclusio directa: verbi gratiâ, sit sillogismus in

CE... *Nulla virtus, est vituperabilis;*
LAN.. *Omnis temperantia, est virtus;*
TES.. *Ergo nullum vituperabile, est temperantia.*

Si quis igitur, concessis præmissis, neget conclusionem; contrà ipsum sic erit argumentandum in

DA.. *Omnis temperantia, est virtus;*
RI... *Aliquod vituperabile est temperantia;*
O... *Ergo aliquod vituperabile, est virtus.*

Pro secunda figura.

Servat majorem, variatque secunda minorem.

Sensus est... In reducendis sillogismis secundæ figuræ, major eadem permanere debet in argumentatione novâ; & loco minoris, apponenda est contradictoria conclusionis negatæ: tunc inferenda erit conclusio directa. Exempla hujus reductionis sunt inventu facilia.

Pro tertia figura.

Tertia majorem variat, servatque minorem.

Sensus est... in reducendis sillogismis tertiæ

tertiæ figuræ, contradictoria conclusionis negatæ ponenda erit loco majoris, & retinenda erit eadem minor; tunc inferenda erit conclusio directa.

Jam verò ut intelligas, ad quam è quatuor modis directis ac perfectis, revocandus sit quilibet modus indirectus & imperfectus; sequentem proponunt figuram.

PHŒ
. . . . *Baralypton*,
BI FER A XIS
Celantes, dabitis, fapesmo, frisesomorum.
O BIT TER RAS SPHŒ
Cæsare, camestres, festino, baroco. Darapti,
RAM QUE QUOT AN NIS.
Felapton, disamis, datizi, bocardo, ferizon.

In hoc schemate, suprà singulos modos indirectos & imperfectos, collocandæ sunt singulæ syllabæ sequentis versiculi.

Phœbifer axis, obit terras, spheramque quot annis.

In syllabis hujus versiculi, habenda tantùm est ratio quatuor vocalium, *a, e, i, o*. Sensus autem est, eos omnes modos, in quos cadit vocalis, *a*, revocandos esse ad

barbara; eos, in quos cadit vocalis, *e*, ad *celarent*; eos, in quos cadit vocalis, *i*, ad *Darii*; & eos, in quos cadit vocalis, *o*, ad *ferio*.

De reductione entyhmematis ad sillogismum.

Enthymema, sicut dictum fuit, est sillogismus mutilatus, seu cujus una præmissa non fuit enuntiata; quamobrem ut ad sillogismum revocetur, enuntianda est ejusmodi propositio.

Ut autem dignoscas, quænam desit propositio, perpendendum, est 1°. quisnam conclusionis terminus reperiatur in antecedente cum medio. 2°. Revocandum est in memoriam, majorem propositionem componi ex majore extremo, & ex medio; minorem verò, ex minore extremo, & ex medio.

His præsuppositis, si prædicatum conclusionis reperiatur in antecedente, cum medio; signum est, hoc antecedens esse majorem propositionem; & proindè deesse minorem. Deinde, si subjectum conclusionis reperiatur in antecedente cum medio; signum est, hoc antecedens esse minorem, & proindè deesse majorem.

Facile autem erit, vel majorem, vel

minorem enuntiare: major quippè componitur ex prædicato conclusionis, & ex medio; minor verò, componitur ex subjecto conclusionis, & ex medio. Sit igitur sequens enthymema reducendum ad sillogismum.

Omnis virtus, est amabilis;
Ergo temperantia, est amabilis.

1°. Quia hic terminus, *virtus* non reperitur in conclusione; signum est, ipsum esse medium. 2°. Quia prædicatum conclusionis reperitur in antecedente, cum hoc medio; ideò hoc antecedens, est major propositio; adeòque deest minor. 3°. Quoniam minor propositio componitur ex subjecto conclusionis & ex medio, facile erit eam enuntiare hoc modo... atqui temperantia est virtus; tuncque sillogismus erit integer. Sit rursùs sequens enthymema revocandum ad sillogismum.

Omnis modificatio, est ens in alio;
Ergo nulla modificatio est substantia.

1°. Quia hæ voces, *ens in alio*, non reperiuntur in conclusione; ideò tenent locum termini medii. 2°. Quia subjectum conclusionis reperitur in antecedente, cum medio; ideò hoc antecedens, est propositio minor; undè deest major, quæ cùm

componatur ex majore extremo & ex medio, facile erit eam sic exprimere... Nullum ens in alio, est substantia; & tunc sillogismus erit integer.

De sillogismorum speciebus.

1°. Si sillogismus spectetur, ratione propositionum, distribui potest in simplicem, complexum & compositum; in absolutum & modalem.

Simplex, dicitur ille, cujus omnes propositiones sunt simplices.

Complexus, cujus aliquæ propositiones sunt complexæ.

Compositus, cujus aliquæ propositiones sunt compositæ.

Absolutus, cujus propositiones non exprimunt modum, quo prædicata conveniunt, aut non conveniunt subjectis.

Modalis denique, cujus aliquæ propositiones modum illum exprimunt. De simplicibus huc usque dictum fuit. De cæteris, præsertimque de compositis, dicetur posteà.

2°. Sillogismus, ratione qualitatis spectatus, distribui potest in affirmantem & negantem; in verum & falsum. Affirmans, dicitur ille, cujus conclusio affirmat; negans verò, cujus conclusio negat.

Sillogismus, dicitur verus, vel ratione materiæ, quando scilicet quælibet propositio enuntiat de subjecto, habitudinem ipsi convenientem; vel ratione formæ, quando propositiones & termini sic disponuntur, ut conclusio necessariò sequatur ex præmissis: ex opposito, sillogismus dicitur falsus, vel ratione materiæ, vel ratione formæ.

3°. Sillogismus, ratione materiæ spectatus, distribuitur in demonstrativum, dialecticum & sophisticum.

Sillogismus demonstrativus, dicitur ille, cujus præmissæ versantur circà objecta necessaria, suntque evidentes, & in legitimâ formâ dispositæ. Triplex autem vulgò distinguitur demonstratio, à priori, quando, inquiunt, probatur effectus per causam; à posteriori, quando probatur causa per effectum; & à simultaneo, quando probatur aliquod ens, per attributa cognita & concessa, quæ ipsi soli convenire posse probantur.

Sillogismus dialecticus, aliter *topicus*, est ille, cujus propositiones sunt solummodò probabiles.

Sillogismus sophisticus, *fallaciam* vocant, est ille, qui vitiosus est, vel ratione materiæ tantùm, vel ratione formæ tantùm, vel ratione utriusque.

Examen opinionis Philosophorum circà sillogismos.

1°. Quatuor sunt in rei veritate, sillogismorum figuræ; sicut probabitur in Concertationibus. Præthereà, juxtà combinationum leges, admittendi sunt sexaginta quatuor sillogismorum modi.

2°. Quod attinet ad principia, quibus sillogismorum regulæ dicuntur innixæ. Dico, primum ex illis principiis, falsum esse; nam si agatur de materiâ necessariâ, propositio particularis semper est falsa, adeòque contineri non potest in universali verâ: imò particulare non includitur in universali, quia non est ejus inferius. Deinde, si agatur de materiâ contingenti, quoniam particularis & universalis non possunt esse simul veræ; fieri non potest, ut particularis includatur in universali.

Dico deinde, secundum principium esse verum; sicut constat ex dictis de quantitate propositionum.

Dico pariter, tertium & quartum principia, esse vera; ut probabitur in Concertationibus.

Dico denique, sillogismorum regulas generales, supradictis principiis reipsâ non inniti; quia principia illa, nec sunt

regularum motiva, nec regulas implicitè continent.

3°. Sex regulæ generales, cum quinque prioribus corollariis, certissimæ sunt; imò sunt corollaria nostræ generalis argumentandi methodi. Quod attinet ad sextum corollarium, falsitatem ejus ostendemus in Concertationibus.

4°. Per leges generales & earum corollaria, ritè quidem excluduntur quinquaginta quatuor modi; sed exindè malè colligitur, decem superesse modos legitimos: nam si agatur de materiâ necessariâ, tres tantùm possunt esse legitimi, nimirùm, *a a a: e a e: a e e:* quia cæteri septem concludunt particulariter quod fieri non potest in hâc materiâ. Deinde si agatur de materiâ contingenti, omnes illi modi sunt illegitimi, in quibus reperitur vocalis, E; quia propositio universalis negans in materiâ necessariâ, semper est falsa.

5°. Quod attinet ad leges speciales, dico 1°. duos tantùm esse posse modos legitimos in primâ figurâ, si agatur de materiâ necessariâ; quia alii duo particulariter concludunt: quod si sermo sit de materiâ contingenti, illi tantùm sunt legitimi, in quibus non occurit vocalis, E.

Dico 2°. duos tantùm esse modos legi-

timos in secundâ figurâ, si agatur de materiâ necessariâ; quia alii duo particulariter concludunt: quod si agatur de materiâ contingenti, unicus tantùm esse potest modus legitimus in hâc figurâ: quia in cæteris occurrit vocalis, E.

Dico 3º. nullos esse posse modos legitimos in tertiâ figurâ, si agatur de materiâ necessariâ: quia omnes concludunt particulariter. Quod si agatur de materiâ contingenti, illi soli sunt legitimi, in quibus non reperitur universalis negans.

Dico denique, unicum esse modum legitimum in quartâ figurâ; si agatur de materiâ necessariâ: quia cæteri concludunt particulariter. Quod si agatur de materiâ contingenti, duo tantùm esse possunt legitimi; quia in cæteris occurrit vocalis, E.

6º. Denique probabimus in Concertationibus, nullos esse modos indirectos, nullosque imperfectos; undè reductio ostensiva, & reductio ad impossibile, evadunt prorsùs inutiles.

Annotationes circà sillogismos compositos.

1º. Ut sillogismus copulativus affirmans admittatur ut legitimus, non tantùm re-

quiritur, ut sit in legitimâ formâ; sed insuper, ut singulæ propositiones simplices, in quas resolvuntur copulativæ, sint veræ: si enim vel unica, ex ejusmodi propositionibus simplicibus, deprehendatur falsa, totus sillogismus rejici poterit.

2°. In sillogismis copulativis negantibus, valet quidem consequentia, ab affirmatione unius membri, ad negationem alterius, ut in sillogismo sequente.

Nemo potest servire Deo & mammonæ:
Atqui avarus servit mammonæ;
Ergo avarus non servit Deo.

Sed non valet consequentia, à negatione unius membri, ad affirmationem alterius; verbi gratiâ, non valet sequens sillogismus.

Nemo potest servire Deo & mammonæ:
Atqui prodigus non servit mammonæ;
Ergo prodigus servit Deo.

Ratio prioris partis est, quia cùm quædam sit oppositio inter membra, poni non potest unum, quin removeatur alterum. Ratio posterioris partis est; tùm quia duæ præmissæ fierent negantes; tùm quia conclusio non sequeretur deteriorem præmissarum partem.

3°. In sillogismis disjunctivis, valet consequentia; tùm ab affirmatione unius membri, ad negationem alterius; tùm à

negatione unius membri, ad affirmationem alterius, dummodò tamen membra sint inter se sic opposita, ut simul convenire non possint eidem subjecto: hinc ex duobus sillogismis sequentibus, valet prior; quia inter membra reperitur oppositio propriè dicta; non autem posterior, quia non est ejusmodi oppositio.

Homo est, vel substantia, vel modificatio:
Atqui homo non est modificatio;
Ergo homo est substantia.

Petrus est, vel doctus, vel pius:
Atqui Petrus non est doctus;
Ergo Petrus est pius.

4°. In sillogismis conditionalibus, valet consequentia; tùm à positione antecedentis, ad positionem consequentis; tùm à remotione consequentis, ad remotionem antecedentis; sed non valet consequentia, tùm à positione consequentis, ad positionem antecedentis; tùm à remotione antecedentis, ad remotionem consequentis: verbi gratiâ, ex sequentibus sillogismis, valent duo priores; sed non valent duo posteriores.

Si justitia sit virtus, est amabilis:
Atqui justitia est virtus;
Ergo justitia est amabilis.

Si lapis sit ens in alio, est modificatio:
Atqui lapis non est ens in alio;
Ergo lapis non est modificatio.

Si lapis sit spiritus, est substantia:
Atqui lapis est substantia;
Ergo lapis est spiritus.

Si lapis sit spiritus, est substantia:
Atqui lapis non est spiritus;
Ergo lapis non est substantia.

Ratio prioris partis est, quia quando reperitur connexio, consequens inter & antecedens, ita ut consequens affirmetur de antecedente; tunc consequens se habet, velut prædicatum propositionis affirmantis. Porrò si ponatur antecedens, quod est velut totum quoddam, poni debet consequens, ut potè pars antecedentis. Pariter, dum removetur hoc consequens, removeri debet antecedens: remotâ namque parte essentiali, removeri debet totum, cujus est pars.

Ratio posterioris partis est, quia ex eo quòd ponatur consequens, quod potest esse universalius antecedente; non ideò ponitur antecedens, quod potest esse inferius, respectu consequentis. Prætereà, quamvis removeatur antecedens, seu

unum ex inferioribus, non ideò removetur consequens, seu superius.

5°. In sillogismis causalibus, eatenùs valet consequentia, quatenùs pars in quam cadit particula causalis, est reipsâ principium alterius.

6°. In omnibus sillogismis, quorum aliqua propositio est, vel exclusiva, vel exceptiva, sedulò perpendendum est, ex quânam parte deducatur conclusio; hinc resolvenda erit ejusmodi propositio composita, ut faciliùs appareat ex quânam parte concludatur.

Usu & exercitatione cætera fient manifesta. Interim, resolutis propositionibus compositis, per generalem nostram discurrendi methodum, judicare poteris de connexione conclusionis cum præmissis.

De variis errorum fontibus, circà discursum.

Præter varios errores, qui serpere possint in sillogismos, ex eo quòd secundùm Logicæ regulas, non fuerint confecti, innumeri sunt alii, qui se tenent, vel ex parte materiæ, vel ex parte circumstantiarum. Non agam hîc de erroribus prioris generis, quia facilè detegi poterunt ab iis, qui norunt principia nostræ argumen-

tandi methodi. Hîc igitur indicabimus præcipuos errorum fontes, posterioris generis.

Fons primus, dicitur in scholis, *ignorantia elenchi;* id est, ignorantia illius, quod est in quæstione positum. In hunc errorem sæpissimè labuntur controversiarum agitatores, dum scilicet eas Adversariis suis affingunt opiniones, in quibus non fuerunt versati.

Remedium erit, si vocum significatio ritè perpendatur, juxtà scriptoris mentem & scopum: deinde, si quæstionis ejusdem varii sensus sedulò distinguantur & secernantur; denique, si non ex uno, aut ex altero textu scriptoris; sed ex totâ operis œconomiâ, judicaveris de scriptoris opinione.

Fons secundus, vocatur, *petitio principii.* In hunc errorem incidunt, qui pro medio probationis, assumunt aliquid implicitè supponens, quod est in quæstione positum: ut si quis probare vellet, belluis inesse substantias, à materiâ diversas, sic ratiocinaretur.

Quod sentit, habet substantiam à materiâ diversam:
Atqui belluæ sentiunt;
Ergo belluæ habent substantias, à materiâ diversas.

Nimirùm quoniam sensatio, sumpta pro impressione excitatâ in animâ nostrâ, occasione motuum corporeorum, supponit existentiam animæ; exinde manifestum est eos supponere, belluis inesse substantias, à materiâ diversas, qui supponunt belluas sentire; adeòque supponunt quod est in quæstione positum.

Errorem hunc vitabis, si nihil assumas, pro medio probationis, nisi quod, vel est per se evidens, aut certum, vel fuerit anteà ritè probatum.

Fons tertius, dicitur, *non causa, pro causâ*, id est, quando pro causâ cujusdam effectûs, assignatur aliquid, quod reipsâ non est ejus causa. Hunc in errorem impingunt, qui seditiones, bella, sterilitates, morbos, &c. vel cometis de novo apparentibus, vel speciali stellarum & planetarum dispositioni, tanquàm causis tribuunt. In eundem errorem incidunt, qui serenitatem, pluviam, incrementum, & decrementum medullæ in animalium ossibus, aliaque, id generis, Lunæ tribuunt.

Vitabitur hic error, 1°. si constet de existentiâ effectûs propositi. 2°. Si ritè perpendatur, num effectus ille potuerit oriri à multis causis diversis. 3°. Denique, si ex variis circumstantiis, inter se & cum effectu collocatis, judicemus effectum pro-

positum, ab hâc, potiùs quàm ab illâ causâ, prodiisse.

Fons quartus, dicitur *fallacia accidentis*, id est, quando ex aliquo contingenter tantùm verò, deducitur conclusio generalis & absoluta: ut si ex eo quòd vir eloquens, pravos quosdam effectus produxerit, statim inferas, pravos effectus, ab omnibus viris eloquentibus semper produci; vel si quis, ex eo quòd quidam homines, ex certâ regione orti, superbi sint & ignari, statim inferat, omnes ejusdem regionis homines, esse superbos & ignaros.

Hunc errorem vitabis, si attributa contingentia secernantur ab essentialibus; deinde si ex attributis contingentibus, dignoscatur, quænam sint communia, quænam verò minimè communia.

Fons quintus, dicitur *fallacia compositionis*, hoc est, quando fit transitus à sensu diviso, ad sensum compositum: ut si quis ex eo quòd, sic legatur in Scripturâ Sacrâ, *Deus justificat impios*; inferat impios, in statu impietatis manentes, justificari.

Fons sextus, dicitur *fallacia divisionis*, quando nimirùm fit transitus à sensu composito, ad sensum divisum: ùt si quis, ex hoc alio Scripturæ testimonio, *Avari non intrabunt in regnum cœlorum*, inferat

Avaros, non ampliùs avaritiæ deditos, salvari non posse.

Vitabitur uterque posterior error, si notæ fuerint terminorum affectiones, in secundâ Logicæ parte traditæ.

Fons septimus est, quando motivum judiciorum nostrorum, est amor immoderatus, vel sui ipsius, vel parentum, vel amicorum, vel patriæ, &c. Hinc 1°. nonnulli discursus admittuntur, ut legitimi, vel ab omnibus alicujus imperii populis, vel à quibusdam hominum societatibus & ordinibus, vel à quibusdam familiis; quamvis à cæteris omnibus hominibus agnoscantur ut falsi. Hinc 2°. nonnulli discursus à nobis rejiciuntur, vel ex eo solo, quòd inveteratis nostris præjudiciis opponantur. Hinc 3°. qui quasdam opiniones ex hoc pravo motivo propugnant, Adversarios suos, tanquàm pertinaces, malæ fidei, ac etiam sensu communi destitutos, judicant.

Vitabitur hic error, 1°. si judicia & discursus perpendantur, nullâ habitâ ratione personarum, locorum & temporum. 2°. Si in disputationibus omittantur ea, quæ possunt ex utrâque parte congeri. 3°. Si nihil pronuntiemus, nisi firmo & laudabili motivo innixi.

Fons octavus est, quando diligentiùs

attendimus ad ea momenta, quæ ſententiam aliquam labefactare poſſunt, quàm ad ea, quæ poſſunt eamdem ſtabilire, & confirmare.

Vitabitur hic error, ſi antequàm ſententiam noſtram feramus, conſtanter & maturè conferantur inter ſe varia argumenta, quæ proferuntur ex utrâque parte, ac eorum motiva ſtrictè perpendamus.

Fons nonus eſt, quando non ſtudio veritatis detegendæ, ſed ſolo contradicendi pruritu, movemur ad contradicendum.

Hunc errorem vitabis, ſi attendas hunc unicum eſſe debere diſputationum ſcopum, ut ex ingeniorum, mutuo quaſi conflictu, ſcintillans prodeat veritas.

Fons decimus eſt, quando judicamus de veritate, aut falſitate cujuſdam ratiocinii, vel ex authoritate minimè ſufficienti, vel ex modo, quo proponitur. In hunc errorem incidunt, qui præbent aſſenſum, eo ex ſolo, quòd propoſitiones quædam à viro in ſcientiis celebri, præſertim voce canorâ, verbiſque elegantibus confidenter proferantur; è contrà ſuum denegant aſſenſum, propoſitionibus prolatis ab hominibus obſcuri nominis, timidis, & balbutientibus.

Vitabitur hic error, ſi unamquamque propoſitionem, ſolutam & liberam ab or-

namentis, cæterisque ipsi extrinsecis, tacitus examini subjicias.

CONCERTATIONES circà Discursum.

HOc ordine procedemus in his Concertationibus.

1°. Inquiremus, quid sit discursus?

2°. An, concessis præmissis sillogismi legitimè dispositi, necessarius sit conclusioni assensus?

3°. Quotuplex sit sillogismorum figura?

4°. An principia & regulæ sillogismorum, prout à Philosophis proponuntur, sint certissima?

5°. An admittendi sint modi indirecti & imperfecti; & consequenter, an admittendæ sint sillogismorum reductiones, de quibus dictum fuit.

6°. Denique, quoniam scientia vulgò dicitur, fœtus demonstrationis; ideò speciatim differemus, de scientiâ universim.

Quid sit discursus.

Sensus hujus quæstionis est, utrùm dis-

cursus sit quid simplex, & an sit à judicio diversus?

Dico autem 1°. discursum, objectivè sumptum, esse quid compositum; quia repugnat objectum, carens partibus essentialibus.

Dico 2°. discursum sumptum pro signo; seu pro propositionibus, specialem hunc actum significantibus, esse quid compositum; quia discursus sic sumptus, componitur ex propositionibus & terminis.

Dico 3°. discursum, formaliter sumptum, seu prout est actus, esse quid simplex in ratione actûs; quia nullus actus componitur ex aliis actibus, ut multoties dictum fuit. Ubi notabis, multos quidem actus simul existere posse in animâ nostrâ; sed nullus eorum est pars alterius.

Dico denique discursum, formaliter sumptum, esse actum, à judicio diversum. Illi namque actus sunt diversi, qui diversimodè definiuntur ab omnibus Philosophis: atqui discursus & judicium diversimodè definiuntur ab omnibus Philosophis; proindèque, &c.

De necessitate assentiendi.

Ut intelligatur & solvatur hæc quæstio, nota 1°. duplicem distingui necessitatem, contrarietatis & contradictionis.

Necessitas contrarietatis, aut, ut aiunt nonnulli, *specificationis*, est determinatio potentiæ, ad producendam certam actûs speciem, cùm impossibilitate producendi actûs speciem oppositam, qualis esset determinatio ad amorem, cum impossibilitate odio habendi, aut vice versâ.

Necessitas contradictionis, aut, ut aiunt nonnulli, *exercitii*, est determinatio potentiæ ad hunc numero actum, cum impossibilitate ipsum non producendi; qualis est in beatis, determinatio ad Deum hîc & nunc amandum.

Nota 2°. sequentes præsupponi conditiones, dum agitur de assensu dando alicui conclusioni.

Prima, ut intellectus noverit regulas, & præcepta, de sillogismis ritè conficiendis.

Secunda, ut intellectus assensum præbuerit præmissis, ipsumque non retractaverit.

Tertia, ut sillogismus reipsâ sit ritè confectus.

Quarta, ut adsit memoria assensûs præmissis dati.

Quinta denique, ut reipsâ fiat attentio, ad conclusionem propositam.

His notatis, sensus quæstionis est, utrùm præsuppositis his conditionibus, mox enumeratis, intellectus necessitetur,

ad assentiendum conclusioni, tùm necessitate contrarietatis, tùm necessitate contradictionis.

Conclusio.

Præsuppositis omnibus conditionibus superiùs enumeratis; intellectus, utrâque necessitate impellitur, ad assentiendum conclusioni.

Primò quidem ad hunc assensum necessitatur necessitate contrarietatis. Facultas enim, quæ unicam tantùm actûs speciem producere potest, necessitâtur necessitate contrarietatis (per definitionem hujus necessitatis): atqui, præsuppositis suprà dictis conditionibus, intellectus noster unicam tantùm actûs speciem producere potest, nimirùm assensum. Intellectus enim dissentiri non potest, vero cognito, ut vero: quia veritas non potest esse objectum dissensûs: at, præsuppositis illis conditionibus, conclusio judicatur vera, quandoquidem necessariam habet connexionem, cum præmissis concessis; ergo, &c.

2°. Intellectus ad hunc assensum, necessitatur necessitate contradictionis. Facultas enim, quæ non est libera, positis omnibus ad agendum prærequisitis, non potest sese abstinere ab actu ponendo:

atqui intellectus, est facultas minimè libera, ut fatentur Philosophi, & ut constabit ex dicendis in Morali; aliundè verò, positis conditionibus suprà dictis, adsunt omnia prærequisita, ut intellectus agat; ergo, &c. proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Facultas, quæ difficultatem patitur in assentiendo, potest non assentire: atqui noster intellectus, etiam præsuppositis suprà dictis conditionibus, nonnunquam difficultatem patitur, in assentiendo conclusioni: scilicet, vel quando paucos exercuit actus similes, vel quando anima non vult hunc assensum ponere; ergo, &c.

Nego majorem, & minorem. Majorem quidem; quia licet aliqua facultas difficultatem patiatur, inter agendum; si tamen non sit libera, & adsint omnes conditiones, ad agendum prærequisitæ, non potest se abstinere ab actu, ponendo. Minorem pariter; quia intellectus præsupponitur, habere notitiam regularum omnium sillogisticarum; adeòque tunc habet facilitatem assentiendi conclusionibus sillogismorum, ritè confectorum, præsertim cùm tunc cognoscat, conclusionem

implicitè contineri in alterutrâ præmissarum jam concessarum

Objicies. 2°. Si quæ ratio probaret intellectum nostrum, positis conditionibus suprà dictis, necessitari ad assentiendum conclusioni; maximè quia conclusio necessariam habet connexionem, cum præmissis: atqui hæc ratio nulla est. Quamvis enim voluntas bonum aliquod amet, non ideò necessitatur, ad amandum aliud bonum, cum priore necessariò connexum; ergo à pari, intellectus non necessitatur ad assentiendum conclusioni, cum præmissis necessariò connexæ; ergo, &c.

Nego minorem. Intellectus enim, concedendo præmissas, conclusionem implicitè concedit. Ad probationem autem, nego paritatem. Disparitas est, tùm quia voluntas est facultas libera, non item intellectûs: tùm quia bona necessariò connexa cum bono amato, non semper sunt ejus partes; at conclusio, pars est illius præmissæ, in quâ implicitè continetur; ergo, &c.

Dices iterùm. Nonnulli concedunt præmissas sillogismorum, tùm ratione formæ, tùm ratione materiæ legitimorum; & tamen, experientiâ teste, negant conclusionem; ergo, &c.

Respondeo homines illos, aut ignorare

regulas sillogismorum, aut non recordari assensûs præmissis dati; aut assensum hunc retractasse; aut tandem, ipsos mentiri.

Quotuplex sit sillogismorum figura.

Peripatetici, ut dictum fuit, tres tantùm figuras sillogismorum admittunt; contenduntque, quartam reipsâ non differre à primâ. Contrà eos sit,

Conclusio.

Quatuor admittendæ sunt diversæ sillogismorum figuræ. Totuplex enim admittenda est diversa sillogismorum figura; quotuplex est diversa terminorum dispositio, apta ad ritè concludendum: atqui quadruplex est terminorum diversa dispositio, apta ad ritè concludendum. Tàm enim terminus medius prædicari potest in majore & subjici in minore, ut fert quarta figura; quàm prædicatur in majore, in secundâ figurâ; & subjicitur in minore, in tertiâ figurâ; proindèque nihil impedit, quominùs admittatur quarta figura.

Objectiones.

Objicies. 1°. Si quæ figura posset admitti, ut quarta; ea certè, quam *Galenicam* vocant: atqui figura *Galenica* diversa non est à primâ, ut potè solâ præmissorum transpositione,

poſitione, ab ipsâ diſcrepans; ergo, &c.

Nego majorem. Nam figura *Galenica*, ſeu à Galeno Medico uſurpatâ, reipsâ ſolâ præmiſſarum tranſpoſitione, differt à primâ Peripateticorum; adeòque cùm præmiſſarum tranſpoſitio non ſufficiat ad figurarum diverſitatem, immeritò diceretur quarta figuræ ſpecies: at figura, quam admittimus ut quartam, longè diverſa eſt tùm à Galenicâ, tùm à primâ Peripateticorum; in quantùm terminus medius prædicatur in eâ propoſitione, quæ reipsâ major eſt, & ſubjicitur in eâ, quæ reipsâ minor eſt.

Inſtabis. 1°. Hic ſillogiſmus eſt in quartâ figurâ, quam admittimus.

Omnis homo, eſt ſubſtantia:
Atqui ſubſtantia, eſt ens;
Ergo aliquod ens, eſt homo.

Atqui hæc figura, ſicut & Galenica, non differt à primâ. Si enim ſecunda propoſitio reipsâ ſit major, hæc figura non differt à primâ: atqui res ſic ſe habet. Illa namque propoſitio dici debet major, quæ continet majus extremum, cum medio: atqui hæc propoſitio continet, &c. Nam majus extremum eſt terminus magis univerſalis: atqui ſecunda propoſitio continet terminum magis univerſalem, nimirùm *ens*; ergo, &c.

1°. Non admitto sillogismum mox propositum, quia subjectum conclusionis est aliquod superius, & prædicatum unum est ex ejus inferioribus: porrò superius, ut potè pars inferioris, subjacere non potest inferiori, ut multoties monuimus.

2°. Negatis minoribus trium priorum sillogismorum, nego majorem postremi. Majus enim extremum in sillogismo, non dignoscitur, ex eo quòd magis pateat; alioqui, quando tres termini forent æquè patentes, majus extremum non posset ampliùs dignosci; sed ex eo constanter dignoscitur, quòd sit prædicatum conclusionis.

Instabis. 2°. Deberet afferri ratio, cur prædicatum conclusionis, semper sit majus extremum: at nulla potest ejusmodi legitima ratio proferri; ergo, &c.

Nego minorem. Ideò namque prædicatum conclusionis, dictum fuit majus extremum, quia potest magis patere, quàm subjectum, & nunquam minùs; sicut manifestum fiet, si attendas ad quinque universalia, in prædicando.

Objicies. 2°. Conclusio sillogismi in eâ figurâ, quam vocamus quartam, indirecta est; ergo talis figura non differt in rei veritate, à primâ.

Nego antecedens. Cùm enim quælibet

conclusio præsupponatur existens in mente, antequàm assumantur præmissæ; nulla conclusio dici potest indirecta; sed de his posteà.

De veritate principiorum & regularum.

Quatuor retulimus principia, quibus tanquàm fundamentis, niti dicuntur sillogismorum regulæ, tùm generales, tùm speciales.

Omnes Philosophi quatuor illa admittunt principia, tanquàm vera, exceptis nonnullis recentioribus, qui duo postrema multis in casibus, esse falsa contendunt; unde docent, quæcumque dicta fuerunt circà sillogismorum regulas, esse partim incerta, & partim falsa, si, inquiunt, juxtà dialecticæ subtilis leges, expendantur.

Quatuor hîc præstabimus. 1°. Probabimus primum principium esse falsum. 2°. Veritatem duorum postremorum astruemus. 3°. Regulas omnes, tùm generales, tùm speciales, à Philosophis traditas, circà sillogismos simplices, cum quinque prioribus corollariis, certissimas esse propugnabimus. 4°. Sextum corollarium, ut falsum, rejiciemus.

Conclusio prima.

Propositio particularis non includitur in universali ejusdem qualitatis. Nam propositio falsa non includitur in propositione verâ, nec vera includitur in falsâ: atqui propositio particularis est falsa, quando universalis est vera, aut vice versâ: vel enim agitur de materiâ necessariâ, vel de materiâ contingenti: atqui propositio particularis falsa est in utrâque hâc materiâ, quando vera est universalis ejusdem qualitatis. Hoc quidem evidens est, dum agitur de materiâ necessariâ; quia in hâc materiâ, subjectum nunquam potest sumi pro aliquibus tantùm suis inferioribus; quandoquidem nulla est exceptio in hâç materiâ. Id etiam certum esse debet in materiâ contingenti. Tunc enim prædicatum, vel convenit ut plurimùm subjecto, vel ut plurimùm removetur à subjecto: atqui hoc in casu, falsum est, subjectum illud sumi posse particulariter: aliundè verò, si propositio particularis vera sit, in materiâ contingenti, non potest includi in generali ejusdem qualitatis, quia tunc generalis semper est falsa; proindèque, &c.

Dices. Propositiones universales continent implicitè propositiones particulares;

ergo particulares includuntur in universalibus, ejusdem qualitatis.

Nego antecedens. Nam propositiones universales continent quidem implicitè, propositiones omnes, quarum subjecta sunt inferiora subjecti propositionis generalis; sed non continent implicitè propositiones, quarum subjecta, non sunt inferiora subjectorum propositionum universalium. Porrò, subjecta propositionum particularium, non sunt inferiora subjectorum universalium, quandoquidem sunt eadem subjecta, particulariter sumpta.

Conclusio secunda.

Prædicatum propositionis affirmantis semper sumitur particulariter. Quoties enim propositio est affirmans, toties ipsius subjectum sumitur, aut universaliter, aut particulariter, aut est individuum quoddam determinatum: atqui in his omnibus casibus, prædicatum sumitur particulariter.

Primò quidem, si subjectum sumitur universaliter, prædicatum sumi debet particulariter. Ubi namque subjectum sumitur universaliter, accipitur pro omnibus suis inferioribus; ita ut quod enunciatur de illo subjecto, enunciari possit de unoquoque ejus inferiore: at tunc attributum

ſumi debet particulariter ; alioqui tota prædicati extenſio , ſingulis ſubjecti inferioribus conveniret ; quod eſt abſurdum ; ergo , &c.

2°. Si ſubjectum ſumatur particulariter, (quod accidere tantùm poteſt in materiâ contingenti) , prædicatum ſumi debet particulariter ; quia accidens nullum convenire poteſt , ſecundùm ſuam totam extenſionem , quibuſdam tantùm his ſubjectis ; ergo , &c.

3°. Denique , ſi ſubjectum ſit aliquod individuum determinatum , evidens eſt , totam prædicati generalitatem , ipſi non poſſe tribui ; ergo , &c. proindèque , &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Hæc propoſitio eſt univerſalis affirmans... Omnis homo , eſt omne rationale : atqui prædicatum ejùs ſumitur univerſaliter , ut patet , ex eo quòd ipſi præfixum ſit univerſalitatis ſignum ; ergo , &c.

1°. Nego majorem. Quoties enim vox *omnis,* præfixa eſt prædicato , ſemper ſignificat aliquid ſingulare ; undè ſenſus eſt propoſitionis allatæ... Collectio hominum , eſt collectio rationalium ; & tunc ſingularis eſt.

2°. Falſum eſt collectionem hominum ,

esse collectionem rationalium; quia Angeli possunt ratiocinari.

Objicies. 2°. Hæc propositio... Soli homines sunt omnes Medici, est affirmans: atqui hujus propositionis attributum sumitur universaliter; ergo, &c.

Transeat major, nego minorem. Vox enim, *omnes*, præfixa prædicato, non est signum distributionis; alioqui sensus esset, verbi gratiâ... Petrus est, omnes Medici... Paulus est, omnes Medici, &c. quod est absurdum. Dixi autem ad majorem, *transeat;* quia propositio mox allata, exclusiva est affirmans; adeòque resolubilis est in duas propositiones, quarum una quidem affirmat, sed altera negat.

Objicies denique. Hæc propositio est affirmans... Animal ut sic, est sensitivum ut sic: atqui prædicatum hujus propositionis non sumitur particulariter; alioqui sensus esset, animal ut sic, est aliquod sensitivum ut sic; ergo, &c.

1°. Nego majorem, quia est de falso supponente. Supponit enim has voces, *animal ut sic*, *sensitivum ut sic*, propositionem aliquam efficere posse: at hoc falsum est; sunt enim sinonimæ voces; scilicet, *animal*, ut aiunt, significat id quod habet principium sentiendi; & *sensitivum*, non potest aliud significare.

2°. Nego minorem. Dato namque quòd, voces allatæ diversa significarent, subjectum & prædicatum restringerentur : quælibet enim reduplicatio, est signum restrictionis, ut alibi fuit annotatum; hinc sensus esset... Animal, secundùm suam essentiam spectatum, est sensitivum, secundùm essentiam suam spectatum; quo in casu, prædicatum non sumeretur universaliter.

Conclusio tertia.

Attributum propositionis negantis semper sumitur universaliter. In propositione namque negante, vel enuntiatur incompatibilitas attributi cum subjecto, vel ejusdem à subjecto separatio : atqui in utroque casu, prædicatum propositionis, sumitur universaliter. Quod enim removetur à subjecto, secundùm totam suam essentiam, ab ipso removetur, secundùm totam suam universalitatem : atqui in propositionibus, vel incompatibilitatem, vel separationem enuntiantibus, prædicatum removetur à subjecto, secundùm totam suam essentiam, cùm essentia sit indivisibilis; ergo removetur etiam secundùm totam suam universalitatem; ergo, &c.

Dices. Hæc propositio est negans... Lac non est aliquod album : atqui prædicatum sumitur particulariter, quandoquidem

præfixum habet particularitatis signum; ergo, &c.

1°. Propositio mox allata, falsa est: enuntiat enim de lacte, quod non sit quoddam album; & tamen est quoddam album.

2°. Nego minorem. Si enim sub aliquo sensu, vera sit allata propositio, hic unicus esse potest sensus... Lac nullum est quorumdam alborum, eorum scilicet, quæ tribuuntur nivi, saccaro, parieti, &c. quo in casu, prædicatum sumitur universaliter.

At, inquies, *aliquod album*, est prædicatum allatæ propositionis; ergo prædicatum illud sumitur particulariter.

Nego antecedens. Si enim allata propositio sumatur in sensu vero, prædicatum debet esse, *nullum quorumdam alborum.*

Conclusio quarta.

Omnes regulæ, tùm generales, tùm speciales sillogismorum, cum quinque prioribus corollariis, certissimæ sunt. Ea namque sunt certissima, quæ per legitimas demonstrationes innotescunt vera: atqui omnes regulæ, tùm generales, tùm speciales, &c. sic se habent; sicut constat ex probationibus, quarum ope, veritatem

legum illarum, & illorum corollariorum demonstravimus; proindèque, &c.

Objectiones.

Objicies, 1°. Hic sillogismus est legitimus; licet major propositio sit particularis affirmans, & conclusio negans.

Soli aliqui homines, sunt omnes Medici:
Atqui nullus equus, est homo;
Ergo nullus equus, est Medicus.

ergo falsum est, secundùm corollarium.

1°. Nego antecedens. Tunc enim sillogismus non est legitimus, quando ipsius termini, diverso planè sensu accipiuntur: atqui in allato sillogismo, termini sumuntur, &c. scilicet terminus, *homo* collectivè sumitur in majore, & distributivè in minore: deindè majus extremum collectivè sumitur in majore, & distributivè in conclusione; ergo, &c.

2°. Propositio major allati sillogismi, non est particularis, sed singularis; sensus enim est... Collectio quorumdam hominum, est collectio omnium Medicorum.

Objicies 2°. contrà quartum corollarium. Sequentes sillogismi ritè concludunt, licet minus extremum sumatur particulariter in utrâque minore, & generaliter in utrâque conclusione.

Omnia animalia, sunt sensitiva:
Atqui omnia animalia, sunt homo & brutum;
Ergo homo & brutum, sunt sensitiva.

Animal, non est rationale;
Animal ut sic, est sensitivum ut sic;
Ergo sensitivum ut sic, non est rationale.

Admisso quòd *animal* & *sensitivum*, diversa significent, & admisso quòd sint genera, respectu hominis, (quæ tamen falsò supponuntur.)

1°. Nego sillogismum utrumque ritè concludere. In priore namque medium, *omnia animalia*, sumitur distributivè in majore, & collectivè in minore; in posteriore verò hæ voces, *sensitivum ut sic*, non designant conclusionem esse generalem, quia subjectum non sumitur pro suis omnibus inferioribus.

2°. In priore sillogismo, *homo* & *brutum*, sumuntur collectivè in minore, & distributivè in conclusione.

3°. In posteriore sillogismo, major & conclusio, sunt falsæ, si in his particula, *non*, sit signum præcisionis: falsum enim est, animal ut genus, abstrahere à rationalitate.

4°. Denique, in utroque sillogismo,

superiora subjiciuntur inferioribus : quod est impossibile.

Objicies 3°. contrà quartam regulam generalem. Sequens sillogismus legitimus est, licet ambæ præmissæ sint affirmantes, & conclusio sit negans.

Omnes amici Dei, sunt Sancti :
Atqui omnes Sancti, sunt felices ;
Ergo qui non sunt felices, non sunt amici Dei.

ergo falsa est quarta regula generalis.

Nego antecedens. Ille namque sillogismus non est legitimus, in quo terminus conclusionis, non fuit cum medio comparatus : atqui terminus allatæ conclusionis, nempè minus extremum non fuit ; &c. Nam minus extremum, est hic terminus complexus, *qui non sunt felices ;* evidens autem est, terminum hunc complexum, nullatenùs reperiri in minore ; proindèque, &c.

At, inquies, hæc propositio... Omnes qui non sunt felices, non sunt amici Dei, eadem est, ac ista... Felices sunt amici Dei ; ergo indifferens est, conclusionem hoc, vel illo modo exprimere.

Nego antecedens. Nam propositio complexa & negans, non eadem est ac propositio simplex & affirmans : at propositio prior, complexa est & negans ; posterior

autem, simplex est & affirmans; proindèque non idem est utriusque subjectum; nec enim, qui non sunt felices, sunt iidem, ac felices.

Objicies 4°. contrà primam partem legis quintæ generalis. Sequens sillogismus est legitimus, quamvis una præmissa neget, & conclusio sit affirmans.

Qui non sunt amici Dei, non sunt felices.
Atqui Sancti sunt felices;
Ergo Sancti, sunt amici Dei.

Nego propositionem. Hæ namque voces, *amici Dei*, tenent locum majoris extremi in conclusione: at aliæ voces, loco majoris extremi, ponuntur in majori propositione; hæc scilicet, *qui non sunt amici Dei:* porrò nemo non videt, amicos Dei, & eos, qui non sunt amici Dei, non eosdem esse; proindèque, &c.

Objicies 5°. contrà posteriorem partem ejusdem legis quintæ. Valet sequens sillogismus, cujus conclusio est universalis, licet una præmissa sit particularis.

Aliquod alatum, est musca:
Atqui nulla musca, est avis;
Ergo nulla avis, est aliquod alatum.

Nego propositionem. Tùm quia nullum superiùs potest esse subjectum, respectu minùs universalis, sicut accidit in primâ propositione hujus sillogismi. Tùm quia

falsum est, nullam avem esse aliquod alatum, quandoquidem quælibet avis, est aliquod alatum; tùm quia hæ voces, *nullum quorumdam alatorum*, tenent locum majoris extremi in conclusione; in majori autem propositione, hæ voces, *aliquod alatum*, tenent locum majoris extremi in majori propositione; proindèque non idem est majus extremum in conclusione & in majore.

Objicies denique, contrà sextam regulam generalem: Duo sequentes sillogismi sunt legitimi, licet eorum præmissæ sint particulares.

Aliqui homines, sunt omnes Medici:
Atqui aliquis Physicus, est Medicus;
Ergo aliquis Physicus, est homo.

Aliquod lac, est dulce;
Aliquod album, est omne lac;
Ergo aliquod album, est dulce.

Nego propositionem. Nam quod attinet ad primum sillogismum, dico ipsum multiplici vitio laborare. 1°. Quia terminus, *Medici*, qui tenet locum medii, nec in majore, nec in minore distribuitur: non in majore, siquidem in ipsâ sumitur collectivè; non etiam in minore, quia est prædicatum affirmantis. 2°. Quia non idem est medium in majore & in minore,

ut constat ex modò dictis. 3°. Quia majus extremum, *homo*, sumitur particulariter in conclusione, & collectivè in majore. 4°. Denique, quia dici quidem potest... Aliquis homo, est Physicus; sed dici non potest... Aliquis Physicus, est homo; nec enim totum prædicari potest, de suâ parte contingenti.

Quod attinet ad alterum sillogismum, multiplici quoque vitio laborat. 1°. Quia medium sumitur particulariter in majore, & collectivè in minore, nec proindè distribuitur; imò non est idem terminus. 2°. Quia hic terminus, *aliquod album*, sumitur collectivè in minore, & particulariter in conclusione. 3°. Quia propositio major & conclusio sunt falsæ.

Multi alii similes sillogismi proponi possunt, contrà regulas speciales sillogismorum; sicut legere poteris in opere inscripto, *Philosophia ad usum scholæ accommodata.*

Ut autem eos facilè solvas, diligenter attendendum est, tùm ad responsiones mox datas, tùm ad tres regulas sequentes.

Prima. Quoties aliquod universale subjicitur in propositione, & unum ex ejus inferioribus de ipso prædicatur; toties illa propositio rejicienda est, ut falsa; quia

nullum superius subjici potest suis inferioribus, cùm sit eorum pars.

Secunda. Quoties aliquis terminus collectivè sumitur, in unâ propositione sillogismi, & vel generaliter, vel particulariter sumitur in alterâ; toties haberi debet tanquàm duplex terminus: quia quando sumitur collectivè, ipsa collectio est terminus.

Tertia. Quoties sillogismus est compositus, & in sillogismos simplices resolutus, peccat ex aliquâ parte; toties ejusmodi sillogismus haberi debet, ut vitiosus: veritas enim totalis, pendet à veritatibus singularibus.

Quæres autem 1°. an sextum corollarium sit verum?

Respondeo 1°. priorem hujus corollarii partem esse falsam, tùm in materiâ necessariâ, tùm in materiâ contingenti. In materiâ quidem necessariâ, quia nulla propositio particularis potest esse vera in hâc materiâ. In materiâ pariter contingenti, quia propositio particularis falsa est, quando generalis est vera; & vice versâ.

Respondeo 2°. posteriorem ejusdem corollarii partem esse veram, si conclusio verfetur in materiâ contingenti: quia, ex eo quòd prædicatum contingens conve-

niat, aut non conveniat subjecto, particulariter sumpto; nullatenùs sequitur ipsum convenire, aut non convenire subjecto, universaliter sumpto; eandem autem posteriorem corollarii partem falsam esse in materiâ necessariâ, quia in hâc materiâ nulla propositio particularis potest esse vera.

Quæres 2°. utrùm modi à nobis rejecti in materiâ contingenti, ex eo quòd contineant vocalem, E, possint admitti, si propositiones non generaliter, sed indefinitè tantùm exprimantur?

Respondeo, modos illos admitti posse, si propositiones exprimantur indefinitè: quia sic expressæ, possunt esse veræ.

De sillogismorum reductionibus.

Circà sillogismorum reductiones, hîc inquiri potest, utrùm sint legitimæ? Ut hoc dubium solvatur, notandum est ejusmodi reductiones, idcircò potissimùm fuisse excogitatas; quia Peripatetici judicarunt, quosdam esse sillogismos indirectos & imperfectos; undè si hoc falsum sit, reductiones erunt prorsùs inutiles. Sit igitur,

Conclusio.

Nulli sunt sillogismorum modi indi-

recti, nullique imperfecti. Modos enim indirectos vocant eos, in quibus conclusio deducitur ex præmissis, præter Audientium expectationem; modos autem imperfectos dicunt eos, in quibus termini aliter disponuntur in præmissis, quàm in conclusione: atqui nulla conclusio deducitur ex præmissis, præter Audientium expectationem: & licet termini aliter disponantur in præmissis ac in conclusione, non idcircò sillogismi vocari debent imperfecti. Primò quidem, nulla conclusio deducitur ex præmissis, præter Audientium expectationem. Quoties enim conclusio præsupponitur existens, tùm in Auditorum mente, tùm in mente loquentis, priusquàm assumantur præmissæ; toties conclusio dici non debet ex præmissis deducta, præter Auditorum expectationem: atqui res sic se habet, ut constat ex naturâ sillogismi; ergo, &c. Hinc præmissæ forsan indirectè probant conclusionem; sed non idcircò conclusio vocari debet indirecta. 2°. Quando termini non disponuntur in præmissis, sicut disponuntur in conclusione; non idcircò sillogismus dici debet imperfectus. Vel enim præmissæ conclusionem ritè probant, vel non. Si eam ritè probent, sillogismus dici non debet imperfectus; si autem eam

non ritè probent, aliæ sunt assumendæ, & tunc non opus est reductione; ergo, &c. proindèque, &c.

De scientia.

Circà scientiam discursivam, sequentia potissimùm inquiruntur.

1°. Quomodo comparetur?

2°. An sit compatibilis cum errore?

3°. An sit sociabilis cum opinione?

4°. An stare possit cum fide divinâ?

5°. Denique, quænam sint ejus proprietates?

Quomodo comparetur scientia.

Docuit Plato, scientiam de novo non comparari in hâc vitâ; sed ipsam, nihil aliud esse, præter reminiscentiam eorum, quæ noverat anima, priusquàm uniretur corpori. Nimirùm credidit Plato, omnes animas rationales, in primâ Genesi, fuisse à Deo productas, disciplinâ quâvis instructas: quoniam verò, inquiebat, quædam ex illis peccaverunt; idcircò, in pœnam peccati, detrusæ fuerunt in corpora, tanquàm in carceres; sed ad tempus tantùm, modò longius, modò brevius, pro qualitate delicti: hoc autem in statu, cognitionum suarum fiunt immemores; la-

bore tamen & exercitio paulatim earumdem recordantur.

Pythagoras voluit pariter, ſcientiam nihil aliud eſſe, præter reminiſcentiam; ſed aliud excogitavit ſiſtema, à Platonico diverſum. Docuit ſcilicet, animas rationales, in primâ rerum Geneſi productas, & diſciplinâ quâvis inſtructas, corporibus ſtatim fuiſſe unitas; ita ut his corporibus deſtructis, migrarent in alia (migrationem hanc metempſicoſim vocat): ſic autem migrando, omnium fiunt immemores; ſed paulatim revocant in memoriam, vel quæ primùm noverunt, vel quæ ſibi fuerunt nota, dum informabant alia corpora: hoc ſiſtema confirmabat Pythagoras, aſſerendo ſe planè recordari, quòd olim fuiſſet Euphorbus.

Concluſio prima.

Scientia, non eſt reminiſcentia, ad ſenſum Platonis. Ut enim ſcientia foret ejuſmodi reminiſcentia, duo requirerentur; & ut anima extitiſſet in alio ſtatu, in quo cognoviſſet quæcumque nunc cognoſcit; & deberet eſſe conſcia, eadem olim ſibi fuiſſe nota; in utrâque enim hâc conditione, conſiſtit reminiſcentia: atqui deeſt utraque. Primò quidem, anima non exiſtit in alio ſtatu; definitum enim fuit ab

Ecclesiâ, animas nostras *creari infundendo, & infundi creando.* Deinde anima nostra non est conscia, ea, quæ in hâc vitâ primùm cognoscit, sibi fuisse quondam nota: verbi gratiâ, quando unusquisque nostrûm primùm novit sillogismorum regulas, conscius non fuit, ipsas olim sibi fuisse notas; ut constat per intimum sensum; proindèque, &c.

Dices 1°. Ridendus esset, qui quæreret hominem, anteà sibi penitùs ignotum; ergo à pari ridendus esset, qui veritatem anteà sibi penitùs ignotam, quæreret.

Nego consequentiam. Disparitas est; quia nihil est in nobis, per quod dignoscere possimus hominem, anteà nullatenùs visum: at dantur in nobis ideæ objectorum extrà nos, vel existentium, vel possibilium, ad quas, si datâ causâ occasionali, convertamur, detegere possumus veritates anteà penitùs ignotas.

Dices 2°. Testatur Plato, adolescentem interrogatum de Geometriâ, cui nunquam dederat operam, variis quæstionibus appositè respondisse; ergo signum est, adolescentem illum fuisse recordatum eorum, quæ noverat in alio statu.

Nego consequentiam. Exindè namque sequitur tantùm, in illo juvene variarum figurarum extitisse idæas, adfuisse causas

occaſionales, ad has potiùs quàm ad illas attendendi, eumque, à quo interrogabatur, proceſſiſſe à facilioribus, ad paulò difficiliora.

Concluſio ſecunda.

Scientia non eſt reminiſcentia, ad ſenſum Pythagoræ; tùm quia quiſque conſcius eſſe deberet, ſe olim cognoviſſe quæcumque nunc primùm cognoſcit; tùm quia hæc opinio nullo nititur motivo probabili; tùm denique quia hæc opinio Conciliorum definitionibus adverſatur.

Dices. Pythagoras bonâ fide teſtatur, ſe ritè recordari, quòd olim fuiſſet Euphorbus; ergo, &c.

Diſtinguo antecedens: quia inter dormiendum ſomniaverat, ſe fuiſſe Euphorbum, concedo. Se reipsâ perſonam illam ſuſtinuiſſe, nego. Quemadmodùm igitur nonnulli intrà dormiendum, putant ſe videre mortuos, Dæmones, ſe per aera volitare, ſe Magorum & Sagorum choreis interfuiſſe; ita ut, vel expergefacti credant hæc omnia eſſe vera: ſic Pythagoras aliquando ſomniaverat, ſe perſonam Euphorbi ſuſtinuiſſe, adeòque bonâ fide teſtabatur, ſe hujus recordari.

Quæres igitur, quomodo ſcientia comparetur?

Respondeo, ſcientias hoc modo comparari. Animæ noſtræ, vel à primo creationis ſuæ inſtanti, repræſentationibus objectorum fuerunt inſtructæ : deindè, rerum ſenſilium occaſione, determinantur, ut attendant ad quaſdam ex illis repræſentationibus : tùm ex ſedulâ hâc attentione, naſcuntur judicia & diſcurſus, quæ, ſi nihil aliud enuntient, quàm quod deprehenſum fuit in repræſentationibus, ſeu idæis, vocantur cognitiones evidentes, & conſequenter ſcientificæ.

De ſcientia relativè ad errorem.

Quæritur hîc, an habitus & actus ſcientiæ, ſtare poſſint in intellectu humano, ſimul cum errore, tùm habituali, tùm actuali?

Certum autem eſt, 1°. in eodem intellectu humano, reperiri poſſe ſcientiam ſimul & errorem, circà objecta diverſa; nam, verbi gratiâ, poteſt quis circuli naturam ſcientificè cognoſcere, & errare circà naturam motûs.

Certum eſt 2°. ſcientiam & errorem, ſtare ſimul poſſe, circà idem objectum, ſub diverſo reſpectu conſideratum : verbi gratiâ, poteſt quis omnipotentiam Dei ſcientificè cognoſcere, & errare circà ipſius immenſitatem.

Certum est 3°. habitum scientiæ, & habitum erroris, stare simul posse circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum, saltem per aliquod tempus: nam ubi quis intensum comparavit erroris habitum, & veritatem posteà detegit; tunc paulatim acquirit habitum scientiæ, dum paulatim deletur habitus erroris: sicut enim habitus, juxtà leges naturales, non comparantur in instanti, præsertim in gradu notabiliter intenso; sic in instanti non delentur; & consequenter habitus erroris, per aliquod tempus, permanere potest cum habitu scientiæ, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum.

Quæstio igitur superest, utrùm actus scientiæ, & actus erroris, simul stare possint in eodem intellectu, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum.

Conclusio.

Actus scientiæ, & actus erroris, stare simul non possunt in eodem intellectu, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum. Nam ad hoc sufficit, quòd nemo possit simul ferre judicium affirmans & judicium negans, de eodem subjecto, per ordinem ad idem numero prædicatum:

dicatum: atqui nemo potest illa duo judicia simul ferre. Nemo quippè deprehendere potest, idem numero prædicatum convenire simul, & non convenire eidem subjecto: quod tamen eveniret, si actus scientiæ & actus erroris, essent simul; ergo, &c.

De scientia relativè ad opinionem.

Quæritur hîc, an scientia & opinio stare simul possint, in eodem intellectu humano, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum?

Certum autem est, habitum scientiæ & habitum opinionis, stare simul posse circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum; ùt constat ex suprà dictis, de habitibus scientiæ & erroris; undè superest difficultas, circà actus scientiæ & actus opinionis. Ut solvatur hæc quæstio,

Notandum 1°. actum scientiæ & actum opinionis, posse considerari, vel habitâ ratione objecti, vel habitâ ratione motivorum. Evidens autem est, idem motivum esse non posse evidens simul, & merè probabile; undè quæstio superest, utrùm quis ferre possit duo judicia, de eodem & sub eodem respectu, quorum unum nitatur

motivo evidenti, & alterum, motivo solummodò probabili.

Notandum 2°. hîc agi de duobus judiciis, vel idem affirmantibus, vel idem negantibus; undè hæc duo judicia in eo solo discrepant à se invicem, quòd diversis nitantur motivis. His notatis, sit,

Conclusio.

Actus scientiæ & actus opinionis, stare simul possunt, in eodem intellectu, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum. Ut enim actus illi simul stare possint, sufficit, si quis ferre possit duo judicia de eodem subjecto, sub eodem respectu considerato, quorum unum nitatur motivo evidenti, & alterum motivo solummodò probabili: atqui potest quis illa duo ferre judicia: nam, verbi gratiâ, potest quis judicare, Deum existere, & quia deprehendit existentiam inclusam in ideâ Dei, en motivum evidens; & quia id asserunt omnes viri probi, en motivum probabile; ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Actus certus, & actus incertus, sociari non possunt in eodem intellectu, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum: atqui actus scien-

tiæ certus eſt, & actus opinionis eſt incertus; ergo, &c.

1°. Cum quibuſdam Philoſophis diſtinguo majorem. Actus certus, & actus incertus poſitivè, concedo. Actus certus, & actus incertus negativè, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Actus dicitur incertus poſitivè, qui veram in mente dubitationem parit; incertus autem negativè, qui dubitationem quidem non parit, ſed eam non amovet. Reverâ, &c.

2°. Cum quibuſdam aliis, ſic diſtinguo majorem. Actus certus & actus incertus, ſociari ſimul non poſſunt, eo ſenſu, quòd eodem nitantur motivo, concedo. Si diverſis nitantur motivis, nego. Conceſsâ minore, diſtingue pariter conſequens. Reverâ, &c.

3°. Nego minorem, quantùm ad ſecundam partem. Si enim actus opinionis eſſet incertus; quo plura eſſent motiva probabilia ejuſdem judicii, eo magis incertum eſſet ejuſmodi judicium: quod eſt abſurdum.

Inſtabis 1°. contrà ſecundam reſponſionem. Mens non poteſt dubitare ſimul, & non dubitare de eodem, ſub eodem reſpectu: atqui ſi actus certus & actus incertus, ſtare ſimul poſſint, etiam per di-

versa motiva; mens dubitaret simul, & non dubitaret de eodem, & sub eodem respectu; ergo, &c.

Nego minorem. Ubi namque actus opinionis, conjunctus est cum actu scientiæ, omnis dubitatio removetur, non quidem per actum opinionis, sed per actum scientiæ.

Instabis. 2°. Actus opinionis includit in idæâ suâ dubitationem; ergo licet sit junctus cum actu scientiæ, nihilominùs mens dubitabit.

Nego antecedens. Si enim actus opinionis, vel includeret, vel pareret dubitationem; quo plura adessent motiva probabilia, eo magis mens dubitaret: quod est absurdum.

Instabis. 3°. Saltem, præsente motivo scientiæ, inutilis est actus opinionis. Ubi namque mens est ita certa, ut non possit fieri certior, tunc inutilis est actus probabilis: atqui, præsente scientiâ, mens est ita certa, ut fieri non possit certior; ergo, &c.

1°. Hoc argumentum nihil contrà nos evincit; nec enim contendimus, præsente scientiâ, utilem esse actum opinionis; sed ipsum esse sociabilem cum actu scientiæ.

2°. Nego sequelam. Ad probationem

autem diſtinguo majorem. Ubi mens eſt ita certa, ut fieri non poſſit certior extenſivè, concedo. Intenſivè, nego. Diſtingue pariter minorem, & nega conſequentiam. Reverâ, præſente ſcientiâ, mens non poteſt fieri certior intenſivè; quia actus ſcientiæ eſt ſummè certus: ſed fieri poteſt certior extenſivè, hoc eſt, mens alia poteſt habere certitudinis motiva.

Dices contrà tertiam reſponſionem. Si actus opinionis eſſet certus, non differret ab actu ſcientiæ, ratione certitudinis: falſum conſequens; ergo, &c.

Diſtinguo majorem. Si actus opinionis eſſet certus, certitudine metaphyſicâ, non differret, &c. concedo. Si actus opinionis eſſet certus, certitudine tantummodò morali, non differret à ſcientiâ, nego. Conceſsâ minore, diſtingue pariter conſequens. Solutio intelligitur ex dictis, de variis motivorum certitudinibus.

Inſtabis. Non magis actus ſcientiæ & actus opinionis, ſtare ſimul poſſunt, quàm actus ſcientiæ & actus erroris: atqui hoc poſterius eſt impoſſibile, ut fuit probatum; ergo, &c.

Nego majorem. Diſparitas eſt, quia actus erroris eſt eſſentialiter falſus; non autem actus opinionis. Præterea, actus ſcientiæ & actus erroris, nec idem affir-

mant, nec idem negant: at actus opinionis hîc supponitur idem affirmans, aut negans, ac actus scientiæ.

De scientiâ relativè ad fidem Divinam.

Quæritur hîc, an actus scientiæ & actus fidei Divinæ, sociari possint in eodem intellectu, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum. Ut solvatur hæc quæstio,

Notandum est, fidem Divinam duobus modis accipi posse, latè scilicet, & strictè. Fides Divina, latè sumpta, est assensus datus alicui veritati, ex eo præcisè, quòd fuerit à Deo revelata, sive hæc veritas alio modo possit innotescere, sive non. Fides Divina, strictè sumpta, est assensus datus alicui veritati, sic à Deo revelatæ, ut per aliam viam nullatenùs innotescere possit. Hoc notato,

Certum est, actum scientiæ & actum fidei, strictè sumptæ, stare simul non posse, circà idem objectum. Hoc enim objectum supponitur impossibile cognitu, per aliam viam, quàm per revelationem Dei; superest igitur difficulas, circà actum fidei, latè sumptæ.

Conclusio.

Actus scientiæ & actus fidei Divinæ,

latè sumptæ, stare simul possunt, circà idem objectum; sub eodem respectu consideratum. Scientia namque per ordinem ad fidem Divinam, est assensus datus veritati, à Deo revelatæ, ex motivo evidenti; fides autem Divina, est assensus datus alicui veritati, ex motivo quidem certissimo, at inevidenti: atqui hi duo assensus stare simul possunt. Nam, verbi gratiâ, potest quis assensum præbere huic propositioni, *Deus est immutabilis*: & quia deprehendit immutabilitatem inclusam in idæâ Dei, en motivum evidens; & quia hæc veritas fuit à Deo revelata, his verbis, *ego Deus, & non mutor*, en motivum certissimum, sed inevidens; ergo, &c.

Objectiones.

Objicies. 1°. Evidentia & inevidentia, stare simul non possunt, circà idem objectum, sub eodem respectu consideratum: atqui scientia importat evidentiam; fides autem divina connotat inevidentiam; ergo, &c.

Distinguo majorem. Evidentia & inevidentia stare simul non possunt, habitâ ratione ejusdem motivi; hoc est, idem motivum non potest esse evidens simul & inevidens, concedo. Habitâ ratione di-

versorum motivorum; id est, nemo potest assentiri eidem veritati, & ex motivo evidenti, & ex alio motivo inevidenti, nego. Concessâ minore, distingue pariter consequens. Reverâ, &c.

Instabis. Se habet scientia, respectu fidei Divinæ, sicut intuitiva Dei visio: atqui intuitiva Dei visio, stare non potest cum fide Divinâ, etiam habitâ ratione diversorum motivorum; ergo, &c.

Respondeo 1°. vitiosam esse hanc argumentationem; quatenùs procedit à minùs noto, ad magis notum: intuitiva quippè Dei visio, qualis est in Beatis, non potest à nobis cognosci in hâc vitâ; per solum enim sensum intimum innotescit.

Respondeo 2°. negando paritatem. Disparitas est, quia fides Divina est medium, nobis concessum, ad obtinendam intuitivam Dei visionem; undè obtento fine, mirum non est, si cessent media: at verò, fides Divina & scientia, possunt esse duo media, ad intuitivam Dei visionem obtinendam idonea.

Objicies. 2°. Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, ut loquuntur quidam Patres; ergo signum est, scientiam & fidem divinam, stare simul non posse.

1°. Nego consequentiam. Quamvis enim nullum esset fidei meritum, dum adjunctam habet scientiam; exindè non sequitur, fidem Divinam & scientiam, esse insociabiles.

2°. Distinguo antecedens. Fides non habet meritum, quod se teneat, ex parte motivi evidentis, concedo. Quod se teneat, ex parte motivi fidei Divinæ, nego. Reverâ, dum assensum præbemus alicui veritati, ex motivo evidenti, nullum quidem est meritum, quia tunc necessitamur ad assentiendum; sed dum assensum præbemus ex motivo inevidenti; quia possumus assensum præbere, vel non præbere ex hoc motivo: ideò possumus mereri, assentiendo ex hoc motivo: & tunc captivandus est intellectus, ut assensum præbeat ex hoc motivo: & certè si meritum fidei Divinæ, vel tolleretur, vel imminueretur, ex eo quòd ejus objectum per aliud motivum cognosceretur, scientia noxia foret Christianis; & veritas veritati opponeretur: quæ sunt absurda; proindèque, &c.

At, inquies, nemo potest eidem veritati necessariò simul & liberè assentiri.

Distinguo propositionem. Ex eodem motivo, concedo. Ex diversis motivis, nego. Solutio intelligitur ex dictis.

S v.

Objicies denique. Tam actus scientiæ, & actus fidei Divinæ sunt incompatibiles, quàm lux & tenebræ: atqui lux & tenebræ sunt incompatibiles; ergo, &c.

Nego majorem. Disparitas est, quia lux & tenebræ se habent, ut ens, & non ens; tenebræ namque sunt absentia luminis: at scientia & fides Divina, sunt duo entia positiva; nec enim fides Divina dici potest, absentia scientiæ, seu ignorantia.

Instabis. Evidentia & inevidentia, se habent ut lux & tenebræ; ergo scientia & fides Divina, se habent ut lux & tenebræ:

Nego consequentiam. Nam scientia habet quidem evidentiam sibi adjunctam; sed non est ipsa evidentia. Pariter, fides Divina conjungitur quidem cum inevidentiâ, sed non est ipsa inevidentia, seu carentia evidentiæ.

De scientiæ proprietatibus.

Inter scientiæ proprietates, numerantur unitas, subordinatio, veritas, certitudo & evidentia. De veritate, certitudine & evidentiâ, jam passim dictum fuit, & alibi dicetur; quamobrem nonnulla hîc supersunt examinanda, circà sub-

ordinationem & unitatem ſcientiarum.

Quod attinet ad unitatem, certum eſt 1°. ſcientiam quamlibet, ſpectatam per ordinem ad objecta increata, ſeu neceſſariò exiſtentia, unam eſſe unitate numericâ: quia quodlibet objectum neceſſariò exiſtens, eſſentialiter eſt immultiplicabile.

Certum eſt 2°. ſcientiam ſpectatam per ordinem, ad objectum creatum commune, unam eſſe unitate ſimilitudinis: quia quodlibet objectum creatum univerſale, eſſentialiter eſt multiplicabile.

Certum eſt 3°. ſcientiam ſpectatam, ratione actuum intellectualium, unam eſſe unitate ſimilitudinis: quia omnes actus intellectûs in multis attributis ſunt ſimiles.

Quæſtio autem eſt, utrùm habitus ſcientiæ ſit unicus; an verò complexio multorum habituum particularium?

Dico autem 1°. ſcientiam, quæ verſatur circa objecta ſimilia, eſſe complexionem, ſeu congeriem multorum habituum ſimilium. Cùm enim actus, hoc in caſu, ſint ſimiles, cùmque occaſione cujuſque actûs producatur habitus partialis; neceſſe eſt, ut habitus totalis tunc ſit complexio multorum habituum ſimilium.

Dico 2°. ſcientiam totalem, eſſe con-

geriem multorum habituum diversorum. Ubi namque diversæ sunt actiones, diversæque difficultates superandæ; ibi debet esse complexio multorum habituum diversorum: atqui in scientiâ totali, verbi gratiâ, in Logicâ, multæ sunt actiones diversæ, multæque occurrunt difficultates superandæ, sicut unusquisque per sensum intimum, conscius esse potest; proindèque, &c.

Quod attinet ad scientiarum subordinationem, duo hîc inquiruntur. Primum, quid sit hæc subordinatio? Secundum, quænam conditiones requirantur, ut una scientia dicatur alteri subordinata?

Ad primam quæstionem respondeo, subordinationem scientiæ, esse ipsius dependentiam ab aliâ. Hæc autem dependentia, in eo præsertim posita est, quòd principia cognitionis mutuetur ab aliâ scientiâ. Ubi notabis eam scientiam, quæ pendet, vocari *subalternatam*; eam autem, à quâ pendet, vocari *subalternantem*.

Ad secundam quæstionem respondeo, duas potissimùm requiri conditiones, ut una scientia pendeat ab aliâ. Prima est, ut objectum subalternatæ contrahat, & determinet objectum alternantis; hoc est, ut sit unum ex ejus inferioribus. Secunda, ut subalternata, principia sua cognitionis

reipsâ mutuetur à subalternante; hinc ars Medica, verbi gratiâ, subordinatur Physicæ, quia objectum artis Medicæ, scilicet corpus humanum, est unum ex inferioribus objecti Physicæ, seu unum ex corporibus universim; & quia ars Medica principia sua mutuatur à Physicâ.

QUARTA PARS LOGICÆ.

De Methodo.

METHODUS, est actus intellectûs, quo multæ apprehensiones, multa judicia, multique discursus, secundùm certas regulas, ita disponuntur, ut aut veritates detectæ, cæteris hominibus manifestari possint; aut ut veritates quædam ignotæ detegantur: hinc duplex est methodus, synthetica, & analytica.

Methodus synthetica, quæ vocatur aliter, modò compositionis, modò doctrinæ, definiri potest ea, per quam veritates quædam detectæ, congruo debitoque ordine

modò inventionis, modò resolutionis, definiri potest, modus veritatis alicujus, de novo detegendæ.

Circà hanc methodi speciem, nota 1°. ipsam adhiberi non posse, ut scientia quædam totalis de novo detegatur; sed solummodò ut veritatem partialem alicujus scientiæ detegamus: verbi gratiâ, ut in Physicâ, causa gravitatis corporum inveniatur.

Nota 2°. quæstionem quamlibet, versari, vel circà voces, vel circà entia, per voces significata. Quæstiones circà voces, eas appello, per quas, vel alicujus ænigmatis solutionem assequi, vel scriptoris mentem obtinere contendimus. Quæstiones circà entia, sunt illæ, per quas, vel alicujus entis naturam, per effectus, proprietates, aut affectiones inquirimus; vel cognitâ quâdam causâ, impropriè dictâ, nonnullos ejus effectus, aut affectiones quasdam, investigare conamur; vel ex notitiâ quarumdam partium, & totius, assurgimus ad notitiam cæterarum partium; vel ex notitiâ partium omnium, devenimus ad notitiam totius; vel denique, cognitâ relatione inter duo entia, pervenimus ad notitiam similis relationis, inter alia duo entia.

His notatis, circà hanc methodum

sequentes leges, ut præcipuas, seligo.

Prima. Si quæstio sit de voce quâdam ænigmatica; perpendendum est, an in sensu proprio, an in metaphorico, an materialiter, an formaliter sit accipienda? deinde quisnam fuerit Authoris scopus, & tandem ad omnes circumstantias diligenter est circumspiciendum?

Secunda. Si agatur de sensu & doctrinâ cujusdam Authoris; examinandum est 1°. num aliis in locis, mentem suam clariùs aperuerit? 2°. Cavendum, ne ex uno, aut altero textu, de scriptoris doctrinâ judices; sed de eâ judicandum erit, ex totius operis œconomiâ. 3°. Versionibus, ut aiunt, seu translationibus, ex uno idiomate in aliud, non sic erit adhibenda fides; quin exemplar authenticum, seu propriâ scriptoris linguâ conscriptum consulatur. 4°. Denique, si in opere quodam occurrant variæ lectiones, ei præsertim erit adhærendum, quæ scriptoris scopo magis est accommodata, quæque benigniorem exhibet sensum.

Tertia. Si de entibus ipsis instituatur quæstio; ita ut eorum natura, & proprietates, vel per affectiones, vel per effectus, inquirantur. 1°. Perpendendum erit, quales sint ejusmodi affectiones & effectus; id est, affectiones illas & effectus illos,

ſub diverſis quaſi faciebus inſpicere debes. 2°. Videndum erit, num ab unicâ, num à multis ſimul cauſis, ſive ſimilibus, ſive diverſis, prodire potuerint? 3°. Examinandum erit, utrùm ex circumſtantiis cognitis, ritè colligi poſſit, effectus illos, ab hâc potiùs, quàm ab aliâ causâ pendere? Si natura cujuſdam entis fuerit nota, & ejus partes, ſive eſſentiales, ſive contingentes inquirantur; perpendendum erit, quænam ſint hujus entis relationes, ſive eſſentiales, ſive contingentes, & quænam ſint relationum contingentium fundamenta; deinde quænam attributa naſcantur ex illis relationibus; & tandem quænam ex his attributis, ſint vel communia, vel propria; quænam ſint vel ſociabilia, vel inſociabilia; quænam ſint inſeparabilia, vel ſeparabilia?

Quarta. Si cognito toto, quærantur quædam ejus partes, aut cognitis partibus inquiratur totum, ſicut contingit in quantitatum calculo; examinandum erit, 1°. utrùm agatur de partibus eſſentialibus, an de contingentibus, an de integrantibus, an de potentialibus, an de actualibus, an de ſimilibus, an de diverſis, an de aliquotis, ſeu æqualibus, an de aliquantis, ſeu de inæqualibus? 2°. Videndum, quænam ſint partium illarum rela-

tiones, tùm inter se, tùm per ordinem ad totum?

Utrique supradictæ methodo, quædam sunt leges communes: verbi gratiâ, quòd utraque supponat aliquid jam cognitum; quòd in utrâque, clarè & nitidè proponendæ sint quæstiones, certa ab incertis diligenter secernendo; quodque in utrâque procedendum sit à facilioribus, ad difficiliora; & à simplicibus, ad magis composita.

Cartesius, in suâ dissertatione de methodo, quatuor proposuit regulas, utrique methodo communes, quæ cùm sint valdè utiles, sunt hîc afferendæ.

Prima. Nihil, tanquam verum admittatur, nisi certò & evidenter cognoscatur ut verum; hoc est, inquit, intrà judicandum, diligenter vitandæ sunt præcipitantia & anticipatio, seu præjudicium; nihilque concludendum, nisi quod tam clarè & distinctè pateat rationi, ut in dubium nullatenùs revocari possit.

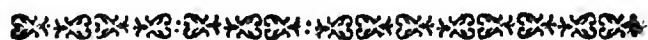
Secunda. Quælibet difficultas, in tot partes distribuatur, quot sufficiunt, ad eam commodiùs solvendam.

Tertia. Cognitiones omnes, quæ impenduntur in detegendâ veritate, certo semper ordine promovendæ sunt; incipiendo scilicet à rebus simplicissimis, &

cognitu facillimis, ut paulatim, & quasi per gradus, ad difficiliorum & magis compositarum cognitionem fiat processus. In aliquem etiam ordinem ea sunt in mente disponenda, quæ ex naturâ suâ, sese mutuò non præcedunt.

Quarta. Sive in quærendis mediis, sive in difficultatum partibus percurrendis, ita fieri debet accurata partium enumeratio, & ad omnia sic circumspiciendum, ut adsit certitudo, nihil fuisse prætermissum.

Qui plura scire voluerit, circà utramque methodum, legat duos Libros gallicè scriptos, quorum prior inscribitur, *la Logique*, ou *l'Art de penser*; posterior verò, *Système de réflexion*, ou *Essai de Logique*, Authore CROUZAS.

CONCERTATIO

circà Methodum.

UNICA quæstio proponitur à Philosophis, circà methodum, utrùm nempè sit genere diversa ab apprehensione, judicio & discursu; hoc est, an quemadmodùm tres hi actus sunt genera-

operationum, à se invicem diversa; sic methodus quartum sit genus, à tribus prioribus diversum?

Conclusio.

Methodus, non est quarta mentis operatio, à tribus aliis genere diversa. Si enim ad ritè disponendum & ordinandum, sufficiant apprehensiones, judicia & discursus; methodus non est quarta mentis operatio, à tribus prioribus genere diversa: atqui res sic se habet. Ut enim quis ritè disponat & ordinet, sufficit, si singula objecta disponenda apprehendat, si judicet, & per discursum, si opus est, detegat, quorumnam objectorum notitia cæterorum cognitioni præire debeat; hoc enim posito, methodus intelligitur legitima: atqui per tres supradictas operationes, id præstare potest, ut per se patet; ergo, &c.

Et certè, si quis malè disponat & ordinet, arguitur meritò, quòd nec ritè judicaverit, nec ritè fuerit ratiocinatus, circà partium dispositionem; ergo signum est, methodum non esse operationem, à tribus aliis genere diversam.

Colliges, methodum nihil aliud esse, præter congeriem apprehensionum, judi-

ciorum & discursuum; ita ut partes alicujus scientiæ, ordine quodam artificioso disponendæ, operationum illarum sint objectum.

Objectiones.

Objicies. 1°. Methodus, est actus intellectûs, à cæteris genere diversus; modò quis ritè judicare & discurrere valeat, licet ineptè disponat & ordinet: atqui potest quis, &c. ergo, &c.

Distinguo majorem... Modò quis ritè judicare & discurrere valeat, de scientiarum partibus ordinandis, licet &c. concedo. De aliis entibus, nego. Distingue pariter minorem, & nega consequentiam. Reverâ, &c.

Objicies. 2°. Ideò secunda mentis operatio genere differt à primâ, quia nectit prædicatum cum subjecto; & ideò tertia differt à secundâ, quia nectit consequens, vel cum antecedente, vel cum præmissis: atqui quarta mentis operatio nectit judicia & discursus; ergo quo jure secunda & tertia operationes differunt à se invicem, eodem jure methodus ab aliis genere discrepat.

1°. Nego majorem: quia secunda & tertia mentis operatio nihil in rei veritate nectunt; sed per eas detegitur, quænam

objecta sint, vel inter se connexa, vel à se invicem separata.

2°. Dato quòd judicium & discursus nectant, distinguo minorem. Methodus multa judicia, multosque discursus nectit, ita ut hic nexus genere non differat, à nexibus judiciorum & discursuum, concedo: ita ut ab iis genere discrepet, nego. Distingue pariter consequens. Reverâ, &c.

Objicies denique. Illa mentis operatio genere differt ab aliis, quæ habet præcepta sibi propria: atqui methodus habet, &c. ergo, &c.

Nego majorem. Si enim mentis operatio diversa foret ab aliis genere, ex eo quòd haberet præcepta sibi propria, definitio & divisio; sillogismi diversarum figurarum, &c. totidem essent mentis operationes, à se invicem genere discrepantes, si quidem habent præcepta sibi propria: at consequens ab Adversariis non admittitur; proindèque, &c.

Finis Logicæ.

Tomo I, errata Logicæ.

PAge 17. *lin.* 2. Deus Justus, *lege*, Deus est Justus.
P. 24. *lin. ult.* mpositis, *lege*, compositis.
P. 40. *lin.* 9. *sic lege*, Si. *Idem lin.* 13.
P. 72. *lin.* 13. essentiam., *lege*, existentiam.
P. 134. *lin. ultim.* nobili, *lege*, mobili.
P. 160. *lin.* 23. *dele*, aut.
P. 161. *lin.* 1. possint, *lege*, possent.
P. 275. *lin.* 14. familioribus, *lege*, familiaribus.
P. 284. *lin.* 17. intellectus, *lege*, intellectu.
P. 325. *lin.* 25. contrarias, *lege*, contrariæ; & *lin.* 26. subcontrarias, *lege*, subcontrariæ.
P. 337. *lin.* 2. *dele*, est.

